

રાજેન્દ્ર વ્યાખ્યાનાલય વિવિધ સંગ્રહ

સંગ્રહક-સપત્તિ જયપુર
પ્ર પત્રાસર શ્રી રાજેન્દ્ર વિજયજી ગણિ.
(હરિવાવાળા)

— પ્રકાશક —

અમદાવાદ શામળાની પોળ તપગચ્છ દેવ ઉપાધ્યય
તરફથી શા કચરાભાઈ દહીમિગ

મુદ્રય સદુપયોગ

પ્રથમભાગીતે

પીર સં. ૨૪૮૮ વિક્રમ સં. ૨૦૧૮ વિજયાદશમી ઈ. સ. ૧૯૬૨

卐 સંપાદકીય નિવેદન 卐

માગી પામે વ્યાખ્યાનાદિ સાહિત્યનો કમે એકઠો કરેલ ઠીક ઠીક મગ્ગ હોતો, જે ભેદ અને મુનિવગે તેમાથી ઉતારે કરતા અને બધાને ઉપયોગી થાય તે માટે મુદ્રિત કરાવવા પ્રેરણા કરતા ચારેક વર્ષથી એ માટે વિચાર થતો હતો તેમા આ માલ પૂ આચાર્ય મ શ્રી રામસૂરીશ્વર મ શ્રીની આનાથી અમદાવાદ શામળાની પોળે ચાતુર્માસ થતા, પ્રેસ વિગેરેની અનુકૂળતા લાગી, અને ખર્ચ માટે પણ શેક કચગભાડ નડીમિંગ વિગેરે મફતકુઓએ ઉદાર થઈ ઉપાશ્રય તરફથી જ પ્રગટ કરવાનું નમી કર્યું તેમજ ૫ મફતલાલ બાઈએ પણ ચાતુર્માસ દરમિયાન જ પોતાની પ્રેમમા છાપખામ પુટ કરી આપવાનું જણાવ્યું તેથી જ આ કામ જલ્દી થઈ શક્યું મુનિ બિન્ન બિન રૂચી હોવાથી કોઈને કોઈ, તે કોઈને કોઈક વિભાગ ગમશે, એક હરે મનુને કોઈ પણ અઠધો ભાગ વ્યાખ્યાનાદિમા સમાયત થવાથી ગમશે જ તેવી આશા છે

બને તેટલો નાના કદનો ગ્રંથ થાય, તે વિદ્યાર્થી આમે કાવે વિગેરે કારતે મોટા ભાગના દુષ્ટાનો શોધ રોડ પદ્ધતિએ દુષ્ટમાજ નોખ્યા છે જે પ્રેરણાક જણાવે ન ગમશે ગ્રંથને જોડુ ગમશે પરંતુ વિસ્તારથી નહીં નો

લખાય તો દળ ઘણું જ મોટું થાય ને વિહારોપયોગી
 મૂળ ઉદ્દેશ માર્યો જાય. વળી વ્યાખ્યાતાઓ સ્વપરના
 પ્રસિદ્ધ દૃષ્ટાન્તો જાણતા હોય તે સ્વભાવિક છે, એટલે
 તેની તો ક્રૂર સ્મૃતિ માટે ટુંકી નોંધ જ આમાં મોટે
 ભાગે રાખી છે. શ્લોકો, હુકાઓ અને દૃષ્ટાન્તનો પદ
 વિભાગ જો કંઠસ્થ કરવામાં આવે તો વ્યાખ્યાતાને ઉપ-
 દેશમાં ખૂબ સહાયક થશે. આશા છે કે શુણાનુરાગી સન્નન
 વર્ગ આનો સદુપયોગ કરી કૃતાર્થ કરશે, અને ક્ષતિઓ
 બદલ ક્ષમા બક્ષશે. સં. ૨૦૧૮ વિજ્યા દશમી.
 લી. (હલાવાલા) પૂ. ગુરુદેવ સુરેન્દ્રસૂરીશ્વરજી ચરણ રેણુ
 પં. રાજેન્દ્ર વિજય.

૨૧ પૂ પન્થાસજી મ શ્રી ધર્મનિજયજી ગણિનર (ડહેલાવાળા)

જન્મ નિ સ ૧૮૩૩ પોષ વ ૧૪ થરા

દિક્ષા વિ સ ૧૮૫૨ ના અગા' સુ ૧ પાનીતાણા

પ યારાપદ સ ૧૮૬૨ ના માગસર સુ ૧૫ અમદાવાદ

સ્વર્ગનાસ મ ૧૮૮૦ વૈા વદ ૮ અમદાવા ડે નાનોઉપાશ્રવ

સ્વ. પ. પૂ. આચાર્યદેવ શ્રી વિજયચુરેન્દ્રસૂરિય મ
(ઉદ્દેશનાળા)

જન્મ : વિ. સં. ૧૯૫૦

દિક્ષા : વિ. સં. ૧૯૬૯ પોષ વદ ૧૦ પાટણ

પન્થાસપદ : વિ. સં. ૧૯૮૮ માગસર સુદ ૫ અમદાવાદ

આચાર્યપદ : વિ. સં. ૧૯૯૯ ફાગણ વદ ૬ જુનાગઢ

સ્વર્ગવાસ : વિ. સં. ૨૦૦૬ કારતક વદ ૫ અમદાવાદ

ઉદ્દેશનો ઉપાશ્રય

== પ્રકાશકીય નિવેદન ==

ઉપદેશકો માટે આ અતિ ઉપયોગી ગ્રન્થ પ્રગટ કરતા અમોને આનંદ થાય છે આમા અનેક વિષયના આસરે ૭૫૦ શ્લોકો, ૮૮૭ દૃષ્ટાન્તો, ૧૬૬ દુહાઓ, અને કહેવતો, સુકનો, સુવાક્યો આદિ વ્યાખ્યાનાદિમા ઉપયોગી વિષયોની ઘણી સામગ્રી છે એની ઉપદેશમા જરૂરત રહે તે જ પૂ પ શ્રી રાજેન્દ્ર વિજયજી મ તુ દશ વર્ષ બાદ ફરીથી આ ૨૦૧૮ તુ આતુર્ભામ અમને આનંદ પ્રદ નિવડ્યુ તેઓશ્રી પાસેનો આ મગ્ધ મારો અને સામાન્ય વ્યાખ્યા તાઓને ઘણોજ ઉપયોગી છે, દૃષ્ટાન્તો બોધક રાચક અને સચોટ અસરકારક છે, એ અમન તેઓશ્રીના વ્યાખ્યાનોથી જણાયુ છે આ ગ્રંથ સાથે પૂ પ મ શ્રી વિરચિત સૂચક દૃષ્ટા તોથી ભરપૂર ‘દ્વાનાદિ વિગ્રાદ નિણય’ નામની શ્લોક બદ્ધ નાની પ્રતિ અને સુદર ભાવવાહી સ્તવનાદિ સુન્દ ‘શ્રી રાજેન્દ્ર જિન શુષ્ક મણિમાલા’ આમ ત્રણ પ્રકાશનોનો અમને સુદર લાભ મળ્યો છે ઉતાવળ વિગેરે દારણો મેટરમા, નુક શુદ્ધિમા અને હપાર્થ વખત ટાર્કપ દોષથી મીઠા વિગેરેની અને બીજી પણ અશુદ્ધિઓ વહી ગઈ છે તો તે બદલ હમા યાચિયે છીએ મહામતધારી જ્ઞાની મહાત્માઓ તે જૂનો સુધારીને ઉપયોગમા લેશે તેવી

ત્રાર્થના છે. આ ગ્રંથ છપાવવા અમારા ઉપાશ્રયના જ્ઞાન
ખાતામાંથી કમિટીએ (૮૦૦) રૂ. કાગળો માટે આપ્યા છે.
આમાં જે પુસ્તકો ને સમાયિકોમાંથી સંગ્રહ લેવાયો છે
તેમનો અને આ ગ્રંથ છપાવવા આર્થિક સહાય દેનાર
સદ્ગૃહસ્થોનો તથા અમને આ લાલ આપનાર પૂ. પ.
શ્રી રાજેન્દ્ર વિ. મ. નો પણ આભાર માનીયે છીએ.
લી. અમદાવાદ શામળાની પોળ તપગચ્છ ઉપાશ્રય વતી

શા કચરાભાઈ હુડીસિંગ

સહાયક સદગૃહસ્થોની શુભ નામાવલી

૧૦૧	ગા	હિમ્મતલાલ પૂજારી	અમદાવાદ	શામળાની પોળ
૧૦૧	શા	ડયરાભાઈ હઠીમિ ગ	"	"
૧૦૧	શા	લાલભાઈ બેઈતારામ	"	"
૧૦૧	શા	લલુભાઈ ચીમનલાલ	"	"
૧૦૧	શા	નરેશચંદ્ર મોહનલાલ	"	"
૧૦૧	શા	ત્રિકમલાલ વાડીલાલ	"	"
૧૦૧	શા	ઠાન્તિલાલ માઠળચંદ	"	"
૧૦૧	શા	મકૂતલાલ લલુભાઈ	"	"
૧૦૧	શા	બુધાભાઈ અમુવખદામ	"	"
૫૧	શા	ભોગીલાલ મહોકમચંદ	"	"
૫૧	શા	નરોત્તમદાસ મહોકમચંદ	"	"
૫૧	શા	બાલાભાઈ સાકગગદ	"	"
૫૧	શા	રમણલાલ રતનચંદ	"	"
૫૧	શા	કેશવલાલ ગ્રેમચંદ	"	"

મુનિગજ શ્રી ત્રિલોખનિજયજી મ ના સદુપદેશી
 ૨૦૦ શા શેષમલ કસ્તુરચંદજી વાલી રાજસ્થાન
 ૧૨૫ શા કસ્તુરચંદ તીગચંદ મેલમ દાકિન
 ૧૦૧ ડભોઈ સધ જ્ઞાન ખાતાના

૫૧ શા દીપચંદભાઈ વતુભાઈ કાપડીયા રાજપુર

卐 પ્રાસ્તાવિક 卐

ભારતના ખુણે ખુણામાં ફરો. તેનું કોઈ શહેર ગામ પડે કે જંગલ એવું નહિ હોય કે જ્યાં ધર્મનું સ્થાન ન હોય. ભારતના વાતાવરણમાં ધર્મ ઓતપ્રોત છે ધર્મ વગરની સંપત્તિ, સમૃદ્ધિ, બળ, સહુ એકઠા વિનાના મીઠા જેવા મનાયા છે

ભારતના ગામડે ગામડે સધ્યા વખતે મંદિરોનો ધ્વનિદ ગાજે છે. શહેરોમાં ઉત્તુગ ધનલ દેવમંદિરો શહેરને શોભાવે છે પક્ષી કે જંગલવાસો છેવટે પાળીયા ઉપર સિદ્ધુર ચોપડીને પણ ધર્મ સાને છે અને પાળે છે.

આ ધર્મનો પ્રવાહ વહેતો રાખનાર વર્ગ તે સાધુ છે તે તેની રીતે પ્રજાને નીતિ અને ધર્મનું નવનીત આપી પ્રજાને સદગુણી, સુશીલ, નીતિમાન અને ભવભીરૂ બનાવે છે. આ તો સર્વ સામાન્ય સાધુ સમાજની વાત થઈ, પરંતુ જૈન સાધુનું સ્થાન તો ભારતમાં અતિવિશિષ્ટ છે. તેની હજારો વર્ષજુની છાપ છે કે જૈન મુનિ એટલે કંચન કામિનીના ત્યાગી, પાદ પિહારી પરમજ્ઞાની અને પરોપકારી મહાત્મા.

વાસ ઉપર નાયતા ઈલાચિને, મુનિની વહોરવાની ચર્ચાએ, સુબાહુને મુનિના સ્વાધ્યાયે, આમ અનેકને મુનિઓના આચારે પ્રતિબોધ્યા છે આ મુનિઓ પવિત્ર જીવન જીવનારા મહાપુરુષો માત્ર નથી પણ પવિત્ર જીવનનો પ્રવાહ જનતામાં સતત ચાલુ રહે તેના પ્રવર્તક મહાત્માઓ પણ છે

આથી જ તેઓએ તપ ત્યાગ અને સંયમમાં રત રહ્યા છતાં, જગતના કલ્યાણ માટે અનેક વિધિ સાહિત્ય પણ સંચર્યું છે.

આપણી પામેના સાહિત્યમા કવિ રૂપબદાસ અને, વસ્તુપાન જેની વિરલ વ્યક્તિઓને બાદ કરીએ તો મોટા-ભાગનું દરેક પ્રકારનું ધર્મ અને તત્ત્વજ્ઞાનનું તમામ સાહિત્યનું સર્જન તેઓના પવિત્ર હાથે થયું છે,

આ મુનિ મહાત્માઓએ જે કાળે જે પ્રવાહમા જનતાને તણાતી દેખી તે કાળે તેની રચીને પારખી ધર્મ તરફ દોરી છે ગુજરાતમા 'ગરમો ધુમતો રે' ના ગરખીઓ ગુજીત્યારે ૫ વીરવિજયજી મહારાજ જેઓએ 'હાલો દીરતો રે લોકા લોક પ્રકાશ' જેવી ૫ કૃતિઓ બનાવી ધર્મ તરફ પ્રજાનો ઝોક વાળ્યો છે છે ને નાટક અને મિનેમાની તર્જોમાં મહાલતા માનવીઓને તે રામને અનુરૂપ ભક્તિ ગીતો પણ આપણા મુનિપ્રવરોએ બનાવી ધર્મરચિત્ર વહેણ ભરી ગામ્યું છે

કુટુંબમા ગમે તેવા સદગુણી અને શાણા હોકરા હોય પણ કમાઉ દિમારાની જ ગણના અને પ્રથમ સાચા છે તેમ સાધુ સમાજમાં પણ સુલીન ચારિત્રપાત્ર અને તપસ્વી મુનિઓ કરતા આખ્યાના મુનિઓની જ સહમા વધુ ગણના થાય છે કાગળ કે સીપો અને તાત્કાલીક ઉપકાર તેમના ઉપદેશામૃતથી જનતાને થાય છે

મુનિ વિદ્વાન હોય કંઠ મધુર હોય, હુ યાખ્યાતા હોય છતાં લોકરચીને અનુરૂપ સહલતા ન હોય તો તેમની આખ્યાન શ્રેણી નિષ્ફળ જાય છે

પરમપૂજ્ય ૫ રાજેન્દ્ર વિજયજી જિવગની સાથે મારા તેમની ત્રણ પેઠી અને હાલગુરુ સુધીનો ધનિષ્ઠ સબંધ છે મારા બાગ પહોંચી માગી અત્યાર સુધી નેમના સમુદાયના મુનિઓ સાથે દમેગા માગી ભક્તિ દી છે તેમજે તૈયાર કરેલ આ સમૃદ્ધ બાખ્યાન માટે સહલન ગ્રન્થ

આ ગ્રંથ સામાન્ય વાંચકોને જોઈએ તેટલો ઉપયોગી નહિ થાય પણ જે વ્યાખ્યાતા મુનિઓ છે તેમને માટે હમેશા સાથે રાખવા યોગ્ય ગ્રંથનું સ્થાન આ ગ્રંથ પુરું પાડશે. આ ગ્રંથની મંડલનાને ધ્યાનમાં રાખી વ્યાખ્યાતા જે વર્ષ સુધી સતત વ્યાખ્યાન ચાલુ રાખે તો પણ શ્રોતામા રસનો ઓછાશ ક્યો વિના તેની સામગ્રી અખુટ રહેશે.

સામાન્ય વક્તાઓ કરતા વ્યાખ્યાતા મુનિને કેટલીક વસ્તુઓ તરફ ધ્યાન આપવું પડે છે. કોઈવાર ચોમાસો ચૌદશ, પર્યુષણ તો કોઈ વાર પાઠશાલા, કે ખીન મેળાવડા કે જાહેર સભામાં વ્યાખ્યાન આપવાનું હોય છે સામાન્ય વક્તા માત્ર વક્તૃત્વ શક્તિ પર નિર્ભર હોય છે, તેને પૂર્વકે પશ્ચાતનો ખડું વિચાર કે જવાબદારી હોતી નથી મુનિવક્તાઓને આ બધી જવાબદારી હોય છે લોકો માત્ર વ્યાખ્યાન સારું કહી રાજી થાય એની જ કાળજી રાખવાની નથી હોતી, પરંતુ સાંભળનાર સાંભળીને જીવનમાં કાંઈને કાંઈ ઉતારે અને પ્રજનનું વહેણ ધર્મ તરફ ઝુકવું રહે આ ખાસ કાળજી રાખવાની હોય છે

પૂ. ૫. રાજેન્દ્ર વિજયજી ગણિવરે આ સંગ્રહ તૈયાર કરવામાં આ બધી કાળજી રાખી છે. કેવળ એક કે જે શ્લોકો કહી તેના ઉપર વ્યાખ્યાન આપનાર વિશિષ્ટ વક્તૃત્વ શક્તિ ધરાવનાર મુનિઓ માટેનો સારો શ્લોક સંગ્રહ આપ્યો છે. હમેશા કાનમાં ગુંજ્યા કરે અને પોતાની અયોગ્ય પ્રવૃત્તિથી પાછા વળવા પ્રેરાય તેના સુદર સુવાક્યો અને બોધક દુહાનો સારો સચ્ચ દાખલ કર્યો છે. અનુભવો નવનીત એ કહેવત છે, એકેક કહેવત ઘણા ઘણા અનુભવો પછી નિશ્ચિત થયેલ નિયમ રૂપ હોય છે આમા દેશ પરદેશની સુદર કહેવતો સંગ્રહિત કરેલ છે. આ ગ્રંથ દૃષ્ટાન્તોનો તો મહાસાગર છે ૮૦૦ થી વધુ દૃષ્ટાન્તો આમાં સંગ્રહિત છે

દુકમા વિશિષ્ટ વિદ્વાનો અને સામાન્ય વ્યાખ્યાતા સહુ કોઇને એક સરખો ઉપયોગી થઈ પડે તેવો તેમજ શહેર ગામડા અને વિહારમા બધે સ્થળે તે સ્થળોને અનુરૂપ કાર્ય સામગ્રી આ અથમા સંગ્રહિત કરે છે આ અથમા સંગ્રહ પાછળ કેવળ શ્રીતાનો રસ વૃત્તિને પોષવાની સામગ્રીનો વિચાર નથી કર્યો પરંતુ શ્રીતાની સ્વચરિત્તિ ટકાવી રાખી લાન દયા, અહિંસા સત્ય ધર્મ ક્રિયાનાં માન, ભક્તિ આ બધા ગુણો પ્રત્યે તેને પ્રેરવાનો મુખ્ય વૃત્તિ રાખનામા આવી છે

સપાંદક મુનિશ્રાની જોઈ જોઈને ડગ મુકવા લી બહુ વિચારીને બોલવાની, વાતાવરણ અને સમયને અનુસરીને રહેવાના તેમની બધી જીવનચર્યાની રીતિનું આ અથમા દર્શન થાય છે દળરો સુક્તોમાંથી વીણી વીણી તેમણે શ્લોકોનો સંગ્રહ કર્યો છે દૃષ્ટાન્તો અને સુવાક્યોનો સંગ્રહ પણ બહુ તબાઈ ન બાંધે ટાંચણ માત્ર રહે અને વાચતાના સાથે તેનો બધો કથા ભાગ સ્મૃતિગત રહે તે લક્ષમાં રાખી તેમણે મુક્યો છે વાતાવરણ અને સમયને અનુરૂપ કેમ રહેવું તેવી આધુનિક વ્યાખ્યાઓનો સારો સંગ્રહ પણ આમાં છે આ બધું જતા તેનો આખો વગાક શાસનના મૂળ માર્ગો અને ધર્મ માર્ગો છે

સૌ કોઈ વ્યાખ્યાતા જનતાને ધર્મ માર્ગો વધુ દોરવામાં આ અથમા ઉપયોગ કરી જનતાને લાભ આપે તે અભ્યર્થના સાથે પ્ર પન્નાસજી મહારાજ આના વધુન વધુ સંગ્રહો તૈયાર કરે તે અભ્યર્થના સહ વિરમુ દુ તા ૨૮—૬૦ લી અમલા પેતર પાળના પોળ મક્તલાન ઝંરેચ્છ ગાધી

अगत्यन शुद्धि पत्रक

भाग १

पृष्ठ पंक्ति अशुद्ध	शुद्ध	पृष्ठ पंक्ति अशुद्ध	शुद्ध
३ २२ जा	जसं	१४ २४ मिथुने	मिथुनै
७ ४ गति	गति	१८ १९ गहनं	गहनं
७ ४ पैत	पैति	२० १७ भषी	भषी
७ ४ वोर	धीर	२३ ८ सार	ससार
९ १ देवाप्रे	देवाप्रे	२३ १० णोद्या	मूषणोद्या
११ १७ मुढ	मूढ	२४ २३ चन्ता	चिन्ता
१२ ८ कम	कर्म	३४ १ दोषक	दोषैक
१२ १९ यत	ण्यत	३४ ४ मेध्य	मेध्यं
१२ २१ अमित्तो	अभित्तो	३४ ५ वर	वैर
१३ १६ स्थते	स्थाने	४७ ५ प्रकति	प्रकृति
१४ ५ रत्न	रत्न	४७ ६ स्वाव	स्वभाव

भाग २

पृष्ठ पंक्ति अशुद्ध	शुद्ध	पृष्ठ पंक्ति अशुद्ध	शुद्ध
३३ ११ हकी ।	हकीमो	९६ १६ छीरीरी	छरीरी
७० १९ सातसो	स तसोना	९७ १२ भाग्यवान	भाग्यवन्तं
८९ १ तत्र	तत्रै	९७ २० कज्ज	कज्जं
८९ ४ पक्षम,	मक्षम	९७ २२ वन्ध ।	वन्धनं
८८ २३ दूतदाहे	तदाहे	९९ १४ कुयो	कुयो
९३ १९ स्वय	स्वयं	१०१ २ विवा	विवाहं

પૂજ્ય આચાર્ય શ્રી નિરંયનમયૂર્તીચરણ મ
(હેલાનાળા)

જન્મ :	વિ મ	૧૯૭૩	મહામ	૫	અમીસદ
દિવા	વિ ન	૧૯૮૧	વૈશાખ	૧૦	અમીસદ
શિષ્યપદ	વિ મ	૧૯૯૮	આમા	૧૮	૩ જામનગર
પંચાસપદ	વિ મ	૨૦૦૭	વૈશાખ	૩૬	૩ પાટણ
આચાર્યપદ	વિ મ	૨૦૦૭	વૈશાખ	૩૬	૧ પાટણ

પૂજ્ય પન્યાસજી શ્રી રાજેન્દ્રવિજયજી ગણિવર
(ડહેલાવાળા)

જન્મ : વિ સ ૧૯૭૦ ફાગણ વદ ૧૧ રાધનપુર

દિક્ષા : વિ સં. ૧૯૯૨ માગસર સુદ ૩ પાલીતાણા.

પન્યાસપદ : વિ સ. ૨૦૧૦ કારતક વદ ૬ શિરોહી (રાજસ્થાન)

પૃષ્ઠ પત્રિત અશુદ્ધ	શુદ્ધ	પૃષ્ઠ પત્રિત અશુદ્ધ	શુદ્ધ
૧૦૩ ૧૧ ત્વ	ત્વ	૧૧૮ ૧૬ કુત્તી	કુત્તી
૧૦૪ ૫ માદદે	આદદે	૧૨૦ ૨ માત્રણ	માત્રણ
૧૦૪ ૭ સુદર	સુદર	૧૨૦ ૧૦ ઝહી	ઝહી
૧૦૪ ૫ નિહતા	નિહિતા	૧૨૦ ૧૮ બરીએ	બરીએ
૧૦૮ ૩ સસેય	સસંચ્ય	૧૨૨ ૧૪ હુતિ	હુતિ
૧૦૮ ૩ પુા	પુન	૧૭૧ ૧૧ હામ્થા	હોમ્થા
૧૦૮ ૧૧ દપ્દના	દૃપ્દવા ।	૨૦૦ ૧૭ વચ	સ્વચ
૧૦૯ ૬ નાહ	નાહ	૨૨૧ ૧ ક	ચ
૧૧૨ ૬ કુણિ	કુણિ	૨૫૮ ૧૮ ઇ	પ
૧૧૨ ૧૦ ત	ત	૨૫૯ ૬ બલ્થા	જલ્થા
૧૧૩ ૭ ૮-૯-૧૦ હ	હે	૨૫૯ ૧૪ રીન	રીનચ
૧૧૮ ૧૦ મુક્ત	મુક્ત		

આ સિરામ મીઝા, માત્રા, વિગેરે ટાઈપ ખરીદત યથા હોય.
 ૧ હડી ગાડા હોય તે જૂનો વિદ્વાનિએ સુધારી લેવી

અનુક્રમણિકા

ભાગ ૧

પૃષ્ઠ શ્લોક	વિષય	પૃષ્ઠ શ્લોક	વિષય
૧ માઙ્ગલિકાદિ	૧૮	૪૧ અનિત્યતા અસારતા	૪૯
૩ નવકાર મહાત્મ્ય	૧૨	૪૬ મૃત્યુ	૧૩
૪ ધર્મકલ્પદ્રુમ	૯	૪૭ સંયમ	૧૭
૫ દેવાદિદેવ	૪૧	૪૯ નિશિમોજન	૧૦
૧૦ ગુરુ	૧૧	૫૦ પ્રમાદ ત્યાગ	૨૧
૧૧ ધર્મ	૫૦	૫૨ વૈરાગ્યોપદેશક	૪૩
૧૬ વાનાદિ	૫૨	૫૬ સામાન્યોપદેશક	૯૨
૨૧ લક્ષ્મી પરીગ્રહ	૧૭	૬૫ પ્રાસ્તાવિક	૧૦૨
૨૩ સંતોષ	૧૩	૭૫ સ્વપરદર્શને અહિંસાદિ	
૨૫ મોહાદિ	૮	આચરોપદેશ:	૫૬
૨૫ કષાય	૧૯		કુલ ૭૭૭
૨૮ વિષય	૧૭	૮૧ મુસ્ત્રીમશાસ્ત્ર પ્રમાણે	
૩૦ સ્ત્રિ	૧૮	અહિંસા અને માસનિષેધ.	
૩૧ સજ્જન દુર્જન	૩૫	૮૩ આગમસૂક્ત શ્લોકાદિ	
૩૫ શ્રાવક વણિક	૭	૮૬ સૂક્ત વાક્યસંગ્રહ	
૩૬ જ્ઞાન	૨૦	૯૦ મનુષ્ય ભવની દુર્લભતા	
૩૮ કર્મ ભાગ્ય વિધાતા	૨૭		

ભાગ ૨

પૃષ્ઠ શ્લોક	વિષય	પૃષ્ઠ શ્લોક	વિષય
૧ સુત્રાકથ રતન સંગ્રહ		૩૬ દુનિયાના ૩૬૫૫૭ યાને	
૧૬ ભોધક દુહા સંગ્રહ		કહેવત સંગ્રહ	
૩૩ પૂનર્ભાગી સુરેલા પુખ્તો		૭૪ પરદેશી કહેવતો	

પૃષ્ઠ શ્લોક	વિષય	પૃષ્ઠ શ્લોક	વિષય
૭૮ સુધારેલી નરી કહેતો		૧૪૯ ઉપદેશક દ્રષ્ટાન્તો	૯૮
૮૫ નરી બરાખ્યાઓ		૧૬૭ પૂર્વસ સ્કાર, કરે તેવું	
- પદ્યબદ્ધ દ્રષ્ટાન્તો -		પામે મન સમીતિ	
૮૭ ધર્મના	૨૦	નિયમ શ્રદ્ધા, સપ	
૯૧ અમારતાના	૮	દેખાદેખી	૫૪
૯૩ ભાગ્યના	૧૬	૧૭૮ સાધરણ દ્રષ્ટાન્તો	૮૨
૯૫ ભાગ્યના	૧૩	૧૯૩ ધૂર્તાના દ્રષ્ટાન્તો	૩૪
૯૬ દાનના	૮	૨૦૦ શુદ્ધિના દ્રષ્ટાન્તો	૧૨૨
૯૭ લોભના	૧૨	૨૨ મૂર્ખાઓના દ્રષ્ટાન્તો	૮૭
૯૯ કામ-વિષયના	૮	૨૪ દુઃખાઓ	૫૧
૧૦૦ સ્ત્રિ ચરિત્રાંતિના	૧૪	ગલપદ મગી કુન / ૮૭	
૧૦૨ શુદ્ધિના	૨૭	૨૪૭ ભણવા જેવી વિનિધ	
૧૦૭ મૂર્ખતાના	૬	વાનગીઓ	
૧૦૯ સગના	૧૦	૨૫૬ જૈન સિદ્ધાન્તને સામિત	
૧૧૦ વિવિધ વિષયના	૭૯	કરતું આજનું વિજ્ઞાન	
- ગદ્ય દ્રષ્ટાન્તો -		૨૫૭ સ્વરોદય વણાશ્રયી દેનાદિ	
૧૨૫ ધર્મ ભાગ્ય, લક્ષ્મીના	૩૮	૨૫૯ ગુપ્તશ્લોકોનું સમ્રહ	
૧૩૧ ક્રોધાદિ કપાયના	૩૮	(જ્ઞાન ગમ્મન)	
૧૩૬ સ્ત્રિચરિત્રના	૧૮	૨૬૬ શુદ્ધિના ખેત	
૧૪૦ સ્વાર્થ વૈરાગ્ય, મોહ		૨૬૭ કનિચિત્ત મૂઢાચાત્તરણે	
રાગના ૪૧		૨૬૯ બોધક કક્કાવલો	

ॐ ह्रीं श्रीं शशेश्वर पार्श्वनाथाय नमः
परमपूज्य विजय सुरेन्द्रसुरीश्वरजी सद्गुरुभ्यो नमः

राजेन्द्र व्याख्यानादि विविध संग्रह

॥ माङ्गलिक-श्लोकाः ॥

- १) जयई जगजीवजो जे, विभाणभो जगगुरु जगणदो ।
जगणाहो जगबधु जयइ जगपियामहो भयव ॥ १ ॥
जयइ सुभाण पमवो णं थयरानमपच्छिमो जयइ ।
जयइ गुरुलोगाण, जयइ महप्पा महावीरो ॥ २ ॥
२) अज्ञानतिमिरान्धाना, ज्ञानाञ्जनशलाकया ।
नेत्रमुन्मीलित येन, तस्मै श्रीगुरवे नमः ॥ ३ ॥
ओकारविन्दुसयुक्त, नित्य ध्यायति योगिन ।
कामदं मोक्षदं चैव ओंकाराय नमोनमः ॥ ४ ॥
यस्य प्रभावाद्विजयो जगत्या सत्ताङ्गराज्य भुवि भूरिभायम् ।
परत्र देवेन्द्रनरेन्द्रता स्यात्, तत् सिद्धचक्र विदधातु
सिद्धिम् ॥ ५ ॥
सगमे सर्वे गोपाले, सुदन्दे स्वपतिष्वपि ।
प्रियाप्रिय च कुर्वतु श्रीवीर समदहू श्रिये ॥ ६ ॥
राजेन्द्रसेवित श्रीचरमजिनपतेरादिम शिष्यरत्नम्
माहेन्द्रपूजित यत्सकलदुःखहर केवल येन प्राप्तम् ।
पूय श्रीगौंन्म किं सकलसुखमर नाप्यते यस्य नाम्ना,
त वन्दे ईन्द्रभूति सुगुणगणार लब्धिमन्त प्रशस्तम् ॥ ७ ॥

श्रीसत्यविजयोत्तरगणिवराः कर्पूरनामक्षमाः,
 श्रीपन्न्यासजिनोत्तमा विजयिनः पद्माश्च रूपान्विताः ।
 पन्न्यासाश्च अमीतिनामप्रथिताः सौभाग्यसन्मण्डिताः,
 रत्नामोहनधर्मपण्डितवराः कुर्वन्तु सन्मङ्गलम् ॥ ८ ॥
 सत्य क्रियोद्धारकर कपूरः क्षमाजिनश्चोत्तमपण्डितोऽथ ।
 क्रमागताः पद्मरूपाम्नी बुधाः, सौभाग्यरत्नावय मोहनश्च ॥ ९ ॥
 श्रीधर्मपट्टे प्रथमश्च सूरिः, सुरेन्द्रनामा गुरुरागतश्च ।
 प्रभावकस्तस्य च पादपद्म, राजेन्द्र आजन्म निषेवते च ॥ १० ॥
 पूज्यः सत्यः कपूरः गणिवरविवुधः श्रीक्षमाः श्रीजिनो वै,
 'पूज्यः' श्रीउत्तमश्च क्रमगतविवुधाः पद्मरूपामिविज्ञाः ।
 पूज्यौ सौभाग्यरत्नौ सुगुणगणयुतौ मोहनो धर्मसुज्ञः,
 पूज्यः सूरिः सुरेन्द्रः पदकजमभिः नौति राजेन्द्रविज्ञः ॥ ११ ॥
 धीरं वीरं अपि च शमिनं मोहनं शीलदीपम्,
 शान्त दान्तं सुचरणयुतं आगमज्ञानविज्ञम् ।
 पूज्य धर्म विजयसहितं सन्क्रियाध्यानलीनम्,
 वन्दे वन्दे सुकृतविभवं सत्यवशे तु चन्द्रम् ॥ १२ ॥
 गाम्भीर्यगौरवविनिर्जितवारिराशि—

दासीकृत्वा शशधरो ननु शान्तमूर्त्या ।

धन्यः सदाचरणकीर्तिसमुज्ज्वलश्च,

पन्न्यासधर्मविजयो गुरुरस्तु सिद्धये ॥ १३ ॥

धन्या स्वर्गिसदः सुरेन्द्रमहिता गीर्वाणसंसेविता,

ये रत्नत्रयीसाधका शमयुता चारित्रकीर्त्युज्ज्वलाः ।

श्रीमत् पण्डितसत्यपट्टकधराः शास्त्रस्थिते रक्षकाः,

आचार्याश्च सुरेन्द्रसूरिप्रवराः भूयासुरागीःप्रदा ॥ १४ ॥

સત્ય કથૂર ક્ષમાના, જીન ઉત્તમને પદ,
રૂપ અમી તસ સોહે સૌભાગ્ય ગત ઉદાર,
તસ મોહનના વળી ધર્મ દીપે સુવિશેષ,
જમ પાડે સુરેન્દ્રને નિત્ય નમે રાજેન્દ્ર ॥ ૧૫ ॥

સ્તુત્વા સાર ચ મિદ્ધ પ્રગ્ગુણવર સર્ગના સગકાલે,
જત્વા સૂરિ સુરેન્દ્ર સુગુણગુરુવર સ ચપદે તુ મુખ્યમ્ ।
સ્મૃત્વા વાગ્દેવતા યા જડનરમપિ સુગ કરોતિ પ્રમાદાત્,
રાજેન્દ્રેણોપયોગી યિધિધરસમય મગ્નહોડત્વતોડયમ્ ॥ ૧૬ ॥

x x x

અપધાન- સર્વેશ્વરત્તમહાનિશીઘ પ્રભૃતિપ્રગ્ગાસ્તાડગમેષ્વરિત,
યદ્યર્થામિતપુણ્યલભ્યમનથ જ્ઞાનત્રિયોત્લાસિતમ્ ।
મુક્ત્યાવપણમ ત્રમલ્પમનિશ સન્ધ્યાધનીય ઘુર્જ-
ભગ્યાસ્તત્તપ આચરતુ વિધિના મન્ત્રયોપધાનાભિધમ્ ॥ ૧ ॥

મીલારોપણ-મુન્નિત્તનીઘરમાલા સુદૃતજલાર્કર્ષણે ઘટીમાલા ।
સાક્ષાદિગુણમાલા, માલા પરિધીયતે ધન્યૈ ॥ ૧ ॥

પ્રતિષ્ઠા- જિણગિવપદ્મ જે, કરિંતિ તહ કારયિંતિ મત્તીણ ।
અણુમતિ પદિણ, સ ને સુદમાણો હુતિ ॥

॥ શ્રી નવકાર મહાત્મ્ય ॥

જિણસાસણસ્સસારો, ચડન્મવુવ્વાણ જો સમુદ્ધારો ।
જસ્મ મણે નવકારો સસારો તસ્મ ફિં કુણ ॥ ૧ ॥

થમેદ્દ જલ જલણ ત્રિતિયમિત્તોવિ પચાવમારો ।
આરમારિચોગ્ગાડલ-ગોદવસ ગ પળાસેદ્દ ॥ ૨ ॥

દરડ દુદ્ધ કુણદ્ધ સુદ્ધ જળદ્ધ જવ મોસળ મવસમુદ્ધ
દ્ધલોયપારલોદ્ધય-સુદ્ધાણ મૂલ નનુમા ૧ ॥ ૩ ॥

नवकार एकभक्षर, पात्रं फेडेइ सत्तअयरणं ।
 पन्नासं च पण्णं, सागरपणसय समग्गेणं ॥ ४ ॥
 नवकाराओ अन्न, सारो मंतो न अत्थि तियलोप ।
 तम्हा हु अणुदिणं चिय, पढियव्वो परमभत्तीण ॥ ५ ॥
 पनमेव महामन्त्रं, समाराध्येह योगिनः ।
 त्रिलोक्यापि महीयन्ते-धिगताः परमां श्रियम् ॥ ६ ॥
 कृत्वा पाप सहस्राणि, हत्वा जन्तुशतानि च ।
 अमुं मन्त्रं समाराध्य, तिर्यञ्चोऽपि दिवं गताः ॥ ७ ॥
 अद्वो पंचनमस्कारः, कोप्युदारो जगत्सु यः ।
 संपदोऽष्टौ स्वयं घत्ते, दत्तेऽनन्तास्तु ताःसताम् ॥ ८ ॥
 भोयण समये सयणे, विवोहणे पवेसणे भण वसणे ।
 पंचनमुक्कारं खलु, समरिज्जा सब्बकालंमि ॥ ९ ॥
 पंच नमुक्कारेण समं, अंते वच्चंति जस्स दसपाणा ।
 सो जइ न जाइ मुक्खं, अवस्स वेमाणिभो होइ ॥ १० ॥
 ताव न जायइ चित्तेण, चित्तियं पत्थिअं वायाण ।
 काण्ण समाढत्तं, जाव न सरिओ नमुक्कारो ॥ ११ ॥
 जो गुणइ लक्खमेगं, पूणइ विहीइ जिणनमुक्कारो ।
 तित्थयर नामगोअं, सो वंधइ नत्थि संदेहो ॥

॥ श्रीधर्मकल्पद्रुमम् ॥

बीजं जीवदया यस्य, सद्बृत्तं कन्दमुच्यते ।
 लज्जा स्तम्भो दृढं ज्ञेयं, सद्बुद्धिस्त्वक् प्रभीतिता ॥ १ ॥
 दानशीलतपोभावा, मुख्यशाखाचतुष्टयम् ।
 विचाराचारविनय, प्रतिशाखाशतं मतम् ॥ २ ॥

जीवाजीवादिनिराणि, जिनपूजात्किं पुन ।
 भावना ह नैव च पत्राणि विविधाऽपि ॥ ३ ॥
 त्रिवेकादिगुणाधोऽस्य, नवीन क्लिप्तोच्चय ।
 सज्ज म स्वर्गमौरयानि, यस्य पुष्पाणि भूतले ॥ ४ ॥
 अक्षय सुखमाप्नोति नरो मोक्षस्य यत्सदा ।
 फल पुण्यतरोरेतद्, कथित श्रीनिनागमे ॥ ५ ॥
 मित्रपुत्रकलत्राणि, बाधया स्वजना धनम् ।
 धाय चेति गृहस्थाना छाया यस्य सुशीतला ॥ ६ ॥
 मन शुद्धिपय पुराद्, वृद्धि गच्छति य सदा ।
 दीनानाथ विद्वद्भाना-मावाग सर्वदाऽपि य ॥ ७ ॥
 यत्फलाम्बादन रम्य, जीवा कुर्मत्यनेकश ।
 सप्तवेधमयीशुद्धा भूमिर्दोषविवर्जिता ॥ ८ ॥
 ओ भया द्रूयता सम्यग् मानसे धमर्जिते ।
 धमक्पट्टम मोऽय सेवनीय सदादरात् ॥ ९ ॥

॥ देवाधिदेव ॥

सर्वगो जितरागादि—शेषैर्लोभ्यपूजित ।
 यथास्थिता रक्षाद्री च देवोऽहम् परम वर ॥ १ ॥
 भवबीजाहुरजनना गगाद्या अथमुपागता यस्य ।
 ब्रह्मा वा विष्णुर्वा हरो वा जिनो वा नमस्तस्म ॥ २ ॥
 यस्य निखिलाश्च दोषा न मन्ति सर्वे गुणाश्च विद्यन्ते ।
 ब्रह्मा वा विष्णु वा, हरो वा जिनो वा नमस्तस्मै ॥ ३ ॥
 नमस्कारसमो मन्त्र, शत्रुवधसमो गिरि ।
 चीतराग समो देवो न भूतो न भविष्यति ॥ ४ ॥

स्थिसङ्गः काममात्रष्टे, द्वेपं चायुधसंग्रहः ।

व्यामोहं चाक्षस्त्रादि—रशोचं च कमण्डलुः ॥ ५ ॥

शक्रं वज्रधरं वलं हलधरं त्रिंशुं च चक्रायुधम् ।

स्कन्दं शक्तिधरं श्मशाननिलयं रुद्रं त्रिशुलायुधम् ॥ ६ ॥

पतान् दोषभयार्दिनान् गतवृणान् बालान् विचित्रायुधान्,

नानाप्राणिषु चोद्यतप्रहरणान् कस्तान् नमस्येद्बुधः । ६ ॥

पीयुषं विषवज्रजलं ज्वलनवत्तेजस्तमःस्तोमवन्,

मित्रं शात्रववत् स्रजं भुजगवर्च्चिनामणिं लोष्टवत् ।

ज्योत्स्नां त्रिष्मजधर्मवत् स मनुते कारुण्यपण्यपणम्,

जैनेन्द्रमतमन्यदर्शनसमं यो दूर्मतिर्मन्यते ॥ ७ ॥

जो जारिससमो देवो, तारिलमाराहिओ फलं देइ ।

न कयाइ निम्बरुक्खा, फलन्ति कण्णदुमफलाइ ॥ ८ ॥

यदीच्छसे भव्य निरोगभावं, समाचर त्वं जिनराजवैद्यम् ।

जन्मजरानृत्युमहागदानां, समूलमुन्मूलयितुं स शक्तः ॥ ९ ॥

अशोकवृक्षःसुरपुष्पवृष्टिः, दिव्यध्वनिश्चामरमासदं च ।

भामण्डल दुर्दुमिरातपत्रं, सत्प्रातिहार्याणि जिनेश्वराणाम् ॥ १० ॥

पञ्चविधाभिगमोऽसौ, खड्गछत्रे उपानहौ स्वपदोः ।

मुकुटं च चमरयुग्मं, विमुच्य वन्देत् केवलिनम् ॥ ११ ॥

न देवं नादेवं न शुभगुरुमेव न कुगुरुम्,

न धर्मं नाधर्मं न गुणपरिणद्धं न विगुणम् ।

न कृत्यं नाकृत्यं न हितमहितं नापि निपुणम्,

विलोकन्ते लोका जिनवचनचक्षुर्विरहिताः ॥ १२ ॥

काष्ठादीनां जिनावासे, यावन्तः परमाणवः ।

तावन्ति वर्षलक्षणि, तत्कर्त्ता स्वर्गभागभवेत् ॥ १३ ॥

अङ्गुष्ठमात्रपि यः प्रकरोति विम्वम्
चोरावसानवृषभादिजिनेश्वराणाम् ।

स्वर्गे प्रधानविपुलर्द्धिसुखानि भुङ्क्ते
पश्चादनुत्तरगतिं समुपेत धीरः ॥ १४ ॥

दारिद्र्यदोहम् कुजाद् कुसरीरकुम्भद् कुण्डलो
अवमाणे रोगसोगा न हन्ति जिणविम्वकारीणाम् ॥ १५ ॥

नवीनजिनगेहस्य, निधाने यत्फलं भवेत् ।
तस्मादष्टगुणं पुण्यं जीर्णोद्धारेण जायते ॥ १६ ॥

याम्यामीति जिनालयः, प्रतिदिनं ध्यायश्चतुर्थं फलं
पष्टं चोत्थित उद्यतोऽष्टममथो गन्तुं प्रवृत्तोऽप्यनि ।

अद्वालुर्दशमग्रहिर्जिनगृहात् प्राप्तस्ततो द्वादश,
मध्ये पाक्षिकमीक्षिते, जिनपतो मासोपवासफलम् ॥ १७ ॥

सयः पञ्चमज्ञे पुनः, सहस्रं च विलेपणं ।

सयः साहस्रिण्या माला अणत गीय वाङ्मय ॥ १८ ॥

पूजाकोटिसमं स्तोत्रं, स्तोत्रकोटिसमो नमः ।

जपकोटिसमं ध्यानं ध्यानकोटिसमो लयः ॥ १९ ॥

उक्तोऽस्य द्वात्रिंशद्विंशति आराह्य जाय अच्युत जाह ।

भायः गण भायद् अतमुत्तेण निग्राण ॥ २० ॥

पुष्पाद्यन्तः तदागा च, तद्द्विगुणपरिग्राह्यं ।

उत्सवास्तीर्थयात्रा च भक्तिः पञ्चविधा जिने ॥ २१ ॥

आणा सदनकारी जहति तिमाल महाभिभूषण ।

पूजद् धीयरायः सत्यपि निरत्यय तस्मिन् ॥ २२ ॥

रक्षतो जिणद्वयः, परित्तसमारिभ्यो निभो ह्योह ।

बद्धतो जिणद्वयः, तित्थयरत्त लहद् जीवो ॥ २३ ॥

भक्तव्रणे देवद्रव्यस्त, परत्थिगमणेण य ।

सत्तमं नरयं यान्ति, सत्तवारा उ गोयमा ॥ २४ ॥

देवद्रव्येण या वृद्धिः, गुरुद्रव्येण यद्धनम् ।

तद्धनं कुलनाशाय सृतोऽपि नरकं व्रजेत् ॥ २५ ॥

गृहकर्माणि विहाय भव्याः, श्रीवीतरागं परिपूजयन्ति ।

ये शुद्धभावात्त्रिदशाधिपत्यं, संपादयन्त्याशु शिवं क्रमेण ॥ २६ ॥

न यान्ति दास्यं न दारिद्र्यभावं, न प्रेष्यतां नैव च हीनयोनिम् ।

न चापि वैकल्यमिहेन्द्रियाणां, ये कारयन्त्यत्र जिनेन्द्रपूजाम् ॥

संसाराम्भोधिवेडा शिवपुरपदवी दुर्गदारिद्र्यभूभृत्-

भङ्गे दम्भोलिभूता सुरनरविभवःप्राप्तिकल्पट्टकल्पा ।

दुःखाग्नेरम्बुधारा सकलसुखकरी रूपसौभाग्यकर्त्री,

पूजा तीर्थेश्वराणां भवति भवभृतां सर्वकल्याणकर्त्री ॥ २८ ॥

स्वर्गस्तस्य गृहाङ्गणं सहचरी साम्राज्यलक्ष्मीः शुभा,

सौभाग्यादिगुणावलिर्विलसति स्वैर वपुर्वेश्मनि ।

संसारः सुतरः शिवं करतलक्रोडे लुठत्यंजसा,

यः श्रद्धाभरभाजनं जिनपतेः पूजां विधत्ते जनः ॥ २९ ॥

आयुष्कं यदि सागरोपममितं व्याधिव्यथा वर्जितम्,

पाण्डित्यं च समस्तवस्तुविषयं प्रावीण्यलब्धास्पदं ।

जिह्वाकोटिमिता च पाटवयुता स्यान्मे धरित्रीतले,

नो शक्नोमि तथापि वर्णयितुमलं तीर्थेशपूजाफलम् ॥ ३० ॥

रिक्तपाणि न पश्येच्च राजानं देवतां गुरुम् ।

उपाध्यायं च वेद्यं च फलेन फलमादिशेत् ॥ ३१ ॥

फलपूजाविधौ तु स्यात् सौभाग्यं जनमान्यता ।

पेश्वरं रूपमारोग्यं स्वर्गमोक्षसुखान्यपि ॥ ३२ ॥

अक्षत द्यौऋयेद्योऽत्र देनामे भक्ति पूर्वकम् ।
 अरण्यसुगमप्नोति स्त्रीपुत्रजनसमुत्तमम् ॥ ३३ ॥
 पुष्पात्पूज्यपद जलाद् विमलना सद्गुणव्यूमाद्विद्यत्,
 घृदध्वसविधिस्तमोपहनन दीपाद् घृतात् स्निग्धता ।
 क्षेम चाक्षतशत्रुत सुरभिना वासात् फलाद्रूपना
 नृणा पूजनमष्टया जिनपते राचित्यलभ्य फलम् ॥ ३४ ॥
 श्रोतीयेपाथरजसा विरजीभयति
 तीर्थेषु च भ्रमणतो न भवे भ्रमन्ति ।
 ऊर्ध्वज्ययादिह नरा स्विस्वस्वपद स्युः,
 पूजया भवति जगदीशमथाचयत ॥ ३५ ॥
 धीतराग स्मरन् योगी धीतरागचमश्नुते ।
 ईलिका भ्रमतीभीना ध्यायती भ्रमति यथा ॥ ३६ ॥
 कालो सद्वापनियई, पुण्यकथ पुत्सिकारण पच ।
 समवाप सम्मत, पगते होइ मिच्छत ॥ ३७ ॥
 मूल दार पट्टाण, आहारो भायण निर्हा ।
 दुच्छलस्व वि धम्मस्म सम्मत परिकित्तिव ॥ ३८ ॥
 अतिथि निओ तद्व णिओ कता भोचा य पुण्णपाणाण ।
 अतिथि धुय णियाण, तदुवाओ अतिथि छट्टाण ॥ ३९ ॥
 शङ्का काट्ठा विचिक्कित्ता, मिव्यात्तप्पिणससनम् ।
 तत्तमस्तवथ पञ्चापि सम्यक्कय रूपयत्थमी ॥ ४० ॥
 धीतरागप्रभु देव सुमाधुय परो गुरु ।
 एषामूत्तु सद्धर्म सम्यक्कयमिदीयते ॥ ४१ ॥

— गुरु —

विदलयति कुबोधं बोधयत्यागमार्थम्,
 सुगतिकुगतिमार्गो पुण्यपापे व्यनक्ति ।
 अवगमयति कृत्याकृत्यभेदं गुरुर्यो,
 भवजलनिधिपोतस्नं विना नास्ति कश्चित् ॥१॥

पिता माता भ्राता प्रियसहचरीसूनुनिवहः,
 सुहृत् स्वामी माद्यत्करिभट्टरथाश्वपरिकरः ।
 निमज्जन्तं जन्तुं नरककुहरे रक्षितुमलम्,
 गुरोर्धर्मार्धर्मप्रगटनपरात्कोऽपि न परः ॥ २ ॥
 धर्मज्ञो धर्मकर्त्ता च, सदा धर्मपरायणः ।
 सत्त्वेभ्यो धर्मशास्त्रार्थ—देशको गुरुहच्यते ॥ ३ ॥

गङ्गा पापं शशी तापं, दैन्यं कल्पतरुस्तथा ।
 पापं तापं च दैन्यं च, हरेत् साधुसमागम ॥ ४ ॥
 प्रथमान्तिमतीर्थैश्चैस्तीर्थकृन्नामकर्मणः ।
 चीजं लब्धमटव्यां यद्, गुरुभक्त्यत्र कारणम् ॥ ५ ॥

न विना साधुभिस्तीर्थं, नातीर्थं साधुसम्भवः ।
 समं सत्ता तयोर्गीता, सर्वज्ञैस्सर्वदर्शिभिः ॥ ६ ॥

पूरणे तटाके तृषितः सदैव, भृतेऽपि गेहे क्षुधितः स मुढः ।
 कल्पद्रुमे सत्यपि यो दरिद्रि, गुर्वादियोगेऽपि यः प्रमादी ॥७॥
 कृत्यमार्गोपदेशारो, यत्र सन्ति न साधवः ।

न तत्र धर्मनामापि, कुतो धर्मः कुतः क्रिया ॥ ८ ॥

शैले शैले न माणिक्यं, मौक्तिकं न गजे गजे ।
 साधवो न हि सर्वत्र, चन्दनं न वने वने ॥ ९ ॥

यथा चित्तं तथा वाचा, यथा वाचा तथा क्रिया ।
 चित्ते वाचि क्रियाया च, साधूनामेकरूपता ॥ १० ॥
 'गु' शब्दस्त्वघक्राण्यो 'रु' शब्दस्तनिरोधकः ।
 उभयो सम्मिलित्वा च 'गुरु' रित्यभिप्रीयते ॥ ११ ॥

— धर्म —

स्याद्वादो वर्तते यस्मिन् पशुपातो न विद्यते ।
 नास्त्ययपीडनं किञ्चित्, जनधमः स कथ्यते ॥ १ ॥
 यथा चतुर्भिः कनकं परीक्ष्यते, निर्वर्णञ्छेन्ननापताङ्गैः ।
 तथैव धर्मा विदुषा परीक्ष्यते, श्रुतेन शीलेन तपोदयानुजे ॥ २ ॥
 पुमणिस्पर्शपापाण-दक्षिणावर्तश्च यत् ।
 कृष्णचित्रकृत्स्निल्लामदं जिनशासनम् ॥ ३ ॥
 धर्मसिद्धो धृष्टः सिद्धि-धुम्नप्रयुम्नयोरपि ।
 दुग्धोपलब्धः सुलभा, सपत्तिर्दधिसपिणो ॥ ४ ॥
 धर्मा मातेऽप्युजाति, धर्मो पाति पितेऽप्यस्य ।
 धर्मः सखेऽप्यप्रीणाति, धर्मः स्निह्यति पुत्रपुरतः ॥ ५ ॥
 विद्या मित्रं प्रवासेषु भाया मित्रं गृहेषु च ।
 व्याधितस्थोऽप्यधर्मः मित्रं वर्मो मित्रं मृतमप्यस्य च ॥ ६ ॥
 एव एव सुहृद्वर्मा मृतमप्यनुयाति यः ।
 शरीरेण समं नाशः, सर्वमप्यनुगच्छति ॥ ७ ॥
 यतीच्छन्ति प्रतीकृतुं जगदेतेन कर्मणा ।
 परापवादसस्येभ्यो ना चरन्तीं निजान् ॥ ८ ॥
 धनपरिजनभाया भ्रातृमित्राणि मध्ये,
 यजनि भयभृता यो नैव एकोऽपि कश्चित् ।

तदपि गतविमर्षाः, कुर्वन्ते तेषु राग,

न तु चिदधत्ति धर्मं, यः संप्रयाति यात्रा ॥ ९ ॥

सीदन्त्यत्र न ये धर्मः, सम्प्रगासेवितः पुरा ।

सांप्रतं न च कुर्वन्ति, तेषामग्रेऽपि नो सुखम् ॥ १० ॥

दुःखं द्विपो जनाः सर्वे, सर्वेऽपि सुखलिप्सवः,

सुखं च धर्मतः सर्वं, दुःखं पुनरधर्मतः ।

जानन्तोऽप्येवमत्यर्थं, महामोहवशंगताः,

सक्ताः सांसारिके सौख्ये, धर्म्यं कर्म न कुर्वन्ते ॥ ११ ॥

सुखार्थं सर्वभूतानां, मनाः सर्वा प्रवृत्तयः ।

सुखं नास्ति विना धर्मं, तस्माद्धर्मपरो भवेत् ॥ १२ ॥

पश्यन्तस्तमसो दुःखं, तमो मुञ्चन्ति पण्डिताः ।

विदन्तः पावकदाहं पावके प्रविशन्ति के ? ॥ १३ ॥

धीमन्तो धनिनो धन्याः, स्थामन्तो यशस्विनः ।

कुलीनाः शालिनोऽरोगा, जायन्ते धर्मतो जनाः ॥ १४ ॥

निष्पुण्यका जना द्वेष्या निःस्वा दौर्भाग्यभाजिनः ।

जायन्ते पापतो मंदा, व्याधिताः क्षुधिता श्रलाः ॥ १५ ॥

देवद्रुमा इव द्रव्यं, केचन यच्छन्ति पुण्यतः ।

प्रसार्य पणिमन्ये तु, याश्चां कुर्वन्ति पापतः ॥ १६ ॥

प्रशस्तं पुण्यतः सर्वं-मप्रशस्तमपु यतः ।

प्रसिद्धिर्मात लोकेषु, बुद्ध्यते वालिशरणि ॥ १७ ॥

न वि तं कुण्डं अभित्तो अईव सुविराहिभो समन्थो वि ।

जं दोवि अणिग्गहिआ कंति रागो अ दोसो अ ॥ १८ ॥

सुखमास्से सुखं शेपे, भुंक्षे पिवासि खेलसे ।

न जाने त्वग्रतः पुण्ये, विना ते किं भविष्यति ॥ १९ ॥

दुःखं पापात्सुखं धर्मात् सर्वशालेषु सस्थितिः ।

न कर्तव्यमतं पापं, कर्तव्यो धर्मसत्त्वय ॥ २० ॥

धर्मो विजयी सर्वत्राऽधर्मो विजयवर्जितः ।

ततोऽधमं परित्यज्य, धर्मे यत्नो विधीयताम् ॥ २१ ॥

सपद्यन्ते सुखानि यदि धर्मं विवर्जितानामपि नराणां ।

तर्हि भवेत् त्रिभुवनेऽपि कस्य दुःखं कस्य वा न सुखम् ॥ २२ ॥

अन्ते यथा यथा पाने, यथा वित्ते यथा सुते ।

तथा धर्मेऽपि चेद्बुद्धिः सिद्धिः कस्य न हस्तगा ॥ २३ ॥

यदि धर्माभूतपानं, मुखा प्राप्नोषि साधुमूले ।

तर्हि द्रविणेन क्रीत्वा, विषयविषं जीर्य किं पिरसि ॥ २४ ॥

पुनर्विच पुनर्मित्रं, पुनर्भाया पुनर्महि ।

एतत्सर्वं पुनर्लभ्यं, न च धर्मं पुनः पुनः ॥ २५ ॥

कोटिशो विषया प्राप्ताः सम्पदश्च सहस्रशः ।

राज्यं च शतशो जीवैर्न च धर्मं वदाचन ॥ २६ ॥

दुर्गतिप्रपतज्जतून् यस्मादाख्यते ततः

धत्ते चैतान् शुभे स्थाने तस्माद्धर्म इति स्मृतः ॥ २७ ॥

छिन्नमूलो यथा वृक्षो गतशिर्षो यथा भटः ।

धर्महीनो धनी तद्वन्, कियन् काऽल्लिखति ॥ २८ ॥

दीर्घायुं भव भण्यत यदि तः । तस्मात्तृणानामपि

सततानां च पुत्रा भव तदा तत्कुङ्कुटानामपि ।

सौख्याय धनयान् भवेति नियतं, नीयित्तकानामपि,

तस्मात्सर्वं त्रिषाणो निगदितं, श्रीवमलामो दुर्धनः ॥ २९ ॥

दीर्घायुः स्वस्ति धनयान् पुत्रवारं प्रमुखा परे ।

आशार्वाक्ष भूमौ सर्वे धमलाभस्य हिन्दुरा ॥ ३० ॥

एगदिणे वि जे देवा चरंति तेनि पि मागुसा थोवा ।
 कत्तो मे मणुयभवो इय चितइ सुरवरो दुहिओ ॥ ३१ ॥
 स्वर्णस्थाले क्षिपति स रजः, पादसौचं विधत्ते,
 पीयूषेण प्रवरकरिण, वाहयत्यैन्धभारम् ।
 चिन्तारत्न विकिरति कपाद्रायसोड्डायनार्थ,
 यो दुष्प्रापं गमयति मुधा मर्त्यजन्म प्रमत्तः ॥ ३२ ॥
 ते धनुरतरुं वपन्ति भवने प्रोमूल्य कल्पद्रुमं,
 चिन्तारत्नमपाप्य काचशकल स्वीकुर्वते ते जडाः ।
 विक्रीय द्विरदं गिरीन्द्रसदृशं क्रीणन्ति ते शसमं,
 ये लब्धं परिहृत्य धर्ममधमा धावन्ति भोगाशया ॥ ३३ ॥
 अपारे संसारे कथमपि सगसाद्य नृभवम्,
 न धर्म यः कुर्गद्विषयसुखवृष्णातरलितः ।
 ब्रुडन्पारावारे प्रवरमपहाय प्रवहणं,
 स मुख्यो मूर्खाणामुपलनुपलब्धुं प्रयतते ॥ ३४ ॥
 देवा विसयपसत्ता, नेरइया विविहदुःखससत्ता ।
 तिरिया विवेगविकला मगुआणं धम्ममामग्गी ॥ ३५ ॥
 जिन धमे विनिर्मुक्तो मा भूवं चक्रवर्त्यपि ।
 स्यां चेदोऽपि दरिद्रोऽपि जिनधमाधिवासितः ॥ ३६ ॥
 आहार निडाभय मैथुनानि सामान्यमेतत्पशुभिर्नराणां ।
 धर्मो विशेषः खलु मानुषाणां धर्मेण हीना पशवो मनुष्या ॥ ३७ ॥
 दिने दिने मञ्जुलमङ्गलावलि, सुसंपद सौख्यपरंपरा च ।
 इष्टार्थसिद्धि बहुला च बुद्धिः, सर्वत्र सिद्धि, सृजतां सुधर्म ॥ ३८ ॥
 हस्ती भाति मदेन कं जलरुहैः पूणेन्दुना शर्वरी,
 चाणी वराकरणेन हंसमिथुने नद्यः सभा पण्डितः ।

शीलेन प्रमदा जपेन तुरगो नित्योत्सवैर्मन्दिरम्
सत्पुत्रेण कुल नृपेण नगर लोकत्रय धार्मिकैः ॥ ३९ ॥

निर्दत्त करटी द्वयो गतजवश्च विना शवरी,
निगद्य कुसुम सरोजन जल छायाविहीनस्तय ।
भोज्य निर्लेपेण सुतो गतगुणश्चारित्रहीनो यति,
निर्वेद्य भवन न राजति तथा धर्मं विना मानवा ॥ ४० ॥

काया वस विना नदी जल पिना दातुर्विना याचका,
'आता स्नेह' विना कुल सुनेविना धेनुध दुग्ध विना ।
भाषा भक्तिपिना पुत्र नृपपिना वृक्ष च पत्र विना
दीप 'स्नेह' विना शशो निशि विना धर्मं विना मानवा ॥ ४१ ॥

आवृष्टि विधा लक्ष्मीणा यज्ञ दारिद्र्यभूभृतः ।
कर्मण शमणामेक, धर्मस्त्वगापरगद ॥ ४२ ॥

सुकुल जन्म विभूतिरनेकधा, प्रियसमागम सौख्यपरपरा ।
नृपकुले गुप्ता विमो यशो

भवति पुण्यतरो फल मीदृशम् ॥ ४३ ॥

धनदो धनार्थिना धर्म, कामद सर्वकामिनाम् ।

धर्ममेवापरगस्य पारपर्येण साधक ॥ ४४ ॥

कुल विश्वश्लाघ्य धनुरपगद् जातिरमला,
सुरूप मौभाग्य, ललितललना भोग्यममला ।

चिरायुस्तारुण्य बलमविक्रम स्थानमतुल,

यदन्यश्च त्रेयो भवति भविना धर्मत इदम् ॥ ४५ ॥

रूप रम्य करणपटुनारोग्यमायुर्विशाल,
कान्तिरूपानमितरतय सूनवो भक्तिमन् ।

पदखड्गोर्वा तलपरिचृद्धत्व यश क्षीरशुभ्र
सौभाग्य श्रीरिति फलमदो धर्ममृक्षस्य नमम् ॥ ४६ ॥

घर्मोऽयं धनवल्लभेषु धनदः, कामार्थिनां कामदः,
 सौभाग्यार्थिषु तत्प्रदः किमपर, पुत्रार्थिनां पुत्रदः ।
 राज्यार्थिष्वपि राज्यदः किमथवा नाना विकल्पैर्नृणां,
 तत् किं यन्त करोति किञ्च कुस्ते, स्वर्गापवर्गाधिपि ॥ ४७ ॥
 कन्दः कल्याण कल्पः सकलसुखपदप्रापणे कल्पवृक्षो,-
 दारिद्र्योद्दिप्त दावानलशमनघनो, रोगनाशैक वैद्यः ।
 श्रेयोऽर्थं प्राप्तिहेतुः प्रथमितकलुषो, भीमसंसार सिन्धो-
 स्तारे पोतायमानो जिनपतिगदितः सेवनीयोऽत्रधर्मः ॥ ४८ ॥
 श्रीधर्मपुरुषस्यास्य, दानमौदारिकं वपुः ।
 शीलं बलं तपस्तेजो, भावो जीवस्तदीशिता । ४९ ॥
 यतः पुण्याच्छ्रूयःसर्वाः प्रत्यहं हन्त भाषसे ।
 तत्रापि त्वं निराकाङ्क्षो सूढानां भासि भूपतिः ॥ ५० ॥

— दानादि —

दानेन प्राप्यते लक्ष्मी शीलेन सुखसम्पदः ।
 तपः कर्मविनाशाय, भावना भवनाशिनी ॥ १ ॥
 दानं सुगात्रे विशदं च शीलं, तपो विचित्रं शुभभावना च ।
 भवार्णवोत्तारणसत्तरण्डं, धर्मं चतुर्धा मुनयो वदन्ति ॥ २ ॥
 दारिद्र्यनाशनं दानं, शीलं दुर्गतिनाशनम् ।
 अज्ञाननाशिनी प्रज्ञा, भावना भवनाशिनी ॥ ३ ॥
 अभयं सुपुत्रदाणं, अणुकंपा उच्यते किञ्चिदाणं च ।
 दोहि वि मुक्खो भणिओ, तिग्णि वि भोगाइयं दिति ॥ ४ ॥
 अल्पमपि क्षितौ क्षिप्तं, वटवीजं प्रवर्धते ।
 जलयोगात्तथा दानान्, पुण्यवृक्षोऽपि वर्धते ॥ ५ ॥

धीवृद्धिर्नखच्छेद्या, न धार्येय कदाचन ।

प्रमादात् स्खलिते फवापि समूलापि, विनश्यति ॥ ६ ॥

आयासशतलब्धस्थ, प्राणेभ्योऽपि गरीयस ।

गतिरेकैव वित्तस्य, दानमन्या विपत्तय ॥ ७ ॥

कुभोज्येन दिन नष्ट, कुकलत्रेण शर्वरी ।

कुपुपुण कुल नष्ट, तन्नष्ट यन्न दीयते ॥ ८ ॥

दान भोगो नाशस्तिस्त्रो गतयो भवति वित्तस्य ।

यो न ददाति न भुङ्क्ते, तस्य तृतीया गतिर्ममति ॥ ९ ॥

कीटिकासचित धाय मक्षिकासचित मधु ।

कृपणेस्सचित्ता लक्ष्मी-रन्येस्तु परिभुज्यते ॥ १० ॥

कृपणेन समो दाता न भूतो न भविष्यति ।

अस्पृशनेष वित्तानि य परेभ्य प्रयच्छति ॥ ११ ॥

दानार कृपण मये मृतोऽप्यर्थे न मृञ्चति ।

अदाता हि धनत्यागी धन हित्वा हि गच्छति ॥ १२ ॥

लुब्धो न विवृजत्यर्थं नरो दारिद्र्यशङ्कया ।

दातापि विवृजत्यर्थं, तथैव ननु शङ्कया ॥ १३ ॥

बोधयति न याजन्ते मित्रादारा गृहे गृहे ।

दीयता दीयता नियमदातु फलमीदृशम् ॥ १४ ॥

अपुष्टे विधौ देय, यत पूरयिता विधि ।

प्रतिपुष्टे विधौ देय, यत सर्वं हरिष्यति ॥ १५ ॥

प्रिय प्रजाना दानेन न पुनर्देविणेश्वर ।

आगच्छन् वाञ्छयते लोकै-रारिदो न तु दारिधि ॥ १६ ॥

मर्दप्रकारेण प्राप ममुद्रोऽपि रमातलम् ।

दाना नु जलम् पश्य भुवनोपरि गर्जति ॥ १७ ॥

ते मूर्खतरा लोके येषां धनमस्ति नास्ति च त्यागः ।

केऽलमंजनरक्षग-वियोगदुःखान्यनुभवन्ति ॥ १८ ॥

अदन्तोपेण मरेद्दरिद्री दरिद्रोपेण करोति पापम् ।
पापादप्य नरकं प्रयाति, पुनर्दरिद्री पुनरेव पापी ॥ १९ ॥

जायते नरक पापत् पापं दारिद्र्यसंभवम् ।

दादिद्रमप्रदानेन, तस्माद्दानपरो भव ॥ २० ॥

सुगात्रदानाच्च भवेद्भनाढ्यो,

धन प्रभावेण करोति पुण्यम् ।

पुण्य प्रभावात्सुरलोकवासी,

पुनर्धनाढ्यः पुनरेव भोगी ॥ २१ ॥

व्याजे स्याद्विगुण द्रव्यं, व्यक्ताये चतुर्गुणम् ।

क्षेत्रे शतगुणं प्रोक्तं, पात्रेऽन्तगुणं पुनः ॥ २२ ॥

पकारेणोच्यते पापं, तकारो त्राणवाचकः ।

अक्षरद्वयस्य संयोगे, पात्रमर्हुर्मनीषिणः ॥ २३ ॥

पात्रापात्रविकोऽस्ति, धेनुपन्नगयोरिव ।

तृणाभ्यंजायते क्षीरं, क्षीरात्तज्जायते विषम् ॥ २४ ॥

आत्रे निम्बे सुतोर्थे कचदरनिवये शुक्तिमध्येऽहिवक्त्रे,
आव्यान्तो विपत्रौ गुल्मरसि गिरौ पाण्डुभूकृष्णभूम्योः ।

इक्षुक्षेत्रे कपायर्मुवन गहने मेघमुक्तं यथांभ,

स्तद्वपात्रे कुपात्रे जगति निजवं दत्तनायाति पाकम् ॥ २५ ॥

उतनपत्त साहु मज्झमपत्तं सुसावगा भणिआ ।

अभिरय सम्मट्ठिहि अहन्नपत्तं मुणेरयं ॥ २६ ॥

मिथ्यादृष्टिसहस्रेषु, वरमेको ह्यगुवती ।

अगुवती सदस्रेषु, वरमेको महावती ॥ २७ ॥

महानती महत्त्वेषु चरमेको हि नात्यिक । -
 तात्त्रिकस्य सम पात्र, न भूतो न भविष्यति ॥ २८ ॥ -
 वन्न पात्रमथोपधम्, यदुपि धर्मधन फल,
 यत्र पात्रमुपात्रयश्च, विविधो दण्डादिधर्मोपधि । -
 शस्त पुस्तकपीठ्यादि घटते धमाय यथापर,
 देय दानविचक्षणे स्तदपिल मोक्षार्थिने मिश्रये ॥ २९ ॥ -
 सुरादि सुकुलोत्पत्तिभोगलघिश्च जायते ।
 साधना रूपाय दानेन प्रमामोक्षश्च जायते ॥ ३० ॥
 नैव दारं पिह्येद् भुजमाणो सुसाधनो ।
 अणुरपा जिजिदेषि सद्गुण न निवारिष्या ॥ ३१ ॥
 सर्वत्र ददतो दातु पात्रयोगोऽपि सम्भवेत् ।
 यपन् श्रारार्णवेप्यद्भो मुक्तात्मा क्वापि जायते ॥ ३२ ॥
 पात्रे धर्मनिग्रहं तदपरे पोषदया रणपरम्
 मित्रे प्रीतिगिवर्धकं रिपुजने वरापहार क्षमम् ।
 भृत्ये भक्तिभरायुर्हं नरपती, समान पूजा प्रदम्,
 भद्रादौ च यश्चरति त्रितरण, न प्राप्यदो निफलम् ॥ ३३ ॥
 प्रदत्तस्य प्रभुस्तस्य हृदयते महद्वनम् ।
 दत्त त्रेयासि समूह, विष्टा-भयनि भक्षितम् ॥ ३४ ॥
 भूमिगन्धोत्तम दान आहत क्षेत्र मयमम् ।
 अयम याचित दान मेऽगान तु निफलम् ॥ ३५ ॥
 अनादरो चिन्मयश्च वैमुक्त्य विप्रिय यत्र ।
 पश्चात्तापश्च दानु स्यात् दान दूषणपञ्चमम् ॥ ३६ ॥
 आत नूनि गोमागे यत्तुमा प्रिय यत्र ।
 पात्रानुमोदता चतद् नानभूषणपञ्चमम् ॥ ३७ ॥

अधः क्षिपन्ति कृपणाः, वित्तं तत्र यियासवः ।
 सन्तस्तु गुरुचैत्यादौ, तदुच्चैः पदकांक्षिणः ॥ ३८ ॥
 प्रतिकूलो विधिस्तेषां, निर्धना ये विनिर्भिताः ।
 प्रतिकूलतमस्तेषां, सतोऽर्थान् ददते न ये ॥ ३९ ॥
 कृपणोऽपि भवेद् दाता, याचको भाग्यवान् यदि ।
 दाताऽपि भवेद् कृपणो याचकोऽभाग्यवान् यदि ॥ ४० ॥

❀ शील-तप ❀

जोदेइ कणयकोडिं अहवा कारेइ कणय जिणभवणं ।
 तस्स न तत्तिथपुण्णं जत्तिथ वंभवण धरिण ॥ ४१ ॥
 देवदाणवगंधर्वा जक्खरक्खस्सकिन्नरा ।
 वंभयारीं नमंसन्ति, दुक्करं जे करति तं ॥ ४२ ॥
 कायेण वंभचेर धरंति भञ्जाउ जे अमुद्धमणा ।
 कप्पम्मि वंभलोए ताणं नियमेण उववाओ ॥ ४३ ॥
 शीलं एत्तं हरति घनवच्छोकदारिद्र्य वह्निम्,
 शीलं मन्त्र स्मरफणिविषं चौपधिवद्भिन्नति ।
 शीलं वज्र खनति नगचन्मोहशत्रुं समर्थम्,
 शीलं चक्रं चरणनगरं रक्षति क्षुद्रभीतेः ॥ ४४ ॥
 दत्तस्तेन जगत्यकीर्तिपटहो गोत्रे भगीर्कुर्वकः,
 चारित्रस्य जलाञ्जलं गुणगणारामस्य दावानल ।
 संकेतः सकलापदां शिवपुरद्वारे कपाटो दृढः,
 शीलं येन निजं विलुप्तमखिलं त्रैलोक्यचूडामणिः ॥ ४५ ॥
 मलं स्वर्गगन वह्नि-हंस क्षीरगतं जलं ।
 यथा पृथक्करोत्येवं जन्तोः कर्ममल तपः ॥ ४६ ॥

६ भाव ३

मैत्रीप्रमोदकारण्य माध्यस्थ्यस्थिरचेतस ।
 स्याज्जन्तो परम ब्रह्मपदवी न दवीयसी ॥ ४७ ॥
 परहितचिन्ता मैत्री, परदुःखविनाशिनी तथा करुणा ।
 परचुपतुष्टिर्मुदिता परलोपोपेक्षणमुपेक्षा ॥ ४८ ॥
 मेघस्त सरिसरस्म जलियमिस्त तु जन्नर होइ ।
 दध्यथय भावथय अतरमिह तत्तिय नेय ॥ ४९ ॥
 भावना मोक्षदा स्वस्य स्वान्वयोस्तु प्रभावना ।
 प्रकारेणाधिक मन्ये भावनात प्रभावना ॥ ५० ॥
 कर्तुं स्वयं कारयितुं परेण
 तुष्टेन भावेन तथातुमन्तु ।
 साहाय्यकर्तुंश्च शुभाशुभेषु
 तुल्यं फलं तद्विदो वदन्ति ॥ ५१ ॥
 विग्रहमिच्छन्ति भटा, त्रैधात्र ध्याधिपीडितं लोक ।
 मृतमप्यनुकं च त्रिधा क्षेमं मुनिस्तु च निर्ग्रन्था ॥ ५२ ॥

० लक्ष्मी-पङ्क्तिः ॥

अर्थस्य पुष्पो दामो नृसस्तयो न कस्यचित् ।
 अतोऽग्राय यतेतव सर्वदा यत्नमाश्रित ॥ १ ॥
 अथानामर्जने दुःखं दुःखं माश्रणे पुन ।
 आये दुःखं व्यये दुःखं, धिग्वं दुःखमाजनम् ॥ २ ॥

यस्यार्थस्तस्य मित्राणि यस्यार्थस्तस्य वान्धवाः ।
 यस्यार्थस्त्वजनाश्चापि, तस्य स्युर्वहवो जनाः ॥ ३ ॥
 स्वस्वार्थरसिका नित्यं, सुहृत्स्वजनवान्धवा ।
 लक्ष्मीवन्नं निदेवन्ते, फलिद्रुममिवाण्डजाः ॥ ४ ॥
 लक्ष्मीः शनैः शनैरेति, निर्याति युगपद् पुनः ।
 पण्ठया पलैर्जलैः पूर्णा, रिच्यते यद् घटीक्षणाद् ॥ ५ ॥
 रिक्तोऽहमर्थैरिति मा विपीद,

पूर्णोऽमर्थैरिति मा प्रसीद ।

रिक्तं च पूर्णं भरितं च रिक्तम्,
 करिष्यतो नास्ति विधेर्विलम्बः ॥ ६ ॥

निर्दयत्वमहंकारस्तृष्णाकर्कशभाषणम् ।

नीचपात्रप्रियत्वञ्च, पञ्च श्रीसहचारिणः ॥ ७ ॥

भक्तद्वेषो जडप्रीति, स्तृष्णास्य कहुता तथा ।

ज्वरीणामिव जायन्ते, लक्ष्मीसाङ्गत्यमीयुषाम् ॥ ८ ॥

मर्कटस्य सुरापानं, तस्य वृश्चिकदंशनञ्च ।

तन्मध्ये भूतसंचारो, यद्वा तद्वा भविष्यति ॥ ९ ॥

पीतोऽगस्त्येन तातचरणतलहतो बलभोऽन्येन रोषाद्,
 आवाल्याद् विप्रवयैः स्ववदनविवरे धारिता वैरिणी मे ।

गेहं मे छेदयन्ति प्रतिदिवसमुमाकान्तपूजा निमित्तम्,
 तस्मात् खिन्ना सदाह द्विजकुलसदनं नाथ नित्यं त्यजामि ॥ १० ॥

भो लोका ! मम दूषणं कथमिदं संचारितं भूतले,
 सोत्सेका क्षणिकातिनिवृणतरा लक्ष्मीरिति सैरिणी ।

नैवाहं कुलटा न चास्मि चपला नो वा गुणद्वेषिणी,
 पुण्येनैव भवाम्यहं स्थिरतरा युक्तं हि तस्यार्जनम् ॥ ११ ॥

शृङ्खलासङ्गेश पुण्य, मर्कटीसदृशी रमा-।

तया नियन्त्रिता सा, हि चञ्चलापि व गन्त्रति ॥ १२ ॥

परिग्रह-अथ अणत्यप्रिसय, सतोसपिप्रजिय कुगदमुल ।

नाड तप्परिमाण कुणति ससारमयमिया ॥ १३ ॥

— (हारिमन्त्रीय नत्रपद गृहदृष्टीस)

परिग्रहायमारम्भ-मसतोपाद्वित यते ।

ससारवृद्धिस्तेनैव, गृहीत तन्दि व्रतम् ॥ १४ ॥

ससारमूलमाग्भा-स्तेषा हेतु परिग्रह ।

तस्मादुपासक कुर्या-दल्पमल्प परिग्रहे ॥ १५ ॥

भूषणोद्यानवाण्यादौ, मूर्च्छितार्थिदशा अपि ।

व्युत्पत्ता तत्रैव जाय ते पृथ्वीकायादिर्योनिषु ॥ १६ ॥

दुष्प ह्य जस्स ण होइ मोहो,

मोहो ह्यो जस्स ण होइ तण्हा ।

तण्हा ह्यो जस्स ण होइ लोहो

लोहो ह्यो जस्स ण किञ्चनाइ ॥ १७ ॥

ॐ सतोप ॐ

सर्वसङ्ग पन्थिगा-ताप परम सुखम् ।

तृष्णा प्रपञ्चता नान्था घोरो गरज उच्यते ॥ १ ॥

परम्पृष्टा महादुःख निरुद्धत्व, मन्नामुग्रम् ।

पतदुना समासे, लक्षण सुगदु सयो ॥ २ ॥

इप्सित मनसा सर्वं कस्य मण्यते सुखम् ।

देवायत्तं जगत्पद तन्मात्मतोपमाश्रयेत् ॥ ३ ॥

उपर्युपरि पश्यन्तः, सर्व एव दरिद्रति ।

अधोऽधः पश्यतः कस्य, महिमा नोपजायते ॥ ४ ॥

मनोरथरथारूढं युक्तमिन्द्रियराजिभिः ।

भ्राम्यतीदं जगत्सर्वं, तृष्णासारथिनोदितम् ॥ ५ ॥

धनेषु जीवितव्येषु, स्त्रीषु चाहारकर्मसु ।

अतृप्ताः प्राणिनः सर्वे, याता यास्थन्ति यान्ति च ॥ ६ ॥

संतोषस्त्रिषु कर्तव्यः स्वदारे भोजने धने ।

त्रिषु चैव न कर्तव्यो दाने तपसि पाठने ॥ ७ ॥

धनहीनः शतमेकं सहस्रं शतवानपि,

सहस्राधिपतिर्लक्षं कोटिं लक्षेभ्योऽपि च ।

कोटीश्वरो नरेन्द्रत्वं नरेन्द्रचक्रवर्तितां,

चक्रवर्ती तु देवत्वं देवोऽपीन्द्रत्वमिच्छति ॥ ८ ॥

अङ्गं गलितं पलितं मुण्डं, दशनविहीनं जानं तुण्डम् ।

वृद्धो याति गृहित्वा दण्डं, तदपि न मुञ्चति आशार्पिण्डं ॥ ९ ॥

आशा नाम मनुष्याणां, काचिदाश्चर्यं शुक्लम् ।

यथा बद्धा प्रधार्वान्तः, मुक्तास्तिष्ठन्ति पङ्गुवत् ॥ १० ॥

रे जिह्वे कुरु मर्यादां, भोजने वचने तथा ।

वचने प्राणसन्देहो, भोजने चाजीर्णता ॥ ११ ॥

जिह्वे प्रमाणं जानीहि, भोजने भाषणेऽपि च ।

अतिभुक्तिरतीवोक्तिः सद्यः प्राणापहारिणी ॥ १२ ॥

आशा नाम नदी मनोरथजला तृष्णा तरङ्गाकुला,

रागग्राहवती वितर्कविहगा धैर्यद्रुमध्वंसिनी ।

मोहावर्चसुदुस्तरातिगहना प्रोचुः चन्ता तटी,

तस्याः पारगता विशुद्धमनसो नन्दन्ति योगीश्वराः ॥ १३ ॥

❁ मोहादि ❁

अहं ममेति म त्रोऽय मोहस्य जगदाव्यग्त ।
 अयमेव हि नञ् पूर्ण प्रतिमन्त्रोऽपि मोहजित् ॥ १ ॥
 त्यक्त्यो ममकारस्त्यक्तु यदि शक्यते नासी ।
 कर्त्तव्यो ममकार, किन्तु स सर्वत्र कर्त्तव्य ॥ २ ॥
 भ्रातु न शक्ता भवदुःखनाये त्वया न ये त्वामपिपातुमीशा ।
 समत्वमेतेषु दधमुधात्मन् पदे पदे किं शुचमेपिमूढ ॥ ३ ॥
 रण्यलपि भवसद्व्य, नाऊण गुरुमुदाओ मुणिजोयि ।
 घट्टति जे अकज्जे, अहह महामोहविष्णुरिय ॥ ४ ॥
 नयि त कुणइ अमिच्चो, अइव सुविराद्धिओ समत्थोयि ।
 ज दोयि अणिगाहिआ, करति रागो म दोसो अ ॥ ५ ॥
 जइ पगोच्चिय रागो निगाहिओ होज्ज जीव । ससारे ।
 अट्टण्णमयि कम्माण ता उच्छेगो कयो झत्ति ॥ ६ ॥
 रागधो मोदधो, कज्जाकज्ज न याणसिद्वयास ।
 धत्तूरमामिओ इय सय पिण्णसि सुउन्नमहो ॥ ७ ॥
 पापराग स्नेहरागाधीपत्वर निराणिणो ।
 दृष्टिरागन्तु पापीयान् दुरुच्छदं मत्तामपि ॥ ८ ॥

❁ कपाय ❁

जैनधर्मं समान्नाय, कपायसन्ति भवेत् ।
 अहो हन्त मदाचर्ये जले यदि ममुद्रय ॥ १ ॥

जीवो गेही वपुर्गेहं, जरा वहि देहत्यदः ।
 कपायविषयाश्चोरा, मुष्णन्ति सुरुतं धनम् ॥ २ ॥
 कपाया देहकारायां, चत्वारो यामिका इव ।
 यावज्जाग्रति पार्श्वस्थास्तावन्मोक्षः कुतो नृणाम् ॥ ३ ॥
 तत्तमिणं सारमिणं दुःशलसंगीड ण्स भावत्यो ।
 ज भवभमण सहाया, इमे कसाया चड्जंति ॥ ४ ॥
 कोहो पीडं विणासेइ माणो विणय नासणो ।
 माया मित्ताणि नासेई, लोहो सच्च विणासणो ॥ ५ ॥

❀ क्रोध ❀

क्रोधोमूलमनर्थानां, क्रोधः संसारवर्धनः ।
 धर्मक्षयंकरः क्रोधं स्तस्मात्क्रोधं विवर्जयेत् ॥ ६ ॥
 क्रोधः कृपावल्लीदवानलोऽयं,
 क्रोधो भवान्भोनिधिवृद्धिकारी ।
 क्रोधो जनानां कुगतिप्रदाता,
 क्रोधो हि धर्मस्य विघातविघ्नः ॥ ७ ॥
 अपकारिणिक्रोपश्चेत्, कोपे कोपं कथं न ते ।
 धर्मार्थकाममोक्षाणां, प्रसह्य परिपन्थिनि ॥ ८ ॥
 मासोपवासनिरतोऽस्तु तनोतु सत्यं,
 ध्यानं करोतु विदधानु वह्निर्निवासम् ।
 ब्रह्मव्रतं धरतु भैक्ष्यभुजोऽस्तु नित्यं,
 क्रोधं करोतु यदि सर्वमनर्थकं तत् ॥ ९ ॥
 नाकारणरूपां संख्या, संख्याता कारणे क्रुधः ।
 कारणेऽपि न कुप्यन्ति, ये ते जगति पञ्चभाः ॥ १० ॥

ॐ मानि-माया ॐ

जातिलाम कुलेश्वर-प्रलयतः पुन ।
 कुर्येद मद्, पुनस्मानि हीनानि जयते जन ॥ ११ ॥
 श्रीश्रीर युल्लभनता प्रलभनद्वयाः नो जानते
 मेतार्य शकडालम् पुनमद्वयार्थतो रात्रिण ।
 रूपसुयचक्रभृद्वयदजा देवी तपो गात्रिता
 लब्ध्यागाऽमुनिचिदाभ्यत इमे त्याज्यास्ताऽष्टौ मदा ॥ १२ ॥
 नमन्ति फलिना वृष्णा, नमन्ति विपुधा जना ।
 शुक्रकाष्ठश्च मृगाश्च भज्यते न नमन्ति च ॥ १३ ॥

● लोभ ॐ

आश्वर सर्वदोषाणां गुणधर्मनराक्षर ।
 कश्चो व्यसनगर्हा लोभस्वप्राप्यपात्रक ॥ १४ ॥
 घोषादेर्जनको लोभो जेम मरणान्मदम् ।
 दोषाणामाफरो जेमो जेम प्राणघ्णतात ॥ १५ ॥
 लोभमूलानि पाप्माणि स्वप्नगत्य ध्याधय ।
 स्नेहमगानि दुःखानि त्रय त्रयश्च पुनश्च त्रये ॥ १६ ॥
 यन्नीराश्रयण यन्नाश्रयण यादृष्टिपात्रिप्रण
 यथाश्रोत्रिणितात तरेषणवाताम्यगोश्रि यत् ।
 यन्माश्रयिगुणाश्रयिणा यौयन्निम म न,
 तदाभस्य गुणधर्मनराक्षरतात मृदा तत् ॥ १७ ॥
 पञ्चानिनाभित्तिता मादयता इय द्रुम ।
 मोदया अपि पुण्यते धात्रेति उभया ॥ १८ ॥
 मातर विरत पुत्र आर वा मुदतमम् ।
 लोभादिना नरो हि न मार वा पश्यकम् ॥ १९ ॥

❁ विषय ❁

विषस्य विषयाणां च, दृश्यते महदन्तरम् ।

उपभुक्तं विषं हन्ति, विषयाः स्मरणादपि ॥ १ ॥

कुरङ्ग-मातङ्ग-पतङ्ग-भृङ्गा, मीना हताः पञ्चभिरेव पञ्च ।

एकं प्रमादी स कथं न हन्यात्, यः सेवते पञ्चभिरेव पञ्च ॥ २ ॥

अज्ञानाद् रमतेवालः, स्वपुरीषेऽपि सुगन्धीः ।

जुगुप्सनीये मोहान्धस्तथा विषयकर्दमे ॥ ३ ॥

अमेघ्यपूर्णं कृमिजालसङ्कुले,

स्वभावदुर्गन्ध अशौचमन्दिरे

कलेबरे मुत्रपुरीष भाजने,

लपन्ति मूढा विरमन्ति पण्डिताः ॥ ४ ॥

तर्हि पञ्चिन्दिया जीवा, ईत्थीजोणी निवासिणो ।

मणुष्याणं नवलक्खा, सव्वे पासई केवली ॥ ५ ॥

मेहुणसन्नारूढो नवलक्ख हणेइ सुहुमजीवाणं

तित्थयरेण भणिअं, सद्वहियव्वं पयत्तेण ॥ ६ ॥

मात्रा स्वस्वा दुहित्रा वा, न विविक्षासन्नो भवेत् ।

चलवानिन्द्रियग्रामः पण्डितोऽप्यत्र मुह्यति ॥ ७ ॥

हृत्थपायपडिच्छिन्नं, कन्नतासं त्रिगण्पिअं ।

अविवास सई नारीं वंमयाती विवज्जए ॥ ८ ॥

कृष काणः खज्जः श्रवणरहितः पुच्छविकलः,

क्षुधा क्षामो जीर्ण पिठरककपालार्पितगलः

अणैः पूय किलन्नैः कृमिकुलशतैरावृततनुः,

शुनीमन्वेतिश्वा हतमपि च हन्त्येव मदनः ॥ ९ ॥

अन्तर्को जन्नुभि विद्या, किमेधोमिर्हुताशन ।
 सुखे वैषयिकैरात्मा किं तथैव कदाचन ॥ १० ॥
 आससार सरिन्नाथ किं तृष्यति सरिज्जलै ।
 सरित्पातपयोभिर्वा किमेव बडवानल ॥ ११ ॥
 यदि भवति समुद्र सिन्धुतोयेन तृप्तो,—
 यदि कथमपि यद्वि काष्ठसङ्घाततथ ।
 अयमपि विषयेषु प्राणिवर्गस्तदा स्या—
 दिति । मनसि विद्वन्भो मा यद्युस्तेषु यत्नम् ॥ १२ ॥
 असुरसुरनराणां, यो न भोगेषु तृप्त
 कथमपि मनुजानां, तस्य भोगेषु तृप्ति ।
 जलनिधिजल्पने, यो न जातो चितृष्ण—
 स्तृष्णशिखरगताम्भ, पानत किं स तृप्येत् ॥ १३ ॥
 कामोऽयं नरके दूत, कामो व्यसनसागर ।
 कामो विप्लवताकन्द, काम पापद्रुसारणि ॥ १४ ॥
 जो रोगो जो सोगो, खेभो भेभो य जोय जीराण ।
 ज कारु न रन्त च, कारण तथ विसयविस ॥ १५ ॥
 ज नारगाण दुग्ग ज च तिरिक्काण ज च मणुयाण ।
 देवाण ज च त पिय विसयविवासु भव स व ॥ १६ ॥
 सत्र गहाण पभवो, महागहो सज्जदोसपायट्टि ।
 कामगहो दुरव्वा जेणभिभूय जग सव्व ॥ १७ ॥

ॐ स्त्री ॐ

मनस्यन्यद् वचस्यन्यद्, क्रियाज्ञान्यदेव हि ।
 यासां साधारणस्त्रीणां, ताः कथं सुखहेतवे ॥ १ ॥
 प्राप्तुं पारमपारस्य, पारावारस्य पार्यते ।
 स्त्रीणां प्रकृतिवक्राणां, दुश्चस्त्रिस्य नो पुनः ॥ २ ॥
 स्रष्टा यन्न सृजेत् सृष्टौ, हरो ध्याने न दृष्टवान् ।
 नोदरे वंष्णवे चास्ति, तत्कुर्वन्ति स्त्रियोऽदयाः ॥ ३ ॥
 संपील्याहि वंष्ट्राऽग्नि, यमजिह्वा विषव्रजात् ।
 जगज्जिवांसुना नायः, कृता कुरेण वेधसा ॥ ४ ॥
 दर्शने हरते चित्तं स्पर्शने हरते बलम् ।
 सगमे हरते वीर्यं, नागे प्रत्यक्षराक्षसी ॥ ५ ॥
 वारिगयाग जालं तिमीण हरिणाण वग्गुरा चैव ।
 पासायसउणचाणं, नराणवन्वत्थमित्थीओ ॥ ६ ॥
 संसार तव निन्तार पदवी न दवीयसी ।
 अन्तरा दुस्तरा न सु-र्यदिरे मद्विरेक्षणः ॥ ७ ॥
 प्रमदा मद्विरा लक्ष्मी-विज्ञेया त्रिविधासुराः ।
 दृष्टवैवोन्मादयत्येका पीता चान्याति संचमात् ॥ ८ ॥
 भववीजं नारकस्य द्वारमार्गस्य दीपिका ।
 शुचां स्थान क्लेर्भूलं, दुःखानां खानिरङ्गना ॥ ९ ॥
 वातो द्रतो दहति दहनो देहमेकं नराणां,
 मत्तो नागः कुम्भितमुजगो देहमेकं निहन्ति ।
 ज्ञानं जीलं विनयविभवौदार्यविज्ञानदेहान्,
 सर्वानर्थान् दहति दयितामुष्मिकानैहिकांश्च ॥ १० ॥

मातङ्गी प्रथमे प्रोक्ता द्वितीये रजकी मता । ---
 रजस्यला तृतीये च, तृतीये च चोम्बरे ॥ ११ ॥ ---
 अनृत सात्म माया, मूर्ध्व वमनिलोभता । ---
 नि स्नेहप्रनिदयत्वे स्त्रीणा दोषा स्वभावजा ॥ १२ ॥ ---
 आहारो द्विगुण स्त्रीणा निद्रा तासां चतुर्गुणा । ---
 पद्मगुणो व्यवसायश्च, पद्मद्व्याष्टगुणं स्तुते ॥ १३ ॥ ---
 पिता रक्षति कौमारे भर्ता रक्षति यौवने । ---
 पुत्रो रक्षति वार्धक्ये, न स्त्री स्यात्तन्मर्मरिति ॥ १४ ॥ ---
 विभूति त्यागशुच्यै, सयशुच्यै भारति । ---
 विद्या विनयशुच्यै, न माति स्त्री पति विना ॥ १५ ॥ ---
 अनर्घ्यमपि माणिक्य, हेमाश्रयमपेक्षते । ---
 विनाश्रय न शोभते, पण्डिता घनिता लता ॥ १६ ॥ ---
 अन्निकुण्डलमा नापि, घृतकुम्भसमो नर । ---
 सपद्मद्वयते नित्य किं पुन स्वयशास्त्रिय ॥ १७ ॥ ---
 कामिनी मन्निभानास्ति, देवतान्या जगत्त्रये । ---
 या समस्तोऽपि पुत्रगा, घटे मानसमन्दिरे ॥ १८ ॥ ---

ॐ सज्जन-दुर्जन ॐ

स्वश्लाघा परनिन्दा च, लक्षण निगुणात्मनाम् ।
 परश्लाघा स्वनिन्दा च, लक्षण सद्गुणात्मनाम् ॥ १ ॥
 लभ्यदोषान् परित्यज्य गुणान् गृह्णति सज्जना ।
 लभ्यगुणान् परित्यज्य, दोषान् गृह्णति दुर्जना ॥ २ ॥
 त्यजति दुर्षणं दोषान्, गुणान् गृह्णति साधव ।
 दोषप्राप्तिं गुणशर्णी, चालनीव हि दुर्जना ॥ ३ ॥

अपराधशतं साधुः, सहेदेकोपकारतः ।

शतं चोपकृतिर्निचो, नासहेदेकदुष्कृतात् ॥ ४ ॥

यथा परोपकारेषु, नित्यं जागर्ति सज्जनः ।

तथा परापकारेषु, नित्यं जागर्ति दुर्जेनः ॥ ५ ॥

विद्या विवादाय धनं मदाय,

शक्तिः परेषां परिपीडनाय ।

खलस्य साधो-विपरितमेतत्,

ज्ञानाय दानाय च रक्षणाय ॥ ६ ॥

दग्धं दग्धं पुनरपि पुनः काञ्चनं कान्तवर्णम्,

घृष्टं घृष्टं पुनरपि पुन—श्चन्दनं चारु गन्धम् ।

छिन्नं छिन्नं पुनरपि पुनः, स्वादिनं चेश्चुदण्डम्,

प्राणान्तेऽपि प्रकृतिविकृतिर्जायते नोत्तमानाम् ॥ ७ ॥

पराभूतोऽपि पुण्यात्मा, न स्वभावं विमुञ्चति ।

तोयमुष्णीकृतं कामं, शीततां पुनरेति यद् ॥ ८ ॥

पिबन्ति नद्यः स्वयमेव नाम्भः,

स्वयं न खादन्ति फलानि वृक्षाः ।

नादन्ति सस्यं खलु वारिवाहाः,

परोपकाराय सतां विभुतयः ॥ ९ ॥

पश्य सत्सङ्गमाहात्म्यं, स्पर्शपापाणयोगतः ।

लोहं स्वर्णीभवेत्स्वर्ण-योगात्काचो मणीयते ॥ १० ॥

एके सत्पुरुषाः परार्थरचकाः स्वार्थं परित्यज्य ये,

सामान्यास्तु परार्थमुद्यमभृत स्वार्थाविरोधेन ये ।

तेऽमी मानुषरात्रसाः परहीनं स्वार्थाय निघ्नन्ति ये,

ये तु घ्नन्ति निरर्थकं परहीतं ते के न जानीमहे ॥ ११ ॥

- १) अहो दुर्जनससर्गात्, मानयानि पदे पदे ।
 पावको लोहसगेन मुद्गरैरभिहन्यते ॥ १२ ॥
 तेजोमयोऽपि पूज्योऽपि पापिना निचघातुना ।
 मयसा सङ्गतो वह्निं सहते घनताडनम् ॥ १३ ॥
 महतोऽपि कुससर्गात्, महिमा क्षीयते कील ।
 कियन्नदति कर्पूर—गन्धो लशुनसगत ॥ १४ ॥
 दुर्जनेन सम सख्य मा कुरुष्व कदाचन ।
 उष्णो वहति चाङ्गार शीत कृष्णायते करम् ॥ १५ ॥
 मत्कुणानां च सयोगात् खदया दण्डेन ताडयते ।
 पुष्पमालानुसगेन सूत्रशिरसि धार्यते ॥ १६ ॥
 दुर्जनं प्रीयवाशी च, नैतद्विभ्वानकारणम् ।
 मधु तिष्ठति जिह्वाग्रे, हृदये तु हलाहलम् ॥ १७ ॥
 परोक्षे कायहस्तार प्रत्यक्षे प्रियवादिनम् ।
 वजयेत्ताडशमित्र, विपकुम्भपथोमुपम् ॥ १८ ॥
 कुसङ्गत कुतुब्ध स्यात् कुबुद्धे कुप्रवर्तनम् ।
 कुप्रवृत्ते भवेज्जन्तु—भाजनं दुःपसन्तते ॥ १९ ॥
 दुर्जनं प्रथमं घदे, सज्जनं तदनन्तरम् ।
 मुपप्रक्षालनात्पुनः शुद्धा प्रक्षालनं यथा ॥ २० ॥
 कुरुते स्वमुखेनैव बहुघातस्य खण्डनम् ।
 नमः पतनशीलाय मुशलाय खलाय च ॥ २१ ॥
 विशिष्टकुल जातोऽपि यः खलः खलः परः स ।
 चन्दनादपि सभृतो दहत्येव हुताशनः ॥ २२ ॥
 आरुभ्य किं पलेक्षात् खलेभ्यश्च किं आखुभिः ।
 येषां परगृहोत्पातात्, अन्यत्कमं न विद्यते ॥ २३ ॥

दोषे दोषक दृग् दृष्टि, न गुणे प्रगुणे पुनः ।
 खराणां पतनेच्छा स्यात्, पांसौ न विमले जले ॥ २४ ॥
 विना परागवादेन, न तृप्यते दुर्जनो जनः ।
 काकः सर्वरसान् भुङ्क्त्वा विना मेध्य न तृप्यति ॥ २५ ॥
 वैरं यः कुरुते निमित्तरहितो मिथ्यावचो भापते,
 नीचोक्त ध्वनं श्रणोति रुहते स्तोति स्वमन्यं जनं ।
 नित्यं निन्दति गर्वितोऽभिभवति स्पर्धां तनोत्यूर्जिता,
 मेव दुजनमस्तशुद्धधिपणं सन्तो वदन्त्यङ्गिताम् ॥ २६ ॥
 दूरादुच्छितपाणिराद्रनयनः प्रोद्धाटितार्धासनो,
 गाढालिङ्गनतत्परः प्रियकथालापेषु वद्धादरः ।
 अन्तर्गूढविषो बहिर्मधुमय-श्च, तीव्र मायापटुः,
 को नामाऽयमपूर्वनाटकविधिर्य शिक्षितो दुर्जनः ॥ २७ ॥
 प्राक् पादयोः पतति खादति पृष्ठमांसं,
 कर्णे कल किमपि रौति शनैर्विचित्रम् ।
 छिद्रं निरुप्य सहसा प्रविशत्यशङ्क,
 सर्वं खलस्य चरितं मशकः करोति ॥ २८ ॥
 भुद्रात्मानोऽन्तरागत्य, सृजन्ति महतां क्षतिं ।
 मशकाः करिकर्णान्तः प्रविश्य ध्वनन्ति तं न किम् ॥ २९ ॥
 तक्षकस्य विषं दन्ते, मक्षिकायाश्च मस्तके ।
 वृश्चिकस्य विषं पुच्छे, सर्वाङ्गे दुर्जनस्य तत् ॥ ३० ॥
 कवयः किं न पश्यन्ति, किं न खादन्ति वायसाः ।
 मद्यपाः किं न जल्पन्ति, किं न कुर्वन्ति दुर्जनाः ॥ ३१ ॥
 उपकृतिरेव खलानां, दोषस्य महीयसो भवति हेतुः ।
 अनुकूलाचरणेन हि, कुप्यन्ति व्याधयोऽत्यर्थम् ॥ ३२ ॥

खल सक्तियामाणोऽपि, ददाति कलह सताम् ।
 दुग्धघौतोऽपि किं याति, वायस कलहसताम् ॥ ३३
 गलाना कण्टकाना च, द्विविधैव प्रतिक्रिया ।
 उपानद् मुखभङ्गो वा, दूरतो वा विसजनम् ॥ ३४ ॥
 सुप्यति भोजनैविप्रा मयूरा घनगर्जिते ।
 साधन परसम्पत्त्या खला परिपत्तिभि ॥ ३५ ॥

❖ श्रावक-वणिक ❖

अद्यालुता श्राति पदार्थचि तनाद्,
 घनानि पात्रेषु वपत्यनारतम् ।
 किरत्ययुष्पानि सुसाधुसेवनाद्,
 अद्यापि त श्रावकमाहुरजसा ॥ १ ॥
 अभुद्रो रूपमौम्यो विनयगुणयुत कुरता शाठ्य मुक्तो
 मध्यस्थो दीर्घदर्शी परहितनिरनो लब्धलक्ष इतह ।
 सदाक्षिण्योऽग्रभीरु सदयगुणरश्चि सत्कथ पक्षयुक्तो
 चृद्धाहो लज्जयालु शुभजात्प्यितो धमरत्नस्य योग्य ॥ २ ॥
 पोपका स्वकुलस्यैते, काकर यस्थकुर्ग ।
 स्वकुल घ्नन्ति चत्वारो वणिक श्वानो गजा द्विजा ॥ ३ ॥
 स्थाने सिंहसमा घने मृगसमा देशान्तरे जम्बुका,
 आहारे वक्रभीमसेनसदृशा श्वानोपमा मैथुने ।
 रूप मर्कटवत् पिशाचलिपिम् च चायेऽपि ते निर्गुणा
 कार्यार्थि कटका परार्थलटका पते गुणा वाणिजा ॥ ४ ॥
 राजा तुष्टो ग्राममेक ददाति ग्रामाधीश क्षेत्रमेक ददाति ।
 क्षेत्राधीश सीम्नमेक ददाति सायस्तुष्ट सपद स्वा ददाति ।
 (वणिक तुष्ट हस्ततालं ददाति)

मूल्यात् किञ्चित् कलया च किञ्चित्,

मानेन किञ्चित् तुलया च किञ्चित् ।

किञ्चि च किञ्चित् सभासमक्षं,

मुष्णन् वणिग् यद्यपि सोऽपि साधु' ॥ ६ ॥

श्रुत्वा दुर्वाक्यमुच्चैर्हसति मुपनि च स्वीयमानेन लोकं,

द्वयर्द्धं गृह्णाति पण्यं, बहुकमिति वदन्नर्धमेव प्रदत्ते ।

स्वीयान्यायेऽपि पूर्वं, व्रजति नृपगृहं लेख्यके कूटकारी,

मध्ये सिंहप्रताप प्रगट मृगमुख स्याद्वणिग् धूर्तराजः ॥७॥

卐 — ज्ञान — 卐

ज्ञानादासाद्यते मुक्ति, ज्ञानात् स्वर्गोद्भवं सुखम् ।

लभन्ते प्राणिनो यस्मात् तज्ज्ञानं स्वर्द्रुमोपमम् ॥ १ ॥

यानपात्रसमं ज्ञानं, बुद्धतां भवचारिधौ ।

मोहान्धकारसंहारे, ज्ञानं मार्त्तण्डमण्डलम् ॥ २ ॥

भुवने हि परं ज्ञानं, ज्ञानं सर्वार्थसाधकम् ।

अनिष्टवस्तुविस्तार—वारक ज्ञानमीरितम् ॥ ३ ॥

अन्नदानात् परं नास्ति, विद्यादानं ततोऽधिकम् ।

अन्नदानात् क्षणं तृप्तिः, यावज्जीवं च विद्यया ॥ ४ ॥

न चौरहार्यं न च राजहार्यं न भ्रातृभाज्यं न च भारकारी ।

व्यये कृते वर्धत एव नित्यं, विद्याधन सर्वधनप्रधानम् ॥५॥

अज्यये व्ययमायति व्यये याति सुविस्तरम् ।

अपूर्वः कोऽपि भंडारस्तव भारति दृश्यते ॥ ६ ॥

गाढं गुणवति विद्या, न मुदे विनय विना ।

मूर्खतायि मुदे भूयान् महत्सु विनयान्विता ॥ ७ ॥

विनयेन विद्या आह्ला, पुष्कलेन धनेन वा ।

अथवा विद्यया विद्या, चतुर्थं नास्ति कारणम् । ८ ॥

आरोग्यबुद्धिविनयोऽमशास्त्रगता ,

पञ्चान्तरा पठनसिद्धिकरा नराणाम् ।

आचार्यपुस्तकनिर्वाससहायभिक्षा ,

द्याह्याश्च पञ्च पठन परिउघयन्ति ॥ ९ ॥

काकचेष्टा उफध्यान, श्वाननिद्रा तथैव च ।

स्वल्पाहारश्च श्रोत्रागा, विद्यार्थिन पञ्चलक्षणम् ॥ १० ॥

ज्ञानस्य भानिनो वापि निर्दाप्रद्वेषमत्सरै ।

उपघातैश्च त्रिभैश्च, ज्ञानघ्नं कृमं वध्यते ॥ ११ ॥

स्वगृहे पूज्यते मूर्ख, स्वग्रामे पूज्यते प्रभु ।

स्वदेशे पूज्यते राजा विद्वान् सद्यः पूज्यते ॥ १२ ॥

पण्डिते हि गुणास्तयै, मूर्खे दोषाश्च केवलम् ।

तस्मात् मूयसदृशेभ्य प्राज्ञ एवो विशिष्यते ॥ १३ ॥

अक्ष सुपमारोध्य, सुपतरमारोध्यते त्रिपेपक्ष ।

ज्ञानलघदुर्विदग्धं ब्रह्मापि त न न रक्षयति ॥ १४ ॥

यस्य नास्ति स्वयं प्रज्ञा शास्त्रं तस्य करोति किम् ।

लोभनाभ्या विहीनस्य दर्पणं किं करिष्यति ॥ १५ ॥

यद्यपि बहुनावीत तथापि पठ पुन व्याकरणम् ।

स्वजनं श्वजनो भाभूत्, सकलं शकलं सदृच्छट्टट् ॥ १६ ॥

अव्याकरणजनश्चाद्यो यविर कोशजित ।

साहित्येन विना पङ्क्तुं मुक्स्तत्र विवर्जित ॥ १७ ॥

भारं स वहते तस्य, प्रथमस्यार्थं न वेत्ति यः ।

यस्तु प्रथमार्थतरङ्गो नास्य प्रथमगमो वृथा ॥ १८ ॥

क्रियाविरहितं हन्त, ज्ञानमात्रमनर्थकम् ।
 गतिं विना पथिज्ञोऽपि, नाप्नोति पुरमीप्सितम् ॥ १९ ॥
 जहा खरो चंदणभारवाही, भारस्स भागी ण हु चंदणस्स ।
 एवं खु णाणी चरणेण हीणो, णाणस्स भागी ण हु सुग्ग
 इण ॥२०॥

ॐ उभ-साग्य-विधाता ॐ

विधिर्विधाता नियतिः स्वभावः, कालो ग्रहाश्चेश्वरकर्म दैवं ।
 भाग्यानि पुण्यानि यमः कृतान्त, पर्यायनामानि पुरा-
 कृतस्य ॥ १ ॥

वैद्या वदन्ति कफपित्तमरुद्विकारं,
 नैमित्तिका ग्रहकृतं प्रवदन्ति दोषम् ।
 भूतोपसर्गमथ मन्त्रविदो वदन्ति,
 कर्मैव शुद्धमनयो यतयो यतयो गृणन्ति ॥ २ ॥
 किं करोति नरः प्राज्ञः, प्रेर्यमाण स्वकर्मभिः ।
 प्रोक्तैव हि मनुष्याणां, बुद्धिः कर्मानुसारिणी ॥ ३ ॥
 खनन्तु सप्तपातालं, भ्रमन्त्वाकाशमण्डले ।
 धावन्तु सकलां पृथ्वीं, नादत्तमुपतिष्ठते ॥ ४ ॥

सुखस्य दुःखस्य न कोऽपि दाता,
 परो ददातीति कुबुद्धिरेषा ।
 पुराकृतं कर्म तदेव भुज्यते,
 दुष्कर्म नूनं तपसा च हीयते ॥ ५ ॥

राजान खेचरेन्द्राश्च केशवाः चक्रवर्तिनः ।
 देवेन्द्रा वीतरागाश्च मुच्यन्ते नैव कर्मणा ॥ ६ ॥

औषध शकुन मन्त्र, नक्षत्र गृह देवता ।
 भाग्यकाले प्रसीदति, अभाग्ये यान्ति विक्रियाम् ॥ ७ ॥
 भाग्य कलति सर्वत्र न विद्या न च योरपम् ।
 समुद्रमथनाद्धेमे, हरि-लक्ष्मीं हरो ऽपि ॥ ८ ॥
 किं करोति पिता श्रीमान् यद्यभाग्यभृत सुत ।
 शङ्खो भिक्षामटन् दृष्टो, रत्नाकरमधोऽपि यत् ॥ ९ ॥
 अभाग्ये सत्यनर्थाय मृता सङ्गोऽपि जायते ।
 नालिपेरजल जहे कर्पूरमिलनाद्विपम् ॥ १० ॥
 कर्मणो हि प्रधानत्वं किं कुर्वन्ति शुभा प्रदा ।
 वशिष्ठदत्तलभोऽपि राम प्रज्जितो घने ॥ ११ ॥
 तारुतेजस्विना तेजो यावत्तम्यमभङ्गुरम् ।
 क्षीणतैलं कियत्कालं, प्रदीपोऽपि प्रदीप्यते ॥ १२ ॥
 यद्युयंरिजनायते गुणगतीकांता च सार्गशते
 मित्र चापि यलायते, गुणनिधिं पुनोप्यमित्रायते ।
 श्रीपण्ड दहनायते अत्रणयो मूक्त तु शुलायते,
 जाते पुण्यविपर्यये तनुभृता अथाऽप्यनथायते ॥ १३ ॥
 दसतो हेल्या जीवा कर्मजं प्रकुर्वन्ते ।
 तद्विपाशा हि कार्येषु रटद्विरपि भुज्यते ॥ १४ ॥
 येन भूमङ्गमात्रेण भज्यते परिता अपि ।
 तरहो कर्मजपश्ये, भूषेभिश्चापि नाप्यते ॥ १५ ॥
 जातिचातुयदीनोऽपि कर्मज्य युदयाग्रहे ।
 क्षणाद्रधोऽपि राजास्यात् छत्रच्छन्ननिगतर ॥ १६ ॥
 तादृशी जायते बुद्धि व्यसयोऽपि तादृश ।
 सहायास्तादृशा यत्र यादृशी भवितव्यता ॥ १७ ॥

पौलस्त्यः कथमन्यदारहरणे, दीपं न विजातवा-
 नक्षैश्चापि शुधिष्ठिरेण रमता जातो न दोषो नु किम् ।
 रामेणापि वने न हेमहरिणस्यासंभवो लक्षितः,
 प्रत्यासन्नविपत्तिमूढमनसां, प्रायो मतिः क्षीयते ॥१८॥
 नीचैर्गोत्रं वीरे मल्लौ स्त्रीत्वं, प्रवासिता पाण्डवे ।
 कृष्णे च सर्वनाशो, मेतार्ये जातिहीनत्वम् ॥ १९ ॥
 हरणं जनक सुताया, निपादसेवाऽसुखं हरिश्चन्द्रे ।
 स्त्रीत्यागं नलभूपे, विक्रयो मलयसुन्दर्याः ॥ २० ॥
 ब्रह्मा येन कुलालवनियमितो ब्रह्माण्डभाण्डोदरे,
 विष्णुर्येन दशावतारगहने क्षिप्तो महासङ्कटे ।
 रुद्रो येन कपालपाणिपुटके भिक्षाटन कारित,
 सूर्यो भ्राम्यति नित्यमेव गगने तस्मै नमः कर्मणे ॥२१॥
 नमस्यामो देवान् ननु हतविधेस्तेऽपि वशगा-
 विधिर्वन्द्यः सोऽपि प्रतिनियतकर्मैकफलद ।
 फलं कर्मायत्तं यदि किमपरै किं च विधिना,
 नमस्तत्कर्मभ्यो विधिरपि न येभ्यः प्रभवति ॥ २२ ॥
 चिन्ताचक्रसमारुढो, योगदण्डसमाहतः ।
 कर्माष्टिककुलालेन, भ्राम्यते घटवन्नरः ॥ २३ ॥
 यथा धेनुसहस्रेषु, वत्सो विन्दति मातरम् ।
 तथा पूर्वकृतं कर्म, कर्तारमनुगच्छति ॥ २४ ॥
 सावद्यं चित्तवाक्कायै-रकुर्वतोऽपि जन्मिन ।
 अनन्तकालमेकाक्षास्तिष्ठन्त्यविरतेः फलम् ॥ २५ ॥
 दग्धे बीजे यथात्यन्त, प्रादुर्भवति नाङ्कुरः ।
 कर्मबीजे तथा दग्धे, न रोहति भवाङ्कुरः ॥ २६ ॥

इहोपपत्तिर्मम चेन कर्मणा क च ययातव्यमितो भयादिति ।
विचारणा यस्य न जायते हृदि कथं स धर्मश्रवणे
भविष्यति ॥ १७ ॥

❖ अनित्यता-अमरता ❖

ब्रह्मरमेव ससार स्वर्गमिति चेन्नसि ।
विभाष्य शिष्ये धर्मे यत्नं पुनर्न भो जना ॥ १ ॥
लोकं प्रवृत्तिं मे घातां जरीरे कुशं तव ।
पुनः कुशलमाग्राय आयुशति दिने दिने ॥ २ ॥
चला विभूति क्षणमङ्गि यौवनं, एतान्तदन्तार्तं चिञ्जीयित ।
तथाप्यवशा परलोकसाधने महो नृणा विस्मयकारि
चेष्टित ॥ ३ ॥

चलालक्ष्मीश्चला प्राणाश्चल चचलयौवनम् ।
चलाचलेश्चस्मिन् नसारे धर्मं पयो हि निश्चल ॥ ४ ॥
आयुधन यौवनं च स्पर्शयेत् परस्परम् ।
सत्यं गत्यराण्येव, नसारेऽस्मिन् शरीरिणाम् ॥ ५ ॥
यौवनं जरया घातं रूपं रोगैरभिद्रुतम् ।
जीयितं यमराजस्य वशवर्त्ता कथं सारता ? ॥ ६ ॥
व्याघ्रवप्रे प्रविष्टस्य कराले तीक्ष्णक्षूया ।
मृगस्य यत्सुखं भवति, तत्सुखं भयवर्तिनाम् ॥ ७ ॥
यथा शोकस्य पुष्ट्यं यथा या वध्यमण्डनम् ।
सुखाभिमानपनिनो विनामो नैदिना तथा ॥ ८ ॥
जीव मरणेण समं उष्णं च शीतं मद्दं जराय ।
रिप्ती पिणाममदिमा हरिस्त्रिमात्रो न कायजो ॥ ९ ॥

अनित्यानि शरीराणि, विभवो नैव शाश्वतः ।

नित्यं सन्निहितो मृत्युः, कर्तव्यो धर्मसंग्रहः ॥ १० ॥

न शक्यं निर्मलीकर्तुं, गात्रं स्नानशतैरपि ।

अथ्रान्तमिव श्रोतोभिर्नैवभिमलमुद्धिरत् ॥ ११ ॥

यदि नामास्य कायस्य, यदन्तस्तद्वहिर्भवेत् ।

दण्डमादाय लोकोऽयं, शुनः कार्काश्च वारयेत् ॥ १२ ॥

किञ्च संस्नापितो लिप्तो, भूषितो भोजितोऽपि च ।

खलवत् खलु कायोऽयं, नात्मसात् कर्हिचिद्भवेत् ॥ १३ ॥

अहन्यहनि भूतानि, गच्छन्ति यममन्दिरम् ।

शेषा जीवितुमिच्छन्ति, किमाश्चर्यमतः परम् ॥ १४ ॥

(महाभारत शान्तिपर्व श्लो॥३-२९)

समुत्पद्य समुत्पद्य, विपद्यन्तेऽप्सु बुद्बुदाः ।

यथा तथा क्षणेनैव, शरीराणि शरीरिणाम् ॥ १५ ॥

न सा जातिर्न सा योनिर्न तत्स्थानं न तत्कुलम् ।

न जाता न मृता यत्र, सर्वे जीवा अनन्तशः ॥ १६ ॥

नो विद्या न च भेषजं न पिना नो बान्धवा नो सुता,

नाभिष्टा कुलदेवता न जननी स्नेहानुबन्धान्विता ।

नार्थो न स्वजनो न वा परिजनः शारीरिकं नो बलम्,

नो सक्ता सततं सुरा सुखरताः सन्धातुमायुः क्षमा ॥ १७ ॥

दिव्यज्ञानयुता जगत्त्रयनुता शौर्यान्विता सत्कृताः,

देवेन्द्राः सुरवृन्दबन्धुचरणास्सद्विक्रमाश्चक्रिणः ।

वैकुण्ठा बलशालिनो हलधरा ये रावणाद्याः परे,

ते कीनाशमुख विशन्त्यशरणा यद्भानलङ्घ्यो विधिः ॥ १८ ॥

सा नत्थि कला तं नत्थि उसहंतं नत्थि किंपि विन्नाणं ।

जेण धरिज्जइ काया, खज्जन्ती कालसप्पेण ॥ १९ ॥

मङ्गलैः कौतुकैर्योगै—विद्यामनोस्त्वयौषधै ।

न शक्ता मरणात्त्रातु सेन्द्रा देवगणा अपि ॥ २० ॥

शिशुमशिशुकठोगमपण्डितमपि च पण्डित

धीरमधीर मानीनममानीनमप्यगुणमपि च बहुगुणम् ।

यतिमयति प्रकाशमप्रलीनमचेतनमथ सचेतनम्,

निशि त्विसेऽपिसान्ध्यसन्धयेऽपि दिनइयति कोऽपि

कथमपि ॥ २१ ॥

(आचारान् टीका)

पुरन्दरसदृशाणि चक्रवर्तिशतानि च ।

निर्वापितानि कालेन प्रदीपा इव वायुना ॥ २२ ॥

गर्भे जन्मान् बाल्ये च यौवने बाधकेऽपि च ।

ज तो ऊँचितगन्तानि ह्वते कालतस्कर ॥ २३ ॥

धी धी धी ससार देगे मरिउण ऊँ तिरी होइ ।

मरिउण रायराया परिपच्चइ निरयजालहि ॥ २४ ॥

इन्द्रोऽपि कीटता याति नरक चरत्यपि ।

पृथ्वीनाथोऽपि पतितः, धनाढ्योऽपि नरेन्द्रताम् ॥ २५ ॥

धिक् ससार यत्र युग परमरूप गतित ।

मृत्वा जायते वृमिस्तत्रैव फलेवरे निजर ॥ २६ ॥

पिता दासो दासो भवति जननी यधुरद्वितो,

रिपुवधुर्माता भवति दुहिता सापि जननी ।

अनिष्ट स्यादिष्ट परिणमति शमासुग्नया

जनो धिक् समारे तदपि रमते नो विरमति ॥ २७ ॥

अनर्त पाथिर्भुक्ता कालेनोर्ध्वं घनानि च ।

मेलितानि पर त्यक्त्वा गतास्ते स्वदृष्टै सह ॥ २८ ॥

द्रव्याणि तिष्ठन्ति गृहेषु नार्यो विथाणभूमौ स्वजनाः
 देहश्चितायां परलोकमार्गे कर्मानुगो याति स एक जीवः ॥२९॥
 गृहे अर्थानि वर्तन्ते, स्मशाने मित्रवान्धवाः ।
 सुकृतं दुष्कृतं चैव, गच्छन्तमनुगच्छति ॥ ३० ॥
 गृहीत्वा पुण्यपापे द्वे, नाणके स्वयमर्जिते ।
 शेषं विमुच्य निशेषं, जीवा यान्ति भवान्तरे ॥ ३१ ॥
 मातापितृसहस्राणि, पुत्रदारशतानि च ।
 युगे युगे व्यतीतानि, कस्याहं कस्य वान्धवाः ॥ ३२ ॥
 जम्मे जम्मे सयणावलीड, मुक्काड जाड जीवेण ।
 ताड सन्वागासे संगहिआड न मायंति ॥ ३३ ॥
 सव्वे जीवा जणिआ, जणिओ सव्वेहि एस पुण गसियो ।
 सव्वे अणेण गसिआ, अणाइ संसारभमणंमि ॥ ३४ ॥
 कियती न हि मे माता भूता, कियती भगिनी नहि संजाता ।
 कियती वेला न हि संपन्नः, कियती वेला नैव विपन्नः ॥३५॥
 जाता. कति नहि सुखसंवंधा, न विदन्त्येते जीवा अन्धाः ।
 कटरे मोहनटस्य विलासः, सर्वो नव इव पुनराभासः ॥३६॥
 सततविविधजीव. ध्वंसनाग्ररूपायै ।

स्वजनतनुनिमित्तं कुर्वते पापमुग्रम् ।

व्यथिततनुमनस्का जन्तवोऽमी सहन्ते,

नरकगतिमुपेता दुःखमेकाकिनस्ते ॥ ३७ ॥

एक प्रजायते जन्तु—रेक एव प्रलीयते ।

एकोऽनुभुङ्क्ते सुकृत—मेक एव च दुष्कृतम् । ३८ ॥

दुरस्था पर्वता रम्या, वेश्या च मुखमण्डने ।

वार्त्ता रम्या च युद्धस्य, भवो रम्यश्च बाह्यतः ॥ ३९ ॥

स्वप्ने यथाय पुरुषं प्रयाति

। ददाति गृह्णाति करोति वक्ति ।

निद्राक्षये तच्च न किञ्चिदस्ति

सर्वं तथेदं हि विचार्यमाणम् ॥ ४० ॥

कोऽहं कस्मिन् कथमायात, का मे जननी को मे तात ।

इति परिमाद्यतः ससार, सर्वोऽयं स्वप्नः यत्रहार ॥ ४१ ॥

दुःखं त्रीकुक्षिमध्ये प्रथममिह भवेद् गर्भवासे नराणाम्,

बालत्वे चापि दुःखं मल्लुलितवपुः स्त्रीपथे पानमिश्रम् ।

तारुण्ये चापि दुःखं भवति विरहजं वृद्धभावेऽप्यसार,

ससारे रे मनुष्या वदत यदि सुखं स्वल्पमयस्ति किञ्चिद्

॥ ४२ ॥

निर्धन्यो धनचिन्तया धनपतिस्तद् रक्षणे चाकुलो,

निस्त्रीकस्तदुपायसंगतमतिस्त्रीमानपत्येऽप्युया ।

प्राप्तस्तान्प्रिलान्यपीह सततं रोगे पराभूयते

जीव कोऽपि कथञ्चन पि नियतं प्रायः सदा दुःखित ॥ ४३ ॥

जन्मदुःखं जरादुःखं, मृत्युदुःखं पुनः पुनः ।

ससारमागरे घोरे तस्मात् जागृतं जागृतं ॥ ४४ ॥

रमणीयस्तनभरनाभिदेशं दृष्ट्वा मागान्मोहनिवेशम् ।

पतन्मासवशाद्विविक्तं मनसि विमशयं धारधारम् ॥ ४५ ॥

भवे भवे भवेद्देहो, देहिना भयकारणम् ।

न पुनः सर्वथित् प्रोक्तं मुनिनकारि कृपानतम् ॥ ४६ ॥

प्रामान्तरे विहितशम्यलकं, प्रयाति

सर्वोऽपि लोक इति खण्डं प्रमिद्धा ।

मूढस्तु दीघपरलोकपथप्रयाणे

पाथेयमात्रमपि नो विदधात्यधय ॥ ४७ ॥

गव्यूतं प्रव्रजन् मार्गे, पाथेयं यः करोति सः ।
 मृत्युमार्गे न वै कुर्याद्, दुर्बुद्धिः स्वजनैर्विना ॥ ४८ ॥
 शम्बलं कुरु रे मूढ, धर्मं दानं तपो जपम् ।
 इहामुत्र हितार्थाय, न ज्ञातं व्रजनं भवेत् ॥ ४९ ॥

卐 मृत्यु 卐

अथेण न ह्रुद्विज्जइ, बाहुवलेण ण मंतततेहि ।
 ओसहमणिविज्जाहिं अ, न धरा मच्चुम्स घडीआवि ॥ १ ॥
 स्वमस्तकसमारुढ, मृत्यु पश्येज्जनो यदि ।
 आहारोऽपि न रोचेत्, स्मृतान्या विभूतयः ॥ २ ॥
 अशनं मे वसनं मे, जाया मे वन्धुर्गो मे ।
 इति मे मे कुर्वाण, कालवृक्षो हन्ति पुरुषाजम् ॥ ३ ॥
 पुत्रो मे भ्राता मे, स्वजनो मे गृहकलत्रवर्गो मे ।
 इति कृत मे मे शब्दं, पशुमिव मृत्युर्जनं हरति । ४ ॥
 वध्यस्य चौरस्य यथा पशोर्वा,
 संप्राप्यमाणस्य पदं वध्यस्य ।
 शनैः शनैरेति मृतिः समीपं,
 तथाखिलस्येति कथं प्रमादः ॥ ५ ॥
 अहो नु मोहमुग्धस्य, लोकस्येयं प्रमादिता ।
 यद्वालं मृतमालोक्य, वृद्धस्तिष्ठति निर्भयः ॥ ६ ॥
 अध्यवसायेन निमित्तेन, आहारेण वेदनया पराघातेन ।
 स्पर्शनापानप्राणेन, सप्तविधं क्षीयत आयुः ॥ ७ ॥
 भवति मरणं प्रत्यासन्नं विनश्यति यौवनं,
 प्रभवति जरा सर्वाङ्गानां विनाशविधायिनी ।

विरमत बुधा कामार्थेभ्यो वृषे कुरुतादर

यदितुमिति वा वर्णोपान्ते स्थित पलित जने ॥८॥

उद्घाटितनवद्वारे पञ्जरे विहगोऽनिल ।

यत्तिष्ठति तदाचयः प्रयाणे विस्मयः कुत ॥ ९ ॥

जग्मिना प्ररुतिमृत्यु-विहति र्जीवित पुन ।

तत स्तभावसिद्ध्यर्थे को विपादो विवेकिन ॥ १० ॥

ये पातालनिवासिनो सुरगणा ये स्वैरिणो व्यतरा ,

ये ज्योतिष्कविमानरासिविनुगस्तारातचन्द्रादय ।

सौधमादिसुरालये सुरगणा ये चापि वैमानिका-

स्ते सर्वेऽपि कृतान्तवासभवशा गच्छन्ति किं शुच्यते ॥११॥

मृत्योर्विभेपि किं बाल स च भीत न मुञ्चति ।

अज्ञात नैव गृह्णाति, कुरु प्रयत्नमजन्मनि ॥ १२ ॥

हा माया हा वप्पो हा बन्धू हा पणयणी सुंजोइहो !

पिरुलतस्सचिसिद्ध, मरइकुडुव सरुणस्स ॥१३॥

२५ यम

भवे भवे भवेदेहो देहिना भयकारण ।

न पुन सर्ववित्प्रोक्त मुक्तिकारि कृपाव्रतम् ॥ १ ॥

महता पुण्यपण्येन क्रीतेय कायनोस्त्वया ।

पार भवोदधेगन्तु त्वर यावन् म्रियते ॥ २ ॥

दीक्षा गृहीता दिनमेकमेव

येनोग्रचित्तेन शिव स याति ।

न तत्कदाचित्सदृश्यमेव

वैमानिक म्यात् त्रिदश प्रधान ॥ ३ ॥

ये रात्रौ सवनाहारं, वर्जयन्ति सुमेश्वरः ।
तेषां पश्रोपवासस्य, फलं मत्सेन जायते ॥ ६ ॥

महाभारत शान्तिपर्व

चक्ष्वाणे नरकद्वारा प्रथमं रात्रिभोजनम् ।
परस्त्रीगमनं चैव, सन्धानानन्तकायिके ॥ ७ ॥
संसर्ज्जीव संघातं, भुञ्जाना निशि भोजनम् ।
राक्षसेभ्यो विशिष्यन्ते, मूढात्मानः कथं नु ते ॥ ८ ॥

पद्म पुराण प्रभासर्षः

वासरे च रजन्यां च, यः खादन्नेव तिष्ठति ।
शृङ्गपुच्छपरिभ्रष्टः, स्पष्टं स पशुरेव हि ॥ ९ ॥
अस्तंगते दिवानाथे, आपो रुधिरमुच्यते ।
अन्नं मांससमं प्रोक्तं, मार्कण्डेन महर्षिणा ॥ १० ॥

अथ पुराण

❖ प्रमाद त्याग ❖

मज्जं विसय कसाया निहा विकहा य पंचमी भणिआ ।
एष पंच पमाया, जीवं प डंति संसारे ॥ १ ॥

प्रमाद परमद्वेषी प्रमादः परम विषम् ।
प्रमादो मुक्तिपुर्दस्युः प्रमादो नरकालयः ॥ २ ॥

श्वः कार्यमय कुर्वीत पूर्वाहणे चापराहिणकम् ।
न हि प्रतीक्षते मृत्युः, कृतमस्य न वा कृतम् ॥ ३ ॥

यावत्स्वस्थमिदं कलेवरगृहं यावच्च दूरे जरा,
यावच्चेन्द्रियशक्तिरप्रतिहना, यावत्क्षयो नायुषः ।
आत्मश्रेयसि तावदेव विदुषा, कार्यं प्रयत्नो महा;
नादीप्ते भवने च कूपखतन प्रत्युद्यमः कीदृशः ॥ ४ ॥

यावत्सुस्थमिदं देहं यावद् मृत्युश्च दूरतः ।
 तावदात्महितं कुर्यात्, प्राणान्ते किं करिष्यति ॥ ५ ॥
 जरा जाय न पीडय वाहि जाय न वद्मदय ।
 जाय इदिया न हायति, ताय धम्म समायरे ॥ ६ ॥
 विलम्बो नैव कर्त्तव्यो आयुयाति णिने दिने ।
 न करोति यमं क्षाति, धर्मस्य तरिता गति ॥ ७ ॥
 छायमिसेण कालो सयलज्जिआण छल गदेसतो ।
 पासं कद्वयि न मुचइ ता धम्मे उज्जम कुणहं ॥ ८ ॥
 अज्ज कल्ल पर परारिं पुरिसा चिन्तन्ति अत्थसपत्ति ।
 अज्जलिगय व तोय गलतमाड न पिच्छन्ति ॥ ९ ॥
 ज कल्ले कायं व त अज्ज चिय करेह तुरमांणी ।
 घट्टु विघो ह मुट्टो मा अवरण्हं पटिक्खेह ॥ १० ॥
 ही समारसदाय, चरिय नेहाणुरागरसायि ।
 जे पुण्णहे दिट्ठा ते अवरण्हे न दीसन्ति ॥ ११ ॥
 मा सुअह जग्गि अत्रे पलाइअव्वमि कीसवी समेह ।
 तिन्नि जणा अणुलम्मा रोगो अ जरा अ मच्चु अ ॥ १२ ॥
 दिवस निसाघटिमाल माउमल्लि जीआण धित्ठण ।
 चदाइच्चउल्ला कालइह भमाडति ॥ १३ ॥
 आयुवर्षशतं णा परिमितं, रात्रौ तदर्थं गत
 तस्याधैम्यं कदाचिदर्थमधिकं, घृद्धत्वायत्तवग ।
 शेषं व्याधिविधोगशोभमदनासेनादिभिर्नीयते,
 देहे चारितरङ्गचञ्चलतरे धर्मश्रुतं प्राणिनाम् ॥ १४ ॥
 अवाप्य धमायमरं निवेकी कुर्याद्विगमं नडि चिस्तराय ।
 तातो जिास्तश्शशिलाधिपेन रायि व्यतिगम्य पुन न लेमे ॥ १५ ॥

क्रोधावेशे नदीपूरे, प्रवेशे पापकर्मणि ।
 अजीर्णे भुक्तौ भीस्थाने, कालक्षेपे प्रशस्यते ॥ १६ ॥
 धर्मारम्भे ऋणच्छेदे, कन्यादाने धनागमे ।
 शत्रुघाते च रोगे च, कालक्षेपो न कारयेत् ॥ १७ ॥
 निर्वाणदीपे किमु तैलदानं, चोरे गते वा किमु सावधानं ।
 पयोगते किं खलु सेतुबन्धः, वयोगते किं ननु धर्मरागः ॥ १८ ॥
 किं नास्ति मरणं तस्मिन्, शरणं वास्ति किञ्चन ।
 किं नानित्याश्च संयोगा, निश्चिन्तैस्स्थीयते कथम् ॥ १९ ॥
 युवंच धर्मशीलः स्यादनित्यं खलु जीवितं ।
 कोहि जानाति कस्याद्यः सृत्युकालो भविष्यति ॥ २० ॥
 नान्तकस्य प्रियः कश्चिन्, न लक्ष्म्याः कोऽपि बल्लभः ।
 नाप्तो जरायाः कोऽप्यस्ति, यूयं तदपि सुस्थिता ॥ २१ ॥

✽ वैराग्योपदेशक ✽

जन्तवः सुखमिच्छन्ति, निस्तुपं तच्छिवे भवेत्,
 तद्ध्यानात्तन्मनः शुद्ध्या, कपायविजयेन सा ।
 स इन्द्रियजयेन स्यात्, सदाचारादसौ भवेत्,
 स जायते सदुपदेशान्मृणां गुणनिबन्धनम् ॥ १ ॥
 चत्वारि परमंगाणि, दुल्लहाणीह जंतुणो ।
 माणुसत्वं सुहृदसद्वा, संजमस्मि य वीरियं ॥ २ ॥
 विमेषि जन्तो यदि दुःखराशे—
 स्तदिन्द्रियार्थेषु रति कृथा मा ।
 तदुद्धवं नश्यति शर्म यद् द्राक्,
 नाशे च तस्य ध्रुवमेव दुःखम् ॥ ३ ॥

चिमेपि यदि ससारान् मोक्षप्राप्तिं च काङ्क्षसि ।
तदेन्द्रियजय कर्तुं, स्फोरय स्फारपौरुषम् ॥ ४ ॥

ससारमि असारे नत्वि सुह वाहि वेदनापउरे ।
जाणतो इह जीवो ण कुणइ जिणदेसिअ धम्म ॥ ५ ॥

आत्मबुद्धि शरीरादौ, यस्य स्यात्मात्मविभ्रमात् ।
यद्विरात्मा स प्रिज्ञेयो मोहनिद्रास्तचेतन ॥ ६ ॥

यद्विभावानतिप्रम्य, यस्यात्मन्यात्मनिश्चय ।
सोऽन्तरात्मा मतस्तज्जै, विभ्रमभ्यान्तभास्करे ॥ ७ ॥

निल्लपो निष्कल शुद्धो, निष्पन्नोऽत्यन्तनिवृत्त ।
निर्विकल्पश्च शुद्धात्मा परमात्मेति वर्णित ॥ ८ ॥

श्रीणि श्रीणि कुट्टम्यानि, सयंपा सति देहिनाम् ।
तत्राद्य क्षातिसतोपमानसत्पशमादिकम् ॥ ९ ॥

द्वितीय प्रोधशोकार्त्तिमानमायाभयादिकम् ।
तृतीयमह तदेतुखीनरौ तत्कुल तथा ॥ १० ॥

आद्य स्वाभाविक तत्र, कुट्टम्यमचिनभ्यस्म ।
आचिमावतिरोभाव—धमय मोक्षदायकम् ॥ ११ ॥

औपाधिक द्वितीय च स्वाभाविकधिया धृतम् ।
अनाद्यनतमभ्येषु अभ्येष्यस्तादि धान्तवत् ॥ १२ ॥

आचिमावतिरोभाव—धर्मक भवकारणम् ।
एकातादिनशील च, प्रवृत्त्याऽयोगनिप्रदम् ॥ १३ ॥

तृतीय सादि मात च, यादच्छिष्यमुपाधिजम् ।
अत कुट्टम्यपोषे, मयनिर्वाणकारणम् ॥ १४ ॥

वे
रा
ग्य
क
ल
ल
ता

वृक्षं क्षीणफलं त्यजन्ति विहगा, शुष्कं सरः सारसाः,
 पुष्पं पर्युषितं त्यजन्ति मधुपा अष्टं नृपं सेवकाः ।
 निर्द्रव्यं पुरुषं त्यजन्ति गणिका, दग्धं वनान्तं मृगाः,
 सर्वं स्वार्थवशाज्जनोऽभिरमते, न कस्य को बलम् ॥ १५ ॥
 यावद्विचोपार्जनसक्त—स्तावन्निजपरिवारो रक्तः ।
 पश्चाज्जर्जरभृते देहे, वार्त्ता कोऽपि न पृच्छति गेहे ॥ १६ ॥
 पियपुत्तमित्तघरघरणिजाय,

इह लोइय सञ्च नियसुहसहाय ।
 नवि अत्थि कोइ तुह सरणि मुक्ख,
 इकल्लु सहसि तिरिनिरयहुक्ख ॥ १७ ॥
 संगं नैव हि कश्चिदस्य कुरुते, सम्भापतेऽनादरात्,
 सम्प्राप्तो गृहमुत्सवेपुधनिनां, सावन्नमालोक्ष्यते ।
 दूरादेव महाजनस्य विहरत्यल्पच्छदो लज्जया,
 मन्ये निर्धनता प्रकाममपरं पठं महापातकम् ॥ १८ ॥
 वनानि द्रवतो वहे- सखा भवति मारुतः ।
 स एव दीपनाशाय, कृशे कस्यास्ति सौहृदम् ॥ १९ ॥
 धर्मना हेतुभ्योः—मानुष्यं शोभनो देशः, शुभा जातिः
 शुभं कुलम् ।

सुरूपं दोर्घमायुष्य—मारोग्यं बुद्धिपाटवम् ॥ २० ॥
 कल्याणमित्रसंसर्ग, पापमित्रविवर्जितम् ।
 सुश्रूषा सुश्रुतिश्चैव, सुकलत्रादिपरिच्छदः ॥ २१ ॥
 अन्तरङ्गद्विषांमाद्य—मौदार्य पापभीरुता ।
 सुनीतौ प्रीतिरित्याद्या, बहवो धर्महेतवः ॥ २२ ॥
 पापना हेतुभ्योः—कुदेशः कुत्सितोवासः, कुजाति कुत्सिता
 गतिः ।
 कुशस्त्राणि कुमित्राणि, कुकलत्रादिपरिच्छदः ॥ २३ ॥

कुष्ठुति कुमतिश्चैव, कुविद्या कुत्सितो गुरु ।
 अत्यन्तमुत्कटो रागो द्वेषो मोहश्च कुग्रह ॥ २४ ॥
 महारभो महादभो महालोभो महामद ।
 कुनीतो प्रीतिरित्याद्या बहवो पापहेतवः ॥ २५ ॥
 उत्थायोत्थाय चिन्तयद्दि, किमद्य सुकृत कृत ।
 आयुष्यस्यैवमात्राय सूर्यश्वास्तमय गत ॥ २६ ॥
 करिष्यामि करिष्यामि कारिष्यमीति चिन्तया ।
 मरिष्यामि मरिष्यामि, मरिष्यामीति विस्मृतम् ॥ २७ ॥
 अनर्घ्यार्थ्यपि र नानि लभ्यन्ते विमर्षे सुखम् ।
 दुर्लभो रत्नकोट्यापि, क्षणोऽपि मनुजायुष ॥ २८ ॥
 मृत किमु प्रेतपति दुरामया गता क्षय किं नरकाय मुद्रिता ।
 ध्रुवा किमायुर्नन्देहमधरा, सक्रोतुको यद्विषये
 विमुह्यसि ॥ २९ ॥
 कार्यं सपदि नानन्द, पूर्वपुण्यभिदे हि सा ।
 नैवापदि विषादस्तु सा हि प्राक् पापविष्टये ॥ ३० ॥
 पतद्धर्मस्य सर्वम्भम् शेषो घवनविस्तर ।
 परेषा तन्नरुतय यदात्मनि न रोचते ॥ ३१ ॥
 रागी बध्नाति कमाणि, धीतरागो विमुच्यते ।
 जना जिनोपदेशोऽथ, सक्षेपाद्वधमोक्षयो । ३२ ॥
 आपदा कथित पन्था इन्द्रियाणामसयम ।
 तज्जय सम्पदा मागो, येनेष्ट तेन गम्यता ॥ ३३ ॥
 धम्मुल्लमति सत्ती जइ जिय तुह नत्थि षाड किर ताव,
 अण्णाण झुरतो, मा विरमसु तद्वि कइयावि ।
 पण्णं वि जीणं कयावि धम्मुल्लमोऽपि तुह होजा
 धनह दुइसयमुहो पाथलं जासि सत्तमय ॥ ३४ ॥

जं आसि धम्मवीयं, पुञ्चभवे वाविअं तए जीव ।
 तं इह लुण्णासि संपइ, वावियमिण्हं लुणसि अग्गे ॥ ३५ ॥
 बाहुल्लेणं लोओ पिच्छइ, नयणेहिं नेव हियणं ।
 तेणं विसएहिंतो, कह विरत्तो कुणउ धम्मम् ॥ ३६ ॥
 संसारानित्यतां बुध्वा, ये तिष्ठन्ति निराकुला ।
 ते नूनं वहिना दिप्ते, शेरते निर्भर गृहे ॥ ३७ ॥
 गतानुगतिको भूत्वा, मा त्वं स्वपिहि निर्भरम् ।
 पतन्तं वीक्ष्य कृपेऽन्धं, सज्जाक्षस्तत्र किं विशेष ॥ ३८ ॥
 श्रृण्वन्तोऽपि न श्रृण्वन्ति, जानन्तोऽपि न जानते ।
 पश्यन्तोऽपि न पश्यन्ति, धर्मतत्त्वं भवे रता ॥ ३९ ॥
 संसारनाटकं स्पष्टं सर्वं, पश्यत्युत्फुल्ल लोचनः,
 स्वदेहनाटकं स्पष्टं कश्चिन्नेक्षत मूढधीः ।
 वाल्यनारुण्यवृद्धत्व, हास्यरोदनखेदनम्,
 विपादानन्दकोपादि, कोटिश पश्य कौतुकम् ॥ ४० ॥
 गेहं जर्जरमाखुभिः कृताविलं, चेलं च यूकालयं,
 शय्यामत्कुणसंकुला वपुषि रुग्, रुक्षासनं भोजनम् ।
 वृत्तिभारिवहादिका परुषवाग्, जाता कुरुपा वधू—
 र्यस्येत्यं ननु सोऽपि नोज्झति गृहासंगं हहा मूढधी ॥ ४१ ॥
 गृहेन्नमात्रदौर्लभ्यं, लभ्यन्ते मोदका व्रते ।
 वैराग्यस्यायमर्थोऽहि दुःखगर्भस्य लक्षणम् ॥ ४२ ॥
 अप्पे खित्ते काले, जीवे भावे अ संपयालाहे ।
 विग्घाइकमे लब्भइ, जो धम्मो भयह तं सिवयं ॥ ४३ ॥

❀ सामान्योपदेशक ❀

जिनेन्द्रपूजा गुरुपर्युपास्ति, सत्वानुकम्पा शुभपात्रदानम् ।
 गुणानुरागः श्रुतिरागमस्य नृजन्मवृक्षस्य फलान्यमूनि ॥ १ ॥

त्रैकाल्य जिनपूजन प्रतिदिन सहस्र समाननम्,
स्वाध्यायो गुरुसेवन च विधिना दान तयान्श्यक्रम् ।
शक्त्या च व्रतपालन वरतपो ज्ञानस्य पाठस्तथा,
सैष श्रावक पुद्गलस्य कथितो धर्मो जिनेन्द्रागमे ॥ २ ॥

देवापूजा गुरुरपास्ति, स्वाध्याय समयमस्तथा ।
दान चेति गृहस्थानां, पट्टकर्माणि दिने दिने ॥ ३ ॥
तथ तुमे पुण्यक्षणे, पाणपि नो चेद्य ताव पायव्य ।
नो जाय चेद्याह साह विद्य चदिया विहिणो ॥ ४ ॥
न देवपूजा न च पात्रपूजा न श्राद्धधमश्च न साधुधर्म ।
लब्धापि मानुष्यमिदं समस्तं दत्तं मयारण्य विलापतुल्य ॥ ५ ॥

जत्थऽत्थि चेद्याह, जत्थ य साहहिं होह सजोगो ।
जत्थऽन्ने साहम्मी, तत्थ निवेसे वसह सहढो ॥ ६ ॥
याह प्राय रमणासफ्त-स्तरुण प्राय रमणीरफ्त ।
वृद्ध प्रायश्चिन्तामग्नस्तदहो धर्मो कोऽपि न लग्न ॥ ७ ॥

पुण्याह पौषधागार तत्रैत्य ग्राहको जन ।
व्रतादिपण्य फ्रीणाति क्रमेणानतलामदम् ॥ ८ ॥
शतेषु जायते शुर सदलेषु च पण्डित ।
व्यक्ता शतसदलेषु दाता भवति वा न वा ॥ ९ ॥
न रणे निर्जिते शुरो विद्यया न च पण्डित ।

न व्यक्ता वाक्पटुत्वेन, न दाता धनदायक ॥ १० ॥
इन्द्रियाणां जये शुरो धम चरति पण्डित ।
सत्यवादी भवेद्वक्ता दाता भीता मयप्रद ॥ ११ ॥

यावर जगम चेत्त धण धन उवक्तरम् ।
पञ्चमाणस्स कश्मेहि नालं दुप्पयायो मोअणे ॥ १२ ॥

जे पावकम्मोहिं धणं मणूसा, समाययंति अमइं गहाय ।
पहाय ते पासपयट्ठिए नरे, चेराणु वट्ठा नरयं उवंति ॥१३॥

६. सूत्र अ. ४. सू. २.

मन एव मनुष्याणां, कारणं चन्वमोक्षयोः ।
यथैवालिङ्गयते भार्या, तथैवालिङ्गयते स्वसा ॥ १४ ॥
मणमरणे इंदियमरणं, इंदिय मरणे मरंति कम्माइं ।
कम्ममरणेन मुक्खो, तम्हा मणमारणं विंति ॥ १५ ॥
मन संवृणु हे विद्वन्नसंवृतमनायत ।
याति तन्दुलमत्स्यो द्राक्, सप्तमीं नरकावनीम् ॥ १६ ॥
वायाए कायेणं मणरहियाणं न दारुण कम्मं ।
जोयग सहस्समाणो, मुच्छिममच्छोउयाहरणम् ॥ १७ ॥
वयकाय विरहियाणवि, कम्माणं चेतमेत्तविहियाणं ।
अइघोरं होइ फलं तदुलमच्छोव्व जीवाण ॥ १८ ॥
साहूण सावगाण य, धम्मो जो कोइ वित्थरो भणिओ ।
सो मण णिग्गहसारो, ज फलसिद्धीतओ मणिया ॥ १९ ॥
जीअ अज्जं अह कल्ले परलोए तुह पवयण होही ।
दीह संसारकए निरंकुसं कह मणं कुणसि ॥ २० ॥
मूलं साहपसाहा, गुच्छफले भूमिपडिय भक्खणया ।
सव्वं माणुस पुरिसे, साउह जुज्झत धणहरणम् ॥ २१ ॥
याहशी जायते लेश्या समयेऽन्त्ये शीरिण-
ताहश्येव भवेल्लेश्या प्रायस्तस्यान्यजन्मनि ॥ २२ ॥
किन्हाए जाइ निरयं, नीलाए थावरो नरो होइ ।
कावोयाए तिरियं पीयाए माणुसो जम्मो ॥ २३ ॥
पम्हाए देवलोए सुक्काए जाव सासयं ठाणम् ।
इय लेसा वियारो णायव्वो लेसओ जम्हा ॥ २४ ॥

ज्वरोष्णदाहभयशोक तृष्णा ऋदुभूक्षा अपि पारवश्यम् ।
शीत पुनर्नरकीणामतीव दशप्रकारा प्रभवति पीडा ॥२५॥
दुगन्धतो यदणुतोऽपि पुरस्य मृ यु—

रायूषि सागरमितान्यनुपक्रमाणि,
स्पर्श खरक्रकचतोऽतितमामितश्च,
दुःसावनन्तगुणितौ भृशशैत्यतापौ ।

तीव्रा स्यथा सुरकृता चिविग्राश्च यत्रा—

क्र दारवै सततमधभ्रतोऽप्यमुष्मात्
किं भोविनो न नरकात् कुमने त्रिभेवि
यमोदसे क्षणसुरैरिष्य कयायै ॥ २६ ॥

रोगाण कोडीशो इवति पचेव लक्ष्मण्डसद्वी ।
नघनवह सहस्साह पचसया तद्वय चुल्सीह ॥ २७ ॥

(सातभीमा)

ज नरये नेरइया दुहाइ पावति घोरणताइ ।
तत्तो मणतगुणिअ णिगोभमग्गे दुह होइ ॥ २८ ॥

सूइहिं अग्गिवण्णाहिं सभिन्नस्स निरन्तरम् ।
जावइअ गोभमा दुक्ख, गध्मे अट्टगुण तथो ॥ २९ ॥

ते गतास्ते गमिथन्ति ते गच्छन्ति पर पदम् ।
आस्ढा निरपायये नमन्कारमहारयम् ॥ ३० ॥

चारसगुणा अरिहता सिद्धा अट्टेय सूरी छत्तीस ।
उवज्झाया पणवीस साह सगवीस अट्टसयम् ॥ ३१ ॥

छत्रय छकायरक्खा पचेदि लोइ निग्गहो खति ।
भावसुद्धी पडिलेहणाइ करणे त्रिसुद्धि य ॥ ३२ ॥

सजमजोप पुत्तो अकुसलमणयणकाय सरोहो ।
सीआइ पडसहण च मरण तुवसग्ग सहण च ॥ ३३ ॥

जोए करणे सन्ना इन्दिय भोमाइ समणधम्मे अ ।
 ३ ३ ४ ५ १० १०

सीलग सहस्साणं, अट्टारगस्स निप्फत्ती ॥ ३४ ॥

पञ्चाश्रवाद्विरमणं. पञ्चेन्द्रियनिग्रह कपाय जयः ।
 दण्डत्रयविरतिश्चेति, संयमः सप्तदशभेदः ॥ ३५ ॥

(अरुसित्तरी)

चय-समण-धम्म-संजम-वेयावच्चं च वंभगुत्तीओ ।
 ५ १० १७ १० ६

नाणाइतियं तव कोहनिग्गहाइं चरणभेअम् ॥ ३६ ॥
 १२

(उरुसित्तरी)

पिंडविसोही समिई भावण पडिमाय इंदियनिग्गहो ।
 ४ ५ १२ ५

पहिलेहण गुत्तीओ अभिग्गहो चेव करणं तु ॥ ३७ ॥
 २५ ४ ४

लो३२५३५

लोप असंखजोयणमाणे, पइजोयणंगुलासंखा ।

पइत अखख अंसा, पइ अंसमसंखा गोला ॥ ३८ ॥

गोले असंखनिगोओ, सोऽणंत जीओ जीअं पइपपसो ।

असंख पइपपसं, कम्माणं वग्गणाऽणंता ॥ ३९ ॥

पइवग्गणं अणता, अणूय पइअणू अणंत पज्जया ।

एयं लोगसरूवं, भाविज्ज तहत्ति जिणवुत्तं ॥ ४० ॥

गोलाय असंखिज्जा, असंखनिगोयओ हवइ गोलो ।

इक्किक्कंमि निगोए अणंत जीवा मुण्येय्वा ॥ ४१ ॥

अदामलगपमाणे पुढवीकायंमि हुंति जे जीवा ।

ते पारेवयमित्ता जंवूदीवे न मायंति ॥ ४२ ॥

पुण्यमि उदगचिंदुमि जे जीवा जिणवरेहि पन्नत्ता ॥

ते जइ सरसपुण्यमि जवुदीये न मायति ॥ ४३ ॥

त्रिमिर्षं त्रिमिमासै त्रिभि पक्षैस्त्रिमिदिनै ।

अत्युग्रपुण्यपापानामिहैव लभते फलम् ॥ ४४ ॥

दुष्टाना दुर्जनाना च पापिनाम् कुरकमणा ।

अनाचार प्रवृत्ताना पाप फलनि तद्भवे ॥ ४५ ॥

अगीत्यस्स वयणेण, अमियपि न घुट्टये ।

गीपत्यस्स घयणेण, विस पात्रे हलाहलम् ॥ ४६ ॥

सर्व परस्य पश्यन्ति, बालाग्रादपि तनूनि छिद्राणि ।

नात्मगतानि पश्यति, हिमगिरिशिखरप्रमाणानि ॥ ४७ ॥

घर हि नरके यासो, धर्मद्वीने कुले न तु ।

नरकात् क्षीयते पापमितरन्माञ्च धर्षते ॥ ४८ ॥

साधुभ्य साधुदान रिपुजनसुहृदा चोपकार कुरु त्वम्,

सौजन्य बन्धुर्गो निजहितमुचित स्वामिषार्यं यथायम् ।

श्रोत्रे ते तथ्यमेतत् कथयति सनत लेपिनी भाग्यशालिन्,

नोचेन्नष्टेऽधिकारे नम मुखसदृश तावदास्य भवेद्भि ॥ ४९ ॥

धर्मकृत्येषु स्मर हि, धैर्यावृत्य जगुर्जिना ।

तत्पुनर्गलान् नयन्धि, विना पुण्य न लभ्यते ॥ ५० ॥

प्राप्त नास्ति कुत सीमा भाया नास्ति कुत सुत ।

प्रज्ञा नास्ति कुतो विद्या धर्मो नास्ति कुत सुखम् ॥ ५१ ॥

हस्तस्य भूषण दान, सत्य कण्टस्य भूषणम् ।

कणस्य भूषण शाय, भूषणे किं प्रयोषाम् ॥ ५२ ॥

पाद पवित्र यदि तीक्ष्णगमन, हस्त पवित्र यदि दानपुण्यम् ।

मुख पवित्र जिनराज-नामहृदय पवित्र यदि ज्ञानसारम् ॥ ५३ ॥

गीते नादे पठे वादे, संग्रामे श्वशुरगृहे ।

आहारे व्यवहारे च, लज्जामग्रसु न कुर्यात् ॥ ५४ ॥

यन्त्रमेको द्वयोर्मन्त्र, त्रिभिर्गीतं चतुः पथं ।

रूपि च पञ्चभिः कुर्यात्, संग्रामो बहुभिर्जनैः ॥ ५५ ॥

व्याकरणात्पदसिद्धिः, पदसिद्धेरर्थनिर्णयो भवति ।

अर्थात् तत्त्वज्ञानं तत्त्वज्ञानात्पर श्रेयः ॥ ५६ ॥

जले तैलं खले गुह्यं, पात्रे दानं मनामपि ।

प्राज्ञे विद्या स्वयं याति, विस्तारं वस्तुशक्तितः ॥ ५७ ॥

आत्मन्मोहतमस्तिरस्कृतमते कृत्वा पुरस्त्वामहो,

धूर्ताः सन्ततमिन्द्रियादय इमे पुष्णान्त्यभीष्टं निजम् ।

मूढं त्वं पुनरेक एव नरके सोढासि वाढं दृढं,

छेदाच्छोटनशटनादि तद्वरे वाचां न यद् गोचरम् ॥ ५८ ॥

स्याच्छिद्युत्वे मातृमुख—स्तारुण्ये तरुणीमुखः ।

वृद्धभावे पुत्रमुखो, मूर्खो नान्तर्मुखः कर्त्राचत् ॥ ५९ ॥

धर्मस्य फलमिच्छन्ति धर्मं नेच्छन्ति मानवाः ।

फलं पापस्य नेच्छन्ति, पापं कुर्वन्ति सादराः ॥ ६० ॥

यत्नेन पापानि समाचरन्ति, धर्मं प्रसङ्गादपि नाचरन्ति ।

आश्चर्यमेतद्धि मनुष्यलोके, क्षीरं परित्यज्य विषं पिबन्ति ॥ ६१ ॥

अर्त्ता देवान्नमस्यन्ति, तपः कुर्वन्ति रोगिणः ।

निर्धनं विनयं यान्ति, वृद्धाः स्युः शीलशालिनः ॥ ६२ ॥

धर्माख्याने स्मशाने च, रोगिणां या मतिर्भवेत् ।

सा यदि निश्चला बुद्धिः, को न मुच्येत बन्धनात् ॥ ६३ ॥

पुरुषः कुरुते पापं, बन्धुनिमित्तं वपुर्निमित्तं वा ।

वेदयते तत् सर्वं, नरकादौ पुनरसावेकः ॥ ६४ ॥

आत्मसुखार्थं क्रियते भोगः पञ्चादेः शरीरे रोगः
रोगे जाते मरणं शरणं तदपि न मुञ्चति पापाचरणम् ॥ ६५ ॥

अवराण रसणी कम्माण मोहणी चयाण तद्द चेव वभवयण ।
शुचीण य मणगुत्ती, चउरो दुक्खेहि जिप्पति ॥ ६६ ॥

आत्मानं रथिनं विद्धि, शरीरं रथमेव तु ।
शुद्धिं तु सारथिं विद्धि, मनः प्रग्रहमेव च ॥ ६७ ॥

॥ प्राप्य मानुषं जन्म, दुर्लभं भवकोटिभिः ।
धर्मशर्मकरं कुर्यात् सफलं तस्य जीवितम् ॥ ६८ ॥

देहे द्रव्ये कुटुम्बे च सयससारिणा रतिः ।
जिने जितमते सद्ध्ये पुनर्माक्षामिलापिणाम् ॥ ६९ ॥

यथा ह्येकेन चक्रेण, न रथस्य गतिर्भवेत् ।
एव पुरुषकारेण, जिना देहं न सिध्यति ॥ ७० ॥

किं रायेन धनेन धान्यनिचयैर्देहस्य सदभूषणैः,
पाण्डित्येन भुजाश्लेन महता वाचा पटुत्वेन च ।
जात्याप्युत्तमया कुलेन शुचिना शुभ्रैर्गुणानां गणैः,
आत्मा चेन्न विमोचितोऽतिगहनात् ससारकारागृहात् ॥ ७१ ॥

अहो मूढ ! जगत् सव भ्राम्यत्येतद्गृहं विह्वलि ।
आकुलध्याकुलं नित्यं विविमाश्रित्य धारयति ॥ ७२ ॥

माता पिता स्वः सुगुरुश्च तत्त्वात्,
प्रगोध्य यो योजति शुद्धधमम् ।
न तत्तमोऽरिः क्षिपते भयाग्धौ,
यो धमविघ्नादिदृष्टेश्च जीवम् ॥ ७३ ॥

स एव हि पुंश्चैः पूज्यो गुरुश्च जनकोऽपि च ।
शिष्यं सुतं च यः पश्चापि, नैवो मार्गं प्रदर्शयेत् ॥ ७४ ॥

अगस्तितुल्याश्च घृताद्धिशोषणे,

दम्भोलितुल्या वटकाद्रिमेक्षणे ।

शाकावलीकाननवह्नि तुल्या—

स्स एव भट्टा इतरे भट्टाश्च ॥ ३ ॥

राजा राजानमालोक्य, वैद्यो वैद्यं नटो नटम् ।

भिक्षुको भिक्षुकं दृष्ट्वा, श्वानवद् घुर्युरायते ॥ ४ ॥

उष्ट्रकाणां विवाहे तु, गर्दभा वेदपाठकाः ।

परस्पर प्रशंसान्त, अहो रूपं अहो ध्वनिः ॥ ५ ॥

घट भिन्धात् पटं छिन्धात्, कुर्याद् रासभरोहणं ।

येन केन प्रकारेण, प्रसिद्धः पुरुषो भवेत् ॥ ६ ॥

पप बन्ध्यासुतो याति, खपुष्पकृतशेखरः ।

मृगतृणान्भसि स्नातः शशशृङ्गधनुर्धरः ॥ ७ ॥

कोटं च वुटं च पटलुनं कौञ्चं,

मुखे च धुम्र सिगरेट पिवन्तम् ।

घडी छडी गन्धलबंडरं च

जानन्ति सर्वे कुलधर्ममेवम् ॥ ८ ॥

कदाचिदेते तरुणा व्रजेयुः -

मां दुर्गतिं मद्भदनं निरीक्ष्य ।

इति कृपातः प्रमदाजनोऽयं

मुखे पटाच्छादनमातनोति ॥ ९ ॥

ददतु ददतु गालीर्गालिमन्तो भवन्तो,

वयमिह तदभावाद् गालिदानेऽसमर्थाः ।

जगति विदितमेतद्दीयते विद्यमानं,

न तु शशकविषाणं कोऽपि कस्मै ददाति ॥ १० ॥

न जारजातस्य ललाटशृङ्गं, कुलप्रसूते न च पाणिपद्म ।
यदा यदा मुञ्चति वान्यवाग, तदा तदा तस्य कुलप्रमाणम् ॥ ११ ॥

परोपदेशे कुशला, दृश्यते वहवो नरा ।
वञ्चनास्ति वाचनान, फोनोग्राफनिद्रशनम् ॥ १२ ॥

पूर्वजन्मनि पूतत्वात् जारत्वादिह जन्मनि ।
अस्तित्वाद् देपूजाया पूजारीत्यभिधीयते ॥ १३ ॥

पुगीपक्ष्य च रोपस्य, हिंसायास्तस्करस्य च ।
आघाक्षराणि सगृह्य वेधाश्चक्रे पुरोहितम् ॥ १४ ॥

यडो धोतो गडो पोथो पण्डितो पगडो यडो ।
अक्षराये गतिर्नास्ति, हा जी हा जी पुन पुन ॥ १५ ॥

चतुर्गारि शलु कमाणि, सव्याकाले विवर्जयेत् ।
आहार मैथुन निद्रा, स्वाध्याय च विशेषतः ॥ १६ ॥

आहारज्जायते याधि दुरगभश्च मैथुनात् ।
निद्रातो धननाश स्वात् स्वाध्याये मरण भवेत् ॥ १७ ॥

शत विहाय भोक्तव्य, सहस्र स्नानमाचरेत् ।
ऋक्ष विहाय दातव्य, फाटि त्यक्त्वा प्रभु भजेत् ॥ १८ ॥

बुद्धे फल तत्प्रविवारणं च देहस्य सार धनधारण च ।
अथैव सार किल पात्रदान, याच फल प्रीतिकर
नराणाम् ॥ १९ ॥

सा घिघ्रा या मद हन्ति, सा श्रीयार्थिषु दीयते ।
धमानुस्मारिणी या च, सा बुद्धिरभिधीयते ॥ २० ॥

बालादपि दित बाल-ममेध्यादपि काञ्चनम् ।
नीचार्थप्युत्तमा विना स्त्रीरत्न दुःकुशदपि ॥ २१ ॥

दान चित्तादन याच कीर्त्तिधर्मस्तथायुष ।
परोपकरण धायाद-सारात्सारमुदरेत् ॥ २२ ॥

अनन्तपारं किञ्च शब्दशास्त्रं,

स्वल्पं तथायुर्वह्वश्च विघ्नाः ।

सारं ततो ग्राह्यमपास्य फल्गु,

हंसो यथा क्षीरमिवाम्बुमध्यात् ॥ २३ ॥

यौवनं धनसम्पत्ती, प्रभुत्वमविवेकिता ।

एकैकमप्यनर्थाय, किं पुनस्तच्चतुष्टयम् ॥ २४ ॥

मत्तस्तु मदिरामत्तः प्रमत्तो धनगर्वितः ।

उन्मत्तः स्त्रीमदान्धश्च, मदत्रयमुदाहृतम् ॥ २५ ॥

स्त्रीणां श्रीणां च ये वक्ष्या—स्तेऽवश्यं पुरुषाधमा ।

स्त्रिय ध्रियश्च यद्वक्ष्या—स्तेऽवश्यं पुरुषोत्तमा ॥ २६ ॥

प्राणान्तेऽपि न भङ्गतव्य, गुरुसाक्षीकृतं व्रतम् ।

व्रतभङ्गोऽतिदुःखाय, प्राणा जन्मनि जन्मनि । २७ ॥

आजन्मं जं पापं, वधइ मिच्छतसजुओ कोई ।

वयमंग काउमाणो, वंघइ त चेव अट्टगुणं ॥ २८ ॥

अन्यलिङ्गकृतं पापं, जिनलिङ्गेन शुध्यति ।

जिनलिङ्गकृतं पापं, वज्रलपोपमं मतम् ॥ २९ ॥

राजदण्डभयात् पापं, नाचरत्यधमो जनः ।

परलोकभयाद् मध्यः, स्वभाव देव चोत्तमः ॥ ३० ॥

उपेक्षते समर्थोऽपि, यः प्रभुपापचेष्टितम् ।

वध्यते सोऽपि तत्कर्म, कियद्भागानुसङ्गतः ॥ ३१ ॥

चक्की विसइ भाग सव्वेवि य केशवा दसइ भारो ।

मडलिया छ भागं, आयरिखा अद्धमद्वेण ॥ ३२ ॥

दानेन तुल्यो निधिरस्ति नान्यो,

लोभाच्च नान्यो रिपुः पृथिव्याम् ।

विभूषण शीलसम न चान्यत्,

सतोपसम सुखमस्ति नायत् ॥ ३३ ॥

क्षान्तितुल्य तपो न स्ति, सतोपा न पर सुखम् ।

नास्ति विद्यासमो बन्धु—न च धर्मो दयापर ॥ ३४ ॥

पठतो नास्ति मूखत्, जपतो नास्ति पातकम् ।

मौनिन कलहो नास्ति, न भय चास्ति जाग्रत ॥ ३५ ॥

काक पक्षिषु चाण्डाल, स्मृत पशुषु गर्दभ ।

नराणा कोऽपि चाण्डाल, स्मृत सप्तषु निन्दक ॥ ३६ ॥

पक्षिणा वायसो धूर्त आपदेषु च जम्बुक ।

नरेषु दूतकारश्च नारीषु गणिका पुन ॥ ३७ ॥

नराणा नापितो धूर्त पक्षिणा चैव वायस ।

चतुर्पदा शृगालस्तु, स्वेच्छाचारी तपस्विनाम् ॥ ३८ ॥

विभवो धीनसक्ताना, वैदग्ध्य कुल्योपिताम् ।

दाक्षिण्य घणिजा प्रेम वेद्यानाममृत विषम् ॥ ३९ ॥

विद्यलता चञ्चलताश्रयाणा,

स्त्रीणा नृपाणामथ दुर्जनानाम् ।

स्वार्थप्रियाणा परञ्चकाना

कुर्वन्ति विश्वासमहो न धीमान् ॥ ४० ॥

अभ्रच्छाया तणाग्निश्च, खले प्रीति स्थले जलम् ।

वेद्यासक्ति कुमित्र च पडेते बुद्धुदोषमा ॥ ४१ ॥

नारा नदी नरेन्द्राणा नागाना च नियोगिना ।

नसिना च न विश्वास, कर्त्तुः श्रियमिच्छता ॥ ४२ ॥

वेद्याका नृपतिश्चीरो नीरमाजारदृष्टिण ।

जातवेदा कलादश्च, न विश्वास्या इमे कश्चित् ॥ ४३ ॥

त्रय स्थानं न मुञ्चन्ति, काकाः कापुरुषा मृगा ।
 अपमाने त्रयो यान्ति, सिंहाः सत्पुरुषा गजाः ॥ ४४ ॥
 सहोदयव्यथा, पञ्च, दरिद्रस्यानुजीविनः ।
 ऋण दौर्भाग्यमालस्य, बुभुक्षापत्यसंततिः ॥ ४५ ॥
 पूआ पच्चकखाणं, पडिक्कमण पोसहो परोवयारो ।
 पच पयारा जस्स उ, न पयारो तस्स संसारे ॥ ४६ ॥
 वैर, वैश्वानर व्याधिः, वादव्यसनलक्षणा ।
 महानर्थाय जायन्ते, चकारा पञ्च वर्धिताः ॥ ४७ ॥
 जामाता जठर जाया, जातवेदा जलाशयः ।
 पूरिता नैव पूर्यन्ते, जकाराः पञ्च दुर्भराः ॥ ४८ ॥
 जामाता कृष्णसर्पश्च, नापितो दुर्जनस्तथा ।
 उपकारैर्न गृह्यन्ते, पञ्चमो भोगिनेयक ॥ ४९ ॥
 बालको दुर्जनश्चौरो, वैद्यो मित्रश्च पुत्रिका ।
 अग्निं नृपोऽतिथिवैश्या, न विदुः सदसदशाम् ॥ ५० ॥
 पुत्रश्च मूर्खो विधवा च कन्या,
 गणं च मित्रं चपलं कलत्रं ।
 विलासकालेऽपि दरिद्रता च,
 विनाग्निना पञ्च दहन्ति देहम् ॥ ५१ ॥
 अग्निर्विप्रो यमो राजा, समुद्र उदरं स्त्रियः ।
 अतृप्ता नैव तृप्यन्ति, याचन्ते च दिने दिने ॥ ५२ ॥
 व्याघ्रे च महदालस्य, सर्पे चैव महद्भयम् ।
 पिशुने चैव दार, व्यतेन जीवन्ति जन्तवः ॥ ५३ ॥
 पिण्डे पिण्डे मतिर्भिन्ना, कुण्डे कुण्डे नवं पयः ।
 जातौ जानौ नवाचारा, नवा वाणी मुखे मुखे ॥ ५४ ॥

पदे पदेऽधिगम्यन्ते पापभाजो न चेतरे ।

भूयासो वायसा सन्ति स्तोत्रा यच्चापपक्षिण ॥५६॥

पापघ्नीं द्रुतमभ्येति बहूपायैश्च धर्मघ्नी ।

घस्त्रे स्थात्कलिमा सय, शोणिमा भूरिमिर्दिन ॥ ५६ ॥

क्षते प्रहारानिपतत्यर्भक्षेण घायक्षये वर्धते जाठराग्नि ।

आपत्सु वैराणि समुद्रवर्ति त्रिदेष्वनया लहलीभजति ॥५७॥

कन्या धरयते रूप, माता वित्त पिता श्रुतम् ।

वाधया कुलमिच्छन्ति, मिष्टा नमितरे जना ॥ ५८ ॥

धिना द्रव्यादिधमाढये, कुले ऋत्ता च सुता ।

त्रिर्गं सुलभो यमात्, त विना च चिरापद ॥ ५९ ॥

उद्यमं पल्लु कस्तव्यं फलं मार्जारदुर्भवेत् ।

जन्मप्रभृति गौर्नास्ति, पयः पित्रति नित्यश ॥ ६० ॥

न निमित्तद्विषा क्षेमो, न चायुर्वैरुद्विषाम् ।

न श्रीर्नीतिद्विषा धर्म—द्विषामेव तु त्रयं तु न ॥ ६१ ॥

परनिदासम पाप, न भूत न भविष्यति ।

आत्मनिदासम पुण्य न भूत न भविष्यति ॥ ६२ ॥

पापाणेषु यथा हेम दुग्धमध्ये यथा घृतम् ।

तिलमध्ये यथा तैल देहमध्ये तथा जीव ॥ ६३ ॥

वैरुष्य व्यादिपिण्ड स्वजनपरिभय कार्यकागतिपातो,

विद्वेषो हानशुभ स्मृतिमनिद्वरण विप्रयोगश्च सद्भि ।

पारुष्य तीक्ष्णता कुलचलतुलना धर्मकामार्थहानि

कष्टभो पोडो ते निरुपचयकरा मद्यपानस्थ दोषा ॥६४॥

देवनिद्या च क्षात्रि गुरुनिन्या च नारकी ।

शास्त्रनिद्या भवेन्मूर्खो धमानिद्या कुलक्षय ॥ ६५ ॥

यथा धेनुसहस्रेषु, दुग्धं भवति एकधा ।
 तथा धर्मसहस्रेषु, तत्त्वं भवति एकधा ॥ ६६ ॥
 प्रत्यक्षे गुरवः स्तुत्या, परोक्षे मित्रवान्धवा ।
 कर्मन्ते दासभृत्याश्च पुत्रा नेव मृताः स्त्रियः ॥ ६७ ॥
 लालयेत् पञ्चवर्षाणि, दश वर्षाणि ताडयेत् ।
 प्राप्ते तु षोडशे वर्षे, पुत्र मित्रवदाचरेत् ॥ ६८ ॥
 धर्मार्थं यस्य वित्तेहा, वरं तस्य निरीहता ।
 प्रक्षालनाद्धि पङ्कस्य, दूषादस्पर्शनं वरम् ॥ ६९ ॥

श्री. ७॥   श्री. ३॥   भा. पो.
 वर्षासु लवणममृतं, शरदि जलं गोपयश्च हेमन्ते ।
 म ३॥   श्री वै   जे. अ
 शिशिरे चामलकरसो, धृतं वसन्ते गुडश्चान्ते ॥ ७० ॥
 टंकच्छेदे न मे दुःखं, न दाघे न च घर्षणे ।
 एतदेव महद्दुःखं, गुञ्जया सह तोलनम् ॥ ७१ ॥
 अनुचितकर्मरिम्भ, स्वजनविरोधो वलीयसी स्पर्धा ।
 प्रमदाजनविश्वासो, मृत्युद्वाराणि चत्वारि ॥ ७२ ॥
 मित्रद्रोही कृतघ्नश्च, ये च विश्वासघातकाः ।
 उलं सिञ्चामि तद् भोजः चाडालीवचन यथा ॥ ७३ ॥
 पुत्रः स एव शिष्यस्तु, यः पितृगुरुवत्सलः ।
 निर्वापयति संतापं, शेषस्तु कृमिक्रीटकः ॥ ७४ ॥
 मूर्खस्य पञ्चचिह्नानि, गर्वी दुर्वचनी तथा ।
 हठी चाप्रियवादी च, परोक्तं नेव मन्यते ॥ ७५ ॥
 यः स्वभावो हि यस्यास्ति, स नित्यं दुरतिक्रमः ।
 श्वा यदि क्रियते राजा, तर्हि नाश्नात्युपानहम् ॥ ७६ ॥

उपेक्ष्य लोष्टक्षेप्तार, लोष्ट दशति मण्डल ।

मृगारि शरमुत्प्रेक्ष्य शरक्षेप्तारमृच्छति ॥ ७७ ॥

अपक्ता यथा पूज्यो नोपक्ता तथा जने ।

अच्यते नो जगत्कर्त्ता, सहता सर्वतो हर ॥ ७८ ॥

कुम्भे पच्यते राजा फल जालेन पच्यते ।

लङ्घनै पच्यते ताप पापी पापेन पच्यते ॥ ७९ ॥

वैद्यो गुरुश्च मन्त्री च, यस्य राज्ञ प्रियवदा ।

शरीरधर्मकोशेभ्य क्षिप्रं स परिहीयते । ८० ॥

सद्भिस्तु लीलया प्रोषत, शीलालिखितमक्षरम् ।

असद्भिस्तु सपथेनापि, जले लिखितमक्षरम् ॥ ८१ ॥

नि सारस्य पदार्थस्य, प्रायेणाडम्बरो महान् ।

न हि स्वर्णे धनिस्तादृग्, यादृकास्ये प्रजायते ॥ ८२ ॥

यथा विदुनिपातेन कमलं पूर्यते सरः ।

स हेतुः सर्वविधाना धर्मस्य च धनस्य च ॥ ८३ ॥

आपदो महतामेव, महतामेव सम्पदः ।

हीयते वर्धते चन्द्रो न तु तारागण इचित् ॥ ८४ ॥

दिनमेक शशी पूण क्षीणस्तु बहुगसरान् ।

सुग्मादुत्त सुराणाम—प्यधिकं वा कथा नृणाम् ॥ ८५ ॥

गेहो वर नैव कुशील्विद्धी मुखो वर मा विबुध प्रमादी ।

अन्धो वर मा परवित्तदृष्टिः, मुक्तो वर मा बहुदृष्टभाषी ॥ ८६ ॥

वर मौनं काय न च वचनमुक्तं यदनुत्तमं,

वर फलैः पुसा न च परकलत्राभिगमनम् ।

वर प्राणत्यागो, न च पिशुनपक्ष्येष्वभिरुचि

वर भिक्षाशितं न च परधनास्यादनसुखम् ॥ ८७ ॥

प्रवर्धमानः पुरुषस्त्रयाणामुपघातकः ।

पूर्वोपार्जितमित्राणां दाराणामथ देशमनाम् ॥ ८८ ॥

अज्ञानी निन्दति ज्ञानं, चौरा निन्दन्ति चन्द्रमा ।

अधमा धर्मं निन्दन्ति, मुखा निन्दन्ति पण्डितान् ॥ ८९ ॥

अजीर्णं तपसः क्रोधो, ज्ञानाजीर्णमहङ्कृतिः ।

परतप्तिः क्रियाजीर्णं, अन्नाजीर्णं विसूचिका ॥ ९० ॥

सन्तप्तयासि संस्थितस्य पयसो नामापि न ज्ञायते,

मुक्ताकारतया तदेव नलिनीपत्रस्थितं राजते ।

स्वातौ सागरशुक्तिसम्पुटगतं तज्जायते मौक्तिकं,

प्रायेणाधममभ्यमोत्तणगुणं संसर्गतो जायते ॥ ९१ ॥

स्तोकोऽपि गुणिसंपर्कः, श्रेयसे भूयसे भवेत् ।

लवणेन किमल्पेन, स्वादु नान्तमजायय ॥ ९२ ॥

सत्यं ब्रूयात् प्रियं ब्रूया—न्न ब्रूयात् सत्यमप्रियम् ।

प्रियं च नानृतं ब्रूयात्, एष धर्मः सनातनः ॥ ९३ ॥

प्रियवाक्यप्रसादेन, सर्वे तुष्यन्ति जन्तवः ।

तस्मात्तदेव वक्तव्यं, वचने का दरिद्रता ॥ ९४ ॥

हस्ती स्थलतनुः स चाङ्कुशवशः किं हस्तिमात्रोङ्कुशः,

वज्रेणाभिहताः पतन्ति गिरयः किं शैलमात्रः पविः ।

दीपे प्रज्वलिते विनश्यति तमः किं दीपमात्रं तमः,

तेजो यस्य विराजते स बलवान् स्थुलेषु कः प्रत्ययः ॥ ९५ ॥

निष्पुण्यास्ते जना जैनं, धर्मं ये न हि जानते ।

ते निष्पुण्यतमा ये तु, जानन्नोऽपि न तन्वते ॥ ९६ ॥

शरीरं श्लथते नाशाः रूपं याति न पापधी ।

जदा स्फुरति न ज्ञानं, धिक् स्वरूपं शरीरिणाम् ॥ ९७ ॥

पगो साहु पगाय साहुणी सावओ वि सट्टी वा ।
 आणा जुत्तो सघो सेसो पुण अट्टीसघाओ ॥ ९८ ॥
 अतिपरिचयादवज्ञा, भगति विशिष्टवस्तुनि प्राय ।
 लोक प्रयागग्रासी कृपे स्नान सदा कुरुते ॥ ९९ ॥
 कच्छप कुरुते घाडछा यदि स्यात् कर्मो गुट ।
 मण्डकापशिनीपत्राप्यभ आज्य तदादस्यहम् ॥ १०० ॥
 योद्धानामृजुसुत्रतो मतमभूद् वेदान्तिना सप्रहात्,
 साख्यानां तत एव नगमनयाद्योगश्च वैशेषिक ।
 शब्दध्वनिविदोऽपि शब्दनयत सधर्नयैगुम्फिता,
 जैनीदृष्टिरितीह सारतरता प्रत्यक्षमुद्दिक्षते ॥ १०१ ॥
 कान्य करोति परिजल्पति ससृजत वा
 सर्वा कला समधिगच्छति वाच्यमाना ।
 लोकस्थितिं यदि न वेत्ति जगत्प्रसिद्धा
 सर्वस्य मुर्खनिबरस्य न चक्रवर्ती ॥ १०२ ॥

॥ स्वपर दर्शने अहिंसादि आचारेपदेशः ॥

न कर्तृत्वं न कर्माणि लोकस्य सृजति प्रभु ।
 न कर्मफलसंयोग इवभावस्तु प्रवर्तते ॥ १ ॥
 गीता ७ अ ५ श्लो ३-११
 नान्ते कस्यचित् पाप, न चैव सृष्टत प्रभु ।
 अज्ञानेनावृत धान तेन मुह्यन्ति जन्तव ॥ २ ॥
 गीता ७ अ ५ श्लो ३ १५
 यो मा सर्वगतो ज्ञात्वा न च हिंसेत् कदाचन । (गीता ७)
 तस्यार्हं न प्रणश्यामि यच्च मा न प्रणश्यति ॥ ३ ॥

अहंकारबलं दयं, कामं क्रोधं परियहम् । (भीता)
 विमुच्य निर्मम शान्तो, ब्रह्मभूयाय कल्पते ॥ ४ ॥
 कथमुत्पद्यते धर्मः, कथं धर्मो विवर्धते ।
 कथं च स्थाप्यते धर्मः, कथं धर्मो विनश्यति ॥ ५ ॥
 सत्येनोत्पद्यते धर्मो, दयादानेन वर्धते ।
 क्षमायां स्थाप्यते धर्मो, लोभाद्धर्मो विनश्यति ॥ ६ ॥
 कदाचिदपि मुच्येत, लोहकाष्ठादियन्त्रितः ।
 पुत्रदारैर्निबद्धस्तु, न विमुच्येत क्वहिंचिद् ॥ ७ ॥
 अधीत्य वेदशाखाणि, संसारे रागिणश्च ये ।
 तेभ्यः परो न मूर्खोऽस्ति, सधर्माश्वाश्वशूकरैः ॥ ८ ॥
 देहिनाः सुखमीहन्ते, विना धर्मं कुतः सुखम् ।
 दयां विना कुतो धर्मस्तस्मात्तस्मां रतो भव ॥ ९ ॥
 सा किं सभा यत्र न सन्ति वृद्धा,

वृद्धा न ते ये न वदन्ति धर्मम् ।

धर्मः स नो यत्र न चैव सत्यः,

सत्यं हि तत्र परस्य रक्षा ॥ १० ॥

न हिंसात् सर्वभूतानि, नानृतं वा वदेत् क्वचित्
 नाहितं नाप्रियं ब्रूयात्, न स्तेनः स्यात् कथञ्चन ॥ ११ ॥

(यन७ पुराण अ १६ पृष्ठ ५५३.)

अहिंसा परमं पुण्यं, पुण्यमिन्द्रियनिग्रहम् ।
 सर्वभूतदया पुण्यं, क्षमा पुण्यं विशेषतः ॥ १२ ॥
 ध्यानपुण्यं तपःपुण्यं, ज्ञानपुण्यं च सप्तमम् ।
 सत्त्वं चैवाष्टमं पुण्यं, तेन पुण्यन्ति देवताः ॥ १३ ॥
 जीवानां रक्षणं श्रेष्ठं, जीवा जीवितकालिणः ।
 तस्मात्समस्तदानेभ्यो—ऽभयदानं प्रशस्यते ॥ १४ ॥

नाहृत्वा प्राणिना हिंसा, पितृन् मासेन तर्पयेत् ।
 न च प्राणिष्व स्वर्ग्य—स्तस्मात्मास विवर्जयेत् ॥१७॥
 (भतुस्मृति अध्याय ५)

नासूर्ये हि वजेन्मार्गे, नाहृत्वा भूमिमाक्रमेत्
 परिपूताभिरद्भिश्च कायं कुर्वीत नित्यश ॥ १६ ॥
 दृष्टिपूत न्यसेत्पाद, वस्त्रपूत पिबेज्जलम् ।
 सत्यपूता घदेद्वार्षी मन पूत समाचरेत् ॥ १७ ॥
 नाह स्वर्गफलोपभोगरसिको नाभ्यर्जितस्त्व मया,
 सतुष्टस्त्वणभक्षणेन सतत साधो न युक्त तत्र ।
 स्वर्गे यान्ति यदि त्रया त्रिनिहिता यज्ञे ध्रुव प्राणिनो
 यज्ञ किं न करोषि मातृपितृभि पुत्रीस्तथा वाधये ॥१८॥
 हिंसाप्रवधक मास—मघमस्य च वर्षक ।
 दुःखस्योत्पादक मास तस्माद् मास न भक्षयेत् ॥१९॥

भट्टाक्षर

तिलसर्पमात्र तु यो मास भक्षयेन्नर ।
 स याति नरक घोर, यावच्चन्द्रदिनाकरा ॥ २० ॥ „
 स्वमास परमासेन यो वधयितुमिच्छति ।
 नास्ति ह्युद्धतरस्तस्मात्, स नृशसतरो नर ॥२१॥ „
 सुरा मत्स्या मधुमास—मामघ वृशरोहन ।
 धूर्तं प्रवर्तित हेतन् नैतद्वदेषु कल्पितम् । २२ ॥
 (भट्टाक्षर अ ६२)

घातकश्चानुमन्ता च भक्षकः प्रयच्छिष्यी ।
 लिप्यन्ते प्राणिघातेन, पञ्चैतेऽपि युधिष्ठिर ॥ २३ ॥
 (भट्टाक्षर)

यावन्तः पशुरोमाणि, पशुगात्रेषु भारत ।

तावद्वर्षसहस्राणि, पच्यन्ते पशुघातकाः ॥ २४ ॥

महाभारत

यूकामत्कुण्डंशादीन्, ये जन्तून् न तुदन्ति च ।

पुत्रवत् परिरक्षन्ति, ते नराः स्वर्गगामिनः ॥ २५ ॥ ॥

सर्वत्र कार्या जीगानां, रक्षा चैवापराधिनाम् ।

आतगादौ च ये घ्नन्ति, ते वै नरकगानिनः ॥ २६ ॥ ॥

विशत्यङ्गुलमानं तु, त्रिंशदङ्गुलमायतम् ।

तद्वस्त्रं द्विगुणीकृत्य, गालयित्वा पिवेज्जलम् ॥ २७ ॥ ॥

तस्मिन् वस्त्रे स्थितान् जीवान्, स्थापयेज्जलमध्यतः ।

एवं कृत्वा पिवेत्तोयं, स याति परमां गतिम् ॥ २८ ॥ ॥

अहिंसा तु परोधर्मः, सर्वेषां प्राणिनां यतः ।

तस्मात् सर्वप्रयत्नेन, वस्त्रपूतेन कारयेत् ॥ २९ ॥

पीड्यन्ते जन्तवो येन, जलमध्ये व्यवस्थिताः ।

स्नानेनानेन किं पार्थ, पुण्यं पापं समाचरेत् ॥ ३० ॥

(अष्टादश पुराण)

त्रैलोक्यमखिलं दत्त्वा, यत्पुण्यं वेदगात्रो ।

ततः कोटिगुणं पुण्यं, वस्त्रपूतेन वारिणा ॥ ३१ ॥

आमाणां सप्तके दग्धे, यत्पापं खमुत्पद्यते ।

तत्पापं जायते पार्थ, जलस्यागलिते घटे ॥ ३२ ॥

(विष्णु पुराण)

संवत्सरेण यत्पापं, कैवर्त्तस्यैव जायते ।

एकाहेन तदाप्नोति, अपूनजलसंग्रही ॥ ३३ ॥

(विष्णुपुराण)

य कुर्यात् सर्वकार्याणि, घस्त्रपूतेन वारिणा ।
 स मुनि स महासाधु, स योगी स महाव्रती ॥ ३३ ॥
 य गामन प्रिया प्राणा, तथा तस्यापि देहिन ।
 इति मरग न कर्त्तव्यो, घोरप्राणिवधो बुधै ॥ ३४ ॥
 यस्मिन् गृहे सदा नाथ मूलक पचति जन ।
 इमशानतुल्य तद्वेश्म, पिष्टमि परिवर्जितम् ॥ ३५ ॥
 (गिरपुराणे)

मूलकेन सम भोजय, यस्तु भुङ्क्ते नराधम ।
 तस्य बुद्धिर्न चिधेत, चा द्रायणशरीरिण ॥ ३७ ॥
 भुङ्क्त इलाहल तेन, वृत्त चाभक्ष्यभक्षण ।
 घृन्ताकभक्षणाच्चापि नरा यात्येव रौरवम् ॥ ३८ ॥
 यो ददाति मधु ध्राद्धे मोहिनी धर्मलिप्सया ।
 स याति नरक घोः, ग्रादनै स इ लम्पटै ॥ ३९ ॥
 यस्तु घृन्ताकरालिङ्ग—मूलकानाञ्च भक्षक ।
 अतकाले स मूढात्मा न स्मरिष्यति मा प्रिये ॥ ४० ॥
 (निदास पुराणे)

अभक्ष्याणि न भक्ष्याणि कश्चमूलनि भारत ।
 नूतनोद्गमपत्राणि वर्जनीयानि सर्वत ॥ ४१ ॥
 नाम पञ्चमथ

पुत्रमास वरमुक्त न तु मूलकभक्षणम् ।
 भक्षणान् नरक याति, वर्जनात् स्वर्गमाप्नुयात् ॥ ४२ ॥
 नाम पञ्चमथ

गोरस मासमाये तु मुद्रादिवे तथैव च ।
 भक्षयेत्तद् भजेन्नून मासतुल्य युधिष्ठिर ॥ ४३ ॥
 ५५१ ॥ १५

मृदो भारसहस्रेण, जलकुम्भशतेन च ।

न शुष्यन्ति दुराचाराः, स्नातास्तीर्थशतैरपि । ४४ ॥

स्कंद पुराण

मध्ये मांसे मधुनि च, नवनीते तक्रतो वहिः ।

उत्पद्यन्ते विलीयन्ते, सूक्ष्माश्च जन्तुराशयः ॥ ४५ ॥

सप्तग्रामे च यत्पापं, अग्निना भस्मसात् कृते ।

तदेव जायते पापं, मधुविन्दुप्रभक्षणात् ॥ ४६ ॥

महाभारत

असे वसति रुद्रश्च, मांसे वसति जनार्दनः ।

शुके वसति ब्रह्मा च, तस्मान्मांसं न भक्षयेत् । ४७ ॥

यत्र जीवः शिवस्तत्र, न भेदः शिवजीवयो ।

न हिंस्यात्सर्वभूतानि, शिवभक्तिचिकीर्षकः ॥ ४८ ॥

न शरीरमलत्यागान्-नरो भवति निर्मलः ।

मानसे तु मले त्यक्ते, भवत्यत्यन्तनिर्मलः ॥ ४९ ॥

स्वमांसं दुलभं लोके, लक्ष्णेनापि न लभ्यते ।

अल्प मूल्येन लभ्येत, पलं परशरीरजम् ॥ ५० ॥

(स्कंद पुराण)

यथा पङ्केन पङ्कांकः, सूरया वा सूरकृतम् ।

तथैवेकां जीवहिंसां, न यज्ञैर्मर्षिर्मुहति ॥ ५१ ॥

लागवते संघ-२

सर्वेऽपि च सम्बन्धाः, प्राप्ता जीवेन सर्वजीवैः ।

तन्मारयन् जीवान् मारयति संबन्धिनः सर्वान् ॥ ५२ ॥

लक्षित परिश्र

दयांविना देवगुरुक्रमार्चा, तपांसि सत्वेन्द्रियग्रन्थानि ।

दानानि शास्त्राध्ययनानि सर्व, सैन्यगतस्वामि यथा वृथैव ॥ ५३ ॥

रक्त शब्दे हरिण , स्पर्शे नागो रस्मे च धारिचर ।

रूपणपतङ्गो रूप भुनगो गधे ननु विनष्ट ॥१९॥

(साताधर्मिकथागे)

जह मल्लिस्स महावल भवमि तित्थयरनामवघेऽपि ।

तव विसय येय माया जाया जुवइत्तहेउत्ति ॥२०॥

जाय न दुस पत्ता णणभस च पाणि णो पाय ।

ताय न धम्म ने'हति, भावओ तेयलीनउ'य ॥२१॥

सुपहुपि तय किलेसो नियाण दोसेण दूसिओ सतो । ॥

न निराय दोवनीय जह किल सुवुमालिया जप्पे ॥२२॥

अथास सहस्स पि जइ काऊण मज्जम सुविउलपि ।

अते किञ्चिद्भुवाओ न विमुज्जइ कड'डिउ'य ॥२३॥

दु पात्तमैषु विगयेषु सुखाभिमान

सौरव्या मकेषु नियमादिषु दुःखमुद्रि ।

उत्तरीणयणपददित्तरिवान्यरुपा

सारूप्यमेति विपरीतगतिप्रयोगात् ॥ २४ ॥

परदारानिवृत्तानामिहार्थीति विडम्बना । (प्रश्न व्याकरणे)

परधर्मुपप्राप्ति दौभाग्य पण्डिता तथा ॥ २५ ॥

(७५६६६६)

उत्तमगो ग निसिद्धाह जाह द'वाद नयरे मु'णणो ।

धारण जान जाते स'राणिचि ताणि क'पति ॥२६॥

अमारच तय हरति रय तेण हो'रयहरण ॥ २७ ॥

तूरद धम्म काऊ मा उ पमाय यणपि कु'वि'य ।

वट्ठवि'य उ मु'त्तो मा जयरण पडि'आदि ॥२८॥

(व्यवहारसूत्रे)

सघो गुणाग पाओ सघोय विमोव्रगो य धम्माण ।

रागदोम विमुक्तो दोह समो स'वतागणा ॥२९॥

अशस्त्रप्रत्युपकाराश्च भगवन्तो धर्माचार्याः ॥ ३० ॥ „
जलेसाहं दध्वाह, परियइत्ता कालं करेइ तल्लेसेसु उवज्जइ ॥ ३१ ॥
नखल्लवकामी मण्डनप्रीयो भवति ॥ ३२ ॥ (६शवड्डी३)

आवश्यके

ओसीसए सण्णो जोरणसए विज्जो किं करेहि ॥ ३३ ॥
फल अत्थि मणविसुद्धीए ॥ पुण्णेण रज्ज लब्धइ ॥ ३४ ॥ „
पुण्यफलो जितगुणखंकल्प ॥ ३५ ॥ „
कर्मकृत लोभवैचित्र्यम् ॥ ३६ ॥ (उत्तराध्ययने)
गृहवासो बहुसावद्यः ॥ स्वकृतकर्मभुजोहि जन्तवः ॥ ३७ ॥ „
दुष्करं च परगुणोत्कीर्तनम् ॥ ३८ ॥ (आचार्ये)
निन्दा हि किल द्वेषसमवा—(भगवत्याम्) ॥ ३९ ॥
परिणामसुन्दरं तदा यातकदुकमप्युपादेयम् ॥ ४० ॥ (७६८३६५)

❖ सूक्त वाक्य संग्रह ❖

अङ्गीकृतं पाठयेत् ।
अवद्वमुखो जन ।
अज्ञाहि पशुवज्जना ।
अनाचारं नाचरेत् ॥
अनिपिद्धं अनुमन स्यात् ।
किमभ्यासेन दुष्करम् ।
किं न स्यात्पुण्य स्पदः ।
किमसाधः महोजसाम् ।

किं न कुर्यात् स्मरातुर ।
आप्तो हि स्फुट भाषिणः ।
ध्वनिं सर्वमेव हि ।
किं यमस्य दवीयसि ।
कार्यं हि खलु कारणात् ।
अगृध्नोरनुगा लक्ष्म्यः ।
अस्वातन्त्र्य कुलस्त्रीणाम् ।
कोहसमो वेरिओ नत्थि ।

गुण्येव गुण वेत्ति ।
 गुणान् हृषोऽपि वर ।
 अन्ते या मति सा गति
 किल ।
 मति शतानुसारिणी ।
 आपोऽपितप्यते वद्विताप्रत ।
 आक्षिपत्य हि प्रायोऽन्ध
 करण नृणा ।
 आत्मान रुज्जयत्यसौ राग ।
 भदो दुःखता रसना दुरा
 स्मनाम् ।
 जीवनन्तरो भद्राणि पश्यति ।
 देवयलाद्धर्मल जिशिष्यते ।
 हित मनोहारी च दुर्लभ
 उच ।
 मुपरता अमरे हि
 विराजते ।
 स्नेहो हि निर्भ्रातृर्पण मत ।
 मूल हिससारतरो कपाया ।
 निर्गर्भनाशी हि मूढमनय ।
 श्रवति अष्टप्रकार उमति
 थायक ।
 महात्मभि सम विरोधोऽपि
 चरम् ।
 सर्वे गुणा पाञ्चनमाश्रिते ।
 जिते नाये जितापदातय ।
 पतिते घाते लयणधानम्

गुणै पूज्य न जन्मना ।
 गुणिना ह्योपोऽपि वर ।
 मुहा समा वेयणा नत्थि ।
 तस्य श्री र्यस्य त्रिक्रम ।
 युतान्धाना कुनो मति ।
 दुल्क्षया हि पराशया ।
 देवस्य विपमा गति ।
 दुजया विपया यलु ।
 दुयारा भवितव्यता ।
 तप क्रोधेन नश्यति ।
 धम शरमापदि ।
 मौन स्वार्थ साधनम् ।
 महारोहो महापदे
 ब्रह्मचारी सदा शुचि ।
 धृन्द हि यलवचाम् ।
 सर्वात्रोदता सनाम् ।
 नेकहस्तादि तालिका ।
 सता सङ्गो हि पुण्यत ।
 श्री भिनश्यति गर्वेण ।
 परोऽपि गुणो निहन्ति
 पोयान् ।
 हितैपिण मृषाप्रिय प्रयस्तु
 नेच्छन्ति ।
 य क्रियायान् न पव
 पण्डित ।
 चित्त चित्त पक्ष विनि
 विगर्भि च धनाण ।

पुनस्तस्य सच्चहाविजओ पाव-
 स्स खओ ।
 पुणैरसंमाध्यमिहास्ति किम् ।
 अविमृश्यकरो अन्धादपि
 विशिष्यते ।
 एगस्स सुतस्स अणेतो
 अन्थो ।
 गूढमन्त्राहि जीवितं राज
 निते ।
 पुण्यच्छेदे सर्वं याति विप-
 रीतनाम् ।
 विवेको हि स्मरार्तानाम्
 कियच्चिरम् ।

सर्वगुण विनाशनं लोभात् ।
 मुच्छा परिग्गहो वुत्तो ।
 विमर्शः क्व अल्पमेधसाम् ।
 नहि मोहो महात्मनाम् ।
 रत्ने हि बहवोऽर्थिनः ।
 नान्यथा भगवद्गिरा ।
 न रक्वो दोषमीक्षते ।
 जयणा य धम्म जयणी ।
 पुण्यायिनो हि विभवः ।
 मदाय खलु विभवः ।
 ना काले फलति क्रिया ।
 यतो धर्मस्मतो जयः ।

श्रुणोति यतिभ्यः सम्यक् सामाचारीमिति श्रावकः ।
 स्वजनोऽपि दरिद्राणां, तत्क्षणं दुर्जनायते ।
 आयुष क्षण एकोपि, नाप्यते रत्नकोटिभिः ।
 लोकेऽपि व्यवहारो यत्सर्वं मुख्यानुयायिनः ।
 आयुः कर्मणि हि क्षीणे, नेन्द्रोऽपि स्थातुमीश्वरः ।
 गृहीत इव केशेषु, मृत्युना धर्ममाचरेत् ।
 साक्षरा विपरिताश्वेत्, राक्षसा एव केवलम् ।
 स्वोत्तरीयानुसारेण ननु पापप्रसारणम् ।
 भवेदासन्नपानानां, मर्यादायाः व्यतिक्रमः ।
 यस्य यादृक्पगेलोक-स्तस्य चेष्टा हि तादृशी ।
 ह्रीमन् कुर्वन्तकार्यं हि स्वच्छायातोऽपि शङ्कते ।
 नृपद्वर्जनसर्पाणामात्मीयो न कश्चन ।
 श्री जिनायैव मद्राणा मान्या मानवतामपि ।
 मयं शठो हि सरल-मयन्यं मन्यते शठम् ।

તત્ શ્રુત યાતુ પાતાલ તત્ત્વાતુર્યં વિલીયતામ્ ।
 તે વિશતુ ગુણા વહ્નો યત્ર જીવદયા ન હિ ॥ ૫૪ ॥
 સ ય બ્રહ્મ તપો બ્રહ્મ બ્રહ્મ ચેદ્વિચરિત્ત્વમ્ ।
 સવમૃતદયા બ્રહ્મ, પતદ્ બ્રાહ્મણલક્ષણમ્ ॥ ૫૫ ॥
 અહિંસા સત્યમસ્તેય, બ્રહ્મચર્યાપરિગ્રહી ।
 કામક્રોધનિવૃત્તસ્તુ બ્રાહ્મણ સ યુધિષ્ઠિર ॥ ૫૬ ॥

૬

મુસ્લીમ શાસ્ત્ર પ્રમાણે અહિંસા અને માસ નિષેધ
 મુસલમાનો પગમેશ્વરને ગહીમાન કહે છે, એનો અર્થ
 દયાળુ થાય છે તેઓમા એક ૪૦ દિવસની ધર્મઠિયા
 થાય છે તેને સિલો કહે છે મિલ્લો બેસનાર ઠાઈપણુ
 બાતનુ માસ ખાતો નથી, તેનુ કાગણુ માસને-નજીસ (ખરાબ)
 ચીજ હોવાથી બદગીમા ખચેલ પડેાચે

વળી તેઓ “માલેસઠીઅન”માથી “તરકીત”મા
 પેસે છે તો તરત જ મામ ત્યાગ કરે છે વળી રાવજી
 વહોગ જેને હોટીઆ વટોગ કહે છે તે પણ મામ ખાતા
 નથી જેથી તેઓ નમાઝીયા અથવા નધોસીયા કહેવાય છે

પેશબર હુજરત મહુમ્મદ નખી માહેબના ખુલીફા
 અને જમાઈ હુજરતઅલી મારેબે કુમાવ્યુ છે કે—

— મીમરો —

‘ ફલાતજમલ્લુતુનનુમ મમાશરલ દયવાનાત ॥

તુ પશુ-પગીઓની ઠબર તારા પે મા કરીમ નહિ
 વ્યુત્પત્તિ—ફ-તારે તેા લા નહિ તજમતુ કમે ઘુતૂનકમ

તમારા પેટને મકાવ-કબર ચલે નો હયવાનાત તે પ્રાણીઓ.

— ફરસીબેત —

ન સાફી મકામે શિકમરા તુગૂર, વઢાયમ જેત્રેહરે તુગૂર।

અર્થ ઉપર મુજબ-કુરાનશરીફમાં સૂરાઅન આમ આયાત ૧૪૨ માં ખુદાતાલાએ ફરમાવ્યું છે કે—

વમિનલ અતઆમે હમૂલતંવ વફર્શા,

કુલમિમ્મા રજક કુમુલ્લાહો ।

અર્થ—અલ્લાએ ચોપગાં જાનરમાંથી કેટલાક ઉપાડવા માટે પેદા કીધા છે, અને ખાવા માટે જમીનની વનસ્પતિ તથા અનાજ ઉત્પન્ન કયું છે, તે તમે ખાઓ.

મુસ્લીમ ધર્મ ચલાવનાર મહમદ પેગંબર અરબ-સ્તાનમાં મક્કા શહેરમાં ઈ સ. ૫૭૦ માં જન્મ્યા હતા, તેમણે ૬૦૯ માં મત ચલાવી કુરાન રચ્યું, (કુરાન) સરીઅન આમમાં લખ્યું છે કે—લોહી, ને હુક્કરનું માંસ, મોતથી મરે તેનું માંસ, કોઈ મૂર્તિના નામથી મારવામાં આવે તેનું માંસ, ગજેફાંસો દઈ મરેલાનું માંસ. ઘાથી મારેલાનું માંસ, કોઈ બીજા પ્રાણીએ મારેલાનું માંસ ખાઓ નહિ.

હિંસા ન કરવા વિષે—અલ્લા મકકે શરીફમાં શિકારની મનાઈ કરે છે. કુરાનમાં સુરાઉલમાયદ સિપાર ૪ મંજૂલ ર આયાત ૩ મા લખ્યું છે કે—મક્કામાં તેની હદ સુધીમાં કોઈએ જનાવર મારવું નહિ, અને કોઈ બૂલથી

મારે તો પોતાનું જાન-પર મુકી દેવું, અથવા તેની કિંમતનું
ગરીબને ખવડાવવું

બકરી ઇંદના દિનએ—બકરી ન માનવા કુરાનમાં
મુગલ હજની રીતે મી આયાતમાં અનાતાલાએ ખુદ ફર
માવ્યું છે કે—નામ અને લોહી મને પહોંચ્યો નહિ, પણ
એક પહેરીગર પહોંચ્યો તેઓ નવગને બે હુત અને નરકને
હોઝબ કહે છે

શ્રી આગમસૂક્ત શ્લોકાદિ ૯

સપ્ત દસળાઈ પદ્મિગદ્ધ રજ્જનાસુળેશ્ય । (નન્દિ સૂત્રે)
સામાયારિં પરમ જો મલુ તમામ ગિતિ ॥ ૧ ॥

પદ્મદાદ પિપાસાનામગદ્ધાર કરોતિ યત્ । (આવશ્યકે)
તદ્દર્મસાધન તથ્ય તીર્થમિયુચ્યતે યુધ્ધ ॥ ૨ ॥

સસારસાગરાના ઉગ્રુહો મા પુણો નિરુદ્ધિજ્ઞા ।
ચાળગુણચિપ્તિજ્ઞો યુદ્ધ મુરુપિ જાણતો ॥ ૩ ॥

ઉગ્રમામ ઉગ્રજીવ ગુણવદ્યા વિજગત્તિ સરિત્તિ ।
પરિગયતિ કમોયા તિ પુણ સેસે મરાગત્ય ॥ ૪ ॥

અળયોર યળેર અગ્નિયોર કમયયો ચ ।
જ છ મ ગ્રીમચિયોર યેર પિદુતયદ્ દોશ ॥ ૫ ॥

શ્વિયતિમયકલાપ પરીમદે ઘયળા ડયમ્પયો ।
પ પ અરિજો દત્તા અરિજા તેજ યુચ્યતિ ॥ ૬ ॥

अहविहंपि य कम्म अरिभूथ होइ सच्चजीवाण । ॥
 तं कम्ममरिं हंता अरिहंता तेण वुञ्चंति ॥ ७ ॥
 अरिहति वंदणनमंसणाइं अरिहंति पृथ सक्कारं । ॥
 सिद्धि गमण च अरिहा अरहता तेण वुच्चंति ॥ ८ ॥
 विणओ सासणे मूलं विणीओ संजओ भवे । ॥
 विणयाउ विण्यमुक्कस्स, कओ धम्मो कओ तवो ॥ ९ ॥
 अन्न इमं सरीरं, अन्नो जीवुत्ति एव कयवुद्धी । ॥
 दुक्खपरिकिलेसकरं, छिन्द ममत्तं सरीराओ ॥ १० ॥
 पच्चक्खाणंमि कए, आसव्वदाराइं हुंति पिहियाइं । ॥
 आसव्वुच्छेपणं तण्हा वुच्छेअणं होइ ॥ ११ ॥
 तण्हावोच्छेदेण य अउल्लोवससो भवे मणुस्साणं । ॥
 अउल्लोवसमेण पुणो पच्चक्खाण हवइ सुद्धं ॥ १२ ॥
 ततो चरित्त धम्मो कम्मविवेगो तओ अपुव्वं तु । ॥
 तओ केवलनाणं तओ अ सुक्खो सयासुक्खो ॥ १३ ॥
 जे जत्तिया पगारा, लोए भयहेअनो अविरयाणं । (विशेषास्थके)
 ते चेवय विरयाणं पसत्थभावाण मोक्खाय ॥ १४ ॥
 उच्छ्वासावधयः प्राणाः स चोच्छ्वास समीरणः । (आयागजे)
 समीरणाच्चलं नान्यत् क्षणमप्यायुरद्भुतम् ॥ १५ ॥
 दारापरिमवकारा, वन्नुजनो वन्धनं विपं विपया- । ॥
 कोऽय जनस्य मोहो ये रि।वस्नेषु सुहृदाशा ॥ १६ ॥
 सन्दिग्धेऽपि परे लोके त्याज्यमेवाशुभं बुधै । ॥
 यदि नास्ति तत किं स्यादस्मिन् चेन्नास्तिको हतः ॥ १७ ॥
 दुःखद्विद सुखलिप्सु मोहान्वत्वाददृष्टगुणदोषः । ॥
 यां यां करोति चेष्टां तथा तथा दुःखमादते ॥ १८ ॥

नहि अस्ति किञ्चनाकाय स्त्रीयशाना विद्वामपि ।
 विश्वेष्ट्यवृत्य त नास्ति यद्रागाधा न कुर्वते ।
 अवश्य भाविनो भावा भवन्ति महतामपि ।
 यद् भाव्य तद् भवत्येव, नान्यथा भवितव्यता ।
 युक्तिमद्वचन यस्य तस्य कार्य परिग्रह ।
 प्रयोजनमनुदिश्य मन्दोऽपि न प्रवर्तते ।
 कार्यसिद्धयै शठा दस्योरपि दास्य कुर्वते ।
 सवन जयमिच्छेत्पुत्राच्छिष्याश्च पराजयम् ।
 विपर्येति भृश पुसा बुद्धि मुद्धे हि वेचमि ।
 दुःखीघ्नाते हि लोकोऽय, उल्लुक् पुनरुमद् ।
 पुसा भाग्येऽनुकुले हि सिध्यति सकला क्रिया ॥
 न वृष्णा परो व्याधि न सतोषात्परम सुखम् ।
 अप्रियस्स च पथ्यस्य, घस्ता श्रोता च दुर्लभ ।
 छेकाना छेकता सैव यत्काय समयोचितम् ।
 धर्मकर्म समारम्भ, सकल्पोऽपि न निष्फल ।
 अपकारिष्वपि कृपासता किं नोऽकारिषु ।
 जीरोहि जीवितव्यार्थी, तन्नास्ति यन्नकरोति ।
 सुयर्णेनाऽपि किं तेन कर्णच्छेदो भवेद्यत ।
 सर्वस्याऽपि हि गौरवस्य न प्राणेश्वरोऽपर प्रियम् ।
 सार्धमिकात्परो बन्धु न ससारे विवेकिनाम् ।
 यत्र जानास्तत्र रता ये पीतास्ते च मर्दिता ।
 कण्ठनालमतिप्रात सच तदशनम् समम् ।
 यथाद्वार इवोद्गारे गिरा भात्रोनुमीयते ।
 पूर्वोर्गर्जित पुण्याना फलमप्रतिम गतु ।
 सर्वकल्पदुमस्थाने ह्येक कल्पदुम प्रभु ।
 विमृश्य हि विधात-य, अस्तीयेऽपि प्रयोजने ।
 नाभूत् पत्यु कल्पत्रया, सा स्यादुपपत्ते कथम् ।

पाखण्डिनां हि पाण्डित्यं, प्राकृतेष्वेव जृम्भते ।
 अविमृष्य त्रिधातारो, भवन्ति त्रिपदां पदम् ।
 अत्युग्रपुण्यपापानां, इहैव फलमाप्न्यते ।
 सुन्दरं मर्त्यजन्मद्रोः, फलं चारित्रलक्षणम् ।
 शोको हर्षश्च संसारे नरमायाति याति च ।
 रणाय नालसा शूरा भोजनाय द्विजा इव ।
 ❀ महीयांसः प्रकृत्या मित भाषिणः । ❀

— ❀ —

卐 मनुष्यभवनी दुर्लभता 卐

विप्र प्रार्थितवान् प्रसन्नमनस श्रीब्रह्मदत्तात् पुणः,
 क्षेत्रेऽस्मिन् भरतेऽखिले प्रतिगृहं मे भोजनं दापय ।
 इत्थं लब्धवरोऽथ तेष्वपि कदाऽप्यश्नान्यहो द्विः स चेद्,
 भ्रष्टो मर्त्यमवात्तथाऽप्यसुकृती भूयस्तमाप्नोति न ॥ १ ॥

स्तंभानां हि सहस्रमष्टसंज्ञितं प्रत्येकमष्टोत्तरं,
 कोणानां शतमेपु तानपि जयन् द्युतेऽथ तत्संख्यया ।
 साम्राज्यं जनकात्सुतः स लभते स्याच्चेद्दिदं दुर्घटं,
 भ्रष्टो मर्त्यमवात्तथाऽप्यसुकृती भूयस्तमाप्नोति न ॥ २ ॥

वृद्धा कापि पुणः समस्तभरतक्षेत्रस्य धान्याऽऽवलिः,
 पिंडीकृत्य च तत्र सर्वपक्वान् शिष्याऽऽहकेनोन्मितान् ।
 प्रत्येकं हि पृथक् करोति किल सा सर्वाणि चान्तानि चेद्,
 भ्रष्टो मर्त्यमवात्तथाऽप्यसुकृती भूयस्तमाप्नोति न ॥ ३ ॥

सिद्धश्रुतकलावलादनिजन जित्वाऽथ हेम्ना भरे
 श्रान्नाभ्येन नृपस्य कोशनिबद्धं पण्णक्तो हेल्या ।
 दैवादाढ्यजनेन तेन स पुनर्जीयित भूरा कचिद्
 भ्रष्टो मर्त्यमवात्तयाऽप्यसुरुती भूयस्तमानोति न ॥ ४ ॥

रत्नायाद्वसुतैर्वितीर्य वणिक्का देशातरादीयुषा
 पश्चात्तापयज्ञेन तानि पुनरादातु कृतोपक्रमै ।
 लभ्यते निषिलानि दुर्घटमिदं दैवाद्घटेन कचिद्
 भ्रष्टो मर्त्यमवात्तयाऽप्यसुरुती भूयस्तमानोति न ॥ ५ ॥

स्वप्ने कापटिकेन राजिविगमे श्रीमूलदेवेन च,
 प्रेक्ष्येदु सकल कुर्निर्णयप्रशादल्प फल प्राप्य च ।
 स्वप्नस्तेन पुन स तत्र शयितेनाऽऽलोभ्यते कुत्रचिद्
 भ्रष्टो मर्त्यमवात्तयाऽप्यसुरुती भूयस्तमानोति न ॥ ६ ॥

राधाया उदनादय क्रमप्रशाब्जक्राणि चत्वार्यपि
 भ्राभ्य तीह त्रिपर्ययेण तदधो धत्री स्थितोऽग्राह्मुप ।
 तस्या चामकनीनिकाभिपुमुखेनैवाऽऽगु त्रिध्यत्यहो ।
 भ्रष्टो मर्त्यमवात्तयाऽप्यसुरुती भूयस्तमानोति न ॥ ७ ॥

दृष्ट्वा कोऽपि हि कच्छपो दूदमुखे सेनालम्बयुते,
 पूर्णेदु मुदित कुट्टरमिह त द्रष्टु समानीतवान् ।
 सेनाले मिलिते कदाऽपि स पुनश्चद्र समालोकते
 भ्रष्टो मर्त्यमवात्तयाऽप्यसुरुती भूयस्तमानोति न ॥ ८ ॥

शम्भ्या पूर्वपयोनिधौ निवतिता भ्रष्ट युग पश्चिमा-
 ऽभोर्वी दुर्धरवोचिमिश्च सुचिरात्सयोजित तद्वयम् ।
 सा शम्भ्या प्रविक्षेद्युगस्य विवरे तस्य स्वय क्वापि चेद्
 भ्रष्टो मर्त्यमवात्तयाऽप्यसुरुती भूयस्तमानोति न ॥ ९ ॥

चुर्णीकृत्य पराक्रमान्मणिमयं स्तंभं सुरः क्रीडया,
 मेरौ सन्नलिका समीरवशतः क्षिप्त्वा रजो दिक्षु चेत् ।
 स्तंभं तैः परमाणुभिः सुमिलितैः कुर्यात्स चेत्पूर्ववद्,
 अष्टौ मर्त्यभवात्तथाऽप्यसुकृती भूयस्तमाप्नोति न ॥ १० ॥

॥ इति सुदुष्प्रापनुष्वभवोपरि श्रीउत्तराध्ययनसूत्रगता
 दशदृष्टान्तः ॥

— સુવાક્ય રત્ન સંચય —

- ૧ ઉપાશ્રય છુનમદિરાદિ આત્માને હવાખાવાનુ શ્રેષ્ઠ સ્થળ છે બહારનો રોગ દૂર કરી તદુરતની પ્રાપ્ત કરાવનાર મેનેટેગીયમ છે બગીચો છે
- ૨ શ્રી છનેશ્વરદેવની આજ્ઞાના મેવનમાજ પોતાનુ શ્રેય માને છે તજ માચો મધ છે
- ૩ આજ્ઞા માનવા સિવાઈની ભક્તિ તે સાચી ભક્તિ નથી
- ૪ જેમ ઘેબગદિ નામ સાભાગવાથી અને વિવિધ દવાઓ લેવા કે વાચવાથી બુખ કે રોગ મટતો નથી, તેમ દેવળ શાસ્ત્ર શ્રવણથી કે અધ્યયનથી સર્વરોગ જતો નથી
- ૫ ગામીરીક રોગ મગડવા વૈદ્ય કે ડૉ. પાસે જઈ તે ઠહે તેમ કરો છો પણ આત્મા માટે?
- ૬ જુના રોગ માટે અતિ કટુદવા લેવી પડે છે તેમ અનાદિ સર્વરોગ માટે પણ
- ૭ રોગીને ઈષ્ટ આગમ્ય છે તો તેને ઈષ્ટગ્રાંથક ઈન્દ્રી તોના ત્યાગ કરવો જોઈએ, તેમ જગનન છવોનુ ઈષ્ટ

સંપૂર્ણશાશ્વત સુખ છે. તેના રોધક ઈચ્છીતોનો તેમણે ત્યાગ કરવો જોઈએ.

૮ આપણને જેણે એક જ વાર દુઃખ આપ્યું હોય, તેનાથી હંમેશા દૂર રહીએ છીએ. તો પછી આ શરીર અનાદિ કાળથી દુઃખજ આપે છે. તેના પર રાગ કેમ કરાય ?

૯ જે સ્થાનમાં રહી જીવે અપાર દુઃખ સહન કરી જન્મ લીધો છે, તેજ સ્થાનને (ચોનીને) ફરીથી જીવે છે, ત્યારે ખુશી થઈ ઉન્મત બનીને ન કરવાના કૃત્યો કરે છે એ શું કામદેવની ઓછી ભયંકરતા છે ?

૧૦. જગતના દરેક સંચા અશુદ્ધને શુદ્ધ કરે છે, ત્યારે જહર રૂપી સચો ઉત્તમ વસ્તુને દુર્ગંધીને કચરો બનાવે છે !

૧૧. વિષ્ટા કહે છે—‘ગર્ભ કાલેજ કંદોઈને ત્યાં સુંદર દેખાતી હું એક દિવસ માત્રના દેહસંગથી આ સ્થિતિ પામી તો નિરતર દેહ મગ્નોની શી દશા ?
(કામાધો માટે)

૧૨. પરલોકમાં એકજ ચીજ લઈ જવાની છે (પુણ્ય) પાપ નરક છે. (નાકા બધી પરે)

૧૩. ઇચ્છાથી આ સ્થળાદિએ આવ્યા નથી, ઇચ્છા મુજબ જવાશે નહિ મટે ચેતો.....

૧૪ જ્યાં જવું હોય ત્યાંની જેમ ટીકીટ લ્યો છો, તેમ અહીંથી જતા પહેલા પુણ્ય-ટીકીટ લ્યો.

- ૧૫ બદલી થાય ત્યારે ગામ સ્થાનાદિની ચીતા માફક
પરલોક માટે વિચારીને ચેતો
- ૧૬ ગતી કઈ થશે તેનો વિચાર કર્યો ? પલ્લુ કયું
નમશે ? સુકૃત્યનુ તે દુઃકૃત્યનુ ? જો દુર્ગતી દેખાય
તો ખાણ પીણ મોજશોખ કેમ ગમે છે ?
- ૧૭ પાપનો નતીજો છે એમ જો માનો છો, તો વિચારો
કે આત્માદી કંઈ છો કે ધરણાદી ?
- ૧૮ સાપ કરતા પાપનો વધુ ડર રાખો (પાંઘડીને માપ)
- ૧૯ ત્રિહાગત્ સુપન્નત્ પાપ મૌર્ય જાતીયાત્
- ૨૦ પોલીસ, જેલ, કામીના બંધથી ચોર પણ રાત્રે ધાપ
હાંને ચોગી, ખૂન કરે છે તો પરલોક માનનાર
આસ્તિક માત્રને પાપનો ડર અને પશ્ચાત્તાપ ન હોય
તો આસ્તિક શાનો ?
- ૨૧ પછીથી દુઃખ હોય તેણે ચાર દિન રાત્ર્ય ઈન્છાય
નહિ તેમ બધું વિચારો
- ૨૨ શ્રદ્ધા રાખો, પાપથી ડરો હૈવ ડાગ નથી મારનો
કુબુદ્ધિ આપે છે
- ૨૩ મુકવા માટેના હાથ ચાણુ છે કે, લઈ જવા માટેનો
એતો વિચારો ?
- ૨૪ સ્વપ્નરત્ મોહ નિતમારી જાગે ત્યાં માફ શું ?
ને પરનુ શું ? તે વાચ્ય

૨૫. જીંદગીની મહેનતનો પળમાં નાશ થાય એવી મહેનત શા માટે કરવી ?
૨૬. છેડો સુધર્યો તેવું બધું સુધર્યું, તો અંત સમાધી માટે કુંટુંબને કેળવો. (કુવામા દોરડાનો છેડો)
૨૭. બધી વ્યવસ્થા કરી પણ કલ્યાણ મિત્રની કરી ?
૨૮. જીંદગીરૂપી કંપનીના બે ભાગીદારમા શરીરનો ને આમાનો હિસ્સો કેટલો ?
૨૯. બહિરાત્મા અંતરાત્મા અને પરમાત્મા આમાની કઈ દશા છે ? વિચારો.
૩૦. જગત આશારૂપી વિલક્ષણ બેડીને ઓળખી મુક્ત બનો.
૩૧. કુંટુંબમાં ધર્મગોષ્ઠીનો કલાક રાખ્યો ?
૩૨. જે કાર્યને સાધવું હોય તેનેજ યોગ્ય ઉદ્યમ કરવો જોઈએ માથે કહ્યું દિકરા મહેનત કરો તો ધન મળે. પેલા અખાડામાં ગયા !!
૩૩. પેઠી કઈ સાચવવી છે ? ઘરની કે શાસનની ?
૩૪. મિથ્યાત્વીની સોબતથી ઈશ્વરને કર્તા ન માનો
૩૫. લક્ષ્મીના દાસ ન બનો નાથ બનો
૩૬. ચંડાલ ચોકડીને સ્થાન ન આપો. (કષાય)
૩૭. કસ્તુરીયા મૃગ માફક આત્મામાજ રહેલ સુખ માટે બહાર ન ભ્રમો.
૩૮. શેકની આજ્ઞા ભાગતા ડર લાગે છે ? કે પરમાત્માની ?

- ૩૯ દેશાવગ જતા દિકરાને ઈશિખામણુ ?
- ૪૦ તોફાની દરીએ જીવના જોખમે પણ મ્વાર્થી માખાપ
લક્ષ્મી માટે ટીલાવીને હર્ષથી મોઢવે છે પણ ધર્મ
માટે ?
- ૪૧ વેગે ખાડો કુદનારની માફક ગૈરાગ્ન વેગ આવે
તુરત અમલ કરો
- ૪૨ સમારની અમારતા જાણ્યા છતા ચેત્યા નથી, તો
પોપટીયુજ્ઞ જ્ઞાન ને ?
- ૪૩ મત્સગતુ ક્ષણ-કલક ચૂર્ણના સગથી ડોળુ નિર્મ
જતાને, ફેલના મગે કીડો અને સુતર મસ્તકે, મુવર્ણ
મગે કાચ મણીપણને પામે છે
- ૪૪, મગતુ ક્ષણ-જળ-ગગામા ગયેવ ગગાજળ, ગારે
ગદુ, દગીયે ખાફ, મેલડીયે ચુમ્ચુ મીકુ, છામે છામ
ફપ, ચુને ચુના કેપ
- ૪૫ રોજ દપણમા મુખ પુનઃવ્યદ જીનો છો, તેમ આત્મ
સ્વરૂપ જીઓ
- ૪૬ તદુનીઆ મરજ માફક મનવી પાપ ન ખાધો
- ૪૭ ધરાયો ન ખાય, હુદ્ર જતુ સામે ભુખ્યો પણ ન
ધાય, આગળથી ગર્જના કરીને, પુગ્ધુ પગડીને
ધાય, જતા સિહ જગતી કુર હિમક ત્યારે તમે ?
- ૪૮ પ્રત્યક્ષને જ માનનાર દુરાચટ્ટીને પોતાના પીતા
પ્રત્યે જ શકા વધી જોઈ એ

૪૯. બાહ્ય પદાર્થો તરફ દોડ્યો તે તે છાયાની માફક આગળ જશે, પણ સૂર્ય તરફ રહેવાથી જેમ છાયા તેમ અંતરાત્મા તરફ રહેવાથી તે પાછળ દોડ્યા આવશે.

૫૦. પારસમણીથી જેમ કાટવાળું લોહ સુવર્ણ ન થાય, તેમ ધર્મરત્નથી પાપ રૂપી મનનો (હૃદયનો) કાટવાળો નિર્મળ શુદ્ધ સ્વરૂપી ન થાય

૫૧. મરણનો લય કેને ? સિપાઈને જોઈ લય ચોરને કે સજ્જનને ?

૫૨. પીળટ, મધુ, ને ગોળ ત્રણેની મદીરા, પીવાથી મદ કરે છે. જ્યારે સી મદીરા દર્શન માગથી મદ કરે છે.

૫૩. ઊંચી પરણવામા જવાબદારી કેટલી ? મનુષ્ય ભવનું ક્ષણ જો સસાર વાસજ તે પછી બીજા જવાબદારી વાળું તિર્થંચપાણું ચાહો.

૫૪. મર્યાં મીઠાવાળાને રોજ સંખ્યાબંધ ગ્રાહક છતાં સરવાળે રોટલા જેટલું જ કમાય પણ જેમ ઝવેરી રોજ દુકાન ખોલે, પરંતુ વરસમા પાંચ-પચીસ ગ્રાહક અવસરે મળી જતા ન્યાલ થાય છે. તેમ નિરંતર ધર્મક્રિયા કરનાર અવસરે ઉત્કટભાવ આવતા ન્યાલ થઈ જાય.

૫૫. ખાતાં તપ યાદ આવે છે ? કે ઉપવાસમા ખાવાનું ?

૫૬ અર્થકામ માટે ધર્મનો લોગ અપાય છે કે, ધર્મ માટે અર્થ ઠામનો ?

૫૬ જીન ભાષિત નવ તત્વોને છાડી, સોનુ-રૂપુ ને તાણુ ગોળ ધી ને ઘઉં, ખેરી છોકરાને હુ, નવ તત્વને સદહુ એમ થયું છે ?

૫૮ તણુરાના તાર માફક ત્રણે ચોમ એક થયે કામ થાય

૫૯ સાસુ પુખ્તુમા ધુમડ, માળેડુ તાગ ને ભાલો ને રવેયા એ પાચ વસ્તુ બતાવી શુ જહેવા માગે છે ? ચાર પેડીઆ ફેડીને તથા ઠીઠડ મુકી શુ સુચવે છે ? કન્યા શુ કે છે કેમ ?

૬૦ કેવળ તારવાના સ્વભાવ વાગી ધમસત્તાને શરણે ગયા એટલે રાજર ના અને તેને પણ ક્ષણભગુર ઠરનારી ધમસત્તાથી ડોકાવી અવિચળ સ્થાને મુકે છે તેના શરણુ વિના સાચી આપ્તાદી નહિજ મળે

૬૧ ખરાબ ખાતરથી શેરડી પકવાય, તેમ અશુચીમય દેહથી મોક્ષ મેળવે

૬૨ પરિણામે સુખકારી મગળ કયું ? મોક્ષની ઈચ્છાજ થવી હુર્લભ છે

૬૩ ત્રણ દીનો બુખ્યો અટવીનું ઉત્તલ ઘન કરી આવેલ પ્રાણુ જોમ મોદક ઘેબરાદિ પર અવિલબે ત્રાપ મારે, તેમ અનતકાળથી સુખનો બુખ્યો પ્રાણી ધર્મ રૂપ ઘેબરપર તરાપ મારેજ-આરાધેજ

૬૪. સર્વ ત્યાગ સહેલો છે પણ કપાય ત્યાગ દુષ્કર છે.
૬૫. સિદ્ધાંત સાંભળવાનો ગુણ હોય તે જાણી શકે કે....
૬૬. કશુંય ન હોય તેવો શિકારી ત્યાગી ન કહેવાય, તેમ વિરતિ વગરનો ધર્મી નહિ.
- ૬૭ મુંગા, પંશુ, વાંઠા તેમજ નવ ગ્રેવેયક અને અનુત્તરના દેવો તથા નિર્ધનો અનલિગ્નહી હોવાથી એક મતી કે ધર્મી ન કહેવાય નારકી ને દેવ અચિત્તાહાર કરે પણ તેથી શુ. ? વિરતિ વગર લાલ નહિ.
૬૮. જોલણું તે સત્ય. પણ સત્ય તેટલું ન જોલાય.
૬૯. આંખના પાટાની મુંઝવણ દાડીઆને ન થાય, તેમ આઠ કર્માવરણની મોહ મઘપને ન થાય
૭૦. હજુ સુધી કાંઈ સુકૃત કર્યું નહિ ? એમ કોપેલ યેમ વૃદ્ધવા દાંત પાડી નાખે છે. માથે પળીઆના છળથી વૃથા જન્મ કહી વિધી ભરમ નાખે છે.
૭૧. બાળ રાજકુમાર જેમ પાંચ પેંડા માટે રાજ્ય લગી આપે, તેમ અજ્ઞાન માનવ ઇન્દ્રિય વિષયરૂપ પેંડા માટે મનુષ્યભવ વેડફી નાંખે છે.
૭૨. મનુષ્યભવની દુર્લભતા-દેવ અસંખ્યાત પણ ઉમેદવાર તો પંચેન્દ્રિય તિર્યાંચ ને મનુષ્યજ, જ્યારે મનુષ્ય ૨૯ આંકજને ઉમેદવારી નિગોદથી માંડી સર્વની (તેઉ વાઉ સિવાય) માટે ચેતો.
૭૩. બાળ રાજકુમારને જેમ રાજ્ય મેળવવાની મુશ્કેલી,

અને દુર્લભતાનો ખ્યાલ ન આવે તેમ અસાન મનુષ્યને
સ્વલવની દુર્લભતાનો ખ્યાલ ન આવે

૭૪ આશાઓ પુગી ઢરીને કોણ મન છે વિચારો તો
ખરા?

૭૫ એક બહુ-પરિચહ-સર્વતોચહ

૭૬ જગતમા કોઇ કંપની એવી નહિ હોય જે જોખમ
દારી પોતાની ગણે અને બધો નફો શેર હેન્ડોને વહેતો
આપે પણ આત્માએ જોલેલ આપુન પુ થાદિ, મગો-
વહાલા ગેન્ડોન્ડવાળી કંપની વિપરીત છે તે દેવી
મુખાર્જી?

૭૭ મરણ પાછળ કુટવાથી વળવાનું શું? યમને છતો

૭૮ કાળી કાઠી ડોઈ દી ભરાશે નહિ અત્યાર મુખી
કેટલું ખાધું?

૭૯ એક દીવાદાઝી પર, એક ચાન્વાપગ હજારે દ્રષ્ટિ,
એક સોયની અણી ઉપર લાખો દીપકોનો પ્રકાશ રહી
ગયે, તો એક કાયામા અનત અરૂંધી છવો જેમ ન
રહી થયે? દવાના ઠવાવમા એક દીપામા લાખ દવા તો
માનોજ છે

૮૦ B1 સર્વત્ર BA

૮૧ હું વ્યાપારી નહીં લવનગર પ્રાપ્ત કરી રમક મનીષ
મોખનગરે જા,

૮૨ અનના દ્રવ્ય ચારિત્રના પશ્ચિમામે બાવ ચાગિત આવે

જેમ હુન્તરો વાર આડાતેડા લીટાને અંતે સાચો
એકડો આવડે.

૮૩. અકસ્માતાદિ આફત આવતાં એા લગવાન થાય ?
કે એા ખાપ રે મરી ગયો ?

૮૪. અહીં પણ હડતાલ ? શા કરણે ? શું ખગાડયું ?

૮૫. ઉંઘતા પણ જીવાજીને પુછો કે-અલ્યા શું માંગે
છે ? તો તરત કહેશે પણ...ધર્મનું પુછો તો ?

૮૬. હુનીઆ મરણથી ડરે છે એ વાત નામનીજ છે.
તત્વથી તો અનંત મરણ વધે એવી કાર્યવાહી-ખેડી-
કરથી ખુશી ખુશી થઈ કરે છે. એ આશ્ચર્ય છે.

૮૭ ભડીઆરાની ભડીમાંથી ઉડી ખહાર પડેલ ચણા જેમ.
ત્યાગી થનારને ભાગ્યશાળી માને.

૮૮ સંયોગ અંતે વિયોગ, હર્ષ પછી શોક, ચડતી પછી
પડતી, સુખ પછી દુઃખ, અન ઉદયને અંતે અસ્ત,
એ સામાન્ય નિયમ છે માટે વિચારો.

૮૯. તમે દેહના શેઠ છો કે નોકર ? એ વિચારો.

૯૦. કુટુંબ શરીરથીજ મોહીત છે. શરીર જડ છે માટે
ઉંડું વિચારો તો સમજશે.

૯૧. કુટુંબનો મોહ કોનાપર દેહ કે આત્માપર છે ? અરે
દેહપર છે તો તેને પણ પછો કેમ ભસ્મી કરાય છે ?
વિચારો.

- ૯૨ ઘોડાતો સ્વાગ કોને ઠહેવાય ? પંચાગ્વરથ પ્રાપ્ત થયો છે તો ખરા મ્નાર બની સ્વસ્થાન તરફ જાવ
- ૯૩ ખખર છે ? શરીરના એક રોમે ૧૧૧૧ રોગ ? એમ સાડા ત્રણ ઠરોડ રોમમા કુલ ૬ ઠરોડ ૧૨૧૧ લાખ રોગોનું જોખમ યાવતુ જીવ રહેલું છે
- ૯૪ અન્યાય, મહાઅન્યાય, બગવો પોઠારો, બડ ઉઠાવો, બયડર જુ-મનો સામનો કરો, હતાશ ન થાવ, એતો સુલખ જનો પ્રાણની પણ પગલા ન કરો આઝાદિ જરૂર મળશે (કર્મ મામ)
- ૯૫ વાન્તવીકતો સુખદુખનો સળધ મનપર છે
- ૯૬ બે સાથવાહ છે એક પોતાનું ધન (ધર્મ) આપીને ઈષ્ટ સ્થાને લઈ જાય છે, ઠમાણીમાથી કાઈ લેતા નથી બીજો કાઈ આપતો નથી ને પુર્નું લઈ લે છે કોની સાથે જવું છે ? મુનિ અને પુત્રકલત્ર બાધવાની
- ૯૭ જેમ સગીર કોલેજીઅન સાયન્સાદિ ઈઈ લાઈન લેવી તે નહીં કરે છે, તેમ જો સાચો વીચારક હોય તો જીવગીની સફળ લાઈન વીચારવીજ જાઈએ
- ૯૮ સવારે એકાન્તે રોજ વિચારો કે-શ્રી રૂપભદ્રેવના પુત્રા દિકે, જ જુસ્વામી, અયવ તીસુકુમાર ધન્નાજી શાવી ભદ્રજી, અભયકુમાર, પૃથ્વીચંદ્ર ગુણસાગર, ઉદાયન રાજ, સનત્કુમાર, અયમતામુનિ, શ્રેણીક મઠની ગણીઓ, વિજયશેઠ, વિજયાશેઠાણી, સ્યુનભદ્રજી, એ બધાઓએ

સંસારનો કેમ ત્યાગ કર્યો હશે? એ ઠગાયા કે અમે ઠગાઈએ છીએ?

૯૯. સંસાર ભયંકર ભવ ભૂધર છે. બાહ્ય દૃષ્ટિએ દેખાતી સૌંદર્યતા અભ્યંતર દૃષ્ટિએ ભયંકરતાજ છે.

૧૦૦ દિશા ફેરવો-સંસારીનો પરીવહ આત્માની અધોગતી માટ થાય છે, ને સાધુનો ઉન્નતિ માટે.

૧૦૧. મુસાફરીમાં માસીક રૂપીએ મોટો મહેલ મળે પણ પ્લેગના ઉંદરો પકડ્યાનું જાણતા જેમનાસો તેમ સંસાર.....

૧૦૨. દુનીયાના વિષયો પરથી રાગ ન છુટે ત્યાં સુધી વીતરાગપર સાચો રાગ થવો મુશ્કેલ છે.

૧૦૩. જે વિષયનો વિરાગી અને તેજ વીતરાગનો રાગી બની શકે.

૧૦૪. કાછોઆ અને ઝવેરીના વ્યાપાર વચ્ચે ફરક.

૧૦૫. આગળ પાછળ જોતાં શીખો. ભયને પીછાની બચવા ઉદ્યમ કરો.

૧૦૬. લેવું લેવુંનું દરદ અનાદિ કાળથી છે. તમે તમને સમજો હું કોણ ચીજ છું.

૧૦૭. તીર્થંકરના વચનરૂપ અરીસામાં શું દેખાય છે?

૧૦૮. પેટ પઠાણની આકરી ઉધરાણી.

૧૦૯. તૃણા રાક્ષસીનું વિચિત્ર સ્વરૂપ.

૧૧૦ જેમ કોલેજનો પઠાવાળો ૫૦ વર્ષ ત્યાં રહે તો પણ શિક્ષક થતો નથી અનેક વિદ્યાર્થી-ડીગ્રીધર થઈને નીકળે છે, પણ તે પઠાવાળોજ ગ્રહે છે તમ યોગ્ય ઉપમના અભાવે અનેક ગુરૂઓના સમાગમે પણ મૂઢ તેવાને તેવોજ રહે છે

૧૧૧ શ્રી જીનેશ્વરદેવની પૂજા સમયે-દાન, શીલ, તપ, ભાવ એ ચારેની, ને અહિંસાની આરાધના થાય છે રત્ન પાત્રને અક્ષત રૂવાદિ, પાચે ઇંદ્રિયોનો સવર, આહ્વાનો ત્યાગ, વિનય, ભક્તિ, પાચ કથાશ્રુત, ત્રણ અવસ્થા, તથા શુભ ભાવ, પૂજન સિવાયની કીયાનો ત્યાગ

૧૧૨ જોશીને બધું પૂજાન છે પણ ચારિત્રનો ઉભય છે કે નહિ તે પુછ્યું છે? રૂચી હોય તોને? એનું સ્વપ્ન પણ કોઈ દી આવે છે?

૧૧૩ આજે શું માનો છે? દાનત રાખે જુગી, તે ખાય શીરા ને પુગી, દાનત રાખે સાફ, તે ખાય ચુલાની રાખ પણ યાદ રાખજો કે અતે દાનત રાખે જુગી એની હાલત થાય ભુડી, દાનત રાખે માફ, તેના સઘળા ગુંહા માર

૧૧૪ મરતો કળુમ કહે- મારી પેટીને દે તાણુ, ખોલે તેનું મ્હો કાણુ મરતો ધમી વહે-મારી પેટીને ખોલ, કયા કયા આપુ ખોલ

૧૧૫. ક્રમાધામાં કાંકરા ને જોવામાં હીરા એ માનવ-
જીવનનો સાર ?
૧૧૬. હમણાનું ને પછીનું એમ જીવન બજારમાં બે કામ
છે ચુકત કયું ?
૧૧૭. પોતાની આખમા મરચું નાખનાર કરતાં કોષ કર-
નાર મેટો સુખ છે.
૧૧૮. સાકરને પમંદ કરનાર જીમ કડવું વચન કેમ પસંદ
કરે છે ?
૧૧૯. માણસથી પોતાનું દુઃખજ નહિ, પણ બીજાનું સુખ
પણ સહ્ય જતું નથી તેનું શું કારણ ?
૧૨૦. માનવજીવનનું ધ્યેય નક્કી કયું છે ? મોક્ષ સુખનીજ
તીવ્ર અભિલાષા રાખો.
૧૨૧. વાત્ત પિત્ત ને કફનો અતિરેક, દ્રવ્ય સન્નિપાત.
રાગદ્વેષ મોહના ભાવ સન્નિપાતથી બચવા, ધનવંતરી
જીનધર્મ ઔષધ સેવો.
૧૨૨. જેનું ધન પાત્ર ગાત્ર કે છેવટ (ચોરાવું ટેક્ષાદિ)
ખાત્રમા જાય છે તે ક્રમે ડાહ્યો, મધ્યમ; અને
મહાસુખ છે.
૧૨૩. દરેક જ્ઞાનીઓએ સંસારને ભય કર દુઃખદાયી, ને
અસાર કહેવું છે. તમને કેવો લાગે છે ? નથી કેમ
લાગતો ? કારણ વિચારો.

૧૨૪ બે સ્ત્રીમરો ખગબ સારા મશીન વાળી મોહ અને
ધર્મની શેમા બેસવુ છે ?

૧૨૫ ૧-૨ ને થડું હવામ મર્વ-વિ દેશ વિ ને સ્ત્રી
કત્વ કયા બેસવુ છે ?

૧૨૬ કુસ્ત્ર જતો પર ધનમ્ ॥

૧૨૭ આખુ છવન જેને અર્પણ કયું છે તે ધનપુત્રાદિનુ
અતે શરણ કરાય છે ? કે અરિહ તાદિનુ ?

૧૨૮ દોઢ ઠાણો ત્રણ ઠેકાણે ખરડાય

૧૨૯ સોય કાતર સમ મનન દુર્જન

- નવ દ્વારના આ પાંજરામાં, પ્રાણ પંખી જે રહ્યું;
ઉડ્યું નહિ આશ્ચર્ય છે, કૌતુક શું ને તે ઉડ્યું. ૨૦
- કોને ખબર ક્યારે ધમણ, આ ચાલતી અટકી જશે,
તેજસ્વી લોચનની કીકી, આ હાલતી અટકી જશે;
થંભી જશે જીવવા અને, ધમકાર હૈયાના અહો,
જેવું ક્યું તેવું પછી તો, જીવ પરલવમાં લણો. ૨૧
- સંસાર રૂપી આગગાડીમાં મુસાફર છે ચઢ્યો,
ખેગમાં છે દાગીના, જેથી નથી તે ઉંઘતો;
થોડાક સ્ટેશન તો ગયા; પછી કોઇને કીધા વગર,
સામાનને લીધા વગર, તે એકદમ ઉતરી પડ્યો. ૨૨
- રમણી રંગમાં અંગ ઉલસ્યું, વિષય સુખમાં ચિત્તકું વસ્યું;
શિયળ ભંગનો દોષ ના ગણ્યો, અરર હાયરે ખાવરો ખન્યો. ૨૩
- અથીર દામમાં, હું રહ્યો અડી, ધરમ વાતતો. ચીત્ત ના જડી,
ઉદત મોહમાં હું થયો અતી. અરર માહરી શી થશે ગતી; ૨૪
- ધન હીરાકણી મોતીને મણી. અર્ધુદ અર્થનો તું (હું) થયો ધણી,
અધિક આશતો અ તરે ઘણી, અરર લોભને ના શક્યો હણી. ૨૫
- કપટ કૂંડના કર્મ તો કર્યા, ધન રળી રળી ભોંયમાં ભર્યા;
કર વિચાર તે કોણ કાઢશે, સમજ પ્રાણીઆ શી ગતી થશે. ૨૬
- નાણું ખીન નિતી તણું નિશ્ચ નહિ રહેનાર;
મુલ્લા લાવે મુઠીએ, અલ્લા ઊંટ હરનાર. ૨૭
- પૈઆવાળાની ગફરી મુઠી તે ગામ આખાયે જાણી;
નિર્ધનીયાની ઐની મુઠી, પણ કોઈએ નહિ તાણી. ૨૮

- હું પુછું તુજ લક્ષ્મી, કૃપણુ ઘરે કચમ જાય,
ઘાતા શૂર ગતુર નર, તે તુજને ન સુહાય ૨૯
- શૂરા ઘર રડાપતો, ઘાતા દે પર હાય,
ચતુર ઘરે મુજ શોકય છે, તેણે ગ્રંથો કૃપણુનો હાય ૩૦
- કૃપણુ દોષળી જ્વાન ભગ, દોનો એક મમાન
ધાલત હી મુખ ઉપરે, નિવત નિકમે પ્રાણ, ૩૧
- હયે છુટી ધન કૃપણુનું, કા રાજા ન ચોર,
ખ ખેરાયે ખાનડે, મોગડી કેરા ખાજ ૩૨
- ઉદાર નરને કૃપણુનો, મરજો વરો મુજ
કસર કરે કનુનને, લાખ ગીતે છુટાય ૩૩
- જે કષ્ટમા પાડવા, હુજન કોડ ઉપાય,
પુણ્યવતને તે સદ, મુખના કારણ થાય ૩૪
- છતને તારે ગગનમે, ઉતને ચતુ હોય,
પુન્ય હોય જો પાત્રમે, ખાલ ન બાટો હોય ૩૫
- પાપ છુપાવ્યું નવિ છુપે, છુપે તો મોટું ભાગ,
દાખી દુભે નવિ રહે, રૂ એ લપેટી આગ ૩૬
- પાપ નહિ હાડુ ગદે, છુપુ કરો કે ચોકના,
નક્કી તે આવુ થયે, આ લોક કે પરલોકમા ૩૭
- સમુદ્ર યાચે નહિ જા, તો પજુ જવ બહુ આય,
પાત્ર બનેલા ખાનગા, પુણ્યોથી ઉન્નય ૩૮
- પદાડ મન બાનો રહે યારે પાણી જાન,
મયો પજુ વરને ધાજા, તો પજુ તુજ ન જાય ૩૯

સુભુમ રાવણુ બ્રહ્મદત્તાદિ. સર્વ જગત શીરદાર:

પુણ્ય પૂર્ણ થાવા થકી, પહોંચ્યા નરક મોઝાર. ૪૦

પાપી દ્રષ્ટિ જીવને, ધર્મ વચન ન સુકાય;

કે ઉંઘે કે લડપડે, કે ઉઠકે ઘર જાય. ૪૧

મન તો ધુજ્ય તાણું ખાનાઈં રે, જીવનું કહ્યું નહિ માનનાઈં;

પાપ ખંધાવી આત્મ રાજને, પોતે રહે જર્થ ત્યાઈં;

હુરામ ખોરેને હાકલી રાખજે, મોત બગાડ્યો તાઈં રે. મન૦

દેહનગરીનો જે જીવ રાજ, મન કહે રાજ માઈં;

પ્રબ્ધ થઈ રાજને દંડે, એ તો સો મણુ તેણે અધાઈં રે. મન૦૪૨

આત્મા છે, તે નિત્ય છે, છે કર્તા નિજ કર્મ;

છે ભોક્તા, વળી મોક્ષ છે, મોક્ષ ઉપાય સુધર્મ. ૪૩

તીર્થે પાપ ટળે નહિ, જો મન મેલ ન જાય;

ખાળ કુડીનું હાંડલું, ઉપર ધુવે શું થાય? ૪૪

અશક્ત પણ શક્તિ ધરે, કરી સંપ સંખંધ;

જાય આંધળો કાસીએ, ધરી લુલાને ખંધ. ૪૫

બહુજન મળીને જે કરે, તે એકે ન મ્હાય;

સાવરણી ઘર સજ્જ કરે, સળી એકે શું થાય? ૪૬

રામ નથી રામાયણમાં, કૃષ્ણ નથી ગીતાજીમાં;

ઈસુખ્રીસ્ત નથી બાઈબલમાં, હજરતમહંમદ નથી કુરાનમાં,

પણ જે સદાચાર નિતી. ધર્મ અને સત્યમાં. ૪૭

સ્નાન કરતા માછલા, બગલા રહે છે ધ્યાનમાં,

પાન ખાઈ બકરા જીવે, સિ હો વસે છે રાનમાં;

બેલ ધૂમે ધાચીનો, આ ઘટ બાધીને ગળે,
 લાવના શુદ્ધિ વગર, ફજ તપ તણુ ડઘ ના મળે ૪૮
 આ દેહ રૂપી રથ વિષે, માલીડ બેઠો આતમા,
 બુદ્ધિ રૂપી છે સારથી, મનની લગામો હાથમા,
 ઇન્દ્રિય-રૂપી અશ્વ છે, જેની લગ્ન કર છે ગતી,
 દોડે શુભા શુભ માર્ગમા, ચાલાક જેવો સારથી
 એ અશ્વને વશ રાખીને, બુદ્ધિધનો રથ હાકતા,
 કાણુ વગર તોફાની અશ્વો, ખાડમા રથ નાખતા,
 સમજુ જનો નિજ શ્રેય કાળે, સારથી શુભ રાખતા,
 અશુભ રાખે મૂઠ જન તે, દુર્ગતી ગતાં જતા ૪૯
 વર્ષો ગાઠ તણે દીને, ખાય પીયે છે માલ,
 પણ સમજે નહિ એટલુ, કે દિવસ ગાઠકો જાય ૫૦
 જખ જનમ્યો તુ જગમહી, જગ હમે તુ રોય,
 કરણી એસી અખ કરો, તુ હસે જગ રોય ૫૧
 નીચી નજરે ચાલતા, ત્રણ શુણુ મોટા થાય,
 તોટો ટળે દયા પળે, પગ પણ નહિ ખરડાય ૫૨
 તખલગ બેગી જગશુર, જખલગ રહે ઉદાસ,
 જખ બેગી આશા કરે, તખ બેગી જગદાસ ૫૩
 છ ટાયમાથી જીવ આવીયો, છ કાય માહે જાય,
 છ કાયની રક્ષા કરે, તે અજરામર વાય ૫૪
 શાન્તિનાથ તુમે શાન્તિ કરો, જોળ કપાગીઆ મોઘા કરો,
 ખેતા માથે ચોટી ઘરો, ખેતો જાય ખેતાને ઘરે ૫૫

દાદા દરીસન દીલગ્યે, ધન દીલગ્યે સાથ;

ઐરીને છોકરા દીઓ તો, ઉપકાર ન ભુલું નાથ. ૫૬

સમકીત વંત જે ભવડા, કરે કુટુંબ પરિપાળ;

અંતરગું ન્યારા રહે, હ્રમ ધાવ ખીલાવત બાળ. ૫૭

સમકીત વીણ નવ પૂરવી, અજ્ઞાની કહેવાય;

સમકીતિ અડપવયણ ઘણી, પણ જ્ઞાની કહેવાય ૫૮

સાસુ તીરથ સસરા તીરથ, તીરથ સાળા સાળી.

મા બાપ તો નદી નાળા, અડઝઠ તીરથ ઘરવાળી. ૫૯

ત્યાગ માર્ગની વાતો કરવી, ને વનીતા ભેગું વસવું;

દોનો વાત બને નહિ, લોટ ખાવો ને ભસવું. ૬૦

જુઠા બોલ્યાનું જુવો, બધું જુઠમાં જાય;

વીંછી કરડે ભાંડને, સાથે જૂઠ મનાય. ૬૧

કહેના થા સો કહ દીયા, અબ કયા બજવું ઢોલ;

એક સ્વાસમેં જાત હૈ, તીન લોકકા મોલ. ૬૨

છોટે નરકે પેટમે, બડી ખાત ન માય;

પાવ શેરકે પાત્રમેં, કેસે શેર સમાય. ૬૩

ભણતાં કદી થોડું ભણ્યો, શિખ્યો વચન વિવેક;

સભા મધ્યે શોભે ભલો, એ ગુણ પામી એક. ૬૪

સાસરા સુખ વાસરા, દો દાનકા આસરા;

તીન દીન રહેગા, વો ખાયગા ખાસડા. ૬૫

ન સમજે ભાવાર્થ તે, કરે કાર્યનું કાંઈ;

જ્ઞાનસ સળગાવા કહ્યું, નાખ્યું ભડકા માંઈ. ૬૬

- મોટા મોટા પાઘડ બાધે, માહી ઘાલે ગાલા,
 લેને દેનેકી બાત નહિ, બાત કરને મે આગા ૬૭
- રવિને શિર રીપુ રાહુ અદ્રસ્ય રોગી આપ, મ ગળ છે અ ગાર,
 બુધ શિર કલક છાપ, શુક્રએ ગુમાવો નારી, શુક્ર આપે છે કાણો,
 શનિ હુલો સર્વદા, રાહુ ધડ વિના ગણાણો
- વળી કેતુને તો શિર નથી, એમ નવે દુખીયા થયા,
 ગ્રહનડવાથીજ દુખ વાય તો, ગ્રહને ગ્રહો નડયા કયા ? ૬૮
- સાકર તજે ન મધુરતા, મોમલ તજે ન ઝેર,
 સજ્જન તજે ન સરળતા, દુર્જન તજે ન વેર ૬૯
- દુર્જન સુખમા દુર્વચન, સજ્જન સુખ મીઠાસ,
 હોય સુગધી બાગમા, ગ ધાતો સડાસ ૭૦
- દુર્જનકી પ્રીતિ પુરી, લલી સજ્જનકી તામ,
 જખ સુરજ ગરમી કરે, તખ બરસનકી આશ ૭૧
- એક માખી અરુ દુષ્ટજન, બુઝો ઉનકા જ્ઞાન,
 પરદાખ દેવા કારણે, ખોવે અપના પ્રાણ ૭૨
- નિલંજન જન લાજે નહિ, કરો કોટિ ઉપાય,
 નાક કપાયુ તો કહે, અગે ઝોઝો ભાર ૭૩
- કૃતહીને જે આપીયુ, ખાને ત્યા લગી પ્રીત,
 ખાતા સુધી ભમે નહિ, શ્વાન તણી એ રીત ૭૪
- શુભ જે કયાં ગમારને, ધરી ધુળમા ધુળ,
 બાવળીઓ બળીઓ બની, સદાય આે શૂળ ૭૫

- વણ પાવકથી પરજળે, ઈર્ષાળુનું ઊર;
 અન્ય તણી ઉત્કૃષ્ટતા, ભેધ ન શકે જરૂર. ૭૬
- વરસાદે વનરાજી, સવિ નવપદ્મવ થાય;
 જાય જવાસાનું કીચું, જે ઉભો સુકાય. ૭૭
- નમત નમત મેં ફેર હે, બહોત નમે નાદાન;
 દગલબાજ દુગુણા નમે, ચિત્તા મોર કમાન. ૭૮
- ઓસડ છે સહુ રોગના, ઉપાય સહુનો હોય;
 સ્વભાવનું ઓસડ કદી, કરી શકે નહિ કોઈ ૭૯
- બારે ગાઉએ ખોલી બદલે, તરૂવર બદલે શાખા;
 ખૂઠાચણમાં કેશ બદલે, પણ લખણ ના બદલે લાખા. ૮૦
- મળતાં કુટીલ મિત્રને, પળમાં મોત પમાય;
 જેમ સુડીથી સોપારીનો, ચોક્કસ ચૂરો થાય. ૮૧
- બાથ ભરી ભેટયા થકી, કરીએ નહિ વિશ્વાસ;
 ફેફળ લઈને બાથમાં, સુડી કરે વિનાશ. ૮૨
- વાંસ વધે સો વામ, તો પણ પોલંપોલા;
 ગોલો બેસાડે ગાદીએ, તો પણ ગોલંગોલ. ૮૩
- બે શબ્દોમાં સાર છે, સવિ શાસ્ત્રનો એહ;
 રાગે કર્મ બંધાય છે, છુટે વિરાગે તેહ. ૮૪
- નારી કપટની કોથળા, નારી નરકની ખાણ
 જે નારીને વશ પડ્યા, તે ન તર્યા સંસાર. ૮૫
- પરનારી પ્રસન્ન ભઈ, દેવત નહિ કહ્યું ઓર;
 મુત્રપાત્ર આગે ધરે, એહી નરકકા ઠોર. ૮૬

- ખાયડી પરણે સારા ઘરની, લેવા સારો ટહાવો
 ધણી સામી આખો કાઢે, પછી ઢરવો પરતાવો ૮૭
- પણ પરણેલો પરણવા, પરણ્યો તજવા બય,
 લક્કડ કા લાડુ ખાય સો, ન ખાય સો પમ્તાય ૮૮
- શાક બગડે તો દિવસ બગડે, અથાણે બગડે વરસ,
 ખેરી બગડે તો ભવ બગડે, ને અધર્મે બગડે સર્વ ૮૯
- ઠામી જનને ઠામીની, દાડમ સાથે ડ્રાફ,
 ભેગી જનને ઠામીની, ચૂલા માયલી રાખ ૯૦
- પગમા તો નેવળ ધર્યો, નાકે નાખી નાથ,
 હાથે નાખ્યા ડમકલા, ત્યારે રહી ગ્રી હાથ ૯૧
- સર્વે દુ ખતો સાખીયે, ઠાલી ઢરમનો વાક,
 ભુડી જેની ભારજા તે દુ ખ આડો આક ૯૨
- બધાણી ને ખાયડી, બેઉના એન્ડ સ્વભાવ,
 મ્હોડે તો નાના કહે, પણ લીધા ઉતર ભાવ ૯૩
- આવી લુવી જીલડી, બોવે આજ પપાજ,
 અદર પેસે મોલીને, ભેડા ખાય ઠપાજ ૯૪
- જીલ અપશબ્દો ઢહેને, પીઠ ફટકા ખાય,
 ભુવે નહિ આખો અને, ગમે પગે લોકાય ૯૫
- સ્વભાવ હોય ખુરો, તેનો થાય ચૂરો,
 જીલ હોય ઝેરી, તેનો સુલક બધો વેગી ૯૬
- વગર બુદ્ધિએ ભેરથી, થતુ હોત બે રાજ,
 વાધ વડેને વાદરા, ઢરત જગમા રાજ ૯૭

સાત વેંતના સર્વજન, કિંમત અકકલ તુલ્ય;
સરખા ઢાગળ હુંડીના, આંક પ્રમાણે મુલ્ય. ૯૮

પંડીત ભયે મસાલચી, કરે ખાતો બનાઈ;
ઓરન કેા કરે ઉભળા, આપ અંધારે મઈ. ૯૯

ઘર નહિ તો મઠ બનાયા, ધંધાં નહિ તો ફેરી;
બેટા નહિ તો ચેલા મુંડા, એચી માયા ગેરી. ૧૦૦

હળવે હળવે પુછીએ ને, તત્વ લઈએ તાણી
આગલો થાય આગ, ત્યારે આપણે થઈએ પાણી ૧૦૧

અતિ ઘણું નવિ તાણીએ, તાણે તુટી જાય;
તુટયા પછી જો સાંધીએ, વચ્ચે ગાંઠ રહી જાય. ૧૦૨

આડવેર સુથારને લાકડું, આડવેર દરજીને કાપડું;
આડવેર ઘંટીને ગઈ, આડવેર સાસુને વહુ. ૧૦૩

ગાળો સહન કરીએ સદા, ગાળે ગુમડા ન થાય;
જે ગમાર જન ગાળો દીયે, મુખ તેનું ગંધાય. ૧૦૪

બેઠે દોહી જે બકરી, ઉભે દોહી જે ઉંટ;
વાયે જેવો વાયરો, તેવી દઈએ પુંઠ. ૧૦૫

અંધા આગે આરસી, બહિરા આગે ગીત;
મુરખ આગે રસકથા, તીનો એકી રીત ૧૦૬

ઢોલ મુરખને પશુ, હુમ્મખી જે નાર;
દડ દેવો ઘટે તેહને, એને માર તણો અધીકાર. ૧૦૭

- ભર્યા મો છલકે નહિ, છલકે સો અદા,
 ઘોડા સો ભુકે નહિ, ભુકે સો ગદા ૧૦૮
- ખોજ ઉપાડે બળદીઓ, અભણ ચલાવે ગજ,
 બુદ્ધો પરણે બાયડી, એ તણ પરને કાજ ૧૦૯
- ગાડી માથે બેઠક, મગ્ગટ ઠેકે હાર,
 ભુગારી પામે નાણુ રહે, જતા ઢેલવી વાર ૧૧૦
- ભણેલી પણ ભામી પી, અજવાળી પણ રાત,
 ઠાઠો પણ દારૂડીઓ, તણે જાત ઠજાત ૧૧૧
- જળરાધના પેડા ન્યાગ, કોર્ડ મત આણો રીસ,
 સખ દેવતા શીશ પૂજાવે, લોગ પૂજાવે ઇશ ૧૧૨
- તમા ન તણએ તેહની, જેની ગરજ મદાય,
 જળ સાથે રીસાઈને, કહો મન્ય જ્યા જાય ૧૧૩
- છાનો કરડે કુતરો, વિક્રયો કરડે વાઘ,
 વિશ્વાસે કરડે વાણીઓ, દખાયો કરડે નાગ ૧૧૪
- ટાકે મારે તોલે મારે, બોલે મારે વાણીઓ,
 હાટ બેઠા વાટ પાડે, નિબડા ખોટો વાણીઓ ૧૧૫
- ભાઈ કેમ છો ઉદામી, નથી મળ્યો દોઈ વિશ્વાસી,
 જો મળે વિશ્વામી, તો જાય અમારી ઉદામી ૧૧૬
- શીંગ પુરી લાપમી, ચોર ઠાકડી આદી,
 કહીનેકી તો એકાદશી, ચોર દ્વાદશી કી દાદી ૧૧૭
- બેટ તોડને ચોડીઆ કાન, ટપટપીઓને નાઈ,
 શુર ચેલા મતી કરજો, કબુલ કરશે કાઈ ૧૧૮

- જાહાં જાનકો નહિ પારખો, તિહાં તિનકો નહિ કામ;
 ઘોખી બિચારા કયા કરે, દીગંબરી કે ગામ. ૧૧૯
- નિદા હમારી જે કરે, મિત્ર હમારા સોય;
 ખીન સાબુ ખીન પાનીસે, મેલ હમારા ધોય. ૧૨૦
- સોચે કુલું હજારે કાણું, એથી અધિકું નીચું ઠાણું;
 બે અંધાસે પડે કામ, તો લજ્જા રાખે સિતારામ. ૧૨૧
- ઐરણની ચોરી કરે, દીયે સોયના દાન;
 ઉંચો નીચો ઉછળે, કયું આબ્યું વિમાન. ૧૨૨
- ચારે ચૂકચો બારે ભૂલ્યો, છતું ન જાણે નામ.
 જગ ઢંઢેરો ફેરવ્યો, શ્રાવક મહારૂં નામ. ૧૨૩
- પાચે ભૂલ્યો ચારે ચૂકચો, ત્રિહું ન જાણ્યું નામ;
 જગ ઢંઢેરો ફેરવ્યો, શ્રાવક માહરૂં નામ. ૧૨૪
- ચૌદે ચૂકચો બારે ભૂલ્યો, છ કાયતું ન જાણે નામ;
 જગ ઢંઢેરો ફેરવ્યો, શ્રાવક માહરૂં નામ. ૧૨૫
- પખાસું પરચો નહિ, દહો કીધો ફર;
 લલ્લાસું લાગી રહ્યો, નન્નો નિત્ય હજુર. ૧૨૬
- રાડ ગુરૂ પૈસા પરમેશ્વર, છોરા છોરી સાધ,
 તીરથ હમારે કેન કરે, ઘરમેં હિ વૈરાગ. ૧૨૭
- ચાર ઘડી રાત્રી પાછલી, સુર્ય ઉદય પર્યંત;
 બ્રહ્મ મુહુર્ત તે જાણવું, ભજન ધ્યાન બક્ષવંત ૧૨૮
- ભૂખ રાડ ભુંડી, આંખ જાયે ઉંડી;
 પગ થાય પાણી, આસુ આવે તાણી. ૧૨૯

- બેઠે બારા ચલે અઢારા, સુતી વેળા ત્રીસ,
 ભોગ વેળા ચોમઠ ઘટે, શ્વાસો શ્વાસ જગીસ ૧૩૦
- ત્રણ બોલાવ્યા ને તેર આવ્યા, સાલણને તુ પડીતાણી,
 દામ કબીરા યુ કહે, દે દાળમા પાણી ૧૩૧
- કાચી છુ કુવારી છુ, માર પડે છે મને
 પરણ્યા પછી જો માર પડે, તો રગ દેખાડુ તને ૧૩૨
- પચીસ બીડી રાજની, સો વરસે નવ લાખ,
 ધર્મ ધાતુ ધન હણે, છાતી થાયે ખામ ૧૩૩
- જલ ન છુડાવે કાણકો, કહો કહા કી પ્રીત,
 અપનો સિંચ્યો જાનકે, ચહી બડેપન કી રોત ૧૩૪
- વાસી વીઢળ બોલુ ખાતા, સુતરે પુઠજ ધોતા,
 છન પ્રતિમા ઉત્થાપી પાપી, પહેલી નરડે પહોતા ૧૩૫
- માતા કે પિતા રડે, રડે વહુકે બાળ,
 આકર કે શેઠ રડે, તોહી ન ઠોઠે કાળ ૧૩૬
- ભમે તે ભૂમે નવિ મરે, રમે તે ગ્ળી ન ખાય,
 ઉઘે આયુષ્ય નવિ વધે, આળમે દેવાગુ થાય ૧૩૭
- જે સમ્યક્ત્વ લહી સદામત ધરે, મર્વાજ એવા કરે,
 સંધ્યાવશ્યક આદરે ગુરુભજે, દાનાદિ ધર્માચરે,
 નિત્યે સદ્ગુરુ સેવના મનધરે, એવો છનાધીગરે,
 જે ભાખ્યો આવડ ધમ દોયદશધા, જે આદરે તે તરે ૧૩૮
- જે પચમતમેઝ ભાર નિવડે, નિવગ રગે ગહે,
 પચાચાર ધરે પ્રમાદ ન કરે જે દુપરોસહા મહે,

- પાંચે ઇન્દ્રિય તુરંગમા વશ કરે, મોહાધનું સંચરે.
 એવો દુષ્કર સાધુ ધર્મ ધન તે. જે જલ્યું ચલે ત્યું વસે. ૧૩૯
- દુષ્કર ધન તરૂં છાયડી, મીડીયા માન કોહાર,
 એટી પાગી પીયરે, પર કાને એ ચાર ૧૪૦
- વિજળી વહેછે તારમાં. પાન, ગ્દોળ આ ઉડી ગયો;
 પ્રજ્યાન સત્તાપ્રીથ પળ. જે કંપુ મડી ઉડી ગયો;
 આરુપ્ય આતી છે દીધા. આ દેવરૂપી વડીયાળતી,
 આજ એ ટક ટક કરે, કોને ખબર છે કાલની. ૧૪૧
- કેક વિપયને છતતાં. છત્યો મો સંચાર;
 નૃપતિ છતતા છતિયે. દળ પુર ને અધિકાર. ૧૪૨
- ફરી ફરી મળવો નથી, આ ઉત્તમ અવતાર,
 કાગિયૌદશને રવિ, આવે કોઈક વાર ૧૪૩
- મારું મારું થું કરે, જગમાં તારું કોણ,
 વિચાર કર પરદોષમા, તારું યાચે કોણ? ૧૪૪
- વણુ વાપરતા નિદ્રતા, અટપટ આળી થય;
 કાટ ચઢે તરવારને, ન પડતર રહી જાય. ૧૪૫
- દિન દિન વૃદ્ધિ પામશે, સફવિદ્યા વપરાઈ;
 જળ નિર્મળ વપરાયતો, નિકર જાય ગંધાર્થ. ૧૪૬
- રોકો ત્રણસો વાર પણ, પડી ટેવ નવ જાય.
 શતવાર સોમલ ધુઓ, પણ અમૃત નવ ધાય. ૧૪૭
- મળતા અમલ મદાધને, અટ દઈને છડી જાય;
 કહો દેમ લણુ કુપમાં, સાગર સાત સમાય. ૧૪૮

- ઘેટાં એક ખાપના, ભિન્ન ભિન્ન સ્વભાવ,
 સાગર સુત વિધને સુધા, મરણ્ય જીવનનો દાવ ૧૪૬
- વિનાશ વખતે વેગથી, મતિ ફેરવે કાળ,
 ઘુત રમ્યા ડાઘ્યા થઈ, ધર્મરાજ મહિષાળ ૧૪૭
- રોપીને રૂઠું ઢહે, જમણો આણું રોષ,
 તાતા તેલે જલ પડે, ભડકો થાય સદોષ ૧૪૮
- વાઢ્યને અતે જરૂરત, હોય પૂર્ણ વિરામની,
 ધમ શાળામા મુસાફર ને જરૂર વિશ્રામની,
 ૧૪૯ વયમા ઝખના, એકજ રહે આરામની,
- અતઢાલે ઔષધી, અકસીર ઠે જીનધમની ૧૫૦
- પાછળ રહેલા જે સગા, ધન ખાય છે મરનારનું,
 કોટી જીયા ટેક્કમા, ધન જાય છે મરનારનું,
 પુણ્યના ને પાપના, કર્મો વડે લેપાઈને,
 મરનાર જાયે એકલો, ને ભોગવે પણ એકલો ૧૫૧
- ધર્મશાળામા મુમાજી, બહુ દિવસ રહેતા નથી,
 વતે પરસ્પર સ્નેહથી, કઠવા વચન કહેતા નથી,
 ચાર દીનની જીદગી, તોએ જીવે સસારમા,
 જીવન વીતાવે માનવી, સૌ દેવ ઝગડા ખારમા ૧૫૨
- દરરોજ જીવે છે જતા, જન સેકઢો સમશાનમા,
 હું અમર છું એમ માને માનવી ઉડાણમા,
 ધન ભોગ ઢાજે પાપ કરતા, નર જન્મ એળે જોવતા,
 પરલોક થાયે કે ગતી, ચેતે નહિ નિજ ચિત્તમા ૧૫૩

વાયે મળે છે વાદળા, વાયે વીખરી જાય;

રણ સંખંધે સહુ મળ્યાં, લઈ દઈ પંથ પગાય. ૧૫૬
સરિતા તટે સળગે ચિતા, સંખંધી બેઠા રેનમાં.

કોઈ આવ્યા કંપમાં ને; કોઈ આવ્યા હેતમાં.
મરનારનો હિસાબ કરતાં; પુણ્યનો ને પાપનો,
શ્રમ કહે છે આજ મારો, કાલ વારો આપનો. ૧૫૭

દામ જતા દુનિયા ગઈ. ગયું સગપણ સહુ સાથ;
બાળ બુદ્ધિ આગળ ગયાં, બની ગયા અનાથ ૧૫૮
ધન દઈ તનને રાખવું, તન દઈ રાખ્યા લાજ.

ધન દો તન દો લાજ દો, એક ધર્મને કાજ ૧૫૯
શું કામના મોટા સમુંદર, તૃષા કોઈની ના ટળે;
એથી લલી નાની નદી, જ્યાં સર્વને શાંતી મળે ૧૬૦
સુખીઆ ખરાં છે એજ, જે દુખીયા જનોના દુઃખ હરે:
મોટા માનાતા એજ, જે નાના ઉપર કરૂણા કરે. ૧૬૧

—છપો—

લખ ચોરાશી ચોનીમે, મુંગા બાવન લાખ;

બત્રીસ કહીએ બોલતાં, ચોપનને નહિ નાક.
ચોપનને નહિ નાક, ત્રીસ લાખ નાક વખાણું,
છપન આખે હીણુ, અઠાવીસ દેખતા બાણું

છવીસ કાને સાલળે, અઠાવન કાને હીણા;

કવિ સુરગંગ વિનતિ કરે, લખ ચોરાશી જોની એમ થાય. ૧૬૨

ચાર દ્રશ્યમાન

— અત રામયે મિત્ર દરને થયેલુ જ્ઞાન —

મારા મરણ વખતે, બધી મિત્રતા અહીં પધરાવળે,
 મારી નનામી સાથ, કષ્ટસ્તાનમાં પણ લાવળે,
 જે આહુબળથી મેળવ્યું, તે ભોગવી પણ ના શક્યો
 અબળોની મિત્રતા આપતા, પણ એ સિદ્ધ દર ના બચ્યો ૧૬૩

મારૂં મગલ થાતા બધા, હથિયાર લશ્કર લાવળે,
 આગળ રહે મૃતદેહ પાછળ, મર્વાને દોડાવળે,
 આખા જગતને જીતનારુ, સન્ય પણ રહતુ રહ્યું,
 વિકાળ દળ બૂપાળને, ના કોઇ છોડાવી શક્યું ૧૬૪

મારા બધા વેધો હકીને અહીં જોલાવળે,
 મારો જનાળો એજ, વેધોના ખભે ઢિંચકાવળે,
 જે દહીંઓના દહાને, દહનાવનારૂં ઢોલ છે ?
 દોરી તુટી આયુષ્યની, ત્યાં સાધનારૂં ઢોલુ છે ? ૧૬૫

ખાલી હથેલી રાખતા, જીવો જગતમાં આવતા,
 ને ખાલી હાથે આ જગતથી, સૌ ત્યજી ચાલ્યા જતા,
 યૌવન ક્રૂના જીવન ક્રૂના જર જમીન ને ભેરૂં ક્રૂના,
 ચરણોકમાં પરિણામ ક્રૂણશે, પુણ્યના કે પાપના ૧૬૬

—૦—

卐 પૂનઓમાવી ચુટેવા પુષ્પો 卐
 (પાંચ રિ મ મત ગાત નતની પૂજા)

૪ મતની-વૈત-ર્ણની વેદના માહે મત ભાગે તે પેમે,
 વિરથીને પ્રણામ કરીને ઈન્દ્ર સલામાં ભેમે,
 મેરે ખ્યારે એ મત જગમાં દીવોન

૭ વ્રતની-મને સંસાર શેરી વિસરી રે લોલ,
જહાં ખાર પાડોશી ચાડજો,
નિત્ય રહેવું ને નિત્ય વઢવાડજો. મને સંસાર૦

૬ વ્રતની-હે સુખકારી, આ સંસાર થછી જો મુજને ઉધરે,
હે ઉપગ રી, એ ઉપકાર તમારો કદીયે ન વિસરે.

લાખ ઓગણસાઠ માણુંકેડી, પચવીસ સહસ્ર નવસે જોડી,
પચવીસ પદ્યોપમ ઝાંઝેડું, તે બાધે આયુ સુર કેડું. હે સુખ૦

૧૦-વ્રતની-ખારે વ્રતના નિયમોનો રે, સંક્ષેપ એહમાં થાય,
મંત્ર બળે જેમ વીંછીનું ઝેર તે ડાંખે જાય હો
જનજી. ભક્તિ સુધા૦

૧૧ વ્રતની-શીતળ નહી છાયારે આ સંસારની,
કુડી છે માયા રે આ સંસારના,
કાચની કાચા રે છેવટ છારની, સાચી એક માયા રે
જીન અણગારની. શીતલ૦

ગોત્ર કર્મની-(નિંદાથી નીચ ગોત્ર બંધાય)
ગર્દભ જંબુક નીચ તીરી રે, કિલ્બષિયા જે દેવ
ઝાડુ દીયે સુર આગળે રે, પરભવ નિંદક દેવ,
પ્રભુજી નીચ કુલે હવે નહિ રહું રે.

અંતરાયકર્મની-દાન તણાં અંતરાયથી રે, દાન તણો પરિણામ,
નવે પામે ઉપદેશથી રે, લોક ન લહે તસનામ.
કરપી ભૂંડો૦

નૈગમ એક નારી પૂતિ પણ, ઘેઘર જૂઝ ના ભાગી,
જમી જમાઈ પાછો વળીયો, જ્ઞાન દયા તવ ભગી
જૂલ્યો બાણી૦

૪૫ આગમની પ મી જ્ઞાનાવરણ પૂન (વ્યવહાર-દ્રવ્ય વેપ
વિના મન-પર્યાવ ચતુ નથીજ)

મુનિ વેપજ વિનારે, નહિ ઉપરે દો લેદે નાણ
જ્યોતિ જગમગે રે ચાલી દીપ પ્રમાણ

દુનિયાના ડહાપણ

યાને

કહેવત સંગ્રહ

અછલત બાજથી અફાવત કરવી નહિ.

અળી બોલ્યા અળી ફાક.

અખતર ડાહ્યાએ ડહાપણ કર્યું કે હિંગના કુલ્લામાં ઘી ભર્યું.

આખો ઢહાડો નાગો ફરે, ને નહાતી વખતે ઢાછડો વાળે.

અછલથી પૈસા મળે છે, પૈસાથી અછલથી મળતી નથી.

અડક પારેખની ને જાત હુજમની.

અતો બ્રષ્ટ ને તતો બ્રષ્ટ

અછલ અંધારે વહેચણી છે.

આડી રાત તેની શી વાત?

અડુકે દડુકીયો કોઈના નહિ.

આવડે નહુ ઘેસ ને રાધવા પેસ.

આવ બાઈ રૂડી, હુ બુંડ' ને તું કુડી.

અણુ બોલાવ્યો બોલે તે તણુબલાને તોલે.

આગ લાગે કુવો ખોદવો શું કામ લાગે?

અ ગળી આપીએ તો પહોચો પકડે.

આવી મળવા ને બેસાડી દળવા.

આધળો વાડ ભરે, ને પાગળો ફીવો ધરે
 આવરે વહાલી વાત કહું, આ ચુડી ને તું પાચમી વહું
 સાલળ મારા નવલા વગ, આ મારે તમારૂં સાતમું ધર
 એની આખમા શનિશ્ચર છે
 આપ મુવા વિના સ્વર્ગે જવાય નહિ
 આહાર તેવો ઓહઠાર
 એક તુર આદમી, હજાર તુર ડપકા, લાખ તુર દાગીના
 ને કોડ તુર નખરા
 અણકસખી હજમને અઆ ઘણા
 આખમા કમળો તે જગત આપુ પીળું દેખે
 આની પાઘડી એને માથે, એની પાઘડી આને માથે
 આલ ફાટયુ ત્યા થીગડું કયા દેવું ?
 અઠેઈ દારડા
 અગ્નિ આગળ ઘિ ઓગળના વગર રહે નહિ
 એક મ્યાનમા બે તરવાર

— ૦ —

એક કપુત કુળ બોળે
 એના ટાટીઆ એના ગળામા
 એક કાનેથી ચાર કાને
 એક બોલે મમક ન ઉલેચાય
 એક ઘડીકી નફટાર, સારે દીનકી બાદશાહી
 એક હાથે કરવું, બીજા હાથે ભોગવવું
 એવી આપુ ગોળી, કે ન દેખે દિવાળી કે હોળી

એવો મારો મામો, કે ઘોડો લઈ થાય સામો.

એવા મળ્યા સગલા, કે જેમ મચ્છને સાચવે બગલા.

એવી ભોળી કોણ હોય, કે પારકા ધણી પાછળ ચૂડો ભાંગે.

એકયા ધાન સામું બેવાય નહિ.

એછે બળે વલુ રીસ.

એ દીન કહાંસે, કે મીંચા કે પાઉમે ભુતી.

એરમાયા ને વેર વાયા.

એરણુ થવાને બદલે ઘણુ થવું સારું.

એળખીતો સ્ત્રીપાઈ બે ધખા વધારે મારે.

એસડ ગળ્યું હોય નહિ.

અંધારે ખાય તોય ગોળ ગળ્યો લાગે.

અંધારે ખાય પણ કોળીઓ નાકમા ન જાય.

એક પુણી પડી તેમાં બાર ગામ દટાઈ ગયા.

એક ઘાએ કુવો ખોદાય નહિ.

એક રાંઠ ને સો સાંઠ.

એક નત્રો સો દુઃખ હણે.

એક નકટો સો નકટા કરે.

એની પુરે ભમરો છે.

એવો ભોગા કે મુકી જાય ગાગર, ને લઈ જાય ગોગો.

આશીર્વાદના એકે નહિ ને ભેંજીબના બે.

એવો સાચો કે જ્યાં બોલે ત્યાં ખાય તમાચો.

એની લોકડી ને એનો ખરડો

એતું મ્હોં ને એતું ખાસડું.

એક પીળના કાન કાંચે તેવા છે
 એક નીલકાના કામ
 આઠના બાધી મુઠીએ, જવુ છે ખાલી હાથે
 આઘળા સસરાની લાજ કાણુ કાઢે ?
 આખ કાણી કરીને વેર લેવુ
 આગળીથી નખ વેગળા તેટલા વેગળા
 એક તરફ કુવેા બીજી તરફ હવાડો
 એકી જાઉં બેકી જાઉં લાગ આવે તો નાચી જાઉં,
 આવ બલા પકડે ગલા

— ૦ —

ઉટે ગળના તે લીંડા
 ઉટના અઢારે વાહા
 ઉટે કયાં ઢેકા તો માણુસે કયાં કાઠા
 ઉટ ને ઉકરડે ચઢ્યુ
 ઉપકારને બઢલે અપકાર
 ઉંડુનુ એવડ નહિ
 ઉભરો ચઢે ત્યારે પાણી છાનુ
 ઉઠ પહાણા પગ ઉપર
 ઉજ્જડ ગામમા એરડો પ્રધાન
 ઉતાવળા સો બહાવરા ધીરા સો ગલીર
 ઉધતો બોલે પશુ જાગતો ન બોલે
 ઉધાગની માને કુતરા પરણે
 ઉને પાણીએ ઘર બળે નહિ

ઉછેદીયાના આઠસો વરસ

ઉદ્યોગ કરો લાખ, પણ કરમ વગર ખાખ.

— ૦ —

કપટ ત્યા અપટ, દાનત તેવી ખરકત.

કારતક મહીને કણ્ણી ડાહ્યો.

કાળીચૌદશને આદિત્યવાર ફરી ફરીને ન આવે.

કચા કરે નર કાંકડા કે, થેલીકા મુંડ સાંકડા.

કેડમાં છે.કરૂં ને ગામમાં ઢંઢેરો.

કુતરો કાશી જઈ આવ્યો, તે ગામે ગામના નાતીલાનું
હુઃખ ગાયું.

કીડીની પુંઠે કોશનો ડામ.

કાંકરી ઘડો ફેાડી નાખે.

કરડે માંકડ અને માર ખાય ખાટલો.

કાન છે કે કાણું ?

કુતરાની પુંછડી લોંચમાં દાટો પણ વાંકીને વાંકી.

કાચા કાનવાળાને એકેન્દ્રીયનું જ્ઞાન.

કાકો એતો ખાપનો ભાઈ, કાકી એતો પારકી ભઈ,
તારે ને મારે શી સગાઈ?

કાતરની માફક જીભ ચાલે છે.

કીડીની પાંખો આવી તે મરવાની નિશાની.

કીડીને કોગળે પુર.

કુટુંબમાં વડીલ સડેલો, તેનું બધું કુટુંબ સડેલું.

કુતરાનો સંઘ કાશીએ જાય નહિ.

કુલારના ઘડયા ને માણસના જણ્યા બધા જીવે તો
ધરતી પર માય નહિ

કુલારના ઘરનું હાડલું છે કે બદલાય ?

કુવાનો દેડડો દરિયો બાળે નહિ

જેળામા ગોટવી નહી ને મુસલમાનને ચોલી નહિ

કોઈ દસા કોઈ ખીમા, બદા માડ બત્રીમા

કોથળામાથી બિલાડું નીકળ્યું

કોયલાની દલાલીમા હાથ ઠાળા

કકુના ચાદલાની આશા સહુ રાખે, મેસના ચાદલાની

આશા કોઈ ન રાખે

કરવો દાવો ને થવું બાવો

કુલાર કરતા ગધેડા ડાહ્યા

ચરાનો લાઈ પુળે

ઠાઠા મટીને ભત્રીજા થવું

ઠેઠી ધોઈને ઠાદવ ઠાઢવો

ઠોડી મચે ને તેતર ખાન

ઠહેત ઠમીંગ સુણો મેરે લેયા, આપ સુવા પછી દુખ

ગઈ દુનીયા

ઢાળી દુખજે કયું ? તો ઢહે માટે ચહેરકી ફીકર

ઢાળીની કુતંગી મગી ત્યારે આપુ ગામ આલડયું, ઢાળ

મર્યા ત્યારે કોઈ નહિ

ઢામ વખત ઢાકી, નકર મુકો હાકી

કુટુંબનો વા છોડરામા આવે

ગધેડો ઉકરડો દેખી ભુંકે.

ગધેડો ચાલે ખાર ગાઉ તો કુંભાર ચાલે ચૌદ ગાઉ.

ગોપીચંદન ને ગેરૂ એ ભાંગ્યાના ભેરૂ

ગજની ઘોડી ને સવા ગજનું ભાકું.

ગરથ વગર ગાંડો ને છોકરા વિના નાનો.

ગંજીનો કુતરો ખાય નહિ ને ખાવા દે નહિ.

ગામ તેવા ગોત્રજ ને દેવ તેવી પુજ.

ગામમાં ઘર નહિ ને સીમમાં ખેતર નહિ.

ગામનું ગધેડું જે પાણી ન પીવે તે વટેમાર્ગ પીવે.

ગોળનું ગાડું મજબૂત.

ગોળના પાણીએ નવરાબ્યો.

ગાળે શુભડા થતા નથી,

ગાંડાના ગામ ન હોય.

ગોળે મરે તેને વિષથી મારીયે નહિ.

શુભુવાનના હજાર ઘરાક.

ગાળે તેવું વાળે.

ગાજરની પીપુડી વાગી તો વાગી નીકર કરડી ખાધી.

ગધેડાનું પુંછડું પકડ્યું તે પકડ્યું.

ગધેડી કુલેકે ચઢી.

ગદ્દા પચ્ચીસીમાં જીવાની સદા રહેવાની છે તેમ મનાય.

ગરજે ગધેડાને ડાકો કહેવો પડે.

ગમે તેમ સુવા પુંઠ ખાટલા વચ્ચે.

ગામ હોય ત્યાં ઢેઢવાડો હોય. :

ગઈ આખરૂં પાછી ન આવે.

ગાય દોહી કુતરીને પાવુ
 ગદ્દે ખાયા ખેત નહિ પાપ નહિ પુય
 ગોળ નાળે તેવુ ગળ્યુ થાય
 ગોર પરણાવી આપે, પણે ઘર ન ચલાવી આપે
 ગાળ હુકારે ને વાત હુકારે
 ગદ્દા પચ્ચીમીમા ને ઠેકાણે રહ્યો તો રહ્યો નહિ તો ગયો.
 ગઈ તીથી નેશી પણ ન વાચે
 શુભના ભાઈ દોપ
 ગયેડાને સાઠર ઝેર

—o—

ઘઉંની કણક જેમ ઝેળવો તેમ કેળવાય
 ઘઉંના ઘેખર ને શુભી જ ને થાય
 ઘડી ગઈ તે મોનાની,
 ઘઘરણાનો વરઘોડો નહિ
 ઘરનો ને ઘરનો ચોર પકડાય નહિ
 ઘર નેવા કરતા વર નેવો સારો
 ઘરના કામે ખાદશાહ બી શુભામ
 ઘર પ્રમાણે ખાર માખ
 ઘરના છોકરા ઘટી ચાટે ને પાડોશીને આટો.
 ઘેલી સાસરે ન જાય ને ડાહીને શીખાણ દે
 ઘી ગયુ છે પણ માપ ઉભુ છે
 ઘો મરનારી થાય ત્યારે વાઘરીવાડે જાય
 ઘા ઉપર હુણુ છાટવુ

ઘાંટીને ઘઉં ને બાંટી બન્ને સરખાં.
 ઘાંચીનો બળદ આંખો દિ ક્યો પણ ઠેરનો ઠેર.
 ઘઉં ખેતમેં બચ્યા પેટમેં ને વસંત પંચમીના લગ્ન લીધા.
 ઘી વિના હુખો કંસાર, દિકરા વિના હુખો સંસાર,
 ઘા લેગા કીડા.
 ઘરમા ટકાના ત્રણ શેર ને બહાર તીસમારખાં.
 ઘણી કીડીઓ સાપને તાણી જાય.
 ઘેલી ને વળી ભુત વળગ્યું.
 ઘર વેચી તીરથ કરવા જવું.

—૦—

ચડે દરબાર કે જાય ઘરબાર.
 ચડજ બેટા શુભીએ લે ખુદાકા નામ.
 ચોરી ઉપર શીર જોરી.
 ચોરની ગત ચોરે જાણે.
 ચાકર તેરા પણ કહ્યાં ન કરે.
 ચાર બેસે પાઘડી તો વાત કરે પાધરી.
 ચાર મળે ચોટલા તો વાળી ઉઠે ચોટલા.
 ચારણીના ગુણ કરવા ત્યાગ, સુપડીના ગુણ ગ્રહવા ભાગ.
 ચાંપો મોગરો કરમાઈ જાય, યુવરની વાડ સેજે થાય.
 ચંદને ધોઈ માછલી, પણ છુટી નહિ ગંધ.
 ચોરણો શીવડાવે તે મુતરવાનો મારગ રાખે.
 ચતુર કાગડો વિખટા ઉપર બેસે.

ચ દરવો બાધવા સૌ આવે, છોડવા કોઈ ન આવે
ચોરાનું નખખોદ જાય નહિ

—૦—

ઇને પ્રાદ્ધણે છોકરાના સમ કાણ ખાય ?
છેડાએલો માટી છીનાળ કહે
છાજ્યા દેવા સૌ આવે, પણ આડો હાથ દેવા કોઈ ન આવે
છોકરો હોય તો વહુ આવે ને રૂપીઆ હોય તો વ્યાજ આવે
છાસ દેવા જવું ને દોણી સતાડવી
છાસમા માખણ જાય ને વહુ કુવડ ઢહેવાય
છછુ દરના છએ મરખા
છાણના દેવને ઢપાસીઆની આજો

—૦—

જ્યા મળી રોટી ત્યા ગયા આજોટી
જખરો નખખાને ખાન
જખાન હાયો તે જવ હાયો
જમને માળવો દૂર નથી
જમાઈનું નામ માણજી સાસુ મસાણમાથી બેઠી ધાય
જમાનો આવ્યો પાપનો ને દીકરો નહિ બાપનો
જવાન સાસુ મરે નહિ, ને વહુનો દહાડો વળે નહિ
જવાસા જેવું કોઈ અદેખું નહિ
જીલમા ઝેર તો મુલકથી વેર
જીસકા હામ ઉસકા નામ
જીડકા મુહ ઠાલા, સચેકી ગોલ બાલા

જ્યાં ખાવું ત્યાં હગવું.

જ્યાં મંદવાડ ત્યાં ગંદવાડ.

જ્યાં હાથી તણાયા જાય ત્યાં બકરીનો ભાવ કેણુ પૂછે ?

જે ધન ખાધું સાંજે, તે વળે નહિ કોઈ કાળે.

જાઈમાં પાળે, ચોરમાન મા ખાળે.

જે ધરે હામ તે કરે કામ.

જેનો જેવો ઢંગ તેનો તેવો તેવો રંગ.

જેણે ન ખાધું ગળ્યું, તેનું જીવતર ખળ્યું.

જેવો બીબીનો ગુસ્સો તેવો મીંચનો ઠેસા.

જો ગધેડે મુલક લેવાય તો ઘોડાનો ભાવ કોઈ પુછત નહિ.

જાત વગર ભાત પડે નહિ.

જેને નહિ લાજ તેને અધું રાજ.

જાગતાની પાડી ને ઉંઘતાનો પાડો.

જાગેગા સો પાવેગા સોવેગા સો ખેલેગા.

જમવામાં જગલો ને કુટવામાં લગલો.

જણનારીમા જોર નહી, તો સુયાણી શું કરે.

જેને હગતા વાર, જમતા વાર, તેના કામમાં શો

ભલીવાર ?

જેને ઘેર મોટી દોલત તેના ભાગીયા કોરટ.

જીવતા શેકયા કાળજા ને સુવે છાજીઆ ન શોર.

જીલાજ આપી જાણ્યો એટલે વેદ થયા.

જે ગયા મરી તેની ખબર ન આવી ફરી.

જેવો દેશ તેવો વેષ.

જેહો રાખી શમ્મ તેના કુટ્યા કરમ
 ભગતો મુતરે તેનો શો ઉપાય ?
 જેને ગાડે બેસીયે તના ગીત ગાઈએ
 હાલને વારજ નીકર હાલ દાત પડાવશે
 હાલ કરે છે આળ પ પાળ, ને ખાસડા ખાય શીર કપાળ.
 જ્યા મામો ત્યા મોસાળ
 જે ઘરે જવું નહિ તેનું નામ લેવું નહિ
 જમાડીને જોડા માનવા
 હાલ સોમણ ધી ખાય પણ ચીકણી વાયજ નહિ
 જે કરે તે સોગવે
 જીવાની ને કોરો કાગળ, ગમે તે છાપ જોસાડી દે છે
 જે આનંદ ક્ષમા કરવાથી મળે છે તે આનંદ વેર લેવાથી
 નથી મળતો.
 જેને શત્રુ બનાવવો હોય તેનેજ ઉધાર આપો
 જે ઘરમા શ્રીનું બગ હોય તે ઘરમા પોત સમજવી
 જેને કાઈ પરજો નહિ, તેને ખેતરપાળ પરજો
 જેનો આગેવાન આધણો તેનું કટક કુવામા
 જીકની આવરદા બહુ તો સાડાત્રણ દહાડા
 હવતા બાપને માર દહા, મુવા પછી પહોચાડે ગગા
 જશને બદલે જીનીયા
 જના નખશી દામ યાય ત્યા કુતારો છુ દામને ?
 જ્ય રે ઘર બધાઈ રહે છે, ત્યારે સુધાર વિચરાઈ જાય છે
 જાતી મુનાબીમે વેતર વઠે

આઝી જાનમાં વહુ ખદલાણી.

ઝોડ જાય ભુવે ને ટેવ જાય મુવે.

ઝેરના પારખાં લેવાય નહિ.

ઝાડ તેવા ફળ.

જ્યારે ખીલ્લી અશક્ત થઈ, ત્યારે ઉંદરે કહ્યું તું મારી સ્ત્રી થઈજ.

જેવી ભાઈની હીંગ તેવો ખેનનો વધાર.

જેવા ભાઈના મોસાળા તેવા ખેનના ગીત.

જીસકે તડમેં લડડુ ઉસકે તડમેં હમ.

જીવાની દિવાની છે.

—૦—

ટકાતું તીતર કોઠી જાર ખાર વેચ્યું ત્યારે ટકોને ટકો.

ટપટા પડવામાં તો ખાકી નથી પોતેજ નફકટ છે.

ટાઢ જાય તડકે ચિંડ જાય લડકે.

ટહાડ જાય રૂવે ને ટેવ જાય મુવે.

ટાણે થાય તે નાણે ન થાય.

ટાઢે પાણીએ ખસ ગઈ

ટકે શેર ભાજી ને ટકે શેર ખાજી.

—૦—

ઠગ ને ખગ બે ઉજળા.

ઠાક તીલક ચોર મધુરી ખાની, દગાખાજકી એહી નીશાની.

ઠોઠ નીશાળીયાને વતરણાં આઝાં.

ઠોકરો ખાતા હોંશીયાર થવાય.

હામ તેવી ઠીકઠી ને મા તેવી દીકરી

—૦—

હાલો દીકરો દેશાવર લોગવે

હડાપણુ તેજે ખાયડીનુ

હાહીખાને તેડાવેા ને ખીરમા મીઠુ ન ખાવેા

હડોડ વાક વગર કળજેા થાય નહિ

હખગર વાડામા મીઠી મૂઠ તે ગધ લેગી જધ સહી રહી

હાસની અણી ઉપર પાણી કેટલી વાર ટકે

હાલો ભૂલે નહિ, ભૂલે ત્યારે લીત ભૂલે

હોસી ને ઉટ સાથે ને સાથે

હોમી મુવાની ખીક નથી જમ હુજ્યાની ખીડ છે

હુ ગળીમા એવચીનેા સા આવે નહિ

હાગે માર્યા પાણી જુદા પડે નહિ

હુ ગર વિમ્નાણેા તે ઉઠર નીકળ્યેા

હાકણુમા પાણી લઈ જુડી મર

હીલા પગ કળવા દેવા નહિ

હોલ વાગ્યુ તે છાનુ રહે નહિ

—૦—

તકદીર આગળ તદખીર ચાલે નહિ

તને માન નથી તારી છડીને માન છે

તરકડી સવી થઈ

તાવ પાથીના હાડ લાગી નાજે

તે તેના ધનથી મોટો, આપણે આપણા મનથી મોટા

તમાસાને તેડું નહિ.

તેલ જુઓ તેલની ધાર જુઓ.

તાલેવંતના સો સાળા અને ગરીબનો બનેવી એક પણ નહિ.

તેલમા માખી પડી ગઈ હોય તો નીચોવી લે.

થોડા સો મીઠા બહોત સો ખટા.

થેલીકા મુંડ સાંકડા તો ક્યા કરે બદા ફાંકડા.

—૦—

દંડ ઉપર ડામ

દોરડી બળે પણ વળ ન મુકે.

દુબળા ઢોરને બગાયો ઘણી.

દાઝ્યા ઉપર ડામ ને પડ્યા ઉપર પાટુ.

દાતાર કૃપણનો વરો એક.

દીકરીના માંગા હોય, કાંઈ વહુના માંગા હોય ?

દીકરો રળે ચાર પહોર વ્યાજ રળે આઠ પહોર.

દીકા દેવ ને પહોંચી જાત્રા.

દીવાળું કાઢવું ને હાથે નાક વાઢવું.

દુબળો જેઠ દીયરમાં લેખું.

દુધ તો માયકા ચોર દુધ કાયકા.

પુત તો ગાયકા ચોર પુત કાયકા.

કુલ તે કપાસકા ચોર કુલ કાયકા,

રાજ તો મેઘ રાજ ચોર રાજ કાયકા.

દૂધનો ઉભરો કેટલી ઘડી રહે ?

દૂરની સગાઈમાં, કાંઈ દુઃખ નહિ.

જાડીઆથી દુનિયા આધી
 દે દુકડો આવે દુકડો
 દેખતે ડાળે અધાપો ને છતી રાડે રડાપો
 દેડકાને મન દરીયોજ નથી
 દોણી લેનાર મળ્યો એટલે મડદુ ઉપડ્યુ
 દોલતના ધણી થયુ કે વપરાય, રખેવાળ થયુ નહિ
 દીવો લઈ કુવામા ખડયુ
 દુકાળમા અધિક માસ
 દુરાશ્રદ્ધ ન રાખો ભુલ હોય તો સુધારો
 દાળની સોખતથી ચાખો નર મટી નારી થયો
 દામ કરે ઠામ લોડી કરે મલામ
 દામ કે સબ ગુલામ
 દાઢીની દાગી ને માવરણીની સાવરણી
 દશા ફરે ત્યારે બુદ્ધિ ફરે
 દલાલે દેવાળુ નહિ ને મગજદે ખાતર નહિ
 દિવાળીનુ દારૂખાનુ ને પેમામા પવી તો
 દુનીયા દેખે તંબુ બાખે
 દુનીયા દો રંગી છે
 દેવતાના છાકરા કોયલા, ને છાકરી રાખોડી
 દીવો અધારૂ ખાય તેનુ ડોકરૂ કાઝળ.
 દરેકને પોતાનો બોલો જ બારે લાગે
 દમ નહિ ણહનમે નામ ભેરાવરખા
 દીવાનીમા જયુ ને દિવાના થયુ

દેશનું ડાળે તે ઘરનું બોળે.
દુનિયા ઝુકતી હૈ ઝુકાને વાલા ચાહીએ.

—૦—

ધકેલ પંચા દહોડસો.
ધન તો ઢેઢને ઘેર પણ હોય છે,
ધગધગતા કોયલા હાથ બાળે, ઠારેલા હાથ કાળા કરે.
ધાઓ ધાઓ પણ કરમમાં હોય તો આવો.
ધૂપ દર્ધને રાખી સુકળે.
ધીરીને માગે તેની અછલ જાય આવે.
ઘોબીના ઘરમાં ખાતર પડે તો ઘરાકનું જાય.
ઘણીની માનીતી ઢેઢી ગામ અલડાવે.
ઘરમની ગાયના દાત શું જોવા.
ઘોળા ઉપર કાળું તે જ્યારે ત્યારે અજવાળું.
ધખો વાગ્યો તો કહે કે ધુળ ઉડી ગઈ.
ધુળથી કાકરા સારા.

—૦—

નસીબના બળીઆ રાંધી ખીચડી ને થઈ ગયા ઠળીયા
નમે તેને નવ નોતરા.
ન આવડે ભીખ તો ગૈદુ કરતા શીખ.
નકટીનું નાક કપાય તેવી છરી છે.
નવનું તેર વેતરવુ.
નકટાને નાક નહિ ને નકટને સાન નહિ.
નગારા વાગે નોખત વાગે, પણ રાંડ સુતી ન જાગે.

ન જાણે જોશી તે જાણે ડોઝી
 નખળે માટીએ રાઠ શુરી
 નવાણુ ટકા બાદની વાત
 નમીએ મળ્યો ઠાકો તે કામ કામમા વાકો,
 નહિ ગાડ ત્યા રાજા તાડ
 નહિ સાસુ નહિ નણદી, વહુ નાચે આપછદી
 નાક વાટે ખવાય નહિ, મોઢો વાટે ખવાય
 નાક વીધાવા ગર્ધ ને કાન વીધાવી આવી
 નાગો નહાય શુ ને નીચોવે શુ ?
 નાઠી રાઠ સો ગામ ઉજ્જડ ઠરે
 નાણુ મુકવા જગ્યા મળે પછુ વાતુ ઠરવા જગ્યા મળે નહિ
 નાને ઢોળીએ વધારે જમાય
 નાને મોઢે મોટો ઢોળીયો ન ભરાય
 નાસતા ચોરની લગોટી ને ભાગતા ભુતની કછોટી
 નામ રાખ્યું ધનાશા, ને ધરમા હાલ્લા કુસ્તી કરે
 નરેણીથી નખ ઉતરે માથુ બોડાય નહિ
 નહિ મામા કરતા કાણો મામો સારો
 નગારખાનામા તતુડીનો અવાજ શુ મલળાય ?
 નાદાનની ઢોલ્લી છવનુ જોખમ
 નાચવુ નહિ ત્યારે આગણુ વાકુ
 નવરો બેઠો નખખોલ વાળે
 ન રદ્યા ધરના કે ન રદ્યા ઘાટના
 નાને ભડકે દિવાળી ને મોટે ભડકે હોળા

નકટા જોગીની જમાત.

નાગા આવ્યા ને નાગા જવું છે.

નાગાને છુટાવાનો શો લય ?

નાગા થઈને ચંદરવો ખાંધવો.

નેવના પાણી મોલે જાય નહિ.

નાક કદા તો કદા પણુ ધી તો ચદા.

નોતડું આવશે તો જમવા જઈશું, નહિ તો એ વટલેલાને

ઘેર કોણુ જાય ?

નખખોદીયાના નવસો ધાણી.

નાની મોટી કરતા કુંવારા રહ્યાં.

ન કડું વરો. જમું ખરો, ને મને શેઠ કરો.

નાતરામાં ઘોળ નહિ, ને ખોચડીમા ગોળ નહિ.

નિર્જંધી નાતમાં તેર પટેલ.

ન બોલ્યામા નવગુણુ.

નીચી બોરડી સૌ ખંખેરે.

નાક વાઢીને અપશુકન કરવા.

નરકમા પઈ પ્રડી હોય તો દાંતથી ઉપાડી લે.

નામ શાંતી (શિતળદાસ) ને ક્રોધનો પાર નહિ.

નિમાઝ પઢતાં મસીદ કોટે વળગી.

—૦—

પાણી પીને મુતર જોખે

પંડમાં માલ નહિ ને પાદમાંય માલ નહિ.

પકડ કાન આવે સાન.

પદાવેથી પાસરૂં પડે
 પરણ્યા તો નથી પણ જનમા તો ગયા હોઈશું
 પરણાને પાળે ને જણ્યાને જીવાડે તેમા પાડ કાના ઉપર ?
 પરણેલી તો જેવી તેની, પણ નાતરાની તો બેઘને દેવી
 પરદેશમા ખરચી ખુટે તે મધ દરીયે વહાણુ દુટે
 પરનારી યાગ સદા ખુવાર કાટોકા ખીછાના ચોર જીતીયાકા માર
 પરવારીને કોઈ મારતુ નથી
 પલાળ્યુ તે સુ ડાવવુ
 પહેરવેશ મે બોલી, દેશ જાત દે બોલી
 પાઘડ બાધે મોટા ને અદરથી મોટા
 પાણી પીવુ છાણીને, શુક કરવો જાણીને
 પાળેલો કુતરો પગ ચાંટે
 પાણી વીના દહીં ડહોળવુ તે લાગે ખરૂં, પણ થાય ઘોળવ
 પાઘા વગર કોઈ ગ ધાય ?
 પાપ પ્રગટ ને ધર્મ શુભ
 પાપ બોલે નહિ પણ બાળે
 પારકી મા કાન વી ધે
 પારકી માતા મળયો નહિ
 પારણામા પશુ સાચુ રાયો નથી
 પાવલાની પાડી ને પોણા ચરાઈ
 પુણ્યે પાપ ઠેલાય
 પેટ તો કુતરા પણ ભરે છે
 પેટ સમાણું તે હાત્તે સમાય

પહેરવા પૃથ્વી ને ઓઢવા ચાલ.

પોલમાં પેસી જાઓ.

પોલું દેખી સૌ પેસે.

પેટ ચોળી શૂળ પેદા કર્યું.

પહેલી રાતે મરે તેને પાછલી રાતે કોણ રહે?

પહેલા વહુ ખાતી નથી, પત્રી વહુ ધરાતી નથી.

પૈસા વાળાની બકરી મુઠ તે ગામ આખાએ જાણ્યું,

ગરીબની દીકરી મુઠ તે કાઢએ જાણ્યું નહિ.

પૈસો આઈ પૈસો ભાઈ પૈસા વગર શી સગાઈ?

પવન જોઈ પીઠ દેવી.

પોતે પાળતા હોય તેજ ઉપદેશ આપવો.

પગ તળે બળે તે જીવે નહિ ને લંકા ઓલવવા જાય.

પત્થરને બચકું ભરે તો પોતાના દાત પડે.

પંચનો માલ, ગમે તે ખાય ભાવ પુઝાય નહિ.

પાઠે ઘડે કાના ન ચઢે.

પરણ્યાની બાધા ને નાતરાનો છુટ.

પેટમાં તે પેટીમાં ને હોઠ બહાર તે કોટ બહાર.

પગથીએ પગથીએ ચડાય.

પુત્રના વક્ષણ પારણામાંથી જણાય, ને વહુના લક્ષણ

બારણામાંથી જણાય.

પારકી પુંજીએ તહેવાર, ઉઠ જમીએ બે વાર.

પારકો કાગળ પારકી લેખણ પારકી શાહી, મતું કરે.

મારા માવજીભાઈ.

પારકે પૈસે દિવાળી
 પેટ ભર્યું એટલે લડાર ભર્યો
 પાપનો ઘડો ફુટ્યા વિના રહે નહિ
 પાપ પીપળે ચઢીને પોઝારે છે
 પાડે પાડા લહે ને આટની ખો
 પુઠમા આગળી ધાલી સુધે
 પહેલા મારે તે કદી ન હારે
 પૈસો આપણે પેદા કરીએ ઝીએ, પૈસા આપણને પેદા
 કરતા નથી
 પૈસાના મદથી અધાપો આવે છે
 પૈસાવાળાને આભ બે તમુ છેદુ રહે છે
 પોદળો પડ્યો તે ધુગ લઈને ઉખડે
 પુછતા નર પડિત
 પુછતા પુછતા લકા જવાય
 પાસેરામા પહેલો પુણી
 પાપનો પૈસો છુટે નહિ
 પાણી તારો રંગ કેવો ? જેમા લગુ તેવો
 પહેલો મગો પાડોસી
 પેટનો બળ્યો ગામ બાળે
 પેને પુછીને ખાવુ છલને પુછીને ખાવુ નહિ-
 પાણી વઢોવે માખણ ઉતરે નહિ
 પારકે ઘેર પતરાળ, પોતાને ઘેર હડતાળ
 પેટનુ પેનું તે પહોચાડે ઠંઠ

પેટમાં પેસી પગ પહોળા કરે તેવો છે
પાળેલો સાપ કરડે.

પાવલાતું રૂ ને પોણો પીંજમણ.
પોતાનો વાંસો તે ભુલ કોઈ ન દેખે.
પંચાતીઆના છોકરાં ભુખે મરે.
ફાડવું સહેલું ને સીવવું કપરું.
ફળીયામાં હગવું ને ડોળા કહાડવા.
ફેાસીની ફેાજ સાંભળી નથી.
ફજેતીના ફાળકા ને આખરૂના કાંકરા.

—૦—

ખકરી દુધ આપે પણ લીંડી કરે.
ખધું ગામ ઘોરે ત્યારે ઘેલા ઘેંસ ઝોરે.
ખાઇને કોઈ દેનાર નહિ ને લાઇને કોઈ દેનાર નહિ.
ખાપના કુવામાં ખુડી મરાય નહિ.
ખિલાડીતું ખચ્ચું સાત ઘેર ફરે.
વાઘ ન દેખા તો દેખો ખિલાડી, ચોર ન દેખા તો દેખો
સુનરા, ભૂત નહિ દેખા તો દેખો ભરવાડા.
ખાયડી નાતરે જાય ને ઘણી વળાવવા જાય.
ખોલનેમેં રેલમછેલ, ખરચનેમેં ટંચાઈ.
ખોલીને ફરે તેનો વિશ્વાસ કોણ કરે.
ખીલાડીને કહે છીંકુ ટુટે નહિ.
ખકરીની માનતા સહુ કરે, વાઘની માનતા કોઈ ન કરે.
ખે ઘોડે ચઢાય નહિ

બાપની જૈરી કહેવા કરતા મા કહીએ તો પાણી પાય
 બોલે તેના બોર વેચાય
 બળીઆના બે ભાગ
 બાપ તેવા બેટા ને વડ તેવા ટેટા
 બહુ બુખ્યા બે હાથે ન ખવાય
 બોડી બામણીનું જેતર સૌ કોઈ ભુટે
 બુદ્ધી ગઈ હોજસે ન સુધરે
 બ્રાહ્મણબાઈ માગે ને મગવે
 બાવાજી નમો નાશયજ્ઞ, તો કહે બન્યા તેરે ઘેર ધામા
 બધા પાલખીએ બેસે ત્યારે ઉપાડનાર કોણ ?
 બહુ હસવું તે રાવાને
 બળતામા ધી હોમવું
 બઢા પહોળા ને શેરી સાકડી
 બાવા ગાયો બહુ થઈ ગઈ તો કહે દુધ પીયે જે—
 બાવા ગાયો મરી ગઈ, તો કહે છાણ મુતગની ગધ ગઈ
 બાયડીના પેટમા છોકરૂં રહે, પણ વાત રહે નહિ
 બેની લઢાઈના ત્રીજો કાવે
 બીલાડીને દૂધ લખાવવું
 બાવો બેઠો જપે જે આવે તે ખપે
 બોબડી બેચ ચુકે

—૦—

લે સ આગળ ભાગવત
 ભાવતું હતું ને વૈદે કહ્યું
 ભાગ્યશાળીને ઘેર ભુત રળે

- લાંઝ્યા ઘરને સડેલા વાંસનો ટેકો.
 -સાત મેલીએ પણ સાથ ન મેલીએ.
 લેંસના શીંગડા લેંસને ભારે.
 ભણેલ કરતાં ગણેલ સરસ, ગણેલ કરતાં ફરેલ સરસ,
 અને તેના કરતાં કઢાએલ સરસ.
 -ભણ્યો ભુલે ને તારૂં કુળે.
 ભીલામાનો ડાઘ, ને હીંગની ગંધ કદી ન જાય
 ભલભલા કુંવારા ને વાઢો કહે મારે બે
 ભુતની ભાઈબંધીમા જીવનું જોખમ.
 ભસતાં કુતરા કરડે નહિ
 ભસતા કુતરાને રોટલો નાખવો.
 ભીંતને પણ કાન હોય છે
 ભુખ્યાને લુખું શું?
 ભલાની દુનિયા નથી.
 ભુંડો ભુંડાનો ભાવ ભજવ્યા વગર રહે નહિ.
 -ભુંડાથી ભુત નાસે.
 ભીખ ભારો ને ભણુતર સવારના સારા.
 ભાઈ સારા છે પણ લક્ષણ માર ખાવાના છે.
 ભવ આખો રજ્યા, ત્યારે પારકે લાકડે બળ્યા
 ભાગ્યુ ઠામ કસારે જાય.
 -ભણી ભણીને મહેતાજીને સોપવું.
 —o—
 -ડહાને ખાતવા જનાર લેગો ન બળે.
 -મન માતી ને કાચ ભાગ્યા સંવાય નહિ.

માગનારને વાયદો પણ પેટને વાયદો થાય નહિ
 મેસથી ઠાણુ કલક
 મુળમા મુળજી કુવારે ને સાળાનુ સગપણુ પુછે
 મોટા માનના બુખ્યા, ગરીબ ધાનના બુખ્યા,
 મોતને મુદ્દત નહિ
 મહોટે ચઢાવ્યા માથે ચઢે
 મહોટે સાકર ને પેટમા કાતર
 મીયાની દાદી બળે ને દામીને અજવાણુ થાય
 મરનારને ઉપાડનારની પીડા શી ?
 મુછે ચોપડવા તેલ નહિ ને હડેલીએ દીવા કરે
 માથે ઝોઢી ચાહુ ઝેટલે જ્યા બેડા ત્યા પાધર
 માથુ મુડાવે જતી નહિ ને ધુમટો તાલુ મની નહિ
 માકડને આખો આવી
 મરતાને સહુ મારે
 મીઠી છાશમા વશી કરણુ વસે છે
 માખ્યા વગર માએ ન પીરસે
 માડા ખખર વિજળી વેગે બાય
 મન ચગા તો કથરોટમે ગગા
 મક્તનુ ખાવુ ને મમીટે મુવુ
 માથુ આપે તે મિત્ર
 મારતા મીયાની દુનિયા
 મુખના ગામ છુદા નથી વસતા
 મહોટે છુ ને અતરમા બીછ

મુવેલાં માથું ઉચકે નહિ,
 મસાણુ ગયા પાછા આવે નહિ.
 મીંચાકી ભેંસકું ડોળા કહ્યા.
 મુવા પછી સહુ વખણાય.
 મુખમે રામ બગલમેં છુરી ભગત થયા પણ દાનત ખુરી.
 માથું કાપીને પાઘડી બાધે.
 મંત્ર કરતાં તંત્ર વધે.
 મખમલની મોજડી માથે ન પહેરાય.
 મડદાના મકાન મસાણુ
 મુડદાના વળામણુ મસાણુ સુધી,
 મરવાની આળસે જીવે છે.
 મુઠ માને શું ધાવવું ?
 મહાદેવના ગુણ પુજારી જાણે.
 મહો જોઈને ટીલું કરવું.
 મીચા હતા ને ભાંગ પીધી.
 મોસાળ વિવાહ ને માં પીરસનાર.
 મીંચા મહાદેવને બને નહિ.
 મરીને માળવો દેવાય નહિ.
 મુકીએ ખસતું તો આવે હસતું.
 મનમા પરણ્યા ને મનમા રાંડ્યા.
 મણતું માથું જાળે પણ નવટાકતું નાક ન જાળે.
 મોવાળા તોડે મડા હળવા થાય નહિ.
 મરતાં સુધી નાથ કહાડી નહિ.
 મરવું ત્યારે મુહુર્ત શું.

મુવા પછી પુન્ય તે સઘળું શૂન્ય ।

મોડું વાઘનું ને પુઠ શિયાળની

મોટા બાપના દીકરા ઘરમા ન મળે ઠીકરા

મારીને મુમલમાન ઢરવો તેમા માલ નહિ

મો !નો મહવાડ, ને ગરીબનું છીનાળું તુરત છતુ થાય

મેલ કરવતીઆ કરવત કે પાછા મોચીના મોચી

થિથનામિમાન કરવાથી સર્વસ્વનો નાશ થાય છે

માફ ડર્યામા મઝા

માન દીકરી કહે- મા મને બાળક આવવાનો વખત થાય

ત્યારે જગાડજે મા કહે- મ્હારે જગાડવી નહિ પડે તુ

આખા ગામને જગાડીશ

મરી મીઠું ને રાઈ, તેના ઘડયા પીનરાઈ

માને મુકીને મીનીને કેણુ ધાવે ?

માખીને મન પ્યાલો એ સમુદ્ર

મોર ઠળા ઠરે પણ પાછળથી નાગો દેખાય

મા-મે લવા કે મેરા ભાઈ ? તુ મુવા ઢેઢ એર વો કસાઈ !

મુવા મોર ઘોર ખોદવી

માણસ માણસમા આતરો એઠ ઝવેગ ને બીજો મારે

—૦—

યકીન બડા કે દેવ ?

રગે રગે બુદ્ધો

રાણાને કાતે । ડટેવાય નહિ

રેવડી દાણાદાર

રોતો જાય ન મારતો જાય

રોયા વગર છોકરાને માં ધવરાવે નહિ.

રોગ ન શત્રુ ઉગતાં ડામવા.

ફડા કામને મુહુર્ત શુ ?

રાઈના ભાવ રાતે ગયા.

રંગના ચટકા હોય કુંડા ન હોય.

રોગી વૈદ્ય શા કામનો ?

રાત થોડી ને વેષ ઝાઝા.

રાત દીના કલાક ચેવીસ, ને કામ ચાલીસ કલાકનું.

રાજા વાજા ને વાંદરા જેમ ભભાવે તેમ ભમે.

રાડી રાંડને પગે પડી તો કહે-મારા જેવી તું થજે.

રાજાના ચીત્તની ને કૃપણના વીત્તની ખખર ન પડે.

રોગ આવે ઘોડા વેગે ને જાય ફીડી વેગે.

—૦—

હુંટાયા તો હુંટાયા પશુ ચોર તો દીઠા.

લીલા લહેર ને જમવાનું ઘેર.

હુચ્યાની પાંચચેરી ભારે.

લીલો ઘડો ટપલાં ખમે પાકો ન ખમે.

લખાણું તે વંચાણું.

લેતી વખત દીકરા, આપતી વખત બાપ.

લાખા સાથે ટુંકો જાય મરે નહિ તો માંદો થાય.

હુલી લંગડી ધનકોરબાઈ, આંધળા સાથે કરી સગાઈ.

હુલી વાસીદું વાળે ને સાત જણ સહાવા જાય.

લગેો મહેતાજી ખાતાવહી, ચોરડો ગયો ને પરસાળ રહી,

લખો મહેતાજી મોટી-વહી, ઘર ગયું ને ઝોસરી રહી
 લખ વેળા ઉઘમા ગર્ધ, પછી પસ્તાવાનો પાર નહિ
 લાજ રાખી ને કાઢી કહે, હાંકે બળદ ને ગાડી કહે,-
 પ્રાણલુ જમે ને જમાડું કહે, એવા ખોટા બોલ કહે
 લાખ જલે પણ ચાખ ન જલે
 લીખ ગુણુ બત્રીશ, હરકે ગુણુછત્રીશ
 લપસી પડ્યા તો કહે દેવને નમસ્કાર કર્યા

—૦—

વસુ વિના નર યશુ
 વર મરો કન્યા મરો યજુ ગોરનુ તરલાણુ ભરો
 વાડમા હાથ ઘાલીએ તો કાઢા વાગેજ
 વકરી બારડી ધણીને ગણે નહિ
 વહુ વાઘ હજુ તી દરીયા તરતી ને માની દેખી ડરતી
 વાઘના પંજમા આવવુ સાફ પણુ મારવાડીના ચોપડામા
 આવવુ છુડું
 વાઘના વાડા ન હોય બકરા ઢોરના વાડા હોય
 વાસીદામા સાળેહુ બચ
 વાયા ન વળે તે ખાસડા ખાઈને વળે
 વાઢી આગળી ઉપર મુતરે એમ નથી
 વીજળીના ઝબકારે મોતી પરોવવુ
 વીતે વિવાહે માઠવો શોભે નહિ
 વેશ્યા કોઈની વહુ નહિ
 વેશ્યાને અઘરણી નહિ
 ચેતર વહુ સુયાણી શું કરે?

દેવાઈને ગાળ વિવાહમાં દેવાય.

વીંછી માને ખાય, સર્પ ખચ્ચાને ખાય

વૈદ્યને તેડવા ગયો તે મુવાનો સાજ પણ લેતો આવ્યો !

વાંસના કળયમા વન ખળે.

વંધ્યા પ્રસુતીની પીડા શું જાણે ?

વૈદ્ય વૈદ્યનો વેરી.

વેરનું ઓમડ વંહાલ.

વિનય વેરીને વશ કરે.

વાડ સાંભળે વાડનો કાંટો સાંભળે.

વીળાનો કીડો કમળમા મરે.

વાઠાને વૈવિશાળ કરવા મોકલ્યો તે પોતાનું કરી આવ્યો.

વળીની પુંઠે એક ખીલો, મોભની પુંઠમાં સો ખીલા.

વાંદરાને વળી વીંછી કરડ્યો.

વાંદરાને નીસરણી મળી.

વિવાહના ગીત વિવાહમાં ગવાય

વર કાણે ને કન્યા આંધળી.

વાતે પાપડ વાતે વડી વાતે વહુ ગધેડે ચડી.

વરને કોણ વળાણે ? વરની મા.

વાણીઓ મિત્ર નહિ ને હુંગણી પવિત્ર નહિ.

વહેલો તે પહેલો ભુલે તે ઘેલો.

વિદ્યા ભણવી તે પહેલો વયમાં.

વ્યાજને વિસામો નહિ.

વ્યાજ ભલભલાની લાજ મુકાવે.

વાકુ બોલનાર દોઈ ન હોય તો વેવાઈ કરવો
 વહુ તુ વિસામો ખા, હુ કાતુ ને તુ દગવા બ
 વાઢાને વઢોણુ નહિ ને વેથાને વગોણુ નહિ
 વખાણી ખીચડો દાતે વગગે
 વાનદા ઉપર વાયદો ચોમા ઢોણુ ઢાંઢે કાયદો
 વેથાતો કજીઓ વહોરવો નહિ
 બ્યાજ ને ભાડુ દીન રાત ચાલે છે
 વટોગનો પહેલો સપાટો એકવવાયા જાડપર હોય છે
 વાઘની ખોડ કાઢવામા માર નથી
 વર્ષ વંચા ને અક્ષવમા ઘટચા
 વગીને મોભનો આધાર મોભને વગીથી રદાણુ
 વાદી આગળી વગર વી નીકળુ નવી
 વાઢા ચદને સ્ત્રી નમે
 વેધ વેથા ને વડીલ ત્રણે રોકડીયા

—૦—

ગ્રેહ મગી વાળોતર થવુ
 શબ્દગાયો બાવળ પત્તુ ગોમે
 ગ્રાહાને જ્ઞાન મપેડાને ઢકણા
 ગેખજીએ દાતરડા ૧૨ના પત્તુ પુઠે દહાડતા બારે પડગે
 ગી ૧૩ જાણે તો ખાડો, પુછડે મલ્લો તો બાડો
 ગુમીનુ દુખ મટે ટગ્યુ
 ચેકની પુઠમા જાગેગી પેડી
 ગ્રેગ્રાખ ને પખ વ પાળો,
 દેરગીને ચાંઢો ૧૦ સુધી જ્યો ન હોય

શ્રમ વગર પ્રારબ્ધ હુલું.

શ્રાવણ ઘોડી, ભાદુ ગાય, મહા મહીને ભેંસ વીંચાય, તે
ધણી મરે કે જાણનારી જાય.

સંગ તેવો રંગ.

સરખે સરખા મળ્યા ને ભવના ફેરા ટળ્યા.

શિર સલામત તો પધડી બહોત.

સત્તા આગળ શાણપણ શું કરે?

શેઠની પુઠે ફેલ્લી થઈ ને પંપાળીને મોટી કરી.

સાકર ગળી પણ ગધેડાને ઝેર.

સકમીના સાળા ઘણા.

સાત સાંધે ત્યાં તેર તૂટે.

સદા સુહાગણ વેશ્યા

સમાના વાર, બગાડતા વાર નહિ.

સમો વ.ને સાવધાન

સ્વપ્નાના મખડુઃખ જાગતા સુધી.

સસરાની શુભા સારી પણ પીયરની પાલખી હુડી.

સઈ ચોરે હુગડું, સોની ચોરે રતી, હજમ આપડો શું

ચોરે? માથામાં કાઈ નથી.

સાતસો ૧ મરવાળામાં ઓગણીસોની હુલ.

સામા બોલા માસરે ન સમાય.

સમુ જોખજો તા હે, અહીં ઘડો જ કોણ કરે છે.

સ્વભાવનું ઓસડ નહિ.

સમતાના ફળ મીઠાં.

સોના કરતાં ઘડામણ મોઘું.

સોનુ ને તેમા સુગધ
 સાપનો કગડયા મીઠરીથી હરે
 સોન આબ્યા તો કહે જાડા થયા
 સો જોષી ને એક ઠામી
 સાસરે આણુ કરવા ગયો ને વહુ ભુલી આવ્યો
 સો તારી દલીલ, એક મારો હુકમ
 સુયાણી આગળ પેટ છુપાવવુ નહિ
 સાસુને પગે પડી તો કહે-ડાયાં એવા ઠારજો, ને બળ્યા
 તેવા બાળજો
 સો સો ચુવે માગકે ખીટની ચવી હજકુ
 સો મો ઉદર મારી ગીનીબાઇ પાટે બેઠા
 સાત ધણી બદલીને સતી થયા
 સાકર પીરસનાર ધણા, મડવો અક્ષર કહેનાર ઠેક
 સારાનો અપ મર્વ ઠેકાણે હોય
 સાસરાનુ સ પેતરૂ જટ પહોચે
 સાસુ કહે રાડ, વહુ કહે રાડ, વચ્ચે દીકરાનો ધાણ
 સો રૂપીયે સવાશેર દારૂનો કેક
 શીર કાટલો ફીર મે નાક કાટુગા
 સાસુ કાંઈની સાકર નહિ, મા કાંઈની ડાખુ નહિ
 સિંહ ભુખે મરી જાય પણ ખડ ખાય નહિ
 સો શાણે એક મત
 મો સુવાવડ ને એક કસુવાવડ
 સોટી વાગે થમચમ, વિઘા આવે ધમધમ

સોળે સ્નાન, વીસે વાન, ન આવે તો ગદ્દા સમાન.
 સતી શ્રાપ દે નહિ, ને શંખણીના શ્રાપ લાગે નહિ.
 સુંઠને ગાંગડે ગાંધી થવાય નહિ.
 સુસ્ત્ર સામે ધુળ નાખીએ તો આંખમાં ઉડે.
 સો મણુ સાખુએ ધુઓ પણુ સીદીભાઈ કાળા તે કાળા.
 સુતો સાપ જગાડવો નહિ.
 સમયને માન છે પુરૂષને માન નથી.
 સમા રહ્યા દૂધ ન પીવે, તે વાકા રહ્યા મુતર પીવે.
 સમુદ્ર તરી આવીને ખાખોચીયામાં ડુબવું.
 સાબ ખાય અન્ન, ને માદો ખાય ધન.
 સાડી પહેરે ખાયડી નહિ, ને પાઘડી પહેરે ભયડો નહિ.
 સાસ ત્યાં સુધી સોસ.
 સહીયારી સાસુ ને ઉકરડે મોકાણ.
 સકમીની જીભ ને અકમીના ટાંટીઆ.
 સર્પ કુંકાડો તો રાખવો.
 સલાહ સર્પની લેવી, પણ કરવું મન ધાર્યું
 શબ્દો કરતા કાર્ય વધુ પંકાય.
 સ્વયં તો મીયા ઉલ્લુ છે, ને ભણાવે છે પોપટને.
 સમ ખાય તે સદા જુઠો.
 સખ સુત્રેકી પુંઠ પીત્તલકી
 શેઠ ગયા એટલે શુમાસ્તાને દિવાળી.
 સસરેકી ગાડી સાવેકા જેલ, ખદા કરે સેલ.

હાથમાથી લુટી જાય, જન્મમાથી લુટાય નહિ
 હાથ' વગર કુહાડી શું કામ કરે ?
 હાથીના પગમા મૌનો પગ
 હગાણો ને વિષથી ખાર ગાઉ જન્મડ દેખે
 હાથની આળમે મુછ મેઢમા આવે
 હશે તો ઓરીશ, ન કે પડી ઘોરીશ
 હગામણ કરતા પદામણ મારી
 હજમ ભલભલાના માથા નીચા નમાવે
 હમારા દાદાને ઘી ખાયાયા, હમારી હથેલી મુઘો
 હમવુ ને ભસવુ માથે ખને નહિ
 હગવુ થોડુ ને પપડા' ઘણો
 હતુમાન હડીઓ કાઢે, ને જીવ જીન્ડા મારે છે
 હસતા એ પડોણો ને રોતા એ પડોણો
 હમ સળકા ખાવે હમાગ ખાવે સો મર જાવે
 હારવાથી નમવુ વધારે સારૂ
 હાથી પાછળ કુતરા ભસેજ છે
 હૈયે તેવુ હોઠ
 હાથમા ડાગ ને ફેરવે કુલો, લીધી વાત ન મુકે લુલો
 હજુ તો શ્રી ગણેશાય નમ છે સવાલ-મહારાજ કયા
 પઢતે હો ? જવાબ ગીતા સવાલ-કાનમા અધ્યાય ? જવાબ
 પહીવા સવાલ-કેનસા અક્ષર જ- શ્રી કુ છોડ શુકુ મ્હો
 લગાયા હૈ
 હોઠ સાજ તો ઉત્તર આજા

હાંક સુલેમાન ગાલ્લી, ખુદા લલા કરેગા.
હાથ પોલા તો જગત ગોલા.
હાડીયાને મન રમત. દેડકાનો જીવ જાય.
હાથીનો ભાર હાથી ઉપાડે.
હાડીઓ બેસે ત્યાં વિદ્યા કરે.
હાથ દીધે હુગામણ રહે નહિ.
હવેલી બેઈ જુંપડું પાડવું નહિ.
હું રાણી તું રાણી, કોણ ભરે આ બેકે પાણી.
હિસાબ કોડીનો બક્ષીસ લાખની.
હયે હામ ન હોય પણ પગમાં બળ રાખવું.
હાથી ખાય ઘણું ને હગે પણ ઘણું.

—૦—

❖ પરદેશી કહેવતો ❖

(ચીન)

આધળી બીલાડી મરેલો ઉદરજ પકડે.
માણસ નાણા માટે મરવાનો, જ્યારે પક્ષી અનાજ માટે.
ઠાંકુર કોઈના બારણા ઠોકતા નથી, તે તો આમંત્રણથીજ
આવે છે

કુટુંબના વડા થવું હોય, તો નફ્ફટ ને બહેરા બનો.
કુતરાના મોઢામાથી કાંઈ હાથી દાત નીકળતા નથી.
દવા નથી મારતી પણ વૈદ્ય મારે છે.
પૈસા ન હોય તો બજારમાં ન જતા.

લગડો કઢી પડતો નથી
 ઉજળું મોઢું કગાલ નમીળ
 સુદર નોકરો રાખવા દહેશત લાયા છે
 જે હસતો ન હોય, તેનાથી દુકાનદારી ન થઈ શકે
 દર્પણ માયુ જ બોલે છે
 બહુ બોલકણો લોળો હેય છે

(ધરાન)

તરસો સ્વપ્નામા પણ પાણી જ જુએ છે
 ખોટી પ્રશશા અપશબ્દો કરતા બુડી છે
 મરણના સમાચાર બડપથી ફેલાઈ બાય છે
 હિંમત લયો પ્રયત્ન એ અધી સફળતા છે
 નસીબ સામે કોઈ પણ વીરનું ખમીર ટકી શકતું નથી
 લાત માગતા ઘોડા કરતા, ભાર વહન કરનારો ગધેડો સારો
 જેની પાસે ભિટકત તેના સગા વધારે
 વેરાન ગામ કાઠજ આવક આપતું નથી
 વધુ દુનીયા બેનારો જુદું ઘણું બોલે છે

(બપાન)

આધળાને બધા રગ સરખા
 ખીજો શબ્દ બોલવાથી કળઓ થાપ છે
 જુઠાણાને પગ નથી, પણ તે નિદાની પાળે હઠે છે
 વર્ષના આરભમા આવતા વર્ષની ચોજના તયાર કરે
 હમરો દુબ્ટ દૈત્ય કરતા એક ખરાબ વહુ કુટુંબમા વધુ
 દુ ખદાથી છે

સ્ત્રીની જીભ એક જાતની તલવાર છે, એને કદાપી પણ કાટ લાગતો નથી.

જરૂર વગરની વસ્તુ જે ખરીદે છે, તેને જરૂરી વસ્તુ વેચી નાખવી પડે છે.

સાત ધખત પડે, પણ આઠમી વખત તો ઉભાજ રહેજો.

(અરબસ્તાન)

જન્મ એ મૃત્યુનો સંદેશ વાહક છે.

પડંતીના દિવસોમાં તમારી લાકડો સાપ રૂપ બને છે
દરદીની સલાહ લ્યો, ડાક્ટરની નહિ.

(ઇંગ્લાંડ)

પેટ કરતાં આંખ મોટી.

અતુલવ સારો, જે તે મોઘો ન હોય તો.

દરેક પાપ સજાને પણ સાથે લઈ આવે છે.

જરૂરીઆત માણસને લોભી પણ બનાવે છે.

મૌન એજ ડહાપણ છે.

આવડે નહિ તો ચુપકીરી પકડો.

દંભી મિત્ર કરતાં ખુલ્લો દુશ્મન સારો.

પડતી માણસને શ્રીમંત તો નહિ, પણ ડાહ્યો જરૂર બનાવે છે.

હુ ખ માણસ બનાવે છે, જ્યારે સુખ રાક્ષસ બનાવે છે.

રોગ કરતા ડાક્ટરથી વધુ ડરવું.

હાલના સમયમાં જે બોલી શકાય નહિ, તે જરૂર ગાર્થશકાય.
જીવાનીઆઓ કરે તે કહે, વૃદ્ધો કરેલું કહે, સુખીઓ
કરવાના હોય તે કહે

મરે નહિ ત્યા સુધી હુકમર ને ઠાણસ કામના નહિ
નાણાની કિમત બણવી હોય, તો ઉઝીના લઈ જીવે
તોજ ખબર પડે

(આયત્તે ૬)

એકલા એકલા ડાહ્યા થવું તે ઠરતા લોકો સાથે ગાડા
થવું સારૂ

ઈશ્વર, મા, બાપ, ને ગુરૂનો બદલો કરી પશુ ન વાળી શકાય

(જર્મની)

ઉઠરો પણ મરેવી બીલાડીને કંડે છે

જેનું હૃદય ટુકું છે, તેના પગ જરૂર લાખા હોવા જોઈએ
કુવારો મોર છે, અદરાયલો સિહ છે, પગીણીત ગધેડો છે

મારૂં ને તારૂં એજ તકરારનું મુળ છે

ગોળ ટેબલ આગળ દરેક બેઠક પહેલી જ દેખાય છે

હા ને ના એ માત્ર અતિ નાના શબ્દો છે, પણ તે મોટા
કામો કરી શકે છે

નાણાની જેમ જ શબ્દો વાપરો

(કાન્થ)

દમનમીળી ઘોડાપગ ખેતીને આવે છે, પગે ચાલીને જાય છે

દોવત કાદાઓની મેવા ઠગે છે, ને મુખાઓ ઉપર રાજ્ય
લોગવે છે

(બ્રહ્મસૂત્ર-૧૫)

કાયદો એ મીણનું નાદ છે

પહેલી ભુલ બીજી ભુલ માટેની તૈયારી કરે છે

એ પરણે છે તે પસ્તાય છે.

(સ્વીઝરલેન્ડ)

ખરી વખતે સુખ જનવું એ પણ એક કળા છે.
શબ્દો માગી ખરાબર છે, તેમનામાં પણ ડંખ અને મધ
ભરેલું છે.

(સર્વિયા)

ગાય ભલે કાળી હોય પણ તેનું દુધ તો ઉજળું છે ને ?
પ્રમાણીક પ્રયત્નને નિષ્ફળતા ન જ મળે.
તાંદુરસ્તી વગર મિલ્કત નકામી.

(રશીયા)

મરણને દહાડો હોતો જ નથી.
ભુખે પેટે દરેક બોજ ભારે લાગે.
કાયદો એ ધજા છે, ને સોનું એ પવન છે, એનાથી જ
એ હાલે છે.

(લેટીન)

અધુન જ્ઞાન એ ભયાનક છે.

(અમેરિકા)

તૃણા જીર્ણ થતી નથી.
ડહાપણના ભંડાર કરતા ચમકતાં નસીબનું એક ટીપું
પણ સારું.

લગ્ન એ દંવી ભુલ છે, ને બધા તે કરે છે.

અધુન જ્ઞાન ભયાનક છે.

પરોપકાર એજ પુણ્ય, ને પરને પીડા કરવી તેજ પાપ.

સ તોય એ નિત્યની મીઠાબાની છે

ઉતાવળે પરણશે, તો કુરસદના વખતે પસ્તાશે

નમ્ર બનેા નહિ તો ગુલાટ ખાઈ જશે

卐 — સુધારેલી નવી કહેવતો — 卐

પ્રમુખને ગાય દોરે ત્યા જાય

જેના આગેવાન મેલા તેનું કંઈ ખાઠામા

પરિષદમા કોઈ પીછાને નહિ, અને હું પરિષદનો ભુવો

સ સ્થા મરો, સમિતિ મરો, પણ સેવકની તીજોરી ભરો

નારાયણ કરના લક્ષ્મીના ભક્તોની આજે બહુમતી છે

આજે પ્રેમ કરવા દિલની નહિ, દોલતની જરૂર પડે છે

આમુ એ આનું પ્રદાસ છે

આરામ હરામ હું એ સુત્ર ઉચ્ચારનારની બહુમતી છે,

આચરનારની લઘુમતી

ભગવાનને અન્નકૃત્તમા રસ છે, ને ભક્તને પ્રસાદમા

અધને પણ આધળી પત્ની ગમતી નથી

પ્રેમીઓને આ પાત્ર વસ્તુ સાથે બહુ બને છે પ્રેમભગ્ન,

વહેમ છુટાછેડા, પાગલપણુ ને આપઘાત

કાળી ચામડી કાળા દિલની નીશાની નથી

માનપત્રો મોટે ભાગે ખરીદવામા આવે છે

લાલો લાલ વિના લોટે નહિ, ને ઉદ્દસાટન વગર પ્રધાન

પ્રવાસ ખેડે નહિ

દોઢ ડાહ્યો એ મુખનું મીઠું નામ છે

આર્થિક વિજ્ઞાનનો પ્રાણુવાયુ પૈસો છે

માનપત્ર પણ એક જાતની સફળુદ્ધિ પૂર્વકની લાંચ નથી ?
સંતતી નિમનતા સાધનો વાસના નિયમન કરતાં નથી,
દાન થોડા ને દેકારા ઝાઝા.

નેતાથી મેતા ડાહ્યા.

ફૂડ વધ્યા ને ફૂદ પણ વધ્યા.

વાત થોડી ને વેષ ઝાઝા.

નેતા એ નેતા બાકી બધાં થેટા.

ફેશન એ ચેપી રોગ છે.

કોફીલાનો કંઠ કાળો નથી.

માણસને નહિ, વિશેષજ્ઞને માનપત્ર મળે છે.

ચુટણી વેળા ગાંગો તેલી પણ પણ રાજ ભોજ બની જાય છે.

ચુટણી એ વહુનો દિવસ છે.

મત માટે ચાચક બનવું.

જીવન-હસવું, રડવું ને મરવું.

ચુટણી જંગમા મતની તલવાર ચાલે છે.

મુખ માણસોમા ડાહ્યા હોવું એ ગુન્હો છે.

મેવા વગર સેવા કરે નહિ. લાડી વગર કોઈ ફેરા ફેરે નહિ.

ચુટણી એટલે અસત્ય પર્વણી.

હનુમાનજીને આકડાનો જ હાર હોય.

પૈસાનો માલ ને ઢળુવું પેકી ગ.

માણસ ભલે બ્રહ્મચારી હોય પણ એની વૃત્તિ વ્યભિચારીણી
હોઈ શકે છે.

શ્રી એ પુરૂષના પ્રગતિ પંથમાં પડેલો કેળાની છાલ છે

ઈર્ષ્યાનો આક્રોશ અજબો કાઠે ન મટે ' 1
 પ્રેમતુ બીલ ચુકવે, તેને ચોપડી અપાંણ
 નિવેદન દરવુ હતુ ને છાપાનો પ્રતિનિધિ આબ્યો
 ઈન્કમેટેક્સ આપવાનો વાધો નહિ, પણ ઈન્સ્પેક્ટર ચોપડા
 ભેઈ જાય તેનું શુ ?
 પ્રેમતુ પડીકુ ખોલે તે પણ પસ્તાય, ન ખોલે તે પણ
 પસ્તાય
 હુ અનેક હોનારતો સજે છે
 આભારમાય ભાર તો ખરો જ
 વિશ્વાસે વિમાન ઉડે
 વિમા ક પનીઓ ઈશ્વરની લાગવગ ચલાવેતો ન્યાલ થઈ જાય
 રાજકારણના વેપારમા મુસફીગીતીની મુડી જરૂરી છે
 સો દહાડા શિક્ષકના તો એક દહાડો વિદ્યાર્થીનો
 અનેકના લેણદાર બનવુ તે યાદ શક્તિના વિકાસનો મુદ્દર
 ભાગ છે
 કપ્રસ્તાન અને સ્મશાન બીજી દુનીયાના પ્રવેદારો છે
 દરજીની થઈ મરજી નવી ફેશન 'મજી'
 ફેશન ચોપી ને વ્યાપક રોગ છે
 બકરી આગળ બાઈબલ, ઢાંગ આગળ કુરાન, લેસ આગળ
 ભાગવત, ગાન આગળ ગીતા હરણ થઈ ગઈ ચીતા
 શુભાખને જ નહિ, ઘડીયાળને પણ કટો હાથ છે
 ક કોના એટલે અમુક રૂપીયાની સપ્તેમ માગણી
 પ્રધાન અને નટનટીને ઠેસ વાગે તાય છાપામા આવે.

વિશ્વમાં મક્ત વેચાતી ચિત્તેમાં સલાહ, ને શિખામણ
વધુ ખપત ધરાવે છે.

મુસદ્દી વિચાર્યા પછી વર્તે છે, મુખ વર્ત્યા પછી વિચારે છે.
ઘડીયાળે ઘડીયાળે બુદ્ધા સમય.

હળમતો અચ્છો અટકે, જીલ ન અટકે.

ઈન્દ્રકુશનતી સોયમાં દોરો ન પરોવાય.

ખગાસુ ખાધું ને ચાહ માગી.

મસાણુને લાકડે રસોઈ ન થાય.

હુવાંસાની મુર્તિને ચણોઠીની જ આંખ હોય.

શાકલાજી દેવી ને થેડી સંતાડવી?

ભિમાનીને વિશ્વ દુકું જ લાગે.

સ્વર્ગ ને નર્ક વચ્ચે વાહન વ્યવહારની સગવડ નથી.

ખુટ વિના શુટ નજ શોભે.

પ્રજા ધારે છે, કાંઈ મુસદ્દીઓ કરે છે કાંઈ.

નવરો ખેઠો નવસર્જન કરે.

વાંચે તેની ચોપડી, લખે તેની પેન.

કાળા તેટલા કોલસા ત્રીડ.

ગદા રાખે ભીમ ન થવાય.

ભાષણ કરવું ને માર્છક મળ્યું.

ધન હોય તો મુંખઈ જવાય.

લોકશાહી રાજ્ય એટલે નેતાનું રાજ્ય.

નટીને લગ્ન શું અને છુટાછેડા શું?

કાળા ખજાર થોળે દિવસેજ થાય છે.

હાતણુ માટે ખાવળ વાવવે।

સ્મારક માટે ચઢીદ થયુ

સ્વર્ગમા કાળા ગોરાનો ભેદ નથી

રાજકરણમા કદી મત્ય રાજ્ય કરતુ નથી

પાકા પુરુષાર્થવાદીઓ પણ લોટરી લગાવવાની લાલચને
રોકી શકતા નથી

સત્તા એટલે-મત્તા મેળવવાની ને ખત્તા ખાવાની શુર્યાવી
માણસને મન તિજોગી ખલનો હશે, પણ લક્ષ્મીને મન
તો એ જલ છે

પદ્મવ્રત બનવા માટે કોઈ પ્રધાન બનતુ નથી

સત્યનો સદા જય થાય છે, એ સિદ્ધાંતમા અનુભવી વદીલો
માનતા નથી

સગ્કાર કાયદો ઘટે છે, વદીલો છટકબારી ચોધે છે

કૃષીરને અગ્નિ પગ્નિ કરવી પડતી નવી

બહુમતીના આ જમાનોમા શુણ્ણી નહિ, સખ્યાની
ખોલખાવા છે

બોજનમાજ નહિ માણસમા પણ મીઠાની તાણુ હોય છે

નફો કરો તુકથાન કરો, પણ વેચાણવેરાતુ તરલાણુ ભરો
આજના યુવાનોમા આદર્શપત્ની તરીકેનો ખ્યાલ ઝીંતાનો
નહિ, ઝીંને નટીનો હોય છે

ચક્રના લખ્ખો લોળા નથી હોતા

વિવાદોની આરાધ્ય દેવી આજે ચારદા નહિ હોતી છે

ન્યાયધિશના હાથ પણ કાયદાવટે બધાયેલા હોય છે

ન્યાય કાયદાને વફાદાર રહે છે, સત્યને નહિ.

માનવીની મોટામા મોટી લાયકાત આજે લક્ષ્મી ગણાય છે,
માનવતા નહિ.

દાંત હોય ત્યાં સુધી ટોપડું ખાઈ લ્યો, લક્ષ્મી છે ત્યાં સુધી.
સદુપયોગ કરી લ્યો.

ગરીબ જોરાક શોધે છે ને પૈસાદાર ભૂખ.

કલમની તાકાત તલવાર કે તોપથી ભલે વધુ હોય,
પણ તેથી કંઈ ખડીઓ આણુખોંખ થોડોજ કહેવાય ?
હોસ્પીટાલને નર્સ વિના, અને સ્ત્રીને પર્સ વિના ચાલતું નથી.
ભોજન વગર ભજન નહિ.

ખૂદશ્યારીઓ છુટા છેડામાં માનતા નથી.

શસ્ત્રો નહિ માણસો હીસક છે.

મત્તા મેળવવા કોણ ખત્તા ખાતું નથી ?

આશા અમર હશે અ શાવાદી નહિ.

સીધા માણસોના નસીબ સીધા નથી હોતા.

અગ્નિને પણ ઘિ ગમે છે રાખ નહિ.

પાકા વેપારીની પેઢી પણ કાચી પડે છે.

મરચા વેચવા વાલાને પણ જીલ તો સાકર જેવી મીઠી.
રાખવી પડે છે

લગ્ન પહેલા હરખવા થાય છે, ને પછી હડકવા.

દીથી ને દીકરી સલામત તો સખ સલામત.

આખ બનાવટી ન હોય તોય આસુ બનાવટી હોઈ શકે છે.

પારો ઢોળાઈ ગયા પછી એકઠો કરવો મુશ્કેલ છે તેમ.

અક્ષવા ફેલાઇ ગયા પછી જે ચી લેવી મુશ્કેલ છે
 શિક્ષક કરતા વિદ્યાર્થી ડાહ્યા
 ખાદીધારી એટલા ગાંધીવાદી નહિ
 ગાડીએ ગાડીએ જુદી ગતી
 ચુટણી પતી એટલે પ્રજા પાછની
 ચુટણી ભાલાને ભેરે નહિ, ભાષણના ભેરે છતાય
 મુશ્કેલીઓજ માણસને કેળવે છે
 જીવન આપણે બનાવોએ તેવું બને છે
 તાકની રાહ ન જુઓ, તમેજ ઉભી કરો
 સદાચારથી આયુષ્ય વધે છે
 મનનો શુભામ તે સદ્દુનો શુભામ થવાનો

卐 નવી વ્યાખ્યાઓ 卐

હોસ્પીટાલ એટલે રોગોત્તર ગોદામ
 હોસ્પીટાલ એટલે યમરાજની લાગવગવાલી સસ્થા
 પેટ્રોલ-મોટરની ચાહ
 જીલાખ-પેટ સાફ કરનાર ઝાડુવાલો
 હરદી-ડો તું પેસા ખ ખેરવાતું ઝાડ
 પસ્તાવો-પાપ ધોવાનો સાબુ
 રૂપીયો-વીટામીન એમ
 સગ્રહજોરી-વસ્તુ જોગી થાય ત્યાં સુધી સઘરવી
 પરમીટ-પારકા પર મીટ માઠવી તે
 ઘડીયાલ-પુરૂષની બગડી
 ટાઈ-સુથોભિત કાસો

સુથાર-લાકડાનો હુજમ.

રાજકારણ-એકારોનો અમોઘ ઉદ્યોગ.

મુસદ્દીગીરી-સફેદ કપટ પ્રપંચ.

રાજકારણ-નવરાનો ધંધો.

પ્રધાનપદ-ભોઈની પટલાઈ.

લોકશાહી-૫૧ ટકા એટલે ૧૦૦ ટકા અને ૪૯ ટકા

એટલે શુન્ય એમ દર્શાવતું ગણિત.

માનપત્ર-લાટાઈ અથવા રાઈનો પર્વત.

સુ + અ - રાજ્ય = સ્વરાજ્ય.

વિવાહ-વિ-વિશેષ. વાહ-વહન કરનાર.

નાટક-ના + ટક અહિં ટક નહિં (આખર અગડશે)

લગત-લ = લાગેલો (જગતની માયાથી) ગ-ગયેલો છે.

વિષય કષાયાદિ જેના તે. ત-તજનારો (કુસંસ્કારોને)

લોક શાહી-જેમાં લોકશાહી જેવા થાય.

ભોમ્મ-એટલે બ્રહ્માસ્ત્ર.

ફંડફાળો-નવા જમાનાની સુધરેલી ભીખ.

ચિન્તા-બઠાને પાતળો કરનાર રસાયણ.

સ્મશાન-મનુષ્ય દેહનું છેલ્લું સ્ટેશન.

ખરાબ સ્વભાવ-એ ભયંક કોલેરા છે.

ઉમેદો-પ્રારબ્ધની આગાહી કરે છે.

સુખચેન-એ જીવન હારી જવાનું ક્ષેત્ર છે.

આળસ-એ જીવતા મનુષ્યની કંખર છે.

યુવાનીના મોજશોખ-જમનું તેડું.

પારકાની ઈર્ષ્યા-એટલે પોતાનો ક્ષય.

તરમાં તર-ભણતર.

તૃષ્ણા-રોજ વધતો જતો રાક્ષસ છે.

पद्यबद्ध सूचक दृष्टान्त समुच्चय

॥ १ ॥ धर्मः — धर्मः ॥ १ ॥

(१) ननु ज्ञातना मित्रो-शरीरं सहमित्रं, वयं न पूर्वमित्रं,
धर्मं प्रवृत्तिमित्रं ॥ १ ॥

नित्यमित्रसमो देहः, -स्वजना-पूर्वसन्निभाः ॥ १ ॥
ब्रह्मरामत्रसमो ज्ञेयो धर्मः परमानन्दः ॥ १ ॥

(२) धर्मेण प्राप्यते, लक्ष्मीः धर्मेण प्राप्यते, सुखम् ।
कर्करा रत्नता याता, साधोदानुप्रसारतः ॥ १ ॥

(३) यः प्राप्य दुष्प्राप्यमिदं-तरत्वं धर्मं न यत्नेन करोति मूढः ।
फलदाप्रवेनोसं लब्धमर्थं चित्तमणिं पातयति प्रमादात् ॥ १ ॥

(४) आर्यं कुर्याद्भूराग-मस्त्रिमजाधिवासितम् ।
अमेघं तत्करुण्यस्त-नारीकामेणवदददम् ॥ १ ॥

(५) अनाथिप्रमणस्यैव भवेत्सधर्ममणः ।
मनोदयोऽपि ज-तना नानाचिच्छेदक क्षणात् ॥ १ ॥

(६) मनोमिष्टपत्रप्राप्त्यै, प्रवज्याप्येकरात्रिकी ।
भवेदाराधिता सम्यगर्वा-तसुकुमालवदः ॥ १ ॥

(७) समाराधितमव्यक्तं, तदापि चरणं शुचं ।
भवेदनन्तफलद-मिव संप्रतिमूपते ॥ १ ॥

(८) किं भणिमो महिमायं जिणिद्वध्मे अयत्तसामयिष
भरद्द्वध्मे दुर्ममो जायो संपर्हं नरिदुत्ति ॥ १ ॥

(૯) નિકટ ભવિને મોડ છુટે-રત્નદ્વિપ, સ્વર્ણદ્વિપ અને લંકાપુરી પ્રત્યે જતાં ત્રણ શ્રેષ્ઠી, વહાણ, ભાંગતાં પાટીઆથી ફડંગદ્વિપે આવી, ત્યાં કાકેદુબર વૃક્ષમય, ગૃહાકાર વૃક્ષે જુદા જુદા રહ્યા. ભગ્ન પ્રવહણ ચિદ્વથી કેઈ શ્રેષ્ઠીએ બે નાવિક હોડી સાથે મોકલ્યાં; પણ એકે તો ફળ પાકે ખાઈને રહેવાનું, બીજે પકવ ફળ ખાઈને બીજા નાવિક સાથે જવાનું, અને ત્રીજે તુર્ત જવાનું પસંદ કર્યું. ત્રીજે સુખી થયો.

य एष जलधिर्घोरः संसारः स दुस्ततरः ।

यः कुडङ्गो महाद्वीप, स मानुष्यभवः स्मृतः ॥ १ ॥

ये कुडङ्गा निवासास्ते, ये तत्र पुरुषास्त्रयः ।

त्रिप्रકારા ભવેયુસ્તે, જીવાઃ સંસારવર્ત્તિનઃ ॥ ૨ ॥

काकोदुम्बरिकायास्तु, कान्तास्तास्तारलोचना ।

फलानि यानि तत्र स्यु-स्तान्यपत्यानि भूरिशः ॥ ૩ ॥

वृथा कृताशापाशास्ते, ता एवात्यन्तकोविदाः ।

દારિદ્યદુઃખરોગોઘ-શકુનેભ્યો નિરન્તરમ્ ॥ ૪ ॥

यत् परत्रहितं स्वस्य, तदेवायति विस्मृतम् ।

ત્રિધેયાનાં ગૃહાનેકઃ, કાર્યવ્યાપૃતચેતસામ્ ॥ ૫ ॥

यः पोतेशः स गुरुर्ज्ञेयो, निर्यामौ धर्मयोर्युगम् ।

યા તરી તત્ર દીક્ષા સા, યત્તીરં સા ચ નિર્વૃત્તિઃ ॥ ૬ ॥

संसारदुःखसंतप्तान्, जीवानुत्तारयन्ति ये ।

સર્વદૈવ મહાસત્ત્વાઃ, સર્વતત્ત્વાવલોકિનઃ ॥ ૭ ॥

નિઘં માનુષ્યજન્મેદં, શોચનીયમનેકથા ।

મોક્ષસૌખ્યં ભજસ્વેતિ, તે વદન્તિ યતીશ્વરા ॥ ૮ ॥

अभव्यजीवस्तत्रैको द्वीपेन नृमवे वदेत् ।

यत्सौरय स च मे मोक्ष तत्तेन मम किं पुन ॥ ९ ॥

मृते द्वितीय ससारे दूग्भयो मुनीश्वर ।

पुनर्मित्रकलत्रादि—ममत्व त्यक्तुपक्षम ॥ १० ॥

भव्यस्वृतीयो वदति, श्रुत्या सद्धमदेशानाम् ।

मनुष्यलोके क तिष्ठेत् गरीष्ठे दुःखाधया ॥ ११ ॥

(१०) देव गुरुना वचन प्रभाषे श्रद्धाशी वर्त्तता
 भडादास थाय जेम पिता वसुशेठना कछा मुज्ज पुन
 वसुसार वर्त्ताने सुभी थये। लक्ष्मीनी अपणता नष्टी
 पुत्रने उपदेश आपी स कट सभये भूगर्भ पेटीभाने। पत्र
 वाची, ते मुज्ज वर्त्तवानु कछु होक डाभी छता राज
 थासेथी लाभ लछ निर्मानुष गोतमद्वीपमा जर्ध राअ नाभी
 रात्रे गाये। जेभी छाछु नापेल तेना छाछा (अक मण
 गावी रत्ने। थता) वडाछे। जरी ला-नी जहु सुभी थये।
 “ उपनय ”

वसुसारमम सह पत्रक च जिनागम ।

दीनारलक्षतुल्य हि मानुष्यस्य जगुर्जिना ॥ १ ॥

मूलमेत्सुमीवगाना श्रेष्ठी तीवरोपम ।

भस्मभाण्डसम श्लेयमशुचीद कठोरम् ॥ २ ॥

अत्रिवेको महासिन्धु, सद्धर्म पोतसन्निभ ।

द्वीपोपमश्च विज्ञेय, प्राय सद्गुरुस्सङ्गम ॥ ३ ॥

शुभध्यान प्वलद्वद्धि, कम गोमयसन्निभम् ।

दत्तदाहे धर्मस्तनाना ज्ञानादीना समुद्भव ॥ ४ ॥

(११) स्पृष्ट्या धर्मकृत्यानि, महान्तोऽपि प्रकुर्वते ।

दृष्ट्वा दर्शानमर्धमिन्द्रोऽप्यगात् तथा जिनम् ॥१॥

(१२) स्वं कष्टे पानयित्वापि, प्राज्ञः पापान्निवर्त्तते ।

कुठारेणाद्दिघमाजघ्ने किं नोद्भूतं सुलसो वधम् ॥१॥

(१३) यन्न बुध्यापि संभाव्यं, धर्मात्तदपि जायते ।

प्रोद्धृतं पश्य चालिन्या, कूपादम्भः सुभद्रया ॥१॥

(१४) अथ विषयेषु भाटे दिव्यापवर्गं सुभ हारमा

उपर दृष्टान्तः.

जहा कागिणीए हेउ, सहस्सं हारए नरो ।

अपथ अंगं भुच्चा, राया रज्जं तु हारए ॥ १ ॥

(१५) मनुष्यायुष इपी लक्ष्मीथी धर्मरत्न उपार्जन

कर. अथवा मार्गानुसारी रहे, अथवा पापी अधुं शुभावे-

ते उपर त्रष्टु-पण्डितपुत्र दृष्टान्त ॥ ७ सू. अ. ७. सूत्र.

४-५-६

जहा य तिणिण वणिआ मूलं घेत्तुण निग्गया ।

एगोत्थ लहए लाभं. एगो मुलेण आगओ ॥ १ ॥

एगो मूलंपि हारित्ता, आगओ तत्थ वाणिओ ।

ववहारे उवमा एसा, एवं धम्मं विजाणह ॥ २ ॥

माणुसत्ते भवे मूलं लाभो देवगइभवे ।

मूलेच्छेपण जीवाणं, नरगतिरिक्खत्तणं धुवं ॥ ३ ॥

(१६) पूर्वं नवाङ्गं नवभिः प्रसूतैः, पूजा कृता श्येनकमालिकेत ।

ततो नवस्त्रेव भवेपु लक्ष्मीं, नवां नवां प्राप शिवद्धिमन्ते

॥ १ ॥

(૧૭) શ્રીવીર વન્ધિતુ ભાવાત્, ચલિતો દુર્દિગપિ ।
મૃત્વા સૌધમકલ્પગતર્જાતૌ શકસમૌ સુરો ॥ ૧ ॥

(૧૮) કુરસદ વગરના રાજાને અર્ધશ્વેઽમા શાઓ ઠહા.

અષ્ટાદશપુરાણેષુ વ્યાસસ્ય વચનદ્વયમ્ ।

પરોપકાર પુણ્યાય પાપાય પરપીડનમ્ ॥ ૧ ॥

(૧૯) તિષ્ઠતુ પ્રચુરા દૂરે શ્રોતયૈકાપિ વાર્ સનામ્ ।
ગાથા શ્રુત્વાહતીમેજા, રૌદ્રિણેય સુખીભૂત્ ॥ ૧ ॥

(૨૦) યથા નિર્ગમિતં જન્મ ઘનપાલેન શઙ્કયા ।
સમ્યક્ત્વ ધમકાયં ચ, તથા ગચ્છતિ શન્યતામ્ ॥ ૧ ॥

卐 અસારતા 卐

(૧) શાલિ સ્ત્રસ્યાધિપ થૃત્વા સ્થુલમદ્ર પિતુશ્રતે ।

વિરક્ત કાતિક્ર દુનો મૈતાર્યસ્તુ ઘિગોપિત ॥

(૨) ફકીર- કીતને તવ ગર હો ગયે કીતને ભી મુફવીમ હો ગયે,
યહ ખાખમે જખ મીવ ગયે, દોનો બરાબર હો ગયે ૧

રમશાનમા ખાનપાન અતઃ આદિ પાચે ઈન્દ્રીય
મુખલોગી વિલામી તવ ગંગી બળતી ચેહમા મે કડો માણમે
ચકનાદિ નાખતા, ખામુમા ગરીબની ચેહમા બે ચાર જણા
છુટા છુટા લાકડા વીણી નાખતા હતા, પછી ત્યા આવી
ચઢલ ફકીરે બન્ને ચેહની રાખ લઈ મુઘી, ચાખી તપામી
તો ફેર ન લાગ્યો, ને ઉપરનો હુહો બોલ્યો

કામલતા કથા —

(૩) દત્વા નૃપ પતિમવેશ્ય મુજક દષ્ટ

દેશાતરે વિધિ વશાદ્ગણિકામ્મિજાતા ।

પુત્રસ્ય ભોગમધિગમ્ય ચિતાં પ્રવિષ્ઠા.

શોચામિ ગોપગૃહિણી કથમથ તત્રમ્ ॥ ૧ ॥

નૃપ ભાર થલો અપને પીયુસે, પીયુ સર્પ ડસ્યો દુઃખમે ભટકું, ૨
મુજ લે ગયે ભાગ્ય વિદેશન કું, વહા વેશ્યા બની ગણિકા ઘરકું. ૧
પુત્રસંગ ભયો તબ કાષ્ટ ચડી, નીરપૂર ભયો મુજ ગોપે ગ્રહી, ૩
ભવ એકમેઅનેક હુવે ભવતો, અબ છાશ કે શોચ કહાં કર હું.

(૪) શનૈ. સ્યાત્સંપદાં વૃદ્ધિ, ક્ષણાદપિ પુન ક્ષય. ।

સગરસ્યાંજ્ઞજાતાનાં, કા વેલા વિલયેડલગત્ ॥ ૧ ॥

(૫) કશ્ચિત્ કાનનકુજરસ્ય ભયતો નષ્ટઃ કુવેરાલયે ।

શારવાસુ ગ્રહણં ચકાર ફણિનં કૂપે ત્વયો દૃષ્ટવાન્ ॥

વૃક્ષો વારણ કમ્પિતોઽથ મધુનોવિન્દુનિતો લેહિ સઃ ।

લુધ્ધશ્ચામરશ્ચાદિતોઽપિ ન યયૌ સસારસક્તો યથા ॥૧॥

વન-ચૌદરાજ. હાથી-કાળ કાળી-આયુપ્રકૃતિ. મુષક-પક્ષી.

મધ-ભોગ. મક્ષિકા-ભોગથી વ્યાધિ વા સ્વજન સર્પ-કુગતિ.

વિદ્યાધર-શુરુ અને વિમાન-ધર્મ.

(૬) ચેતોહરા યુવતયઃ સ્વજનોનુકૂલ, સદ્વાન્ધવા.

પ્રયણગર્ભગિરશ્ચમૃત્યાઃ ।

વલગન્તિદન્તિ નિવહાસ્તરલાસ્ત્રગાઃ સંમીલને નયનયોર્નહિ

ક્લિશ્ચિદસ્તિ ॥ ૧ ॥

(૭) રાત્રિર્ગમિષ્યતિ ભવિષ્યતિ સુપ્રભાતમ્,

માસ્વાનુદેષ્યતિ હસિષ્યતિ પંકજં ચ ।

ઇત્યં ચિન્તયતિ કોશગતે દ્વિરેફે,

હા હન્ત હન્ત નલિનીં ગજ ઝજ્જહાર ॥ ૧ ॥

- (८) वसुधराया हृदयैकद्वार सन्नुमारोमनुजेषु सार ।
गर्वेणरूप क्षणतोयिरूप, निरोदय दीक्षा जगृहे धिरागी ॥१॥

॥ भाग्य ॥

- (१) पुसा फलति भाग्यानि न देग न च पार्थिया ।
यदयस्मै ददौ राजा कुप्पाड चेतरोऽलभत् ॥ १ ॥
- (२) प्राप्नोति तुष्टदेवोऽपि न वैवायविक पुमान् ।
श्रुयता हि कथाघार्ये पितुमातु सुतस्य च ॥ १ ॥
- धृश्वरे गच्छ परदान देता-कृष्णा माता सुतपा-भापे
भुङ्क्षी करी, पुत्रे कृती तेवी कृती
- (३) अचित्पमहात्मयमय समेभ्यो दैवग्लोयो यत्नसरेभ्यो ।
सर्प द्विपा सेटक जम्बुकाना यन्मृत्युरेपा युगपदमभूय ॥१॥
- (४) अनुकूले विधौ सर्वं सुदर चाकिरेण यत् ।
एकपञ्चाङ्गुलीदर्शी, जितो भदो द्विमुष्टित ॥ १ ॥

धाशनगरे कोल पपंदाभा डालो नामे गल्लो धाथी
भडापडितलने छत्यो धाथी पक्षे ओ३ ने आभा डेडवी
धेड भारवी ने मुह्री भारवी पडित पमे आत्मा वा
धमं ओ३-ने- पाय क्षरधु भगवाथी डारं जिद्धि

- (५) मग्नाशम्य वरण्डपिण्डिततनोगुंसेन्द्रियस्य मुघा
एत्रागुर्विपर सज निपतिता नदन मुत्रे भोगिन ।
तप्तस्तद् पिशिते सत्वरमर्मा तेनच यातो यथा
स्थस्यामिष्ठत दैवतोय हि नृणा दुष्टे सुखे कारणम् ॥१॥

પાવંતીની દયાથી શિવે કુંડળ ફેંક્યું, પણ—

(૬) માગ્યહીના ન પશ્યન્તિ, નયનાગ્રેઽપિ માનવાઃ ।

દંપતિભ્યાં યથા માર્ગે, ન દૃષ્ટં કર્ણભૂષણમ્ ॥ ૧ ॥

(૭) શક્યતે નાન્યથા કર્તું, ધીમદ્ભિર્વેદસીલિપિઃ ।

વિપ્રપુત્ર્યાઃ શુભં લગ્ન, ઘટીરોધેઽન્યથાભવત્ ॥ ૧ ॥

(૮) કાન્તં વક્તિ કંમેતિકાઽકુલતયા નાથાન્તકાલોઽધુના,

વ્યાધોઽધોઽધૃતચાપસજ્જિતશર ઇયેનઃ પરિભ્રામતિ ।

ઇન્ધ્યં સત્યહિના સ દૃષ્ટ ઇપુણા ઇયેનોઽપિ તેનાહત-

સ્તૂર્ણ તૌ તુ યમાલયં પ્રતિગતૌ દૈવી ચિચિત્રા ગતિઃ ॥૧

(૯) ભાવિ.-યમે નાકસદાં નાથે, કુત્રેરે વરુણે તથા ।

ચિત્રગુપ્તગૃહં પ્રાપ્તે, ચદ્રશ્રેષ્ઠી મરિણ્યતિ ॥૧॥

(૧૦) પુણ્ય :-પુરાકૃતનાતાં પુણ્યાનાં, પ્રભાવાગવદાપ્યહો ।

પરાભવતિ નો જન્તૂઞ્છિશુત્વે કૃણવિણ્ણવત્ ॥૧

(૧૧) પુણ્ય હતાં બે પાધરા, પાક્યાં લાધ્યાં ભાર;

ઘરે ગાયો ઘોડા જણે, ને લાડવા ખાઈ ગયા ચોર. ૧

(સ્ત્રીએ ઝેરી લાડુ જતા પતિને દીધા, પણ ભાગ્યે

આમ થયું.)

(૧૨) ભાગ્યહીન બીજની વાદે ચઢે તો દુઃખી થાય—

ઢોકેલ ખાતાં દેખીને, હોંસ થઈ મનમાં;

લઈ કુહાડો વન ગયો, સુરથંભી તસ કાય. ૧

વનીતા સુરસું વિનવે, સુર કરે શરત પછીય;

ઢોકલ તો પામ્યો નહિ, ઘરના ચૂક્યા વીચ, ૨

(૧૩) સાસુને માનીતા અણમાનીતા બે જમાઈ-
જમાઈ-એકને પીરસ્યા પઠવાન પાન એકને પીરમી મૂલી,
ઠાતો માહરા કરમનો વાક, ઠા પીરસણહારી બૂલી૦ ૧
સાસુ - નથી તારા-કરમનો વાક, નથી પીરસણહારી બૂલી,
મુહ દેખીને ટીલુ કયું, માગ-ગલાગલ મૂલી૦ ૨

(૧૪) અન્તરાય - સુસ્થામિલોપી કસ્યાપિ, ન કુયાવન્તરાયકમ્ ।
દુર્ગિપાકન્નદુદયો - ઢળ્લળાન્નજગદ્ભવેત્ ॥૧॥

(૧૫) કર્મ - એપિ - યત્નેશતેર્નન્તિ ક્ષય કર્મ નિકાચિતમ્ ।
યથા શ્રેણિકભૂપેન - નરકાયુરુપાન્નિતમ્ ॥૧॥

(૧૬) વૈકલ્ય ન નયેત્ કમ વૈપમ્ય સમુપસ્થિતમ્ ।
પ્રોઢ પુરુષકારોઽપિ દ્વારતથા દરેરિઞ્ ॥૧॥

—ભાવના—

- (૧) મુક્તિપદ્ધતિપાથેય શુભમાય દેધતુર્ધૌ ।
મરુદેગેસ્થમિનોયે શ્રીયન્તે નિર્ઘૃતિથિયા ॥ ૧ ॥
- (૨) આર્જવ નામ મર્ત્યાના ધ્રુવ સર્ગત્તિમો ગુગ્મ ।
યત્કેરીન્દ્રાધિરૂઢાપિ, મરુદેયાપ ચેતલમ્ ॥૧॥
- (૩) પ્રસપ્તચ દ્રશજ્ઞે, મન પ્રમરમયયો ।
નરકસ્ય શિઞ્લ્યાગિ, દેનુમૂતો ક્ષણાદપિ - ॥ ૧ ॥
- (૪) વિવે - શ્રુયન્તે મરતઃક્રમો ચિત્રેકેન પુરા ક્ષણાત્ ।
રાજ્યપંકનિમગ્નોઽપિ પ્રાપ પાર મગમ્બુપે ॥૧॥

(૫) ભરત નૃપ ઈલાચી, છરણ ઈશી ભાવે,
વળી વલકલ ચીંગી, દેવલજ્ઞાન પાવે૦ ૧
હવપર હગ્નિહો જડ, પચમે મ્વર્ગ ભવે,
ઈહ જે ગુણ પસાયે, તામ નિમ્તા પાવે૦ ૨

(६) भावणभावे हरिणउ नयणे नीर झरंत ।

मुणिविहारावनभावसुं जो हुं माणस हुंत ॥१॥

(७) ७.१५ :- भव्यो लभेतभावेन, शिवशर्माणि निर्णय्यात् ॥१॥

इलाचीनन्दन इव, परिग्रहघरोऽपि सन् ॥ १ ॥

(उत्तम राम चरिते)

(८) सीतायाः रावणमन्दिरे त्रिजटाराक्षसी सह संवादः-

कीटोऽयं भ्रमरी भवत्यतिनिदिध्यासैर्यथाहं तथा,
स्यामेवं त्रिजटे रघुत्तम इतो, दाम्पत्यसौख्यं गतम् ।

खेद मा वह मैथिलेन्द्रतनये तैरेव योगैरतः,

सीता सोऽपि भविष्यतीति चतुरे तन्नोपनं जानकि ॥१॥

(९) सर्वपापाप्यधः, कुयुः शुद्धीं क्षणमप्यहो ।

निन्दित्वान्तकाले स्वं, गोशालोऽपि दिवं ययौ ॥१॥

(१०) शश्वत्कृतातिचारोऽपि, स्व निन्दनेव शुध्यति ।

यथेर्यापथिकीध्याना—दत्तिमुक्तोऽभूत् केवली ॥ १ ॥

(११) समताः—श्रामण्यसारभूतायाः समतायाः प्रभावतः ।

संसारपारगामी स्याच्छीरीरीकुरगुवत् ॥१॥

(१२) क्रोध-क्षमाः—ज्वालाजिह्वं जलेनेव, क्रोधं शमयाता तथा ।

निर्वापयेत् परस्यापि, चण्डरुद्रस्य शिष्यवत् ॥ १ ॥

(१३) कोपं न कुर्यान्निर्वाण-मार्गलुण्टकपोपकम् ।

कुणालानगरी कायोत्सर्गिक्षपकयोर्यतः ॥ १ ॥

❧ दान ❧

(१) बल्लभं सर्वदानेभ्योऽभयदानं शरीरिणाम् ।

चौरस्येव ततस्तस्मिन्, यतनीयं हितैषिभिः ॥१॥

- (२) धर्मदङ्गहारभूत सम्यक्त्व लभते गृही ।
 धनमार्थेश्वरानात् तीर्थस्तक्रम चार्जयेन् ॥१॥
- (३) दान दयायथाशक्ति, नि त्रेयमनिग्रन्धनम् ।
 सुपात्रेषु गृही श्रीमान्, त्रेयास इव सिद्धये ॥१॥
- (४) समये सत्यपि प्राणी सुपात्र योपयन् सुखी ।
 अपोपयश्च दुःखी स्याद् यथा तद्धननिग्रहो ॥१॥
- (५) नेयो व्ययाद्यै साधन्यमर्थाऽनर्थकरो यत ।
 तनयानामिषक्षणा—मात्यश्रेष्ठिपुरोधसाम् ॥१॥
- (६) लक्ष्म्या सारमसाराया सुधीदान समुद्धरेत् ।
 कृपणत्वं परित्यज्यान्वथासङ्कलपद् भवेत् ॥ १ ॥
- (७) दान विधे २ त्री अने राजाने। स वाढ
 आपदय धन रक्षेद् भाग्यवान् क्व चापद् ।
 कदापि कुपितो दैव संचितोऽपि विनश्यति ॥ १ ॥
- (८) जपती यरुचुलाद्या, कोशा चाश्रयदानत ।
 जवतीसुकुमालाद्या—स्तीणास्ससारसागरम् ॥ १ ॥

卐 दो.५ 卐

- (१) कृणो न पुत्रै सारकुचिरुणो न गोधने ।
 न धा यैस्तिलकप्रेष्ठी, न न द कनको करै ॥ १ ॥
- (२) जहा लाहो तहा लोहो लाहे लोहो परइढह ।
 दोमासरुणयक-ऊ, कोडिण वि न निट्टिय ॥ १ ॥
 कपिन आलथु कथा "
- (३) जगति दुर्गतिमूनिवधन जिनपरैर्निगारि परिग्रह ।
 तदभिधाननिमित्तमलोभता, कपिल सधुवदाश्रय
 सज्जन ॥ १ ॥

- (૪) અતિલોભો ન કર્તવ્યઃ, લોભો નૈવ ચ નૈવ ચ ।
અતિલોભપ્રસાદેન, સગરઃ સાગરં ગતઃ ॥ ૧ ॥
- (૫) નિ સીમલોભપાથોર્ધિ, સેતુ સંતોપમાચરેત્ ।
યસ્માદ્ભવેદસંતોષી, દુઃખી સુભૂમચક્રિવત્ ॥ ૧ ॥
- (૬) તૃણાવગ્નપરામય — પાનવ્યગ્રમતિર્જનઃ ।
મમ્મણશ્રેષ્ઠિવદ્ધોરાં, વ્રજેત્ પૃથ્વીં તમસ્તમામ્ ॥ ૧ ॥
- (૭) વિહાય જમ્બુકો ગાંસં, તોરે મીનાય ધાવિત્ ।
મીનોર્ડાપ પ્રાવશત્તોય, માંસં ગૃધ્રોઽવ્યપાહરત્ ॥ ૧ ॥
- (૮) લોભં ત્યજેદમર્યાદં, તન્મર્યાદાં વિવેકવાન્ ।
કુર્યાદેનાતિલોભેન, સિદ્ધિરન્ધકતાં ગતા ॥ ૧ ॥
- (૯) સુલાર્થી વિરતિ કુર્યાલ્લાભાલ્લોભો યદેધતે ।
લોભી ચ શક્ત્વધમક્રવન્, મૂલમપિચહારયેત્ ॥ ૧ ॥
- (૧૦) ભ્રાત્રાદિષ્વપિ સૌજન્યં, પ્રાણી રાજ્યાદિલોલુપઃ ।
તૃણાવશાન્ન ગણયેત્, સહજેષુ યથાઽર્પભિઃ ॥ ૧ ॥

(૧૧) હુળમે બાર પૈસામાં બાર કોયલ અને આઠ
આનામા કેસરની ટેસુની પોટકી ગાડાની માફક યુક્તિથી
લોલી વાણીયાને આપીને છેવટ લોહુ ભરેલ સુવર્ણ ગોલક
બાર હુળરે આપતાં વાણીઓ રોયો. “લોભનાં ફળ”

કોવા કહીને કોયલ વેચી, ટેસુ વેચી ભુસું કહી;
લાળસૌસ લોચી લોભ કરી, જમે હુળમ પેટ ભરી ૧

(૧૨) રાત અંધારી ને, તલ છે કાળા;
લેવાય એટલા લેજે, પણ છે તારા ને તારા ૧

લોલી વાણીયે રાત્રે ઓછા ભાવે ચોરોના તલ

અરીઠા તેઓ તેના ઘર પુઠે વખારેથી ગાસડી લાવી દેવા
માડયા, હિસાબ લઈ ઉપરનું કહી ગયા

卐 કામ વિષય 卐

(૧) પત્તા ય નમમોગા, સુરેસુ અસુરેસુ તદ્દય મણુપસુ ।

ન ય જીવ તુદ્ગતિત્તી જલ્પસ્સ ઘ વટ્ઠનિયરેણ ॥

(૨) લલિતાક્ક દ્ય જાત્વા વિપ વૈપયિક સુય ।

ત્ત પુન સુહયચ્છુદ્ધ-બુદ્ધિરાત્મહિતાર્થિક ॥ ૧ ॥

(૩) વપસેતે તર્ભગત, સર્પોઘ્યાક્ષોડ્ય હસક ।

સૂગોડપિ મારિતો જાતો, હસ્તી ત્વ સપ્તમે ભવે ॥૧॥

(૪) વિષયાસન્ને રોડના થાળે ચઢ્યા પછી ઉતરવું બારે
પડે છે રૂપાળી ખીમકોલી મોહાઘ દેડકાને પીઠ પર લઈ
તાડ પર અસાડી લગ્ન માટે ગોર બોલાવવા ગઈ તે ગઈ
અ તે દેડકો બાઢ્યો

ચક્રમકતીનો સજ કયો, ને તાઢે કીધો વાસો,

આ પરણવાની ધુન પરથી ગઈ, ને ઉતરવાનો હાહો ૧

(૫) મમથવાકુલ કિન્ચિ-દપિ નો ગણયેનર ।

બ્રહ્મદત્ત યથા માતા શુભિની મારણોદયતા ॥ ૧ ॥

(૬) શીન -પરદારપરિત્યાગ-બ્રહ્મચર્યં ચ આચરેત્ ।

સ કષ્ટાન્ મુચ્યતે તત્ર સુદર્શનનિદ્શનમ્ ॥ ૧ ॥

(૭) અતિધોરતપ કમા—નુપ્રાનેમ્બોડપિ દુષ્કરમ્ ।

પાલયન્ બ્રહ્મચર્યં સ્યાત્, પ્રશસ્ય સ્યુલભદ્રયત્ ॥ ૧ ॥

(૮) કમાનુભાવદુચિત પવ મોહાઘકારગહનવર્તિ ।

જય દ્ય દુગમાર્ગે ભ્રમતિ દ્વિ સસારકાતારે ॥૧॥

સંસારનગરે મનુષ્યભવરૂપધારે પ્રાપ્તેઽપિ ।
સ્તુજલિવિમોમોહેન અન્ધવજ્જીવસ્ય ભ્રમણમ્ ॥

卐 સ્ત્રી 卐

(૧) યદ્વિઘેરપિ ચિત્રાય રચયન્તિ તદ્ભૂનાઃ ।
પશ્યતાં શ્વશુરં ચૌરં, ચક્રે નુપૂરપાંડિતા ॥ ૧ ॥

(૨) અનેકકૌતુહલલીનચેતસા—
મેળીદશાં પશ્યત શક્તિમદ્ભૂતામ્ ।

યન્નાપિતસ્ત્રીગગન વ્યદારય—

ઘન્મલિકા ચ પ્રગુણીચકારતત્ ॥૧॥

(૩) દુશ્ચિન્ત્ય ચરિતં સ્ત્રીणां, યત શ્રેષ્ઠિપ્રિયા પુરા ।
ક્રુપે નિશ્ચિન્થ પાપાણ, સ્વદોષં ધનિકે વ્યઘાત્ ॥૧॥

(૪) ગાઠ રાગી ભતૃહરી વિરાગી થયા. સ સારની
અસારતા

યાં ચિન્તયામિ સતતં મયિ સા વિરક્તા,
સાપ્યન્યમિચ્છતિ જનં સ જનોઽન્યસક્ત. ।

અસ્મત્કૃતે ચ પરિતુષ્યન્તિ કાચિદન્યા,
ધિક્ તાં ચ તં ચ મદનં ચ હિમાં ચ માં ચ ॥૧

(૫) અકાર્યેપિ સ્વભર્તાર કલેર્મૂલં મૃગેશ્વજ્ઞા ।
પ્રેરયેદિવ હારાદિકૃતે કૂણિ નૃપં પ્રિયા ॥ ૧ ॥

(૬) કવિત્વ શક્તિથી નવા કાવ્ય રચી રોજ ૧૦૮
મહોર લેનાર ગંગદત્તને ઈર્ષાળુ કવિઓએ કળ્યાચારી સ્ત્રી
પરણાવી, શક્તિહીન કુર્યો, એ સ્ત્રી પરણાવીશ કહેતાં
ગળીઓ બળદ પણ ઉઠે છે.

પ્રોચ્યતે સ્ત્રીપરામૃતિસ્તિરશ્રામપિ દૂસગ્ન ।

ત્રિયા કારયિષ્યામિ શત્વેત્યુત્થિતવાન્ તૃષ ॥ ૧ ॥

(૭) પડિત પત્નીના શ્વિચરિત્રને જાણીને કાગડાધી
બીના સીને વિદ્યાર્થીએ ઝઘું

દિવા વિમેષિ કાકેભ્યો રાત્રૌ તરસિ નર્મદામ્ ।

કુતીયાનપિ જાનાસિ મકરસ્યાન્તિરોધનમ્ ॥ ૧ ॥

(૮) રે રે મણ્ટક! મારોદી યદહ ચણ્ડિતોજ્જવા ।

રામરામણમુઝાયા સીમિ કે કે ન ચણ્ડિતા ॥ ૧ ॥

(૯) માયા-માયાવી પદ્મીની પતિ ઘરજમાઈ ચદનને
થયેલ અનુભવ

ચાલેનાડ્ચુમ્વિતા નારી, ત્રાશ્વણોડ્તૃણગ્રાહક ।

કાષ્ઠીભૂતો ઘને પત્ની જીમના રક્ષકો ઘતો ॥ ૧ ॥

(૧૦) કાલિદાસ કમિત્રેષ્ઠ કુત્ર પરિણિ મુણ્ડનમ્ ।

અનંભ્યા યત્ર તાડયન્તે તત્ર પવણિ મુણ્ડનમ્ ॥ ૧ ॥

(૧૧) પુણ્યપાયોજનગસ્ત્રીપુ પુણ્યસ્ત્રીપુ રમેત ક્વ ।

યત્સ્તગર્ગ્વ કૃત્તે ત્રેદયા કાલિદાસમમારયત્ ॥ ૧ ॥

(૧૨) સાક્ષાદ્દૃષ્ટ્વાગ્રાધોડપિ તોપ યાનિ નિરક્ષર ।

રચકારો દધન્કન્ધે માર્યા તાચ દ્વપમાન્ ॥ ૧ ॥

સાન મરે આ ની પરણેલ કુડીએ। એક પલગપર
સાથે બેઠેવ જાર-અને સીને ખલે ઉપાડી હુપથી નાચ્યો,
કારણ સીએ જાગ સાથે બેઠવાથી પતિનુ સો વર્ષનુ આયુષ્ય
અભિનાના વરદાનથી થવાનુ જારને જણાવવાના મિયે
મૃખને હયો હતો,

(૧૩) यस्य नास्ति स्वयं प्रज्ञा, मित्रवाक्यं न मन्यते ।
नारीवाक्यं विनाशाय, यथा मंथरकोलिकः ॥ १ ॥

(૧૪) कुस्त्री क्रलेः पराभुतिः, सुराणमपि दुस्तहा
नश्य रे भूत सा याता, वैजीत्याकर्ण्य सोऽगमत् ॥ ૧ ॥

卐 शुद्धि 卐

(૧) જ્ઞાનીનો શુદ્ધ, અને અજ્ઞાનીનો દાસ.
તેં ઉપાડી લાકડો, ત્યારે મેં ઉપાડ્યું ધાસ. ૧

(૨) अश्विन्या च यदा वत्स, कामधेनौ तुङ्गमः ।
संजायते तदा नद्यां, वहर्लंगं किमद्भुतम् ॥ ૧ ॥

રાજાના માથસોએ ત્રિકાલવેદી પંડિતને ખોટો પાડવા
વાછડા વછેરાની બદલો કરી. ધો પ્રીને ખખર પડતા પંડીતના
કપડા ના આખ્યા, ફરીયાદ કરતા નદીની-આગમાં બળી
ગયા કહી રાજાની સાન ઠેકાણે લાવી ધનામ અપાવ્યું.

(૩) आग्निकाले समुत्थाने, बुद्धिर्यस्य न हीयते ।
स एव दुर्गतिं तरति, जलस्थो वानरो यथा ॥

દરીયાના તરતા વાંદરાને, તરતાં કેમ અટકયો એમ
ખીજ વાદરે પુછતા કહ્યું કે- મગર મોંમાં લાકડું પકડી
સમજે છે કે-મે વાદરાનો પગ પકડ્યો છે. આ તમાસો
જેવો ઉભા છું. તે સાલળી મગરે ભૂલ સમજી પગ મૂકી
દીધો.

(૪) यदेक स्थविरो वेत्ति न तत्तरुण कोटयः ॥

यो नृपं लक्ष्म्या हन्ति बृद्धवाक्यात् स पूज्यते ॥ ૧ ॥

(૫) ખાળરંડા એક વખત સાંલળતા મોઢે કરનાર

ગર્વીણી તાપત્રી, સુવર્ણ-કચોળી લઈ લમતી, ગર્વથી કહે
છે કે “અપૂર્વ શ્રુત કહે તેને આપુ નહિ તો-તેટલુ મોતુ
લઉ ” કઈકને કહે છે-પણ એ બુદ્ધિમાન મત્રીએ નીચેના
શ્લોકથી ગર્વ તોડ્યો

તુલ્ય જનક મહાવિરજો ધારેદ અણૂળગ સય સદસ્સમૂ ।
અદ્ય જાણસુ તા દિલ્લક અદ્યવા મમ ચોરય દેસુ ॥૧॥

(૬) કપટી માએ કપટ લોજરાળા નવી । શ્લોકનુ
સાખ મૂલ્ય આપે છે

મોક્ષ ત્વ રાજગત ક્ષિતિપતિતિલકો ધાર્મિક સત્યવાદી,
પિત્રા તે ગૃહીતા નવનવતિયુના દેમસોદ્યો મત્રીયા ।

ત્વ તા દેહિ ત્વગૃય સર્વલુગ્ધજનૈર્ભાવતે નત્યમેતદ્
નો જાનન્તિ ત્વદીયા સર્વલુગ્ધજના દેહિલ્લ તથાપિ
॥ ૧ ॥

(૭) બુદ્ધિ— એક રાજા યાચકને પોતાની દાઢી પ-
હાથ ફેરવી વાગ-આવે તેટની મદાર દેનો, એમ એક
પડિતને કહે તમે અભાગી છો-એક જ વાગ આવ્યો
ત્યારે પડિતે શ્લોક કહ્યો

ત્વદીય દંષ્ટ્રિકા રાજન્ મત્રીયથ વનો મથેન્ ।
તદા માગ્યમમાગ્ય વા જ્ઞાયતે સ્ફુટમેવ ચ ॥ ૧ ॥

(૮) પરી લે મ તો અણી નહિ, આજ્યા બાજન સાત,
અધડો તો કપટી કહે, દુન તરીની વાત ૧

તેહ તણે અઘડો સુણી, બુદ્ધિવંત આબ્યો દોડી;
અઘડો તેણે ભાંજ્યો, ભાજન સઘણાં ફેડી. ૨

(૯) ખાંધી મુઠી લાખની, ઉઘાડી વા ખાય,
ઠાગડો ગયો લાખમા, કેડી કરોડમા જાય

(૧૦) खलानामेव वैदग्ध्यं, खलानां चरिते खलु ।
चौरेण निहतां स्थालीं, तटाकाच्चौरमाददे ॥ १ ॥

(૧૧) सिद्धये नित्रकार्याणां भवेद् दंभोहि सुदर ।
जारं व्यापादयामास, घृतांघो ब्राह्मणो यथा ॥ ૧ ॥

(૧૨) બ્રાહ્મણે પાત્ર રત્નો વણિકને ત્યાં મૂકતા, તેણે
ધી વધુ આખ્યું, તેની મા પાછું આપવા આવતા તેને ત્યાં,
પણ ભીક્ષા વધુ પાછી-આપવા આવેલ યોગીને ત્યાં મૂકી,
યાત્રાએ ગયો પાછા ફરતાં-યોગીએ ન આખ્યાં, જ્યારે
પાંચ પેટી લઇ વેશ્યા આવતા લોભથી આખ્યાં, ત્રણે
નાચ્યાં. યોગી નવી બુદ્ધિ મળવાથી નાચ્યો.

योग्यदत्तानि यत्पण्य-बधू. पञ्चाप्यदायत् ।

बुद्ध्या द्विजाय रत्नानि तदहो बुद्धिरुत्तमा ॥ ૧ ॥

(૧૩) त्रिदशा अपि वञ्चयन्ते दाम्भिकै किं पुनर्नराः ।
देवी यक्षश्च वणिजा लीलया वञ्चितावहो ॥ ૧ ॥

(૧૪) માતૃ સુતાયા પિતૃ પુત્રયોશ્ચ,
કથા પ્રવંચાદમગેઽપ્યવંચિ ।

स्वबुद्धिवन्धात्सचिवेन चौर्य—

कृत्वाऽन्वहो धीपरिणामेष. ॥ ૧ ॥

મા ને કુવર અને દીકરીને રાજા પરણ્યો. સતાનોને
શું સગપણ ? એમ પુછી-સત વાલી દેવીને નિરૂત્તર ઠરી

(૧૫) વૈરમાદીયને પ્રાયન્છલૈ નં પ્રગલૈ વૈલૈ । ।

યથા શ્રેષ્ઠોત્તરાર--વૈર ન્યા હયો લલો ॥ ૧ ॥

સીની પરીક્ષા ઠરવા સમયને ગામ ગયો, સ્વપ્નદલે-
હાસી મોઢલી શીલ રાખ્યું, અને દાર લીધો બણી, ઘેર
લાવેલ-સીને એઠવાર મેણુ મારતા, તેણીએ પણ સોદા
ગરના વેશે-પતિના મુખમા થુકી બે ઘોઠા આખાને પ્રસંગે
મેણુ મારી વેર લીધું

(૧૬) દ્વદ્વાસ્તીતિ ચતુર્મંગ્યા, વેશ્યર્પિ શ્રેષ્ઠિ મિશ્રુકાન્ ।

પ્રેષ્ય પ્રત્યુત્તરોઽવાધિ મત્રિણા ધીસ્તતોઽદ્ભૂતા ॥ ૧ ॥

(૧૭) યો યથા યેન લુપ્તેત, ત તથા વોદયેદ્ લુપ્ત ।

દગ્ધકાકાદિ જટિનો યથા ત્રિશેન વોધિતા । ૧ ॥

(૧૮) પાંડવ ચારિત્ર અને મ્થૂલીલદ્ર ચાન્નિ માટે
પ્રાદ્યલોએ મિહરાજ પામે જઈ કાન લલેયો શ્રી હેમચંદ્રા
ચાર્ય મહારાજે પુરાણથી અને મુકિતીવી તેમને ચૂપ કયા
અદગ્ધસ્થાને કણને-કૃષ્ણ લાડ બાપ છે પણ આકાશવાણી
થઈ કે,

અત્ર દ્રોણશત દગ્ધ પાણ્ડવના શતત્રયમ્ ।

દુર્યોધન સદસ્ય ચ, કર્ણસપ્ત્યા ન વિગ્રતે ॥ ૧ ॥

સિંહો વલી દ્વિરદશુરમાસમોજી ।

સતત્મરેણ રતિમેતિ કિલૈકગારમ્ ।

પારાપત સ્વરશિલાકળભોજિનોડપિ ।

કામી ભવન્ત્યનુદિનં વદ કોડત્ર હેતુ ॥ ૨ ॥

(૧૯) નૃપ શિઃ નિપતન્તિ, બીજ જાતજાતકારી,

ઉદ્યમકરી સુબુદ્ધિ,-મન્ત્રિયે તે નિવારી ।

ભૂપ નિજ સુત ડેરી, આવતી દુર્દશાને,

ઉદ્યમકરી નિવારી,-જ્ઞાન ગર્ભ પ્રધાને ॥૧૥॥

(૨૦) વરં વૃદ્ધિર્નસા વિદ્યા, વિદ્યયા વૃદ્ધિરુત્તમા ।

વૃદ્ધિરહિના વિનશ્યન્તિ. યથામી સિંહકારકા. ॥ ૧ ॥

(૨૧) વખત વિચારી વાણીયો, મૂછ ચઢાવે કાન,

વખત વિચારી મૂછવળી, નીચીકરે પ્રમાણ. ૧

વાણીએ ઉદ્ધત પઠાણને યુક્તિથી ક્ષના ધરી, એકવાર નહિ પણ સાઠી સાત વાર નીચીં કહી.

(૨૨) વાણીઆઓએ બુદ્ધિથી લખી આપ્યું કે મહે-
સાણાના ભાટ જમે કાલ.

સામું બુવે ત્યાં ભલો રહે ને, આવો કહેત્યાં એસે,

ભાટ પ્રાદાણતું લાકડું, તે વણ છેલ્યું પેસે. ૧

(૨૩) જાતેન ચળકાલકુલોદ્ભવેન, દત્તં દ્રિયા યદ્યવનસ્યવિત્તમ્ ।

પશ્ચાલ્લૌ તત્તનય. સ્વવુદ્ધયા, તાત્કાલિધી-

સુલ્લક્ષ્મીરાણામ્ ॥ ૧ ॥

(૨૪) ઉત્તમં પ્રણિપાતેન શૂરં એદેન યોજયેત્ ।

નીચમલ્પ પ્રદાનેન, સદૃશં ચ પરાક્રમે. ॥ ૧ ॥

શિયાળે-સિંહ, વાઘ, વરૂ અને શૃંગાલને આ
ઉપાયોથી દૂર કરી મડકું આપું.

(૨૫) બુદ્ધિર્યસ્ય ચલ તસ્ય, નિપુર્ણમ્નુ કુતો ચલમ્ ।

ચને સિદ્ધો મદોન્મત્તો શશ્વે નનિપાતિત ॥ ૧ ॥

(૨૬) બુદ્ધિધન ચિનાણે પ્રિનાને શુક્ષમા પ્રમવ કરાવીને.

શુક્લિથી વાધ અને વાદરાને ભગાડ્યા

ચલતો મદતી પુદ્ધિસ્તત્કાલ જાયતે ચદ્ધિ ।

વિગોપિતૌ કપિયાતૌ જગલેન ચલ વિના ॥ ૧ ॥

બળથી બુદ્ધિ આગળ । જે ઉપ ? તત્કાળ,

વાનર વાધ વિગોનીઆ, એડલડે ચિયાળ ૧

(૨૭) માનગ કથા-દહી ખાવા જતા જળામા ભરાયેલ

કાકલાને કેદારનુ કકણ ડહી, કાગી જવાના પહાને મોર

કષુતર ને ઉદરને ક્રમાવ્યા પણ ચતુર ઉદરે ગળ દઈ

દરમા પેમી જઈ મવ ને બચાવ્યા

ખી લી—ઈસ ખીલમે મે ઉલ ખીલમે જે ઉદરનુ આય,

લાખ ટકા આપુ રોકડા, સુખે બેઠો ખાય ૧

ઉદર—ભોય થોડી ને ભાડુ ઘણુ, જવનુ લેખમ થાય,

વમે તો દહા આપો રોકડા પણ કસો મામી કોણ ખાય ૨

અકટસ્ય કણ્ઠ કથ પુણ્યમાલા વિના નાસિકાયા કથધૂપગન્ધ ।

અરુણસ્ય કર્ણે કથ ગીતનાદ અપારસ્ય પાદે કથ મે પ્રણામ ॥૧॥

卐 મૂર્ખતા 卐

(૧) વિષાભિરનયચામિ—રપિ કાય ન મિશ્યતિ ।

વ્યથદામતા તો ચેત્ પ્રયારોઽથ નિર્દાનમ્ ॥૧॥

(ચા. મિત્રા - વૈષ-દૈવજ-નૈવાલિ-વ્યાકરણી)

(૨) કચ્ચિન્મત્વેષ્ટદેવીં કિલ નિજરમણીં પૂજયન્ પ્રાપ કાચ્ચિત્,
મૂર્તિં લમ્બોદરીયાં તદધિકચલિનં મૂષકં તદ્મુજં ચ ।

શ્વાન સંસેગ્માન. પુરરયિ રમણીં, સ્વાં ચ તત્તાડયિત્રી,
માનર્ચાતીવ મૂર્ત્ત્વઃ કલયતિ ન મતિ, સ્વલ્પમાત્રોપદેશાત્ ॥૧॥

અન્નપૂર્ણા મહાદેવી સ્વભાર્યાના પૂજકને મહાત્માએ
નાની ગણેશમૂર્તિ પૂજ્યથે દીધી. પણ તેને મૂષક લઈ જતાં
બળવાન તેની ક્રમે ખીલ્લી, કુત્તાને છેવટ ભાર્યા પૂજક થયે.

(૩) હિતાર્થિભિ મુદ્ધિતમાનસાનાં, પૃષ્ઠે ન ગન્તવ્યમનશ્ચરાણામ્ ।
દિવં વ્રજન્તોન્યપતન્ દ્વિજાસ્તે, યન્મોદકોન્માપકવિપ્રપૃષ્ઠે ॥૧॥

(૪) શાસ્ત્રના આશયને ન સમજે તે અવિવેકી ઉંધે
અર્થ લે-પડિત પુત્રની જેમ.

માતૃવત્ પરદારાણિ, પરદ્રવ્યાણિ લોષ્ઠવત્ ।

આત્મવત્ સર્વભૂતાનિ, યઃ પશ્યતિ સ પણ્ડિતઃ ॥૧॥

(૫) મૂર્ખશિષ્યો ન કર્તવ્યો, ગુરુણા સુખમિચ્છતા ।

વિહમ્બયતિ સોઽત્યન્તં, યથા વટકમક્ષક ॥૧॥

(૬) અપણતા-અવ્યાપારેષુ વ્યાપારં, ય પુમાન્ કરુમિચ્છતિ ।

સ એવ નિઘન યાતિ, કીલોત્પાટીવ વાનર. ॥૧॥

વાદરે અર્ધવિલક્ત શાખા મધ્યગત ખીલે ખેંચતા

પુરુષ વૃષણ કચરાતા મર્યો.

મૂર્ખ સાથે વાદ ન કરવો-

(૭) પલાશ પુષ્પિતં દષ્ટ્વા, મૂર્ખો વદતિ પાટલ. ।

યષ્ટિસુષ્ટિપ્રસાદેન, મો મો પાટલ પાટલઃ ॥૧॥

(૮) સ્વદેશે પરદેશે વા, યત્ર ગચ્છતિ મૂર્ખકઃ ।

તત્રાપિ પ્રગટં ભાવિ, યથા મસ્તકઝમ્પક ॥૧॥

- (૦) હો હસ્તો હૌ પાદૌ ચ, દશ્યતે મનુજાદૃતિ' ।
 અહો વપીન્દ્ર રાણેન્દ્ર ગૃહ કિન્ન કરિષ્યતિ ॥૧॥
 સૂચિમુખે દુરાચારે રણ્ડે પળિંદતમાનિનિ ।
 ~સમયો ગૃહાગ્ને સમયો ગૃહમહ્નને ॥૨॥

卐 સ્તોત્ર 卐

- (૧) નાહ નાકો મહારાજ હમોઽહ વિમલે જલે ।
 નીચસદ્ગુણસદ્ગુણેન સુત્યુરેય ન મશય ॥૧॥
- (૨) માતાયેકા પિતાપ્યેકો મમ તસ્ય ચ પશ્ચિણ ।
 અહ મુનિભિરાનીત સ ચાનીતો ગયાશિમિ ॥૧॥
- (૩) અજ્ઞાનકુલશીલમ્ય ન દાતય પ્રતિપ્રય ।
 મત્કુળમ્યાપિ ત્રોપેણ દુના મત્તપિસર્પિણી ॥૧॥
- (૪) ન સ્થાત ય ન ગતય મહાર કુષ્ટકર્મણ ।
 શૌન્ડે મહ પય પીત વારુર્ણી મન્યતે જન ॥૧॥
 કલાલમિત્રના વિવાહ નિમિત્તે, અત્યાચ્છદથી રાજ
 માન્ય વદન વિપ્ર વનમા મિત્ર સાથે બેઝીને પોતે દૂધ
 અને મિત્રોએ દાડ પીધો, પણ રાજપુરુષોના કહેવાથી
 વિપ્રે દાડ પીધાનુ કહી રાજાએ દેરાવટો દીધો
- (૫) મોટાની ડાયા પણ ફલદાયી છે અશ્વત્થામીના
 વિમાનની ડાયાથી ગોવાળ નજી પદ બનાવી શક્યો
- (૬) જનુફલાનિ પદમાનિ, પતતિ વિમલેજલે ।
 પતિતાયેવ દૃષ્યતે હમક અને કુડાલુ ॥૧॥
- (૬) દેહિન સાધુમસગાત્ શ્રવણમાત્ર વૃતાદપિ ।
 સદ્ગમમમુગિના સ્યુ યથા સેવનકૃદ્વિષ ॥૧॥
- (૭) સાધૂના દર્શનેનાપિ સ્યાદ્રાગોઽરિ નિર્મલ ।
 નામ્બીદલાચીપુત્રો નિ વશાગ્રસ્થોઽપિ કમલી ॥૧॥

- (૮) સુધૌર્ધમિષ્ઠસંસર્ગ, ઘર્માર્થી વિદધીતં યઃ ।
 સ ભવેદ્ધર્મલાભાય, શ્રીમન્નદ્રકુમારવત્ ॥૧૧॥
- (૯) સાધૂનાં દર્શનં વોધિ વીજલાભાય નિર્મિતમ્ ।
 ભવેન્નન્દનયુગ્મસ્ય, યથા મૃગુપુરોવસ ॥૧૧॥
- (૧૦) ઉત્તમાધમયોઃ સદ્ગ--ફલં લઘ્વં પરીક્ષયા ।
 પ્રભાકરેણ વિપ્રેણ, તત્-કાર્યા સુસદ્ગતિઃ । ૧૧॥

卐 વિવિધ 卐

- (૧) ડરબ્રકાકિણ્યુદવિન્દુક્ષાત્ર, વણિકૂત્રયીશાકટમિશ્રુકાચૈ ।
 નિર્દર્શનૈર્હારિતમન્યં જન્મા, દુઃખી પ્રમાદર્વહુ શોચિતાસિ ॥

૧ પુષ્ટ થેટો ને વાછરડો । ૨ કાઢીણી તુલ્ય વિષય
 માટે સહસ્ર સુવર્ણવત્સતુલ્યલવ ન શુભાવવો । દર્ભાશ્ર-
 બિન્દુવત્ વિષય માટે ક્ષીરસમુદ્રવત નરલવ ન જોવો ।
 ૪ આશ્રવત્ વિષય રાજ્ય નરલવ. પિતાએ પરીક્ષા માટે
 એક-એક મહોર ત્રણ પુત્રને આપી, વ્યાપાર કરવા મુદત
 આપી. એક કમાયો, એકે મૂડી રાખી, એકે ઉડાવ્યું, ।
 ૬ વિષયાદિ કુમાર્ગ છોડી, શમદમાદિ સુમાર્ગ-જીવન
 ગાડું હોકવું । ૭ પ્રમાદિ ભિક્ષુકે મહિરામત્ત થઈ કામ-
 કુલ ફેડયો, -પણ જો કષ્ટ સાધ્ય તે વિદ્યા સિદ્ધ પાસે
 લીધી હોત તો દુઃખી ન થાત. ।

- (૨) કિં ચૈતદ્ધવતા ભદ્ર, શ્રુણુ મહાવ્રતપશ્ચકમ્ ।
 તથા તન્યં યથા તન્યે, રોહિણ્યા વ્રીહિપશ્ચકમ્ ॥૧૧॥
 (ઉઝીયા, લખખયા, રખીયા, રોહીણી કથા)

- (૩) કુલીના વ્રતમજ્જેડપિ, હિતમેવાચરન્ત્યહો ।
 દશધોવિત્તવન્નિત્યં નેદિપેનોડવકોર્પપિ ॥૧॥

- (૪) સુચિર પરિપાત્યાપિ, વિફલ વ્રતમુદ્દિશત ।
પદયાચ કુણ્ડયોક્તોઽગાત્, તતો દીર્ઘતપો અપિ ॥૧॥
- (૫) ન ચલે મેઘ ચુલેવ ત્રિદશન્વાલિતોઽપિ સન્ ।
મ્થિગ્નુધિ શુધ્ધધર્માન્દ્રેણિક ક્ષિતિપાલવત ॥૧॥
- (૬) પ્રત્યેક ધુધ નભિ રાજપિ
રાજઋદ્ધિ તપ પરિહારી, લીધેા સજમભાર,
પરીક્ષા તપ ઈન્દ્રે કીધ, ન અત્યેા નભિ લગીર ૧
- (૭) જાણ ન દુષ્ટ પત્તા, માળખસ સ્વ પાણિ જો પાય ।
તાચ ન ધમ્મ મેઘ્ણતિ માત્રજો તેયલિસુઝવ ॥૧॥
- (૮) વેશ ભજવી ભણ્યેા, અદ્રસેન શ્રાદ્ધરાજા અને
અદ્રીધાત ના દાન ન જ મળતા, છેવટ માધુવેશ ભજ્યેા
પછીતો—

આરમ્ભે નત્યી દયા મહિલાભગેન નામપ રમ ।
સકાપ સમ્મત પવજ્ઞા અત્યગદ્ધેણ ॥૧॥

(૯) ઓ સાધુ ઓ શ્રાવિકા, તુ વેશ્યા હુ ભાડ,
મારા તારા નામના, પત્યરા પડથે ગાડ ૧

- (૧૦) ઘોરમલ્લઘમુર્ઘેણ તપસા ચંચ નશ્યતિ ।
પ્રાપ્ત વિન્ધતિપુત્રેણ સ્ત્રીવધેઽપિ ત્રિવિષ્ટપમ્ ॥૧॥
- (૧૧) દુઃસ્વ દારિદ્ર્યદૌભાગ્યદારુપુણ્ડરવાનર ।
તપ્ત તપો મનોઽમીષ્ટ, સાધયે નન્દિવેણવત્ ॥૧॥

(૧૨) પચેન્દ્રિયવધાતુગ્રકૂરુમક્રોઽપિ સન્ ।
તપ પ્રમાગદ મો દૃઢપ્રદારોવ શિવ મજેત્ ॥૧॥

- (૧૩) ભવેદ્ ભાવનયા હીનમર્હદ્ દર્શનમઙ્ગિનાં ।
ભવાન્તરેઽપિ વોધાય કનલશ્રેષ્ઠિપુત્રવત્ ॥ ૧ ॥
- (૧૪) અર્હત પ્રતિમામર્ચ્યા, પૂજયન્ પરમાર્હત ।
કુમારપાલશ્માપાલ, ઇવ સંપદમન્તુતે ॥૧॥
- (૧૫) દદ્યાદ્ ભાગવતી ભક્તિઃ, પદવીં પરમેષ્ઠિન ।
પ્રકાપિ ભાવનઃ ક્લૃપ્તાકૃણિશ્ચોણિપતેરિવ । ૧॥
- (૧૬) નિમિત્તઃ ફલદોઽલ્પોઽપિ, નિયમઃ સ્થિરચેતનામ્ ।
ત્રન્થિમાત્રકૃતપ્રત્યા-ચ્ચગ્ને યશ્નકપર્દિવત્ ॥૧॥
- (૧૭) ઇહાપિ ફલદાયી સ્યા, નિયમો વૈનતુલવત્ ।
નિજસામર્થ્યતસ્તસ્માદ્ ગૃહ્ણીયો ત સ્તમાન્તિ ॥૧॥
- (૧૮) ય કશ્ચિદપિ કર્તવ્યો, નિયમ ધર્મમિચ્છુના ।
યદિહાપિ ફલનાપ્ત્યે, કમલશ્રેષ્ઠિવદ્ભવેત્ ।
- (૧૯) અજ્ઞાન્યપિ ચ ગૌપઃ, આરાધ્ય નમસ્કારં મૃતઃ ।
ચંપાયાં શ્રેષ્ઠિ સુત, સુદર્શનો વિશ્રુતો જાત ॥૧॥
- (૨૦) સદ્યો મ્રિયસ્વ જીવ ત્વં, ત્રિરં જીવ મ્રિયસ્વ વા ।
મા જીવ મા મ્રિયસ્વેતિ, તત્તો રુષ્ટો મૃશં નૃપઃ ॥૧॥
- દેવે વીર પ્રભુને કહ્યું મર, શ્રેષ્ઠિકને ચીરજીવ,
અભયકુન્ડને મરવા જીવ, કાલ સૌકરીકને ન મરીસ ન
જીવીશ
- (૨૧) મુક્ત્વા ચ મેઽન્તિકાગતૈઃ, પઠનીયમિદં સદા ।
જીતો મવાન્ વર્ધતે મી, સ્તસ્માન્ માહન માહન ॥૧॥
- (૨૨) અમુલ્ય માનવ જીવનને વ્યર્થ પમાડી નાટકા-
દિમા મસ્ત રહેનારને મૃદગ ધિરૂં ૩ વિગેરે કહે છે.

સલામા ગણિડા આ ડગી ગાન કરતા મૃદગાદિ શું
કહે છે તે પૂછતા ઠવિએ રાજાને નીચે મુજબ કહ્યું

વિગ વિગ ધિગે પ્રતિવોધયતિ મૃદક્ષો

વીળા તદા કયયતીતિ નરેશ કક્ષમ્ ।

શ્રોતુ સ્થિત જનઋદમ્બઋમમુમમુશ્ચ

ચાહ પ્રસાર્ય વદતિ ત્વિહ નાયકેતિ ॥૧॥

મૃદગ લખત હુ ધિક હૈ ધિક હૈ,

સ્વર તાલ પુગત હ ઈનકો કિનકો,

તબ ઉત્તર રાડ બતાવત હૈ,

ધિક હ ઈનકો ઈનકો ઈનકો ૧

(૨૩) વિદ્વાન પડિતને રાજાએ કંઈ ન આપ્યું ને
લવાયાને ધણુ ઈનામ દીધું પડિતે શિષ્ય સ્વજનોને કહ્યું

વિદ્વાસ સાવધાના શ્રુણુ મમ વચન દ્રવ્યલોભાર્થિનશ્ચેદ્,
ગન્તવ્ય સાદરેગ ક્ષિતિપતિભુવને ભૂપસેવા વિધાતુમ્ ।

મીમાસાયાયત્તર્કાંગમવિધિયદ્યો દૂરતો વર્જનીયા

શિક્ષિતવ્યા મુશિષ્યા ધિગ વિગ ધિગતા, ચેદ ચેઈતિ

શબ્દા ॥ ૧ ॥

(૨૪) જ્ઞાન જ્ઞાનીની મહત્તા કે વારાગ જ્ઞાની ? શેઠે વીસ
દિવસ ઢ્યા કરનારને વીસ-ને નાચનારીને એક રાતના
હજાર આપ્યા બાણી સંમેદ શાસ્ત્રીજી બોલ્યા—

અહો ! દુનિયા અવળો થઈ ગઈ, પાપમાર્ગે બાય દોડી,

હગમજણી તો હજાર લઈ ગઈ, કથાકારને હા ! દોડી,

(૨૫) ભોજ પામેથી વાણીએ પરલવ ખાતે લાખ
લીધા, પણ બળદ વૃત્તાન્ત બાણી પાછા દીધા

ઈહ ભવે દેંભો દોહિલો, પરભવ વલી વિશેષ;
દ્રષ્ટાન્ત સાંખળી બગદનો, તણએ ઋણ અશેષ. ૧

(૨૬) ગોપો વઝૂલગુલાગ્રે, પ્રોતયૂકોત્યપાતકાત્ ।
અષ્ટોત્તરશતવારન્, શુલિકારોપણન્ મૃતઃ ॥ ૧ ॥

(૨૭) મદ્દેણ હોદ્દઅન્નં, મદ્દં પાવેદ્ સવ્વચ્ચો મદ્દં ।
હત્તો કળ્લહો સળ્લયો, મેરંડો તત્થ મુંચદ્ ॥ ૧ ॥

(૨૮) દયાયુક્તો દરિદ્રોઽપિ, શત્રુર્હિ સુલકારકઃ ।
પ્રતિષ્ઠે હિ યથા ગૌરે, ચૌરેણ પટમર્પિતમ્ ॥ ૧ ॥

(૨૯) પુણીયા શ્રાવકને નમું, વીર પ્રશંસા કીધ;
દોહડા સાડા બારમાં, સાડમી ભગતિ કીધ; ૧

(૩૦) પરસ્મે ચિન્તત પાપમત્માનં સમુપૈતિ ।

ધર્મે જય ને પાપે ક્ષય, એ વાતનો શ્યો લેખો ?;
શ્રીધર કહે સુણ હો રાજન્ ! ન માનો તો કરી દેખો ૧

આ દુહો સ્ત્રીના કહેવાથી શ્રીધર રાજાને કહી એક
સુવર્ણ લાવતો. અદેખાએ દુગની શિખામણુ દઈ, રાજાને
દારૂ પીનાર કીધો. પહેરામણી-અદેખે પત્ર લઈ નાક કાન
કપાળ્યા.

(૩૧) ખોદેગા સો પડેગા, તુમે કીકર ન રાખો ભાઈ;
ચીકી આપી પ્રાહ્મણુને, ને ગદ્ધે ચઢ્યો નાઈ. ૧

(૩૨) કરે તેવું પામે—

દેખો રંડિકા ચાલા, શિર મુંડા મુંડ કાલા;
દેખો મરદાંકી હત ફેરી, મા મેરી કે તેરી. ૧

(૩૩) ઠટ્ટ વચન પર—

અરે બાઈ બાડી, છાસ દેજે બાડી,
જેવી તારી વાણી, એવું રેડયું પાણી ૧

(૩૪) ન ચિન્તયેત્ પરદોહ-માત્મથ્રેયોઽર્થિક પુમાન્ ।
ઘઘ્ગ પપાત યદ્દોહ સ્થગીરાયૈ વિનિર્મિત ॥૧॥

(૩૫) ઘર ન પરનિન્દાયા, પાપ તા કુર્ત સત ।
અદૃતાન્યન્યપાપાન્યાગચ્છન્તિ જગ્તીમિત્ર ॥ ૧ ॥

(૩૬) પત્તપિ યમ્મરયણ કૂરો હારે કોહમોહધો ।
જહ્નુ કુલ્લાલનામો સમણામાસો ગુરુપશોભી ॥ ૧ ॥

(૩૭) પરસ્પરસ્ય મમાણિ યે પ્રદતિ નરાધમા ।
પરસ્પર ક્ષય યાતિ, ઘટિમકોદરસપવત્ ॥ ૧ ॥

(૩૮) પળિડતોઽપિ ઘર શત્રુ-નૈ મુખાં હિતકારક ।
ઘાતરેણ હતો રાજા વિપ્રા-વૌરેણ રક્ષિતા ॥ ૧ ॥

(૩૯) વડા કેમ થાય—

મારી કુટી અચ્યુર કરી, બહારાવીએ ભૂડી મગી મરચાની,
મિશ્રિત ખાર તણુજળછાંટી, પીડા કરી વેલણુથી વણુવાની
અતર ડેહ કરી ઊંચકીને, તળીયે વળી તેલ વિધે તપતાની,
તો પણ પડ પ્રકુટિલ દાખે, વિશ્વવિધે જીએ રીત વડાની ૧

પહેલે યે હમ મરદ, મરદસે નાર કહાયે,
ઠર ગગાયે શનાન, પાપ સળ દગ ગમાયે
ગીના પનરે યુદ્ધ, ઘાવ બરછીકે ખાયે,
ઉતરે ગાતા ખાય, તણી હમ બડે કહાયે ૨

કુદ્ગાલેજ વિદારિતા વસુમતી પશ્ચાત્પાપાદહનમ્-
તત્પાપિષ્ટકુલપાદહનન દહેન ચક્રધ્રમમ્

રજ્જ્વા છેદનતાડનં ચ દહનમેતદ્ વિસોઢં મદા,
ગ્રામ્યસ્ત્રીકરટંકણં વહુકૃતં ત્વત્તોઽપિ દુઃખં મહત્ ॥૧૧॥

(૪૦) ઘડાની આપવીતી—

કોદાળેથી હણી હણી મુજને, લોંચમાંહેથી કાઢી;
ગદ્દા ઉપર નાખી મુજને, ઘેર લાવ્યો કુંભાર. ૧
પાણી નાખી પગ થકી બહુ, ગુંદી નાખી અરે રે;
આકે મુકી ફરરર ઘણી, ફેરવી તે પછી તો. ૨
કુંભાકારે રસી થકી મુજને, છેદી લીધો કુંભારે;
માર્યા તેણે ટપ ટપ ટપલાં, તોય આવ્યો ન આરો. ૩
ભઠ્ઠી માહે ભડભડ બલતે, રાત દિન શેકી લીધો;
મૂલ્યે લેતી નારી મુજને, મારી મારી ટકોરા. ૪
મોટો ફરીને માથે મૂકી, ગોરડી પાણી જાયે;
કોમળ સ્પર્શે રૂમઝુમ કરતો. હર્ષના આંસુ આવે. ૫
ઉંચી પદવી પણ જો ફૂકું, ઠીબ કહી ફેંકી દેવે;
વિષ્ટા કચરો તેમા ભરીને, નાખી દેતાં ઉકરડે. ૬
ચેતન કળેટો સહન કરીને, પામજો ઉચ્ચ પદવી;
ગંભીર બનીને રાજેન્દ્ર કહે છે, સાધજો સર્વ સિદ્ધિ. ૭

(૪૧) કાન પર રહેલી કલમ કહે છે—હું કેવો ઉપકાર
કર છું ?

જડસે ઉખાડકર, સુકાય દીયે મોહે પ્રાણ,
ઘોટ દારી ધરી મોહે, ધુવે કે મકાન મે;
આકુસે તરાસ કર. ગાઠ મોરી કાટ ડારી,
અંતરમેં ચીર ડારી, ધરે નહિ ધ્યાનમેં. ૧

ચાહી માહે બોરી બોરી, કરે મુખ ઢાળો મેરે,
 કરે મેં Cબરો તોહી, જાનકો જહાન મે,
 પરી હું પરાયે વમ, તણુ નહિ પદોપડાર,
 ચાહે ધીસ બડ, યુ કલમ કહે દાનમે ૨

(૮૨) મિશ્નો કયા જ્ઞવાતે નહિ શફરિવધેજાલમનાસિ મમ્યા
 સ્તે ધૈ મધોપદશ્યા પિવસિ મધુ સમ વેદ્યયા યામિ
 વેદયામ્ ।

દત્તાત્રિ મુર્ધ્વરીણા તવ ક્ષિપુ રિપો મિત્તિ મેત્તાસ્મિ
 વેપામ્,

ચૌતોઽસિ શ્વતેતોસ્તગયિ સકલમિદ નાસ્તિ નષ્ટે
 વિચાર ॥ ૧ ॥

ભોળા ભગત અને લિખુનો મ વાદ-એક વ્યસનથી
 સાત પડયા

લિધુક તારી કયા જુની?, ના, ના, એ છે બળ શુ થેવી,
 મચ્છી પશુ શું બક્ષે છે તુ ?, હા, હા, તે વિષુ મધથી શુ ૧
 ત્યાગી થઈ ૧ મધ પીવે છે?, વેશ્યા મગે મોજ પડે છે,
 વેશ્યા સગી કેમ બન્યો છે?, દુરમન બચનો આશરો એ છે ૨
 દુશ્મન તારે હોયજ કયાથી?, ખાતર પાડુ જેહને ત્યાથી,
 ચોરી કરવી શાને કાજે?, જુગટાનો છે શોખ તે માટે ૩
 આથી તો તુ નરકે બાઈશ, બ્રહ્મની બીજી ગતિ ન માનીશ,
 અહો અહો હે ચેતન ચેતો, એક વ્યસનથી સાતમા પડ્યો ૪
 પાપી દુર્જન સગ તણને, ધર્મી મગે જિન ધર્મ કરીને,
 ઝતો ધરીને કમ દહીને, નાજેન્દ પામળો સુદિત પુરીને ૫

(૪૩) પરાન્નપ્રિયબ્રાહ્મણાનાં પરસ્પરોક્તિ.—

શિષ્ય-સતિકતા ઢેકરાયાન્તિ, સશબ્દા પાનવાયવઃ ।

પુનરામન્ત્રણ પ્રાપ્તં, કિ કરવાણિ તાત મોઃ ॥ ૧ ॥

ગુરુ - પરાન્નં પ્રાપ્ય દુર્બુદ્ધે । મા પ્રાણેષુ દયાં કુરુ ।

પરાન્નં દુર્લભ મન્યે પ્રાણા જન્મનિ જન્મનિ ॥ ૧ ॥

(૪૪) ઠરે તેલું પામે. રાજા પ્રાહ—

વૃત્તિસ્તુ ધવલા જ્ઞેયા, તૈલ પીતઞ્ચ દૃશ્યતે ।

દીપો રક્તસ્તથા માતિ, કજ્જલે શ્યામતા કથમ્ ॥૧॥

પણ્ડિતોવાચ-ચાદૃશ મુચ્યતે ચાન્નં, પન્યતે જઠરાગ્નિના ।

દીપેન તન્નસં મુક્ત, નીહારોઽપિ ચ તાદૃશઃ ॥૨॥

દીપો મક્ષયતે ધ્વાન્તં, કજ્જલ ચ પ્રસૂયતે ।

યદન્ન મક્ષયતે, નિત્યં, જાયતે તાદૃશી પ્રજા ॥ ૩ ॥

(૪૫) સૂર્ય મત્તરિમુન્નય્ય. જીમુતં મારુત ગિરિ ।

સ્વયોનિ મુષિકા પ્રાપ્તા, સ્વજાતિર્દુરતિક્રમા ॥૧॥

(૪૬) જાતિ સ્વભાવઃ— માર્ગ ભૂદ્યો રાજા જંગલમાં

તાપસ્યપુત્રીને પરણ્યો ને પટરાણી કરી, પણ તે પશુવત્

ચાલી અખંડ દિપકનું ધી પીતી, તે અખર પડતાં તાપસને.

પૂછ્યું તો કહે અરાખર છે—

કુનીસે હરણી ભઈ, હરણીસે ભઈ ગાય;

ગોઆમે નારી બની, જાતિ સ્વભાવ ન બાય. ૧

(૪૭) ન શિક્ષિતોઽપિ પ્રકૃતિ, નીચો મુચ્ચતિ જાતુચિત્ ।

રાજસેવ્યપિ માર્જારો દીપં હિત્વા રુમગ્રહીત્ ॥૧॥

(૪૮) બાણું છું પણ કહેતો નથી. નહાવા ગયો તો ગગ;

થોની પુંઠમાં આંગળી ઠરે તો, ઢીલા થાયે અંગ. ૧

(४६) प्रवृत्तिं वगैरनु ज्ञान आक्षुण्ण—

जालु जालु शुं करे, तारा जालुपलुभा धूण,
शेकाधुी ठडे शेठने, धन वेध गया हर १

(५०) अनागतघिघाता च, प्रत्युत्पन्नमतिस्तथा ।

द्वावेतौ सुगमेधेते, यद्भविष्यो विनश्यति ॥ १ ॥

(५१) वनभा तृषित पाण्डवेभाना चारने सरोवर
धिष्ठित देवे निश्चेष्ट कर्मा—युधिष्ठिरे उत्तर दध स्वस्थ कर्मा

प्रश्न - क मोदते ? किमाश्चर्यं ? क पथा ? का च वार्त्तिका ?

पतन्मे मृहि राजेद्र मृता जीवति पाण्डवा ॥१॥

उत्तरम्-पञ्चमेऽह्नि पृष्ठे वा, शाक पचति स्वगृहे ।

अनृणी चाप्रधानी च स वारिचर मोदते ॥ २ ॥

अहन्यहनि भूतानि गच्छन्ति यममिदरे ।

क्षोपा स्थावरमिच्छन्ति किमाश्चर्यमत परम् ॥३॥

धर्मस्य तस्य निहित गुहायाम्

महाजनो येन गत स पथा ॥ ४ ॥

अस्मिन्महामोहमयकटाहे स्याग्निना रात्रिदिवे घनेन ।

मासर्ववर्षी परिघट्टनेन भूतानि काल पचतीति वार्ता ॥५॥

(५२) अध पश्यति किं वृद्धा ? पतित सय किं भुवि ।

रे रे मुढ न जानासि ? गत तारुण्यमौत्तिकम् ॥ १ ॥

(५३) गच्छ शुकर मद्र ते मृहि सिद्धो मया जित ।

पण्डिता पय जाति सिद्धशुभरयोगम् ॥ १ ॥

(५४) गतानुगतिषो लोको न लोक पामार्थिक ।

शोरो राजकुले सर्वे वृन्तरमदने मृते ॥ १ ॥

- (५५) गतानुगतिको लोको, न लोकः परमार्थिकः ।
वालुकालिङ्गमात्रेण, गतं मे ताम्रभाजनम् ॥ १ ॥
- (५६) अपरीक्षितं न कर्त्तव्यं, कर्त्तव्यं सुपरीक्षितम् ।
पश्चाद्भवति सतापो, ब्राह्मणी नकुलं यथा ॥ १ ॥
- (५७) न विश्वसेत् पूर्वविरोधितस्य, शत्रोश्चमित्रत्वमुपागतस्य ।
दग्धा गुहा पश्य उलूकपूर्णा, काकप्रकीर्णेन हुताशनेन
॥ १ ॥
- (५८) संप्राप्तामपि पापात्मा, भोक्तुं न लभते श्रियम् ।
स्वर्गमत्याजयच्छक्र, सङ्गमं वीरवैरिणम् ॥ १ ॥
- (५९) पठनायोद्यमः कार्यो, धर्मतः स्सलितोऽपि यन् ।
पठितः स्थानमागच्छे-च्छीरत्नाकरसूरिवत् ॥ १ ॥
- (६०) कृतो हि संग्रहो लोके, काले स्यात्फलदायकः ।
मृतसर्गसंग्रहेण, लेभे हारं वणिक् पुरा ॥ १ ॥
- (६१) असम्भाव्यं, न वक्तव्यं, प्रत्यक्षं दृश्यते यदि ।
यथा वानरसंगीतं, तथा तरति सा शीला ॥ १ ॥
- (६२) नामथी शुं?—

अभर भरंता में दीठो, लीभंते धनपाण;
लच्छी छाणुं वीणुती, ललो भारे ठंठणुपाण. १
अरीअे पतिनु नाम उदलवा लठ लीधी पणु उयर
मुजण अनुलव थता आअर छोउथो.

(६३) स्याद्वाद रक्षित अध समा—

पञ्चान्धा गजदर्शनार्थमगमन् कर्णाङ्घ्रिशुण्डाङ्घ्रिजः,
पुच्छान् वीक्ष्य गजं वदन्त्यथमिथो दृष्टो मया कीदृशः ।

ર્પસ્તમ્ભકદ્રવ્યગ્રોથવલ્લભ ચક્રુર્વાદ જડા—
સ્તદ્વન્ સર્વમતાનુગા મદ્યુના સર્વાદ્ગ્રાદી ।જન ॥૧॥

(૬૪) શ્રી સરસ્વતી વિવાદમા છેવટ બ્રહ્માયે વિવેક
હોય તો બને માગ હદ્યા

ગીતજ્ઞા અપિ પષ્ટિતા અપિ મમવાદ સ્થિતા સર્વદા,
શ્રીમન્તોઽપિ મયા વિના પશુભમાસ્તસ્માદહ શ્રેયસી।
શ્રીવાગ્દેવતયોરમુનિ વચનાન્યાકર્ણ્ય વેધાશ્ચિરા-
દૂચે શ્લાઘ્યતમે ઉમે અપિ ભવત્યેકો વિત્રેકો યદિ ॥૧॥

(૬૫) ન વાહ્યશૌચૈરમલીભરતિ જીવાદુરન્તેર્દુર્સ્તૈ પ્રલિપ્તા ।
મીષ્ટા સુતીર્થે સ્નપિતાઽપિમાતુ-વાગ્મિસ્તનૂજેન ન
તુમ્વિકાસીત્ ॥ ૧ ॥

કઠવી વેલડી તુ બડીયા, સખ તીરથ કીરી આઈ રે,
ગળા નહાઈ જમુના નહાઈ, તોય ન ગઈ કઠવાઈ રે ૨

(૬૬) વાક્ષિણ્યાદપિ નાલીક મૂળાદપ્યપિ વૃદ્ધિમાન્ ।
કૂટલાક્ષિરમાત્રેણ ન્યપન્નનઃક વસુ ॥ ૧ ॥

(૬૭) સ્વભાગિભોગી નૃપતિ કથાણર
સુરર્ણનિમાલ્યમભૂત સુગાદિરત્ ।

ભૂપસ્ય માનેઽધ્યપમાનચિન્તન
શર્લેર્મદ્વાચર્યમિદ ચતુષ્ટયમ્ ॥ ૧ ॥

(૬૮) નીચ ઉંચની નમાનતા ઠરે તો શિયાળ માફક
હુ ખી થાય

વગારણ્યેઽન્નિમ્નગાદ્રહે પતતિ ઘૈ મિદાદિજતુગ્રજ
શાન્તે વહ્નિભયે હર્ષિર્વદતિ તૈ પુચ્છ શૃદ્ધાણાશુ મે ।

તે ગૃહ્ણન્તિ તથા હૃતા સ્થલચણસ્તદ્ધારિતં ફેરુણાઃ
પશ્ચાત્તેન કૃતં તથાપિ ન હૃતા પુચ્છં તદા ત્રોટિતમ્ ॥૧૧

(૬૯) અનન્તફલદં ધર્મં, ત્યક્ત્વાઽજ્ઞાનતપો જનઃ ।

કુર્વન્નાહિન્ધમ ઇવ, પશ્ચાત્તાપ સમાચરેત્ ॥ ૧ ॥

(૭૦) લાલચુ જમાધઓ—

બજ્જર કુટી બજેરામ, ને તલી તેલ માધવા;

ભુમી શય્યા મણિરામ, ને ધક્કં ધુંખી કેશવા.

(અંસારમાંથી અમળને ન નિકળે તો અંતે કેશવ
જેવી દશા થાય)

(૭૧) અર્થલુપ્ત્ય પૂર્ણકાર્યો, વિશ્વસ્તં પ્રાણિનં કુધીઃ ।

વિમાગિનં નિહન્ત્યેવ, ચાણક્ય ઇવ પર્વતમ્ ॥ ૧ ॥

(૭૨) ધર્મમાં શોકચોની ઈર્ષા, દ્રેષથી જિનમંદિરાદિ-

કરતા કુતરી યઈ.

તવસુત્તવિણયપૂયા, જ સકિલિહ્સસ હુતિ તાળંતિ ।

સ્વમગાગમિ વિણચરયા, કુંતલદેવી ઉદાહરણં ॥ ૧ ॥

(૭૩) ગ્લાન ઔષધ પ્રદાનાભિગ્રહી વણિક કથા—

સૂક્ષ્મવુદ્ધયા સદા જ્ઞેયો, ધર્મો ધર્માર્થિર્મિનરૈઃ ।

અન્યથા ધર્મવુદ્ધૈવ, તદ્વિઘાતઃ પ્રસજ્યતે ॥ ૧ ॥

(૭૪) ખોટી ડંકાસ. હારેલ મલ્લે માને કહ્યું કે—

અમ્મા મેને મલ્લ પછાડા, છાતી ઉપર ધમ્મ;

વો શરમિંદા નીચા દેખે, ઉંચા દેખે હમ્મ. ૧.

(૭૫) વૃદ્ધની સલાહથી જાળમા પકડાયેલ, હંસો મડદા

જેવા થઈ રહ્યા શિકારીએ નીચે મુઠ્ઠાજ ઉડી ગયા ને
બચ્યા

વૃદ્ધવાન્ય સર્વાકાય પ્રાણૈશ્વ ગુણશાલિભિ ।

પશ્ય હસાન્ વને વદ્ધાન્ વૃદ્ધગમ્યેન મોચિતાન્ ॥ ૧ ॥

(૭૬) બગલગત—રામેજોસ્તમ્—

પશ્ય લદમણ પરમાયા રૂપ પરમર્મિકમ્ ।

મન્દ મન્દ પદે વત્તે જીવાના પાપશક્કયા ॥ ૧ ॥

મીનેનોસ્તમ્—વરુ ક્રિયણ્યતે રામ ચેનાટ નિષ્કુલીગ્ત ।

સહવાસી હિ જાનીયાત્ ચારિય સહવાસિન ॥ ૧ ॥

(૭૭) સ ઘટ પશ્ચ તે યક્ષા દદતિ ચ હરતિ ચ ।

અક્ષાન્ પાતય કલ્યાણિ યદ્ધાય તદ્ગ્રિપ્યતિ ॥ ૧ ॥

ધના માળીએ પાછી ગળીને પીવાનો નિયમ લઈ
એકવાર પાથ પોરા પાછા જળમા નાખ્યા તે ખાંચે ક્રમે
યક્ષ થયા ધનો મગી કુલપુત્ર થયો યથોએ રાજ્ય આપ્યું
અને રક્ષ્યુ

(૭૮) ^૧લજ્જાતો ^૨મયતો ^૩વિતક ^૪હસનૈમાત્સર્યત ^૫સ્નેહતો

^૭લોમાચ્ચાપિ ^૮હટાભિમાન ^૯પ્રિનય ^{૧૦}મૃદ્ધારકીત્યાદિતો ।

^{૧૩}દુષ્ટાત્ ^{૧૪}કૌતુકવિસ્મય ^{૧૫}યવહતેભાવાત્ ^{૧૬}કુલાચારતો,

^{૧૮}વૈરાગ્યાચ્ચ ^{૧૯}મજ્જન્તિ ધર્મમમલ ^{૨૦}તેપામમેય ફલમ્ ॥ ૧ ॥

૧. ભાવદેવ, ૨. મેતાર્યાદિ, તત્ધાનક સુવર્ણકારાદિ.
 ૩. ચંદ્રરુદ્રાચાર્યાદિ, ૮ નંદિપેણ, ધન્યાદિ, ચંડરુદ્ર, નવ-
 દીક્ષિત શિષ્યાદિ, ૫. વિવાદાત્ ગૌતમસ્વામ્યાદિ, ૬. મરુ-
 દેવ્યાદિ, ૭. નંદિરાજદિ, અવંતિસુક્રમાલાદિ, દ્રમકાદિ.
 ૮. બાહુળ્યાદિ, ૯. દશાર્ણભદ્રાદિ, ૧૦. નમિ-વિનમિ
 આદિ. ૧૧. ભરતાદિ, ૧૨. આર્ય રક્ષિત સૂરી, ૧૩.
 નંદિપેણ સંપ્રતિનૃપાદિ. કાર્ત્તિક શેઠ, ૧૪. પ્રદેશી રાજદિ,
 ૧૫. ઈલાપુત્રાદિ, ૧૬. અભયાદિ, ૧૭. મેઘક્રમાદિ,
 ૧૮. કીર્ત્તિધર સુકેસલાદિ, ૧૯. જંબુસ્વામી આદિ.

(૭૯) પાપ ગભરાવે છે. તળાવે બગલાનેા પ્રપંચ ભેઈ
 રાજા સહેજે દોહો બોલ્યો. પણ પ્રપંચી હુલમના હાથમાંથી
 અન્નો બીકથી પડી ગયો ને ધમકાવતા કાવત્રુ પકડાયુ

પથર ઉપર ઘસત હે, ઉપર ડાલત પાણી;
 તેરા મનમે કપટ હે, ઓ વાત મેં જાણી. ૧

વિવિધ દ્રષ્ટાન્ત રતનાકર

- ૧ દેવપુત્ર ઉપર-ધનદ શ્રેષ્ઠની કથા
- ૨ સુપાત્ર દાન ઉપર-ધનવાહુ શ્રેષ્ઠની કથા
- ૩ ધર્મ અધર્મ ઉપર-ધર્મ બુદ્ધિ ને પાપ બુદ્ધિની કથા
- ૪ ધર્મથી ધન વૃદ્ધિ થવા પર-હાડમીઆ શ્રાદ્ધની કથા
- ૫ વિક્રમનો પૂવ ભવ-અઘટપુ મા હગ્નિ પડીત, રામ ભીમ મીન સાથે ધન માટે લક્ષ્મીપુર જતા, તળાવે બે મુનિને દાન વીર વળીઠના શુદ્ધપ્રહારથી મરી વિક્રમ, વીર અર્પર ચોર, ભીમ અગ્નિ વેતાલ
- ૬ દ્રવ્ય પુત્રથી લાભ થવા પર ક્રુપ દ્રષ્ટાન્ત
- ૭ છન પુત્ર પર શ્રાદ્ધદિનકૃત્યાન્તર્ગત સ્થવિગ કથા
- ૮ સામાયિકની કૌમનપર શ્રેણીક અને પુરુષાશ્રાવકની કથા
- ૯ ભાવના ઉપર-પુથ્વીચક્ર શુભસાગર કથા
- ૧૦ પ્રભાવના અનુભોદન પર દ્રષ્ટાન્ત-દોશાળી નગરીના ધન અને યજ્ઞ ગ્રહિતા પુત્રો ધનપાલ અને વસ્તુપાલ એક ચિત્ત મિત્રો હતા વીર દેશના આસળી એક ખૂશ થયો, બીજો નહિ વીરે હલ્દુ-પૂરે શાલિગામમા બે ચોર ભાઈઓ હતા સકટમા એક વાર મુનિને નમ્રને

એકે અનુમોદના કરી, બીજાએ નહિ. તેથી આમ થયું. ધનપાલ ધર્મ સ્વીકારી મોક્ષ ગયો બીજે મંસાર લખ્યો.

૧૧ બ્રહ્મચર્યપર મનોરમા પતિ સુદર્શન શેઠ કથા. ચ પા-
નગરી, રાજા દધિવાહન અભ-રાણી, કપીલા પુરોહિત
પત્ની.

૧૨ પાત્ર લાખના હીરા બદલ વિકટ પ્રસંગે પાણી પીનાર
માફક ધર્મ માટે પસ્તાવો થવો જોઈએ.

૧૩ અવિરોધી સુદર જીવ ધર્મજ છે. બીજે વિરોધાભાસ
અશુદ્ધ છે તે પર ઉદરથી કહ્યું છેદ થયેલ મોટા
બીલાડાની યુક્તિ. (ધર્મ પરિક્ષા રાસ)

૧૪ સસરાને ગામ જનાર શેઠને લઈ જનાર ગાડીવાળાને
દુધપાકાદિ આપવા છતા, કબુલેલ ગરમાણું ગરમાણું
કરવા લાગ્યો. શેઠે પરાણે મોમા રેડયો ત્યારે સ્વાદ
જાણી ગરમાણું ભુજ્યો તેમ બલાત્કારે પણ કરાવેલ
ધર્મ સફળ છે.

૧૫ પુણ્યથી લક્ષ્મી સ્થીર, ધવા પર વિદ્યાપતિ શેઠની કથા.

૧૬ ખાધું વાસી ને થવા ઉપવાસી-પુણ્ય નહિ કરતા
સસરાને શિખામણ દેવા વડુએ પાડોશણને કહ્યું.
જેનો ભાવ સમજતા ભાવિ સુખ માટે દાનાદિ પુણ્ય
શરૂ કર્યું. (પૂર્વ-પુન્યથી ખાવું તે વાસી, ને નવું
દાનાદિ કરતા નથી તે ભાવીમા ઉપવાસી)

૧૭ મુદત પડી-જગના માનીતા હજામે એક જણ પર ફરીયાદ કરતા રોજ મુદતથી કટાણી, એક દી અડધી હજામત કરી મુદત પાડી ને ફેમલો લીધો એમ પુન્ય કાર્ય માટે મુદત પાડ્યા ડરથો તો સુખની મુદત પડશે ને હુ ખરૂં વાળ નહિ કપાય

卐 ભાગ્ય 卐

૧૮ ટીકા જોરીની ઠથા

૧૬ ભાગ્ય પ્રમાણે મળે-દરિદ્રી ચોળા ખાઈ કટાણી બેનને ત્યા ગયો ત્યા પણુ તેજ મળ્યુ

૨૦ ભાગ્ય ઉપર-પ્રાહ્મણે મોળી રાખડી ન પીતા ઠઠંગા સ્ત્રીએ માથામા એક પછી એક હાડલી ફેડતા નામી ખાઈમા ભરાયો ચોરોએ રાત્રે શ્રીફળ ટાલપર વધેરતા ખાઈ રે ખાઈ કહેતા તે નાઠા ધન લઈ તે બીજી પરણ્યો

૨૧ ભાગ્ય ઉઘડે ત્યા ઉધુ પણુ મીધુ થાય ત્રણ દિવસના ભુખ્યાએ મરવા માટે રાજને તમાચો માર્યો, પણુ મુશુટ દૂર પડતા તેમાથી સાપ નીકળ્યો બીજે દિન પગ પકડી કચેરી બહાર ફેંક્યો સભા પણુ બહાર ગઈ ને ભારવ પડ્યો, કોઈક મર્યો, ખૂબ ધનામ મળ્યુ ૧૨ વર્ષે છરીના નિમિત્તે ભાગ્ય જતા જોલ મળી

૨૨ ભાગ્યાધીક અભિમાનથી ચક્રવર્તી થવા જતા તમીસામા કોણીક મર્યો

૨૩ જે તે બોલનારની પણ પુણ્યથી સિદ્ધિ, કુટુમ્બા બહુઆ
સોહી ખાહી. (તિલા-રાક્ષસા)

૨૪ બ્રહ્માએ ગર્વ કર્યો શનીની દશા મને શું કરે? જાતે
ગંદી ખાળમા ૭ દિવસ સંતાઈ રહ્યો. શની કહે એ
બુદ્ધીથી જ તેં એ દશા ભોગવી.

૨૫ કર્મના વિડખના પર કૃષ્ણ મરણ.

૨૬ પેટના દેવા માફક કર્મનું દેવું સાચું. દેવાદાર
જુગારીની કથા.

૨૭ કર્મના ફળ-ભાવીની ચલાયમાન થાય નહિ સાંભળી
નિર્દોષ કર્મ રક્ષીતને રાજસુતા ભાવીનીએ સ્વેટ મારીને
રાજાને કહી જમીન પર ૪ વાર પછાડાવી ખાળમાં
ફેંક્યો. યવને કાઠતાં સાળે થઈ દેશાવર જાવામાં
રાજ્ય પામ્યો અને કુંવરોની છબી મંગાવો ભાવીની
તેને જ પરણી, રાજાને વાગતા અંગુલીએ પોતાનું
ચીર બાધ્યું, રાજા હસ્યો. છેવટ મુનિને પુછતાં પૂર્વે
તે શેઠે સુકવેલી બાજરી ગાયને ખાતી જોઈ આ
શેઠાણીને ૪ સોટી ચોડી દીધી તેનું આ ફળ કહ્યું.

૨૮ લક્ષ્મી ને ભાગ્યનો સંવાદ-લક્ષ્મીએ ગરીબને સ્વર્ણ-
બીકા આપી પણ ડાટતા પાટોશણ જોઈ ગઈ ને લઈ
ગઈ. રત્ન દીધું તે નદી તીરે મૂકી નહાતા માછલી
ગળી ગઈ. ભાગ્યે અવી બન્ને અપાવ્યા. મેમાન માટે
માછલી લાવતાં તેજ આવી ને રત્ન મળ્યું, હવે ઈંટ

પણ શોધીશ કહેતા, સાલગીને પાઠોશણ દઈ ગઈ
લાગ્યનો જય

૨૯ લાગ્યવાનનો સસર્ગ રક્ષે છે ચોમત્સામા આમા
ન્તર જતા ૨૧ પુરોહો દેવપુલમા રક્ષા વીજળી દ્વાર
પર આવી આવીને, જતા કોઈ નિર્ભાગીને લીધે થતુ
માની એક એક પ્રદક્ષિણા દર્ આવવાનુ કહેતા છેવટ
છેવાને પરાણે બહાર કાઢતા વીસે મર્યા એક જ તે
પુરુષવાન બચ્યો

૩૦ લાગ્ય ભુવાવે છે-શ્રીધરથેઠ નવા રાજાને નજરાણુ
આપવા તયાર કરેલ પડીકુ લઈ ગયા પણ તે ખોલી
રાજાએ કોપથી તેની મિલકતને સીલ કરી દેશવટો
હીધો કારણ ભૂલથી તેવાજ કાગળમા પત્નીએ પોતાના
વાળનુ પડીકુ મુકલુ તે લઈ ગયેલ જે વર્ષે ભારે
હુ મી થના પછી થેઠના ઘરમા રાજાને તે ગવેરાતનુ
પડીકુ મળતા પસ્તાઈને ઘણા માન સાથે હોદ્દો આપ્યો

卐 લક્ષ્મી 卐

૩૧ અર્થની અનર્થતા-દેવ ને દેવશર્મા બન ગરીબ બધુ
રાજકુમારીએ આપેલ ધન ડાટી એકે મારવાની બુદ્ધિએ
ખીજને કુવામા નાખતા બને પડયા, સપ ત્યાજ લઢી
મર્ના, ઉદર, હરણ, પ્રાદાણ જાનીથી બચ્યુ આગ્રિ
દેવદાક

૩૨ લક્ષ્મીનો અનર્થ-લક્ષ્મીદેવીએ વીકુવેલી ૧૮x૩ ની

સુવર્ણશીલા નિર્મિત્તે જે સુભટ ૧ નગ્ન ફકીર ૧ સોની
૬ ચોર, દસના પ્રાણ ગયા.

૩૩ લક્ષ્મીને પ્રભાવ-કલકતાને ઈમાનદાર નેકીમાં ટેક
ભૂલ્યો, કીસીકી કોડી (કીસીકા બચકા) હાથ લગા હૈ
ભસકા હો સો લીભ્યે.

૩૪ દ્રવ્યાર્થે કેટલું કષ્ટ સહન કરાય છે-ધાતુ વાદથી ફના
થયેલો એક નર એક દેશમાં સુવર્ણ સિદ્ધિના ગણી-
કાને જાણી, તેણીને અતિભક્તિ વિનય કરતાં પણ
પૂર્ણ વિશ્વાસ ન કર્યો. તેથી ક્રમે અંધ દંભથી પંછ-
હાવા માંડ્યો, ને વિધિ ઓષધી જાણી. ગણીકાએ
ખાત્રી માટે અન્ન સ્થાને વિષ્ટા સુકતા તેમાં પણ
પકવાન્ન માંડક હાથ ધાલ્યો. પ્રાંતે વિધિશ ઘેર આવી
કરવા જતાં અપૂર્ણ સિદ્ધિ થતાં મહા કલેશ પામી,
શીલા પર માથું પછાડ્યું, તે રક્તખિંદુ પડતાં પૂર્ણ
સિદ્ધિ થઈ.

૩૫ ધન તિર્થિચને પણ પાવર આપે છે. આવો, સીકું,
ઉદર, દરમાં ધન ધન લઈ લેતાં સિંકા પર ઉછળી
જવાનું ઉદરનું બળ તુટ્યું.

૩૬ સાચાં શ્રાવકની નિર્દોષતા અને પાપના લય પર
આણ્ણકય પીતા કલ્પક બ્રાહ્મણનું વૃતાન્ત. પ્રધાનપદ
ન લીધું ને પુત્રના દાંત ઘસ્યા.

૩૭ સાચા શ્રાવકની નિર્દોષતા-અલયકુમારનું દ્રષ્ટાંત.
રાજ્ય ન લીધું.

૩૮ ઈચ્છા રોધકરી ચતોષી સુખી મજુર સ્વપ્ન - ધનિક,
રાજા, સૂર્ય, મેઘ, પવન, પર્વત, છેવટ રીલા
ભાગનાર મજુર

卐 કોધાદિ 卐

- ૧ ઠગચારી રાણીને નગરગેઠની વહુએ ચણા ખાતા
મોન રહી ડીએ બતાવી વકવી
- ૨ અઠહ્યાગરી વઢકળી વહુ ગીસમા ગોળી ઠોડી ડુળી મરી
- ૩ મોમા માદળીયુ રામી મોન ચવાથી સાસુ વહુનો
કળએ મટ્યો
- ૪ મોમા બેનપણીની બાન્લીની દવા નાખવાથી (પાણી)
કળએ મન્યો

卐 માન 卐

- ૫ કુવા કાઠે તરસના-નવાખ પીર-મીર-શાહ-હેમીર-હરામ
નદા દોરી લોટો હોવા છતા પોઝીચન માટે મર્યા
પણ હાથે જલ ભરી ન પીધુ
- ૬ ખોટું અભિમાન રાખનારી વહુને એઠ દીવસ કાકીકળએ
સાબુડી ચોખાનો શીરો ગીખવ્યો
- ૭ શુશીલાએ ઘમડી દુગીનાને મુકન મેપાદિ પોરણપુરીની
વીધી બતાવી
- ૮ પટેલ અકઠાર્ધમા ડોઈવાર સ્મશાને જતો નહિ પણ
ડોમી મરતા કોઈ ન આવ્યું ત્યારે પટેલને માન
આવા ને વહેવાર ગીખના

૯ થેં ડગો પણ મેં ન ડગું (નારવાડી ખીલો)

૧૦ માન ઉપર દશાર્જુન વૃતાન્ત.

૧૧ જ્ઞાનાશ્રુતિ-પડીત ગર્વથી યાજ સલામાં અને ન્યાં
ત્યા અલંકારી અધરી લાપાને સંસ્કૃતમાં વાતચીત
કરે. સમય ન ઓળખે, જેથી માન ભંગ થાય. એક
ગાનમાં તે રીંગણા ન ખાવા પર પોથીના રીંગણાની
રોજ કથા કહે, તેથી કંટાળેલ એક શ્રોતાએ શુપચુપ
તેની પોથીમાં બે ચાર રીંગણા ખાંધી દીધા, કથા
વખતે પોથી ખોલતા રીંગણા ભેઈ શ્રોતા કહે આ
શું? પડીતશ્રુ શું બોલે?

૧૨ ધનના અભિમાની મુનિને સ્વ મકાન બતાવી પ્રશંસા
કરતાં, મુનીએ દુનીયાનો નકશો ત્યા ભેઈ કહ્યું આમાં
હિન્દુસ્તાન, સૌરાષ્ટ્ર. આ ગામ, ને છેવટ તારું મકાન
ક્યાં? કહી મદ ઉતાર્યો.

૧૩ શિયાળની સલાહથી સિંહચર્મ ઓઢી ગધેડો રાજ
થયો. ભૂખે મરવા છતાં મોટાઈ મુકવી ગમી નહિ.
અંતે પોલ પડાતા મરાયો.

૧૪ અભિમાન ન કરો-લોકોને હાથ ભેડતા ભેઈ ગધેડો
કુલાયો. ખીજે ગધેડે કહ્યું મૂખ તને નહિ તારા
ઉપર રહેલ મૂર્તિને હાથ ભેડે છે. તેમ લોકો ધન-
વાનને નહિ ધનને જ માન આપે છે.

૧૫ અભિમાની સ્તાન્ધ-ગાયના પુંછડે સાસરે, નહાવામાં

છાણુમુતર, રસોડે ઉધો બેઠો, વાછડું લાણે, પછી
સામુને થપાટ, રાત્રે માત્રુ ખાટલાને પાઘડી બાધી
છતા ખોટો બચાવ કરતો જ ગયો, પણ રાત્રે દેખતો
નથી એમ ન હતું

卐 માયા 卐

૧૬ અવશુષ્ઠુ, શ્રદ્ધણુ કરવાનો સામાન્ય જીવ સ્વભાવ છે
શિવજી ભટે ચાર ચોમાસા સુદર ઠ્યોપદેશ કરતા,
કોઈના મહેણાથી ઘેર ઉપદેશ શરૂ કર્યો પછી પુછતા
ત્રી કહે એનું ઠીક યાદ રહ્યું કે-પાત્ર પતિ છતા
ક્રૌપદી મતી! પુત્રી-કુવારા કુતીને પુત્ર છતા તે
તે મતી માતા, એ ઠીક ગમ્યુ પુત્ર કહે પીતાને
મારનાર પ્રહરવાદ ભક્ત કહેવાયો તે ઠીક ગમ્યુ

卐 લોભ 卐

૧૭ કાશીના પડીતને ત્રીએ પાપના બાપનું નામ પુછ્યું
કુત્રી ભણવા જતા વેશ્યાએ સોના મહોરના કટોરાના
પ્રયોગથી લોભ કહ્યો

૧૮ મંડાવરના ઠમલાવરના મસ્તકે એકથી મહુ ડુબે
કહેવનો અર્થ રાજકુમારથી મરૂધરમા જઈ પૃથ્વ પડિત
પાસેથી, કુરકુરીઆના પ્રયોગથી છ મહીને લોભ બળ્યો

૧૯ લોભીઓ શેઠ ને ધુતારો-વાસણ વીયાણા બીજવાર
મરી ગયા.

- ૨૦ દોલ્લી સાસુનું ઘી જમાઈ પી ગયો. ઘણા વર્ષે જમવા તેડી નાળગામાં રૂ ભર્યું. જમાઈએ વાઢી ઉંઘી વાળી બધું ઘિ લાંધું, સાસુ ભેગી બેસી વાતે ચઢાવતા ઓળઘોળ કરી બધું પી ગયો.
- ૨૧ કૃપણતા ઉપર સકલચંદ્ર શ્રેણી અને પ્રાહ્મણની કથા.
- ૨૨ બાવાકી લંગોટી
- ૨૩ વહોરાજીએ ૪૦ તું કળાટ ૬૦ મા પટેલને દીધું. પણ મુળ ધણીના રૂ. ૫૦૦ તેમાં રહી ગયાની બબર પડતા, જુઠું બોલી ૮૦ માં એ માડ પાછું લાવ્યો. પણ કપટ નડયું ને રાયો. જુનું ગરાગ પટેલનું સગું હતું તે મળવા આવેલ જેથી ભેદ કુટચો તો.
- ૨૪ મહિને પૈસા દેવાનું નક્કી કરીને ૮૦ ને બદલે પોણી. સોના પટેલ વાળું લાવી હરખાયા. પણ મહીને હીસામ થતાં બબર પડી કે રહ્યા મુંડાયા.
- ૨૫ અદલાને અગુસે લે લીયા-હુઃખી ફફીરે પીરને નામે ૪ આના હજમ કરવાનો વિચાર કર્યો પણ રૂપીયો બાબા-શાહી હોવાથી ૧૨ આના જ મળ્યા.
- ૨૬ ૯૯ નો ઘોકો. સુખી ને મસ્ત ઘોખી અસંતોષથી હુઃખી થયો.
- ૨૭ પરીગ્રહ-અધિક દોલથી સુભ્રમ ૭ મી એ ગયો.
- ૨૮ કૃપણનું નામ અમંગળકરી. બહુ પુછવાં છતાં ઘોડાના ખાસદારે શેઠનું નામ ન દીધું. છેવટ મોંમાં મીઠાઈ

મુઝી પણ કૃપણચેકનુ નામ લેતા જ ઘોઠે પાટુ માગીને
દાત પાડી નાખ્યા

૨૬ માગે લાલો લાલ વગર લોટે નહિ ધિ સાથે પડ્યો
ને સોનામહોરો સાથે ઉહેડી લીધુ

૩૭ પાધડી ભેગ ચાવી ગઈ બન્ને પમે લાય લેનાર જજ

૩૧ પટેલને સોનાના ધ્યાનમા ઉધ આવતા, દેવી વરદાન
દઈ ગઈ કે-નેને અડે તે સોનુ ! કબાટ, ખુરશી,
પાલો, પાણી, બરફી બધુ જ સોનુ થતા છેવટ
ગભરાઈ ભગતા શાન્તિ'

૩૨ લોભથી જુકુ બોલતા બધુ બોલુ અફલ ન્ય ધ
ઈ સ ૧૯૧૦ મા મહારાજપુરના અંગ્રેજ અમલદારનો
વાટવો પડી જતા મુનાફરે લીધો, ને ચોધતા તેને
દીધો પણ ૩ બોલી મ્હી કેમ કરતા જ-૩ અદર
નાખવાનુ કહી ન માતા વાટવો તમારો નથી કહી
મુસાફરને આપી દીધો !

૩૩ ધન પરીચક્ષથી કેટલુ દુ ખ-માસ લઈ જતી સમડીને
પડાવી લેવા અનેક પક્ષીઓ ચાચ આદિ મારે છે,
પડી જતા ઠાગરો લે છે, સૌ સમડીને ઊઘી તેને
વેગે છે, સમડી નીરૂપદ્રવી થાય છે

૩૪ લોભી ને મુનારો-એક દંજુસ ચેકે થાકુ ખાનાર એક
પ્રાણજને ચોધતા છેવટ એક મળ્યો ને કહે-પાગેર
ખાઉ છ શેકે દાવે વેગ જની જવા મ્હી ચેલાઈને

- ૯ બારી રમવા ગયેલ સ્ત્રીએ સપડાઈ જતાં, પતીને ઘોલ મારી “આવા ધંધા કરો છો?” કહી વિબરી કરી.
- ૧૦ બુગારીની સ્ત્રી વિક્રમ પર મોહ પામી. ન ફાવવાથી બચાવ બચાવો બુમ પાડી. વળી વિચાર ફરતાં ચુલામાં આગ લગાડી.
- ૧૧ રખડેલ રજપુતાણીને પતીએ થંભલે બાંધી નાક કાપ્યું. પણ દુલી હુન્નમડીને ગોટાળો થયેલો. ફરી નાક આંગાના નામે સતી થયેલ રજપુતાણીને પગે પડ્યો. હુન્નમડીએ સુતેલ ધણી પાસે જલ્દી અસ્ત્રો માગતા તેણે ફેંકેલો વાગતાં, નાક કપાયું બહાર કરી વીંબરી કરી.
- ૧૨ શેઠે ફેરીયાને રૂ. ૫ આપ્યા પણ તેને જ ઘેર સ્ત્રીથી રમી, શેઠને અબજપણે વાત કરી શેઠે ૪-૫ વાર તપાસ કરતા ન પકડાવાથી છેવટ ઘર બાળ્યું તો પણ પીયરની પેટી બહાર કાઢી તેને બચાવ્યો. છેવટ સાક્ષી કરી લોક સમક્ષ તેણીને હલકી પાડતાં, ઉપરથી ઢેકું નાખી સમજાવ્યો. એટલે ફેરીયો કહે પછી મારી આખ ઉઘડી ગઈ.
- ૧૩ સ્ત્રી ચરીત્ર-તિલ ખાઉ કે તિલલટને ખાઉં.
- ૧૪ મંત્રી પત્ની પર મોહીત થયેલ રાજપુત્રે, તેણીના કહેવાથી વાવડીથી મહેલ સુધી સુરગ કરાવી મંત્રી સાથે કળ્પો કરી વાવડીમાં પડી. મંત્રીને પત્ની

ધાતી કહી વીડળી ગુણીએ લઈ જતા તેણીએ કુમારને
હાસ્યર્થી ઠેવી છુટ્ટી ઝહેતા કુમારે સખેદ રાજાને વાત
કરી આશ્ચર્ય પામી રાજા મંત્રી કુમારે દિક્ષા લીધી,

૧૫ ગભીરતા ન રાખી અને રાજાની મમક્ષ મંત્રીની ચારે
સીઓએ એવળીઆ તે મે તર્કવા, વધાર્ધઆ,
ઈત્યાદિ બોલોને બોળી માર્યું !

૧૬ વિષયાધ રાજાનો અધાગ-મોઢીની સ્ત્રીએ વિવિધ
રંગી પાચ ગ્વામમા દુધ પાછ ટાળ્યો

૧૭ પુરૂષ ત્રી ચરીત્ર-સુરનેન ગજપુત્રને સુરૂપ શ્રિષ્ઠિપુત્ર
ગાઠ મિત્ર દેશાન્તર જતા વહાણમા એઠ સુદરી જોઈ,
રાજપુત્ર વિહળ થતા સુરૂપે જાણ્યું તેણે કહ્યું કે
તેણીએ વેણી બતાવી, આથી ચતુર સુરૂપ વેણીપુર
લઈ જઈ દેવકુલમા પૂજા મહોત્સવે તેણીને જાણી
તેણી પાન ઉપર સોપારી મુકી સંદેશ કરી ગઈ,
તબોળ વાડીમા ફેફાળ શેઠની પુત્રી સમજી, સુરૂપે
તે શેઠ સાથે વેપારી સબધ બાધી રોજ જમવા જતા,
એઠ બધ ઓરડામા પગદેશ ગયેલા પત્ની વીના
બીજાતુ મુખ નહિ જોનાર તે યુવતી તેમા છે તે
ખાત્રા કરીને, એક દી સુરૂપે શેઠને કુટ લેખ બતાવી
કહ્યું કે નાનાભાઈને શિશુ દેશમા મોકલુ છું તેની
વહુ મારી પામે શોભે નહિ આપને ત્યા રાખો
ફેફાળે હા કહેતા સ્ત્રી વેચે સુરસન નિત્ય તે સ્ત્રીને
લોગવતા, એક દી તેણીનો પતી આવી નવી સ્ત્રી પગ

મોઘો. ભાર્યાને કહે મેઘવી દે નહિ તો બસાતકાર :]
કરીશ. સુરસેનના કહેવાથી હા પાડી. પાસે આવતાં
છરી મારીને સુદરીએ ગવાણેથી નીચે દોરડેથી ફેંક્યો.
સુરસેન નીચે જઈ તેને કુવામા નાખી સુરૂપ પાસે ગયો.
સુરૂપ બીજે દી ફેાફળ પાસે જઈ ભાઈ આવ્યો. ઠહી,
ભાભીની માંગણી કરો. ઓડી સુદરીએ કહેલ કે પતી
તો પેલી સ્ત્રીને લઈ ભાગી ગયો. આઘી ગભરાઈ
ફેાફળે સુરૂપને બધી વાત કહી ને ઘણા ધન સાથે
સ્વપુત્ર વધુ આપી દીધી.

૧૮ પુરૂષ ચારિત્ર-શેઠ આવેઠ વયે ફરી પરણતાં સિ બગડી.
એની પ્રાર્થના સાંભળી જતેજ આઘણાનેા ઢાંગ કર્યો.
હવે સ્ત્રિ દિવસે જાર ઘેર રાખે, ને દાઈ આવતાં
પેટીમા પુરી તાણું દે. શેઠે હોળીના દિવસે પંચને
બોલાવી કહ્યું આ પેટી સામાન સાથે હોળીમાં નાંખો
હું દેખતો થઈશ, માતાજીતું સ્વપ્ન છે, કહી કામ
પટાવ્યું, દેખતાં થઈ નાચ્યો.

卐 સ્વાર્થ-અસારતા-વૈરાગ્ય-મોહ-રાગ 卐

૧ રાજપુત્રને શ્રિહિ પુત્રની કથા. મરવાની બીકે લીલા
દુધનેા ખ્યાલો કાઈએ ન પીધો.

૨ ડોસી અને તેના પુત્રની કથા (વાછરડું-યમ)

૩ સ્વાર્થ ઉપર અમરકુમારની કથા

૪ સૌ સ્વાર્થને રૂવે છે, મહદાને રોનાર લોકોને મરવા

કેમ દીધો વિગેરે પ્રશ્નોથી બાધી કળુલ ઢરાંચુ છે
સૌ સ્વાધીને રૂવે છે

૫ જે થાય છે તે ઠીક છે કેઈ મરતા સગો સ્મથાને
યમને આરાધી કહે-‘કેટલા બધા સગા તમે લઈ
ગયા ?’ યમના કહેવાથી ૨૫-૩૦ નાધાવ્યા જે યમે
પાછા મોતના, સેવા કરતા કટાળી બીજે દીજ
વિનતી ઠરી છે ઠીક જ કરો છો ભાઈસાળ લઈ લ્યો

૬ દુખી ભાઈ બેનને ત્યા જતા બળરચી મ્હો પણ
કમાઈને પાછો આવતા ઘણું માન કર્યું તેણે
હાગીનાને જમાડ્યા

૭ દુનીયા પૈસાની જ બળ પુછે છે પાટણના શેઠ પડતી
પત્ની બાવાથી ધન કમાઈને આવતા બધાને જુહારના
જવાબ કહીશ કહીશ કહી પેટીને કહ્યા

૮ અખો ભગત શ્રીનાથજી ગરીબ વેરે દર્શને જતા
માર ખાઈ આવ્યા બોજે હિ ધનાદય થઈ ગયા, તો
હોકાને આધા કરી દશન કરાવ્યા એટલે અખે એક
એક હાગીનો ઉતારી કહ્યું હે કઠી વિગેરે દર્શન કર

૯ શિ પોતાના સ્વાર્થ ખાતર પતિ પર પ્રેમ રાખે છે
નહિ છે પતિના ભવા માટે, શેઠે સતસંગી પુત્રને જલદી
પરણાવી વધુ દ્વાગ વગ કરાવી ક્રમે મત્તમગ છોડાવ્યો
પણ એક હિ મળેલા સતે કારણ પુછતા વહુની
ભક્તિના પ્રેમે જણાવ્યું સતે સ્વાસરોધની ક્રિયા
શિખવી પરિદા કરવા કીધું જે થાભલામા પગ

લેરાવી શ્રદાસ રૂઢ્યો. વહુએ મીઠાંઈ ખાઈને કુટવા
માડ્યુ થાભલાને કાપવા ન દઈ પંગ કાપવા કહ્યું.
પેલો સંત લેગો થઈ ગયો, ‘ અરે મારા ઘણી રે
હવે હું શું કરીશ રે, ખીર પુરીથી પેટ ભરેજે રે,
પછી નિરાંતે રડ જે, રે.’

૧૦ સંતે રોજ આવતા શેઠ પુત્રને ખાડાનું કારણ પુછતાં
ક્રમથી સગાઈ થતા હુમારે કામસે ગયા કહ્યું, સાદી
થતા માતા પિતાકા, અને પુત્ર થતાં તુમારા કામસે
ભી ગયા કહ્યું. કારણ કે પૈસા અમારા માટે નહિ
વાપરે, માતા પિતાને નહિ દો, ને પુત્ર થતા તમે
બન્ને નહિ વાપરે,

૧૧ ધનહુબ્ધનો પ્રેમ ખોટો છે ગામડાનો ખેડુ પત્ની
સુરૂપાને કહે એવો પ્રેમ છે કે તારા પછી પ્રતિજ્ઞા
છે કે બીજી ન કરે. પત્ની પણ પાછળ સતી થવાનું
પ્રેમથી કહે છે. બાર સુતેલ વણીક પડેલો સાંભળી
તેમને મૂર્ખા ગણી પરિક્ષા માટે-ખેડુત બંદાર ગામ
જતા આવી મોહ પમાડી ઘેર ખેન તરીકે રાખી.
જોગી થયેલ તે ખેડુને જ રાત્રે પરણાવીને સ્ત્રી અને
ગધેડીની લાશ મુકી ખાળી, લાવેલ ઘોડી ને ધન
આપ્યુ. પ્રભાતે ખેઉ ચમક્યા.

૧૨ રાસીએ ઢબેઓ ઉપર ઓપ ચઢાવી ભક્તિ કરાવી.

૧૩ દુઃશી ડોસાએ સોની મિત્રની યુક્તિથી ચારં પુત્રને

તેની વહુઓ પાસે પેક પેટીના બંરમ રાખી, લોભમાં
પાડી સેવા અને ખર્ચ કરાવ્યું

૧૪ સ્વાર્થ—ડોસે ચાગ ચાર લાખ છોકરાને આપી બાકીના
ભીતમાં ચણી લીધા અતકાળે ગળુ બધ થયા પુખ્ત
કરવા કુટુંબને ઠહેતા, ભીત સાંમે હાથ કર્યો તો
છોકરા કહે ‘આ ચણુવામાં વપરાઈ ગયા એમ કહે છે’
ડોસો દુધ્યાનિ માર્યો

૧૫ ગરજ સાગીને ગૈધ વેગી—ભગવાનને કળ્યા શેઠાણીએ
થાકીને છેવટ પુત્ર થાય તો પ્રભુને હિરાનો હાર
ચઢાવવાની માનતા ઠરી, પણ પુત્ર થતા વાણીએ તેનું
હિરો નામ પાડી, શણગારી કુલનો હાર પહેરાવી તે
હિરાનો, (પુત્રનો) (પુખ્ત) હાર પ્રભુને ચઢાવ્યો

૧૬ ધૂત—સલામત પાછો આવીશ તો અડધો માલ દેવને
ચઢાવીશ એમ માનતા મંત્રી, પણ વહોણમાં બદામ
એને ખારેક ભરી લાવી ઝોડા, ને કળીયાનો દેવ
આગળ ઢગલો કર્યો

૧૭ ચાલાકી—ઝોકરો સામે થાય તો હે પ્રભુ આકાશ
જેટલી રાટલી ચઢાવીશ માએ માનતા કરી પણ
સામે થતા કહે કે હે પ્રભુ, એવડો તવો આપ એટલે

૧૮ ખીજનેસમાં શરમહનહિ—ડોક્ટરે જુદી કરેલી મગી
માતું ત્રણમાત્ર બીવ કર્યું ત રોઈ પણ કોઈની
સલાહથી નવ મહિના પેટમાં રાખવાનું, મોટો ૫ વા,

તથા લણ્ણાવવાનું, ૨૫ હજારનું ખીલ મોકલી ખાટીન.
પાછા માંગ્યા. ને ડોક્ટરને સીધો કર્યો.

૧૯ સ્વાર્થી સગા-ખાં મરતા બધા સ્વજનો સમક્ષ સી
રોતી રોતી કહે-હાય ઉઘરાણી કોણુ કરશે? કિંમતી
ઘોડી પર કોણુ બેસશે? વિગેરેમા એક સગો હતું
કરીશ ૨ કહેવા લાગતા. પેલી કહે ૧૦ હજારનું દેવું
કોણુ દેશે? ત્યારે પેલો કહે ભાઈ વારા ફરતી બધા
જવાબ આપો હું એકલો કેટલી જવાબદારી લઉં!!

૨૦ બુદ્ધિ-કંબુસે દેવા માટે પૈસો પાડી ન ખરચતાં અંત
સમયે પૂણ્ય કરવા સંબંધીઓએ કહ્યું તેણે પુત્રને
પોનાનો પાણીદાર ઘેડો વેચાને, અડધા પૈસા બ્રાહ્મણને
દાન દેવા કહ્યું ને તે મર્યો. ચાલાક પુત્રે એક કુતરો
ખરીદી ઘોડા સાથે ગુજરીમા જઈ ખોડાં માયું કે
રૂ. ૫૦૦ મા કુતરો લ્યે તેને ઘોડો બે રૂપિયામા
આપીશ. કીમતી ઘોડો જાણી ઠાકોરે કુતરો ખરીદ્યો.
પેલાએ ઘોડાની કિંમત બેમાથી રૂ. ૧ બ્રાહ્મણને
આપ્યો.

૨૧ મહેમાનો આવતાં પતિ પત્નિ લઢચા. પીયરના
બડાને મેલ વસ્ત્રનું પોટલું લઈ સ્ત્રિ નદીએ ગઈ.
પાછળ ઘોકો મારવા પતિ ગયો. ખપોરે કપડાં ઘોઈ
ઘેર આવી પરસ્પર બુદ્ધિ વખાણતા, મેડી પર ચઢેલા
મહેમાનોએ કહ્યું કે અમે પણ દેવા ડાહ્યા કે બેઠા
મેડી પર ચડી

૨૨ એક શ્રીમત મરતા ઘણા વારસાના હક્કનો દાવો
કુનાર સગા સમક્ષ વિલ વચ્ચાચુ કે-મારા સગા
કેટલા સ્વાર્થી ને અધમ છે તે ન જાણુ તેવો હું
મુખ નથી માટે મે સ્વસ્તો બધુ ધન વાપર્યું છે
ફક્ત આ વિલ લખનાર વકીલની કી બાકી છે તે
તેમના પર છોકુ છુ આશા છે કે તેઓ ચુકવી દેશે
પણ કેણુ બોલે ?

૨૩ સસારની અસારતા ઉપર રાજાના સ્વપ્નની કથા આ
માચુ કે તે સાચુ ? एतद् सत्यं वा तद् सत्यम् ॥

૨૪ રાજપુત્ર ઝરૂળે મત્રી પુત્રી ભેટુ ઘવાયો પરિ
ણામે પિતા મારફત તેણીએ આમગ્યો પણ નેપાળો
લડ કુડામા જઈ રેશમી રૂમાલ ઢાકી, પોતે પીળી
બેડોળ માખીઓથી ઘેરાયેલી ચર્ધ તે જોતા કુમાર
હુર્ગ ધથી મુઝાયો કુવરીએ કહ્યું મને આહતા હો
તો દાસી હાજર છે રૂપને આહતા હો તો કુડામા
હે તે ભેઈ વિરાગી થયે.

૨૫ ધાતુ વિપર્યયના રોગવાળે સપ્તમ નરક ગામી
વાવસોકરીક અને તેનો પુણ્યશાળી પુત્ર સુલસ
(ધાતુ-વિ ના રોગીવત્ ભારે કમીને એળીયા જેવો
હડવો સસાર મીસિ લાગે)

卐 વૈરાગ્ય 卐

૨૬ નાગદત્ત-શ્રષ્ઠિ કથા મુનિ ત્રણ વાર હમ્યા કારણ
જાણી સયમ

૨૭ સાચું બોલનારને ત્યાં ગોચરીએ જવાનો મુનિએ અભિગ્રહ લીધો એક શેઠ સાચું બોલ્યા-ચાર છતાં એક દીકરો, કોઠ છતાં ૩૫ હજારની મુડી, બુદો છતાં ૨૦ વર્ષ, બૈરી છતાં પાંચ વર્ષથી કુંવારો.

૨૮ ધર્મ પમાડવા જ્ઞાની મુનિના ઉત્તરમાં વહુએ કહ્યું- સસરો ઘોડીયામાં છે, સાસુ પાંચ વર્ષની છે, ધણી જનમ્યો નથી. પોતાને દશ વર્ષ થયાં છે.

૨૯ મહાસેન કથા-મહેશ્વરદત્તે શ્રાધ કરનાર પુત્રની વાંછા કરી તે મરી પાડો, તેની સ્ત્રી કુતરી, પુત્ર મહાસેને પિતૃ શ્રાદ્ધમાં તે પાડાને જ માર્યો અને સ્વસ્ત્રીનો જાર, જેને પોતે માર્યો તે થયેલ પુત્રને ખવડાવતાં જ્ઞાનીએ બ્રમ લાગ્યો. કુતરીએ શ્રદ્ધા માટે ધન બતાવ્યું. મહાસેને દિક્ષા લીધી.

૩૦ સુકેશલ મુનિ- સાકેતપુરે વિજયરાજના વજ્રબાહુ પુરંદર પુત્રો નાગપુરે હરીવાહનની પુત્રી મનોહરીને તત્વત્રયી સમસ્યા પુરીને વજ્રબાહુ પરણ્યો. ૨૪ સાળાઓ સાથે રસ્તે તેમની મશકરીથી મુનિને નમી દિક્ષા શરમથી સાળાઓએ પણ લીધી. તે બધી પુરંદરને રાજ્ય દર્ધ વિજયરાજે-કીર્તિધર પુત્રને દર્ધ પુરંદરે-કીર્તિધરે ગ્રહણ બેઈ સુકેશલ બાળને રાજ્ય દર્ધ દિક્ષા લીધી સુકેશળની માતાએ ત્રણ ગઠ કરાવી મુનિ પ્રવેશ મધ્ય કરાવ્યો. કીર્તિધર આવતા પુત્ર બુઝશે તે લયે મારી કઢાવ્યો. તે બાળુતાં સુકેશળ

દિક્ષા આઘાતથી રાણી પડી, મરીને વ્યાઘ્રી જ ગલે
સુકોશળને મારતા સુવર્ણ દત્ત દેખી જાતી-સ્મરણ
અનશનથી ૮ મે સ્વર્ગે સુકોશલ અતઃ કેવળી

૩૧ પુત્ર અર્ચ અને ગાય વાછરડાનું દંપ્તાત

૩૨ પ્રજુના પોત્ર દ્રાવિડને મિથિલાનું, અને વારીખીવને
લાખ ગામ આપ્યા ઈર્ષ્યાથી સુદ્ધ ૭ માસમા ૧૦
કોઠ મર્યા વર્ષાથી સુદ્ધ અઠ્યુ સુવદ્યુ તાપસના
ગોધથી લાઈને ખમાવે છે જન્ને દસ કોઠ સાથે
તાપમપણે લાખ વર્ષ ગાળી, જે વિદ્યાધર મુનિ સાથે
રાત્રુજયે માસ ખમણુ ઠરી નિર્વાણુ

૩૩ જયભૂવણકુમાર સ્વયં વરમા રૂપવતી જયસુદર્શને પરણી
હર્ષ-પૂર્વક સ્વદેશે આવતા રસ્તામા કેવલી પામેથી
માતાને પરણ્યો જાણી જાતી સ્મરણે ગતભવની માતા
જાણી હજાર હજાર સાથે જનેએ ચારિત્ર લીધુ

卐 મોહ-રાગ 卐

૩૪ મમરા વિગેરે ભરેલા ઘડામા હાથ ભરાયેલા વાંદરાનું
દ્રષ્ટાન્ત

૩૫ મોહથી દુષ્ટી થવાય છે ગર્ભવતી સ્ત્રીને સુકી દેયા
વર ગયેલ શેઠે પોતે જ શોધવા નિકળેલ પુત્રને મરવા
દીધો જાણુ થતા મહા આર્કંદ

૩૬ ધોત્રીનો કુતરો ઝાળાઓ નહિ ધરનો, નહિ ઘાટનો

તેટલું તેનું કહ્યું. રમકડા, મીઠાઈ, પલંગ પ્રમાદથી
ત્રણ રમરૂપી બળ યૌવનને વૃદ્ધાવસ્થા

૫ દુર્લભ માનવભવ મળે છતે પ્રમાદ અનર્થકારી છે.
ધર્માશા કર્માશાની કથા. બન્નેને એક એક દિવસનું રાજ્ય
આપ્યું.

૬ સૂર્યાસ્ત સુધી રાજાના ભંડારમાંથી ધન દેવાનો
પરવાનો મળ્યો, છતાં પ્રમાદી બ્રાહ્મણ મોદક નાટકા-
દિમાં બધું શુભાવી દેવાદાર થયો.

૭ દીર્ઘદંટિ વગરનો જીવ ઉત્તમ સામગ્રીનો પણ સહ-
યોગ ન કરી શકે. બાવાએ પારસનણી આપ્યું પણ
લોહ ચાર આને શેર મોંઘું લાગવાથી રોજ ભાવ પૂછે
પણ લે નહિ. એમ દુઃખી જ રહ્યો. ફરી આવો
આવ્યો ને પરાણે દેવરાવી સાન ઠેકાણે લાવી.

૮ મનુષ્ય ભવરૂપ ચંદન બગીચો. ઉપકારી ભીલને
ચંદન બગીચો દીધો, પણ મૂર્ખ કાપી કોયલા કરી
વેચે, વર્ષ બાદ રાજા આવી ભેટાં ખેદ થયો. એક
કટકો વેચવા મોકલતા દામ મળતાં ભીલ ખુબ
પસ્નાયો. છેવટ રાજાએ તેની જડના વૃક્ષો રોપવાની
સલાહ આપી, તે કરતા સુખી થયો.

૯ મનુષ્ય ભવના મુલ્ય પર કઠીયારાની કથા. રત્ન જડીત
સુવર્ણ માલ્લી અને બાવના ચંદનનો ભારો.

૧૦ જીવાજીની ગાડી ઉપડી ગઈ—નાના ગામડાને વાસી
માડ વર્ષોએ મુડી થતાં શહેર તરફ ગયો. પણ મદારીના

આર ખેલમા પોટકી શુભાવી ને ગાડી ગઈ તેમ
નિગોદથી નરભવ ને મોહ મદાગીના બાળ ચૌવન,
પુત્ર ને પુત્રવધુ આદિ આર ખેલે ખતમ

૧૧ માર્ગ પણ આત્મ સાધન વગર જશે તો પછી હીરો
થોથે જઈ આવ્યો

૧૨ શેઠનું ઉહું-ભુખ હું ખવત ભવદુ ખ ભાગવું હોય તો
ઉહું ન કરો

૧૩ વ્યુદ્ધાહિત બુદ્ધિપર સોનીને ગોવાળનું દયાન્ત

૧૪ અવળુ લનાયેલ ભુસુ કહી ન જાય પુરોહીત કાશી
જતા રાજાને કહી ગયો કે શુકો જગૌનો શુક-ઉદર
ઉ બીલાડો, જગો ખાય છે આત્મારૂપ બીલાડો,
પરમાત્મારૂપ સિ મમાથી તત્ત્વરૂપ ચણા ખાય છે એ
અર્થ કરનારને પુરોહિત કર્યો !

૧૫ ખરી વાત ભણવા છતાં પૂર્વચંદ ન છોડે તે પ્રતાપ
આરમિત્ર કથા ૪ મિત્રો કમાવા જતા લોહ-રૂપ
સુવર્ણ ને રત્નોની અનુક્રમે ખાણ મળતા પૂર્વેનું તણ
સારૂ લેતા કે સુખી થયા એક કદાચહી લોહ પકડી
રાખી હું ખી થયો

૧૬ કુશુરથી પ્રમિત થયેલાને સુશુરમા વચન પર વણ
વિશ્વાસ ન આવે ૫૦૦ આધણાની કથા

૧૭ સુશુર કુશુર વિષયે સિ હ શૃગાલ કથા કુવામા પડેલ
ચંદ્રને, સિ હે પુછે લટકેલ શૃગાલ દ્વારા બહાર
ઠાઢ્યો બીજી વાર સ્વય કરતા બને શિયાળ હુબ્યા

૧૮ કેશી ગણધરનો રાય પ્રદેશીને ઉપદેશ. જીવાદિની સિદ્ધિ, ધર્મારાધાન. સુરીકાન્તાની દુષ્ટતા. રાજ સૌધર્મે ત્યાંથી વિદેહે સિદ્ધી.

૧૯ સંસારી દુઃખોને સુખ માનવા પર શેઠ અને ચાર પુત્રવધુની કથા-સોનું મઢેલ પથર ગળે પહેરી. ખાધા વગર નાતને જમાડી.

૨૦ કીસીકા મદિર જળતા હૈ, આંખ લી દોણુ ખોલતા હૈ, ખોલનેકી લી આળસ નહિ આતી હૈ ? ત્રણુ આળસુઓ.

૨૧ પોથીના રીંગણા-ઉપદેશના જુદા. ઘરે ખાવામાં વાંધો નહિ પંડીતે પત્નીને સમજાવી.

૨૨ લણ્યાં હોય પણ તરતાં ન આવડે તો શેઠની માફક દુખી જવાય, માટે લણ્યા ગણ્યા પણ લવસાગર તરતાં શીખવું જોઈએ શેઠ ને ખલાસી.

૨૩ ખાળે દુયા ને દરવાજા ઉઘાડા. અઠાર ગરનાળાવાળા તળાવમાં શેઠે પાચ રત્નો દાટ્યાં ગુરૂચ મિત્ર સલાહથી મેળવ્યા.

૨૪ જાગ્યા ત્યાંથી સુધારો મયુર કથા. સ્વપ્ન કહી છુટી ગઈ.

૨૫ આળસુ લીધુકે સિદ્ધ-પાસેથી વિદ્યા ન લેતાં કામ કુંભ લીધો. તે કુટી ગયો. પણ જો વિદ્યા લીધી હોત તો સુખી થાત.

૨૬ સમજે તો સાનમાં. ચલણા હે રેણા નહિ.

- ૨૭ ભાવધર્મ તારે પણ ખોટી ભાવનાથી તો કૃપણ શેઠ
 “સ્વામી વત્સલ કંપુ છેર કરતા મરી દુર્ગતિ ગયો
- ૨૮ કુશાગ્ર બિન્દુ સમ મનુષ્ય લોગથી તૃપ્ત નહિ થવાય
 ; અગાર દાહકનું દ્રવ્યત
- ૨૯ ઈન્દ્રીય વશાવશથી મુખદુષ્ણ પર જ્ઞાતા ધર્મકથાન્તર્ગત
 બે કાચબાની ઠવા
- ૩૦ જીવનમાં જે આત્મહિત મુખ્યતાએ કરવાનું છે તે
 અહિ નહીં થાય છે, પણ પછી બીજી વ્યથતામાં
 પડવાથી પેલા અણીઆળી જનાર જમાલખા, ખાઈ
 કુદવા જતા મોટી ભાગી અને ‘ચલ જાઉં કે દપ
 જાઉં’ પૂર્વના વિચારો યાદ રહ્યા જેથી તેજ નામ
 પુણતા બહુ રખડ્યો તેમ થયે
- ૩૧ જાતે ઠગવાનું કામ પારકાને ભગેસે ન રખાય શેઠ
 ગુણપક્ષાલનનું કાર્ય વિનતી કરનાર નોકરના ભરોએ
 રાખ્યું પણ ભારે કુળેતો થયો હાથે તે સાથે
- ૩૨ મ્નેહથી આત્મહીત દગ્ગનાર ઉજ્જવીનીના ધનમિત્ર
 મુનિને, તૃપા પરિસન્ધી દેવ થયેલ પુત્ર ધનશર્માએ,
 સચિત જલ પીને પ્રાયશ્ચિત લેજો એમ ગલાહક
 ; આપનાર પિતાને વદન ન કયું (ઉ સૂ તૃના પ દયા
- ૩૩ બાવાજીએ સ્વખમા મઠને ઓરડો લાડુથી ભરેલ
 ભેયો નલાદાગા મામને નોતલું પણ મોદન નગો
 ઓરડો જડ્યો નહિ બાવો ફગી મુતો ગામ કહે
 કેમ? એવો કહે-ઓરડો જેવા મુતો છે વાહ ! !

- ૩૪ વાચાર દશામાં શું થાય ? રાજાનીના ગમૃદ ધન્યનોઃ
એકના એક દેવદત્ત પુત્રને પંચદ આદરની નજર
ચુકની લઈ જઈ મારી નાખનાર વિનય ગાર સાથે
સામાન્ય શુન્દાથી પકડાતાં એકજ દેડમાં બાંધાયા.
જેથી ન છુટકે પત્ની બદાનું મોકલેલ મુળોજન
વિજયને આપણ પડનું. એમ દેવ પ્રત્યે અમમત્વ રાખો.
- ૩૫ પુંડલીએ ચાલતો બાગદ સ્વ છાયાની ચાટણી પકડવા
ખૂબ મજા. છેવટ ન પકડાતાં ગયો. દેખનાર માતાએ
માથે હાથ મુખવાનું કહેતાં તુરત પકડાઈ, ને ખુશ થયો.
એમ મુખ માટે બહાર વહણાં ન મારતાં અંતરાત્મા
તરફ વળનું લેઈએ
- ૩૬ વર્તન વગર લાભ શો ? દુબળા કૃપણને દયાળુ વૈદો
નાડ લેઈ મુંઢર (પ્રીમક્રીષ્ણન) પાદ લખી આપ્યો.
એ વર્ષે ફરી આવી લેદે એમજ રહેવાનું કારણ.
પુછતાં તેણે રોજ સવારે વાંચુ છું કહ્યું!!
- ૩૭ તારક શાસનની ઉન્નતિ માટે ચારે વિભાગની (સંઘની)
ફરજ છે ઉપદેશથી તુકશાન ઘરો. જેમ ચાર વિપ્રોએ
જનમાનની ગાયને વારે દોહી ખરી, પણ કાલ
ખીલને લાભ માની જોરાક ન દેતાં ગાય . મરી ને
ધીક્કારને પાત્ર બન્યા
- ૩૮ કેટલા કઠણ-સલામાં એક મુનિને ૫ મીનીટ સાંભળી
સીપાઈ જંગલમાં જતો રહ્યો. એ વર્ષે ફરી ત્યાં આવી
ચઢતા તેજ સલા દેખી બધાના પગ હાળતાં, ના

પાડતા ગૃહસ્થોને' કહે કે તંપાસુ છું કેસિસમતા તો નથી ને ?

૩૯ ૪૦૦ પુસ્તકોનો સાર એક જણે લીધો થયેલ અપકાર, કરેલ ઉપદાર ભુલી જવા મરણ અને પ્રભુનામ પણ પળ યાદ રાખવું

૪૦, છવનમા ધર્મ આરાધેલ અન્તે પણ તેજ ઈચ્છે છે રણ ભુમીમા મુનિ દર્શનેછુ ધ્યાયેલ ઉદાયન મંત્રી

૪૧ ખોટો અપ પણ વ્યય નહિ કરનાર સસરાની પરીક્ષા વહુએ કરી તેલનું બીજું ખુરે ચોપડનાર તેણે રોગના લેપ માટે માયા મોતી વાટવા માડ્યા કારણ રોગ ધર્માદિ કારણે યોગ્ય વ્યય હતો

૪૨ શામન હેલના અટકવવા માયા કરી મીઠ્યાત્વી રાજાએ જૈની રાણીને જણાવવા, કાવતરું કરી મદિરમા મુનિને વેશ્યા પુર્યા-પ્રજ્ઞાતે જાવો ને વેશ્યા નીકળ્યા!

૪૩ અંશુલ કાર્યને ઢાંકવા પાટલી પુત્રની શેરીમા વ્યુત્સર્જન કરનાર માળી ૬ વૈ વૃ

૪૪ ઉન્માર્ગથી પરીવારને યુક્તિથી વાળવા પર ગાધવૈ પદ્રવથી જયવા શેઠે કરાવેલ દેવમદિરની વાત (૬ વૈ વૃત્તિ)

૪૫ વહુનું જગડેલ મન ઠેકાણે લાવવા મમરે પત્નિ સાથે કળયો કરી તેને તથા નોકરને કાઢી મુખ્યા વદને કાર્ય વ્યથ કરતા ચિત્ત શુદ્ધ થયું

૪૬ સાધર્મિક વાત્સલ્ય-દેવગીરીના જગસીંહ શાહે ૩૬૦ સાધર્મિકોને પોતાના ધનથી વ્યાપારમા બેડી, કોટી ધ્વજ કર્યા. તેથી પ્રતીદીન સ્નાત્ર મહો-સવ ને સાધર્મિક વાત્સલ્ય થતાં કોઈ સીદાતા ન રહ્યા.

૪૭ ગેર સમજનો ઝગડો ચાર લાગીદારો ખેતર ખેડી, શું વાવવું ? તે માટે લઢી પડ્યા. ગુજરાતી કહે ચોખા. હિન્દી કહે ચોખા કયા આવલ વાવો. કાશીના પંડીતે ચોખા આવવેન કિં તંડુલા કૃષિતવ્યા :, અગ્રેજ કહે ડોંટ ચોખા આવલ તંડુલા રાઈસ મસ્ટ બી સો. છેવટ કોઈ સમજુએ મુઠીમાં લાવવાનું કહી કલેશ મટાડ્યો.

૪૮ ગણુતર વિનાતું લણુતર-દેશમાં આવેલ કોલેજીયને ફટુંબને આપેલ પાટીમાં સૌને ખાણું દીધા પછી, 'નો નોલેજ વીધાઉટ કોલેજ' કહેતો ઉઠો કહે આ બે રકાબીની ત્રણ કરી દડો છું. આ એક; આ બે, ને બેને એક ત્રણ. બધા તેની મુખર્ધિ પર હસ્યા. પીતાએ કહ્યું એક મારી એક (ત્રીજી) માતાની ને ત્રીજી તું ખા કહી ચાટ પડ્યો !

૪૯ ગાડરીયો પ્રવાહ-મેળામા દુકાનદાર માલણ પ્રભાતે ઉતાવળ થતા રસ્તામા જ જંગલ બેઠી. પોલીસ પકડવા આવતાં ઝટ કુલોથી ઢાંકી હાથ બેઠી બેઠી, ને પુછતાં પોલીસને કહે-ઈબ્ટ દેનાર દેવ છે. તેણે કુલ પતાસા દિ ચઢાવતા સાંજ સુધીમાં ઢગ થયો. હિંદ

મુસ્લીમ ફરીયાદથી કેના દેવ તે નક્કી ઠરનાં, 'બને
પક્ષ સાથે આવી 'રાજાએ ઢગલો હઠાવતા નીચે અસલી
માલ ભેઈ, સહુ શરમાઈ ઢહે હમાગ દેવ નથી

૫૦ લોહિપતા-કુવામા પઠેલ પ્રાણલુંગુ લાડુડી નામ
સાલળવાવી બહાર આવવાનો વૃત્તા ત

૫૧ છલનો ગ્સ ટપકે છે ડેલીના નાના બારણે લેસ
' મરશે તો ? પત્ર નથી તા પુત્ર મર્યો હશે તો ? કહેનાર
મુસાફરને અપઠવ ખીચી કપડામા લઈ જવી પડી

૫૨ કૃપણુ શ્રોતા-ઐરીના ઢહેવાથી કથામા ગયો ને ઉઘ્યો
મોમા શ્યાન મુતરતા અમૃત ખાડુ લાગ્યુ ખીજે દી
પાસે જઈ ભેઠા ઉઘમા ધરાગને ૧૦ ગજ કાપડ
પડીતનો ફેટો ફાડી દીધુ

૫૩ સિને ચેનો બાવે શેઠ પામે દક્ષિણા માગતા રોજ
' વાયદો કંટે સિને બાવે લલામણુ ઢરતા કહે 'આ
ફા ગ્પ ની ચુક લઈ જાવ ને જીવો શું થાય છે ?
સાજે શેઠાણી ખાધા પીધા વગર ઉદાસ પડી રૂઢી
શેઠ મનાવી પુછતા કહે ચુક ખોવાઈ ગઈ છે હમણા
ખીજી જનાવી ઘો શેઠે-ઓહો એમા શું કહી તુરત
કિમની ચુક કરાવી દીધી ત્રિ કહે મહારાજ કહો
કેનો ચેલો ?

૫૪ પ્રમાદ-પ્રમ ન યક્ષ બે દરિદ્ર વણીકને બે પ્રહર માટે
રત્ન દીપે ગાડા નહિત મુક્યા એક ત્યાની શય્યામા
પોઢી દુ ખી, બીજે મુખી થયો

૫૫ સરલ ને વિકટ બંને માર્ગે જાણનાર ગાડાવાળો.
વિકટ માર્ગે જતાં ગાડું ભાગ્યું ને દુઃખી થયો. તેમ
વિષયાદિને ક્ષમા દયાદિ બંને માર્ગે વિચારવું

૫૬ ત્રણ ઘેરીનો ધણી-અભ્યંતર ત્રણ પત્ની યૌવના
તૃણા ને જરાનું સ્વરૂપ ચોથી વિરતી ઉપાદેય છે.

૫૬ સમતા-ભાવના-અંજરીયા મુનિ-પ્રતિષ્ઠાન પુરના મકર-
ધ્વજના રાજાના પુત્ર મહનપ્રભે ઉર નારી ત્યજી સંયમ
લીધો ત્રણાવતીમાં સ્ત્રી ઉપસર્ગ. કંચનપુરે બેન રાણી
બેઠી રહી. શંકીત રાજાએ મુનિની હત્યા કરાવી, પછી
ખૂબ પશ્ચ તાપે કેવળ.

૫૮ રાજાએ જેમ સર્વ પક્ષીઓને ત્રણ દેતાં હંસ પક્ષ
આળ્યો ને રસોલી કુટી. તેમ સર્વત્ર જ્ઞાન દેતાં સુધાત્ર
મળી જાય.

૫૯ સુખ આત્મ ઘરમાં શોધતાં શીખો-બાઈએ ઘેર પડેલી
સોય બહાર શોધતાં નિષ્ફળ ગઈ.

૬૦ ઈ. સ પૂર્વે ત્રીજા સૈકાના ગ્રીક સમ્રાટ પાર્થિસ
વિશ્વ વિજેતા થવા જતા, વૃદ્ધે કયાં જઈ રહ્યા છે ?
રોમ જીતવા-પછી શું કરશો ? વિગેરે પ્રશ્નોત્તરથી
નિરૂત્તર કરી કહ્યું-તો પછી અત્યારે જ શાન્તિ
ગાળોને ! અંતે તે નાશ પામ્યો. માટે અતિ લોભ
ન કરતાં સંતોષ રાખો.

૬૧ પછી શું કરશો ? એમ વારંવાર પુછતાં છેવટનો

જવાબ પછી મરી જશુ કહેતા, ચિતકે મરવા માટે
આ બધું ? કહીને જીવન ધ્યેય સમજાવ્યું

૬૨ ઉપદેશ શ્રવણથી કોધાદિનાશ-સુરસુદરકુમારે પાચ
પત્નીઓને ઉપદેશ દેતા મુનિને જોઇ પાચ સોટી
મારવાનો નિશ્ચય કર્યો એક એક અણુવત
આપતા એક એક સોટી ઓછી કરી ખુશ થઈ પોતે
પણ અણુવત લીધા

૬૩ ૧૦૦ ગુજળી, મરચા, ને ફટકા ન ખાઈ શકવાથી
છેવટ દેવાના રૂા ૧૦૦ દીધા માટે સમજીને છુટકો
ન હોય તે કામ વિચારીને પહેલુ કરવું

૬૪ કયા છે આજે રૂઢિમામા જેવી માતા ? દશપુરવામ્ની
સોમદેવ પુત્ર આર્ય રક્ષિતને દ્રષ્ટિવાદ બણવા તોસલી
પુત્ર આચાર્ય પાસે મોકલ્યો

૬૫ ખુદાકી સમજ ફેર વાહન ન મળતા ચાલીને ગામઠે
જઈ પાછા ફરતા જાડા શેઠ ચાકયા તે ચાલવું ભારે
મઠમું પ્રાપ્તના કરી કે હે પ્રભુ ઘોડાભેજ-ત્યા પાછળ
ઘોડી પર સ્વાર થયેલ ફ્રાન્જદાર આવી પહોંચ્યો ને
વહેડો જતલી ચાલતો ન હોવાથી ઘોડી પણ ઉભી
રહેતી તેથી કટાણેલ તેણે શેઠને આશુક મારી વહેડો
ઉપડાવી આગળ કર્યો ત્યારે શેઠે ત્રિચાચુ કે પ્રભુએ
ઘોડો તો દીધો પણ ચઢવા જોતાતો તે ઉપાડવાના
મોકલ્યો કશી ખુદાકી બી સમજ ફેર હોતી ના
પણ પોતાના ભાગ્યનો દોષ ન કાઢ્યો

૬૬ પક્કો મારવાડી-નવાખને ગરીબી આવતાં છેવટ મરતાં ત્રણે મિત્રોએ તેનાં કહેવાથી સ્વીકાર્યું કે કયામતના દિવસો સુધી કામ લાગે માટે બધાએ રૂ. ૧૦૧ જમણા હાથમાં કબરમાં મુકવા. વોરે, મુકયા, વાણીયે તેની નીચે બેરર એક મુકયો. મારવાડીએ ૩૦૩ નો કોસ એક મુકી ૧૦૧ લીધા ને વાણીયાનો એક પણ વટાવી ખાધો.

૬૭ મોત આવવાનું છે એમ વારવાર કહેવા સિકંદરના બાપ રાજા ફીલીપે એક ખાસ નોકર રાખેલ. તખ્ત ઉપર પણ તે સાલજતા અદલ ન્યાય ગિતિથી વર્તતો.

૬૮ આગળ માટે અત્યારથી જ મોકલતા રહો-એક રાજ્યમાં કાયદો હતો કે રાજાને દશ વર્ષના રાજ્ય પછી વનમાં મોકલી દેવો. નવો રાજા ચિંતાથી સુકાય કે હવે ૭-૫-૩-૨-૧ વર્ષ, રહ્યું. એક મહાત્માએ કારણ પુછી રહ્યું કે અત્યારથી જ વનમાં સંપત્તિ આદી મોકલતા રહો. એમ કરવાથી રાજા ચિંતામુક્ત થયો અને વનમાં સુખ ભોગવા લાગ્યો. તેમ પરલોક માટે કરો.

૬૯ મુર્ખનો સરદાર કોણ ? આવેલા યોગીની ઘણી સેવા કરી વિદાય કરતાં રાજાએ એક છડી આપી કહ્યું, બધે ભમતા જે મુર્ખનો સરદાર મળે તેને છડી આપજો વર્ષે ભમી યોગી પાછો આવી મરણાન્મુખ રાજાને રાજ-ધન-સ્રી આદિ સાથે આવશે ? ના કહેતા

- ૧ નશ્વર પદાર્થોમા છેલ્લી ઘડી સુધી આસક્ત રાજને જ તે છડી સુખારક કરી રાજા ચેત્યો ને અનાસક્ત થયો
- ૭૦ સુભાવ કુભાવ સુક્ત ધર્મ કેવો કુળે? ઝાન્યકુળે નિધિદેવ ભોગદેવ કથા (ઉપદેશ રત્નાકર)
- ૭૧ દેવાભાઈનો ઘોડો સરભરા ને ખોરાકીમા દિવસ આખો ઘેરો રહે, પણ ઘોડાને કુળે ન થાય માટે સ્વારી આદિ ન કરે, એમ દેહ મમત્વ વાળા ધર્મ ન કરનાર તેથીયે ઘેલા ૩ ।
- ૭૨ કલ્પમ પણ દાની થયો—પુણ્ય કાર્યનો ફાળો કરનાર ન્યુયોઈના મહા કૃપણ કોડપતિ મિત્રને ફક્ત એક દિવસ માટે ૧૦૦૦૦ ડોલરનો ચેક આપવા કહી, પરાણે લઈ ગયો ને બન્યા જાય ત્યાં એ ચેક ભેઈ સારો ફાળો દેતા સાંજે અઢી લાખ થયા બીજે દિ ચેક પેલાએ પાછો ન લેતા કહ્યું ભાઈ હવે એ ફાળા માજ લઈ ત્યો કાલે ઘણાના અભિનંદનથી જીવનનો આનંદ દાનમા છે તે નવી દિશા જાણી હવે હું દાન કર્યા જ કરીશ
- ૭૩ ગાંડરીયો પ્રવાહ—શ્રીજેશ્વર મહારાજ ગદ્દા પાછળ પડિતાદિ શહેરીઓ ને રાજકુમારાદિએ સુહાગ્યુ નિશ્ચય થતા બધા શરમાયા
- ૭૪ સાચુ નામ રમરણ—કલેકટરને પુછતા સ તે રામનામ દેવા કહ્યું એ તો ખબર છે, બીજુ કાંઈ કહે સ તે

સાલા ચલે જા કહેતાં કલેકટરે ગુસ્સો કરી સજા કરીશ
કહેતાં સંતે કહ્યું આમ રામ નામ લેવાય? સાચી
રીતે આમ નવકાર ગણવો જોઈએ. રામ રામ અસર,
થવી જોઈએ.

૭૫ ઉપકારનો બદલો—રાજાએ આંધળાને કુવામાંથી કાઢી
દેખતો કરી, ખાંવપાન દઈ માર્ગે ચઢાવ્યો. પેલે પ્રભુ
પ્રાર્થના કરી કે રાજાને મારા જેવો દુઃખી કર કે
જેથી હું ઉપકાર વાળી શકું.

૭૬ કેવલીએ—એકને સાત ને બીજાને અસંખ્ય લવો કહ્યા,
બીજો જલદી મોક્ષે ગયો.

૭૭ પંડીતજી ! મને કોઈ પંડીત કહેતું નથી ફરીયાદ
કરતાં બિરબલે—પંડીત કહે તંને મારવા કહ્યું. છોકરાઓને
મીઠાઈ આપી પેલાને પંડીતજી કહી ચીડાવવા કહ્યું.
એમ ત્રણ માસમાં પંડીત તરીકે પ્રસિદ્ધ કર્યો.

૭૮ સાચો ભગત—ગુરૂ ઉપદેશથી રાજાએ ભક્તોના કર માફ
કર્યાં. આખું શહેર ભગત થયું. રાજસંહાર ખાલી.
પાંચ વર્ષે ગુરૂ આવી દુરૂપયોગ સમજાવ્યા. ભક્તોને
રાજા-હેલમાં આમ ત્યાં અને ચોતરફ પહેરો રાખી
રાજાએ કહ્યું કે ‘મારા ગુરૂને ભક્તના તેલની બપ
છે, કોઈ ભગત નહિ ફક્ત એક સાચો તૈયાર થયો.
રાજાએ બધાના પુરા કર વસુલ કર્યા.

૭૯ લોહનત-ચિત્રકારે સુંદર ચિત્ર ચૌદામાં મુકી વિનંતી
લખી કે જેને જે ભાગ ખરાબ લાગે ત્યાં નિશાની

કરવી માગે જોયુ તો એટલી નિશાનીઓ થઈ કે
ચિત્રજ ન દેખાય કરી ખુબ સાફ કરી સાફ લાગે
ત્યા નિશાની કરવા લખ્યુ, તો પણ એજ દશા થઈ

૮૦ જેર સમજ-શેઠ સ્વકુટુબ તુલ્ય રોજ પાચ પ્રાણણો
જમાડતો એક દિ બીજે સદક્ષિણા ભોજન હોવાથી
ઠોઈ મળ્યુ નહિ ટેક જાળવવા શેઠ બનારમાંથી પાચ
ખાડના સાધુ લાવી યાજ ધરી નહાવા જતા પાચ
સાધુ મળ્યા તેમને લાવી ઘેર બેસાડી સ્નાન કરવા
ગયા અહિ નાનો ભુખ્યો ખાજક માને ઠહેવા લાગ્યો
કે ભૂખ બહુ લાગી છે મને સાધુ ખાવા દે મા ઠહે
તારા ખાપ આવે ત્યાજે એક તુ બીજે હું ત્રીજે
તારા ખાપ, ચોથો દાદી ને પાચમો સાધુ તારા મોટે
ભાઈ ખાશે, ધીરજ રાખ આ સાલણી પાચે માધુ
નાહા માડ બહુ દોડી શેઠ સમજાવી લાવ્યા

૮૧ વસ્તુતુ મુખ્ય સૌદર્ય કે સગ્રહમા નહિ પણ તેની
ઉપયોગીતામા જ છે-કાશીનો રાજા અઢળક હીરાદી
ઝવેરાતનો વર્ષોનો લહાર ગવથી બતાવવા એક
મહાત્માને લાવ્યો આ કિમતી પત્થરો
બદલામા તને શું આપે છે? ખુશતા રાજાએ કશું જ
નહિ ઉલટુ તેની રક્ષા માટે જખ્ખર પહેરો ગખવો
પડે છે મહાત્માએ આથી કિમતી પત્થર બતાવુ
આવ કહી એક વિધવા રાખીની ઘટી બતાવી ઠહે આ

પત્થર આનું ગુજરાન ચલાવે છે. હુંઝણી ગાય જેવો છે. રાજા ઉપરની વાત સમજી ગયો.

૮૨ ઠેરના ઠેર-પીધેલા ચોખાઓ રાત્રે ગંગા કાંઠે નાવમાં બેસી નશામાં સારી રાત હલેસા મારવા છતાં, સવારે ત્યાંને ત્યાંજ નાવ બેઠું વિસ્મય પામ્યા, પણ લંગરે છોડવું ભુલેલાં તે ભાન નહિ. તેમ રાગદ્રવ્ય તૃણાદિ અંધનથી જીવન નેચા છુટી કરી ધર્મ (ક્રિયા) રૂપ હલેસાં મારવાથી આગળ વધાય, નહિ તો ઠેરનાં ઠેર.

૮૩ બાદશાહના હુકમથી તાકો વણી મુકીમાં પ્રવીણ કારી-ગર લાવ્યો. બાદશાહે કેટલો લાંબો પહોળો પુછતાં મુરખ કહે-તમારા, તમારા પુત્રના, ને બેગમ વિગે-રના કફનમાં થઈ રહે તેટલો છે. ઈનામને બદલે તલવારથી મારવા ક્રોધથી તૈયાર થતાં, મંત્રીએ બચાવ્યો ને ભાગી ગયો.

૮૪ લોકના આશીર્વાદથી સુખ, ને નિસાસાથી દુઃખ. ચીનના બાદશાહે દિલ્હીના એલચીને વડનું ઝાડ સુકાવે જવા દેવાશે કહેતાં તેમના નિસાસાથી છ માસમાં સુકાયું તેથી રાજ્ય લાંબુ કેમ ટકે તે જણાવ્યું.

૮૫ પાગલખાનામાં આગ લાગતા અંખાવાલા બહુ કહેવા છતાં, પાગલો નાચ કુદ કરતા કહે-આ મોટો દિવો માંડ જોવા મળ્યો છે ને આ સુખાઓ બહાર જવા કહે છે! નજ નિકળ્યા અતે બળી મર્યા. એ : કષાય

આગથી જાણવા મસારગૃહે ત્યાગ કરવા મતો ઠહે
છે ત્યાગે સસારી હવો ઠહે છે કે-માડ આ ધન
કુટુંબાદિ મોજ મળી છે, તેમા ધર્મ ને ત્યાગની વાતો
કયા કરો છો !

૮૨ ખેતરમા તાપણે ટાઢ ઉઠાડતા ખેડુતોને ભેઈ, શિયાળ
પણ લાલ ચણોડીનો ઢગલો કરી તીવ્ર ટાઢમા રાત
ભર બેઠી ગધુ પૌદ્ગલિક સુખોમા હુકને આનંદ
પ્રાપ્તોને પ્રયાસ પણ આવોજ છે

૮૭ અવિધિએ કરેલ ધર્મ કુદ્ગળ આપે તે પર-નિર્ધન્યુષ્ટિપે
ગોવૃક્ષ કથા

૮૮ દર્પણમા પ્રતિબિંબ ભ્રમથી પતિ પત્નિ સાસુ સમરાનો
બધેઠો એમ માડે ઢોણ તે ભ્રમ ભાગે તો બધા
ઢલેશો મટે

૮૯ બ્રાન્તી દૂર થવી ભેઈએ છોકરીએ મુકેલ ગેરનો લોગે
પ્રભાતે જગલ લઈ ગયો લોહી પડ્યાની શકાએ
બીમાર, ને ધમાધમ જ્વાલિ ભાગતા સાને,

૯૦ મમજ વગરની માચી શ્રદ્ધા પણ કદાપણ કરે—
નારદના કહેવાથી ડાંગી બધુ કૃપાપણ કરવા લાગ્યા
કચરો, વિખા, છેવટ નારદનો તમાચો કૃષ્ણનેપહોચ્યો
કદા પીને ડાંગીને ગેકુઠ લઈ ગયો

૯૧ જ્ઞાન-જ ને બદલે ર ભોવવાથી નુકસાન દાધી
બાઈએ પટેલને કહ્યું મીઠ પાત્રે જ્યો નહિ, તોજ્ઞાન

૨ સંસ્કાર ન જાય—ભરવાડ ગુરૂ કરવાને બદલે ગુરૂ થયો.
ઘેટાં બુદ્ધા જતાં જોઈ તકડ કું રરકું.....ગીતાર્થે
ફેરવી તોળ્યું.

૩ શ્રી ધર્મનાથ પ્રભુને ગણુધર દેવે પર્ષદામાંથી પહેલો
કોણ મોક્ષે જશે, પુછતાં કહ્યું આ ઉંદર. તે સુણી
ઈન્દ્રે સ્વરૂપ પુછતાં કહ્યું, પૂર્વલવે પિતા શત્રુથી
હણાંતા માતા સાથે તારચંદ રાજપુત્રે દિક્ષા લઈ,
યૌવનવયે સ્વતંત્ર કીડા કરતા મુષકને દેખી, તેને
ધન્ય માની પોતે ખડ્ગાદિ ક્રિડાથી સંયમ વિરાધી
જ્યોતિષકમાં જઈ મુષક થયો. હવે ૫૦૦ ઉંદરડીઓને
ત્યાગી, અનશનથી મરી મિથિલાનો મિત્રકુમાર નામે
રાજપુત્ર થઈ મોક્ષે જશે.

૪ પૂર્વલવ સંસ્કારે વજ્રસ્વામી. જન્મતાં દિક્ષાનું નામ
સાંભળી જાતી રમરણ.

૫ દાતણવાળીને રૂપાળી જોઈ, રાજાએ પટરાણી બનાવી.
તે માદી પડી ને કોઈ દવાથી સારૂં ન થતાં, ચાલાક
વૈદ્ય સમજી ગયો કે ભીખ માગી. ખાવાનો જાતિ-
સ્વભાવ છે. તેણે એક ચોરડાનાં ૧૫ ગોખલામા
જારની રોટીના ટુકડા મુકી, દાતણની ઝોળી ભરી ભીંતે
ટાગીને, રાણીને તેમા એકલી રાખી, તે વાઘરણુ
ઝોળી ખલે રાખી હ્યો દાતણની પુળી, ને આપો
ટુકડા કહેતી, ગોખે ગોખે ભમે પુળી મુકે ને ટુકડા
ખાતી જાય. એમ પંદર દીમાં રાત્રી માતી થઈ ગઈ.

તેમ પૂર્વત્રી ઈન્દ્રિય સુખની ગદી દેવથી તેમા 'લલચાય
પણ ધર્મ' ગમે નહિ

卐 કરે તેવું પામે 卐

૬ દગા કીમીકા સગા નહિ-કરના હો તો દેખ લીલએ
ખાવાણને ઝેરના લાડુ આપનાર ખામનાજ પતિ,
પુત્રો તે લાડુથી મર્યા

૭ કરે તેવું પામે-કુલવતીને હીરાવતીની મુક્તિથી' હજમ
મર્યા

૮ કરે તેવું પામે-શેઠ '૪ પત્નીથી કટાણી પરદેશથી
પ મી લાવી કહ્યું કે-શેઠચો નિષ્કુર છે તેવું કાઈ
ખાઈશ નહિ. એક દિ. ચારે શેઠચે અલગ અલગ
ચીતવી વીધ-મોઢક નવીને આપતા, તેણીએ આગળને
પછીને ને પછીનો આગળ એમ આપતા નહિ જણતી
ચારે ખાઈ ને મરી

૯ કરે તેવું પામે-મદન ગેઠને' ૩ પ્રીયા સુખમા, સુખમા
ને સુરવમા માનીતી' છ-નીને અધ ઠરવા બનેએ
જે ચોગીની પમે યત્ર કરાવ્યો પણ ઉસ્તુકતાથી
જ અને જ નો લેપ લખાયો યત્રો જાળતા બને
અધ થઈ

૧૦ દગવળાજ દડય-કામી તાપમે શ્રદ્ધાળુને ક્યો' પણ
દન્યાને જલ્દે વાનરીએ ખાધો

૧૧ શઠં પ્રતિ શાઠ્યં-આખું ગાડું ચીલડા. બટકા ભરી
ખાધાં. શરત પ્રમાણે દરવાજામાં ન પેસે તેવો નાનો
લાડવો મળ્યો.

૧૨ વાતોના વાળુ-મુસલમાન પટાવાળા સાથે ઉધરાણી
જતાં શેઠે રસ્તામાં કપટથી આજ તો વાતોના વાળુ
કરીએ, કહી આ થાળી, પેંડા, આદિ કહી હોઇઆં
કયાં. પછી પટાવાળો જુકારો દેવડાવી, આ બકરી,
છરી, આદિ પોતાનું લોજન ખોલી, દારૂ પીધાનું
કહી ગાંડો બની શેઠને દૂર કરી ડોઢો ખોલી ચટ કરી
ને શઠં પ્રતિ શાઠ્યં કર્યું.

૧૩ બધા સાથે બગાડવાથી હાની. રાજાનો માનીતો પણ
સ્વાથી નિંદક અદેખો મોદી રજા લઇ બહારગામ
ગયો. આવતાં બધાએ મળીને દગ્ગારમાં ન પેસવા
દીધો. રાજાએ પુછતાં મંત્રી આદિએ મોદી મરી ગયો
એમ કહ્યું એકવાર ઝૂંખેથી મોદીને જોઈ મંત્રીને
ઠપકાવતાં કહે હજુર કયાં છે? મને દેખાતો નથી.
કોધથી સલાન પુછતાં, હજુરીયાને પુછતાં એમજ કહ્યું
ને ઉમેર્યું કે પ્રેત થઇ આપને મળવા આવ્યો હશે?
માટે મહેલમાં લાગી જાવ. રાજા ગભરાઈ નાઠો ને
બધાએ ખોચી પકડી બહાર દાઢ્યો.

૧૪ ખાડો ખોદે તે પડે-૫૦૦ ની રકમ સાથે દિલ્હી જતો
છોકરો ગાડી મધરાતે આવતી હોવાથી, કુલી પાસે
ગાદલું મંગાવી સુતો. કુલીએ માસ્તરને વાત કરી.

ખુન કરી લઇ લેવા દાનત બગડી, ને કહ્યું ચાલ
છરી દઉં છોકરો સાલળી ગયેલ તે ઉડી થાલલે
ચઢી ગયે. એ વખતે માસ્તરનોજ શરાળી પુત્ર આવી
ત્યાજ સુતો કુલીએ તેનું ખુન કરતા પેલે ખુમ પાડી
પકડાવ્યે.

૧૫ બદલો-મિત્રતા ઠરી ઉઠની પીઠપર બેઠી ફૂલ ખાનાર
શિયાળે એકવાર પોતે ધરાતા, ના પાડવા છતા ખેત
રમા ગાવા માડી નાહું ને ઉઠને માર ખવડાવી માફી
માગી ફરી ઉઠે ભર નદીમા કુબડી હમણા જ માર
વાનું મન છે કહી માગી, ને શિયાળ તણાઈ ગયું

૧૬ ભારે ઘર્ષ-જખ્તીના વોરટ માથે સ્ટેશને જઈ ઉભેલા
મેઇલનું એણન જખ્તીમા લીધું અધિકારીઓએ
ખીનું જખ્ત કરવા બહુ કહેતા, નજ માન્યો ત્યારે
કહે અમારી હદમાથી એણન જલદી ખસેડો. વ્યવ
હારમા ખલેલ પડે છે પેલો મુખાચો ને એણન છોડી
લીધું પણ ગાડી રોકવા માટે તેના પર દાવો થયો.

૧૭ શું બોલે? બાઈ કાલે ઘી લીધું તે શેર નહોતું આવે
હશે? બાઈ કહે શેઠ છોકરે કાટલું ખોચું તું તેથી
તમેજ આપેલ શેર ખાડના પડીદે બેખચું તું !!

卐 મ ન 卐

૧૮ મનને છતો-વાણીઆએ વાતરને વામ ઉપર ચડવા
ઉતરવાની આજ્ઞા કરી તેને ધ્યેા ને છત્યો.

૧૯ મન-અધ્યવસાયો શુભાશુભ પડ્યાવાથી ડોઝીએ ધીના
ને ચમડાના વ્યાપારીને જમાડવા સ્થાન પલટો કર્યો
(શ્રાદ્ધ વિધિ)

૨૦ મનોમન-રાજને સુખડના વેપારી પર દ્વેષ થવાનું
કારણ ચતુર મંત્રીએ જાણી સુખડ ખરીદીને દૂર કર્યું.

૨૧ મનમાકડું-રાજને ઉંટડીઓ રોગ કહી, વેદે દવા ને
મંત્ર આપી વાંદરો યાદ ન કરવા કહ્યું. પણ તેથી
તો વાંદરો યાદ આવવા માંડ્યો ને રોગ ન મટ્યો.

卐 સંગ 卐

૨૨ સત્સંગનું ક્ષણ-કૃષ્ણે નારદને નરકના કીડાને પુછવાનું
કહ્યું. તેના દર્શનથી મરી પોપટ, વળી મરી વાછરડું,
તે મરી રાજપુત્ર. તીર્થ સમયે ક્ષણે છે. સાધુ સમાગમ
જલદી ક્ષણે છે.

૨૩ સાધુ સંગનું ક્ષણ-શુરૂએ અનેકવાર નદીમાં મેલી
ટોપલી ભરાવી કહ્યું. નિર્મળને કોમળ

૨૪ મીથ્યાત્વીનો સંગ પણ ખરાબ તે પર ચંદ્રેશ્વરી
દેવીનો પુર્વભવ. (જયાનંદ કેંઠ ચરિત્ર)

૨૫ સંસર્ગના સંસ્કાર જરૂર પડે છે. તેથી તો રાણા
પ્રતાપની માએ ખખર પડતાં ઉંધો લટકાવી દાસીનું
ધાવણ કાઢી નખાવ્યું.

૨૬ કુસંગ-ગદ્દાની સોબતે મસ્ત થવા દુબળી-ગાય
પટેલના ખેતરે પેડી. ગદ્દો ઝટ ખાઈ ભુક્યો ને નાઠો

ગાથ માત્ર ખાઈ ડાળે પુરાઈ ધણીએ ગળે ડાગેરો.
બાધ્યો.

નિતિ

- ૨૭ નીતિ—મહેલના પાયા માટે નિતિનું દ્રવ્ય ન આપ્યું
રાજાએ બનેલી સુવર્ણ બે માછીમારને દેતા નિતિના
દ્રવ્યની ખબર પડી
- ૨૮ નિતિનું દ્રવ્ય—અન્યાયી વ્યાપારથી સુખી નહિ થનાર
હેલકશેઠને, નાની પુત્રવધુએ ખૂબ સમજાવી નીતીથી
વ્યાપાર કરાવ્યો. છ માંસમા મેળવેલ સોનાની પાચ
શેરી ઠરાવી ચામડે મઢી નામાકિત કરાવી રસ્તે
ફેંકી, સરોવરમા નાખો છતાં પાછી જ મળી એનું
દ્રવ્ય લઈ વ્યાપારી પણ સુખી થયાં આજ પણ
ખલામીયો નિવિઘ્નતા માટે હેલકર બોલે છે
- ૨૯ નિતિ દ્વામય હોવી જોઈએ લાવને બદલે ધોળું
કાપડ લઈ જનાર છોકરીની હુદ્દા અને નિતિવાન
વેપારીની નિર્દયતાની કથા
- ૩૦ અનિતી—ચેઠે ફકીરનો હીરો હકપ કર્યો પણ ૭૬
અનુલવી સુનિમે ખાત્રી કરાવી કે તે મરી પુત્ર થઈ
હીરા જેટલો ખર્ચ કરાવી મર્યો, ને વ્યાજમા વિધવા
વહુને મુકી ગયો

નિયમ

૩૧ થોડો પણ નિયમ લેવાથી—કુળથી રાજપુત્ર આચારથી ચોર વંકચુલે આચાર્યના ઉપદેશથી અભણ્યા કુળ, કાગ સાંસ, રાજરાણી માતા, હત્યા સમે સાત ડગ પાછા, એ અભિગ્રહ લઈ પાળવાથી ઘણીવાર બચ્યો. અંતે ૧૨મેં સ્વર્ગે ગયો.

૩૩ ચોર પદ્મીમા રાત્રે નિયમ પ્રમાણે સામાયિક કરતાં વણીકે ચાર ચોર આવતાં નવકાર ગણ્યા. તે સાંભળી ચોરો જાતિ સ્મરણ જ્ઞાન, વૈરાગ્યને કેવળ પામ્યા.

૩૪ સ્વલ્પનિયમેલાલ-દારૂમાસાદિન છોડતાં ભીલે, મશ્કરીથી મુનિ પાસે બળદને ધુંસરા સહીત ગાડું ન ખાવું એ નિયમ લીધો, પણ દેવી પાસે ચડાવેલ એવું લાય-સીનું ગાડું ભુખ્યા સહુએ ખાતાં મર્યા તે બચ્યો. ગામમાં તપાસ કરી જણાવતાં નાત જમણુમાં સર્પ પડેલ તે જોતાં બધાને બચાવ્યા.

૩૫ અસારપણ નિયમથી લાલ-શેઠ પુત્રે બાધા ન આપવાની બોલીએ આતુર્ભાસ રાખ્યા. અંતે અડગ ટેકી તેણે કાંકરાની બાધા લીધીને ખુશ થયો. પણ ઘઉં આદિમાં જોઈ મુંઝાયો. અંતે કંટાળી ગુરૂને શોધી બાધા બદલી કે ઈંદ્રની અપસરાનો ત્યાગ. પણ તે લંપટી જેને પુછે તે અપસરા છું કહે. બહેન કહી

છોડે પ્રસ સાથી ઈન્દ્ર અપસરાસહ આવે છે ત્યાગ
કરતા પ્રસન્ન થાય છે

卐 શ્રદ્ધા 卐

૩૬ રામ નામે પથરા તરે સાબળી ભરવાડણો નદીમા
પથરા પર જવા આવવા લાગી પડીતને નોતડ
દીધુ પણ શ્રદ્ધા વગર હિંમત ન ચાલી, પ્રયોગ
કરતા ડુબવા માડ્યો

૩૭ લીવરપુલની જનતા વૃષ્ટિ માટે પ્રભુ પ્રાર્થના કરવા
છત્રી વગર ગઈ છત્રી લાવનાર છોકરો પુઠવાથી કહેવા
લાગ્યો કે તમે પહેલેથી ખાત્રી રાખી લાગે છે કે
આવી પ્રાર્થનાથી કંઈ વળવાનું નથી ? શ્રદ્ધા નથીજને ?

૩૮ પૂજામા ચાર ડહા-બાવાએ મુખે ભરવાડને જ ગલમા
પત્થર રાખી ચાર ડહા મારવા એમ પૂજા થાય
કહેતા તે શ્રદ્ધાથી કરવા લાગ્યો ને પૂજા ફળી

卐 સંપ 卐

૩૯ સંપ ઉપર પાચ આગળીની કથા

૪૦ ગાલુ ગયું ને ગાભા રહ્યા સંપ વગરના દરજીએ
ગાલુનો ગરાસ લેવા ગજ કાતરાદિ લઈને ગયા પણ
મરવાની ખીટો રાત્રે આગળના પાછળ જતા સાન
ગાળી દૂર રહ્યા ને છેવટ નગીબમા ગાભાજ રહ્યા

૪૧ દાંતને જીલનો કલેશ. સંપથી સહુ સુખી.

૪૨ સંપેલા છોકરાઓએ મેતાજીની અગાસીમાં ઉંટ ચડાવ્યો.

૪૩ ચિત્રગુપ્તની અવગણનાથી કબુતરો જાળમાં સપડાયા, ને ઐક્યતાથી જાળ સાથે ઉડતાં બચ્યાં.

૪૪ મોટા પણ એકે બહુ સાથે વાદ ન કરવો. ટીટોડાએ સર્વ પક્ષીની સહાયથી સમુદ્રને હરાવી ઇંડા પાછા મેળવ્યા.

૪૫ કોણુ કરે એ કામને જે મઝીયાડ હોય, સાઠની-સાળીયે ઉંચકી મેતાજીની સોય. મેતાએ શાળામાં કીધું સોય જીવે છે. છોકરા બજારે ઉપડ્યા સોય લીધી, પણ ઘેર આપવા જવામાં તુંજ તુંજ વાદ થતાં લાખા મોલમાં ખોસી-બધાયે ઉપાડી.

૪૬ કુસંપના ફળ-૩૨ જણના કુટુંબમાં દુધપાક પુરીતુ જમણુ-કુતરા ખાઈ ગયા. કારણ બહારગામથી આવેલ એકે ડખો નાખ્યો. છેવટે લડીને ખીચડી કઢી કરી ખાધી.

૪૭ કુસંપ-સંપ-નાતમાં ઈર્ષાથી નવ નવડા એક પર એક ચઢ્યા તો સરવાળે $૮+૧=૯$ ગણાયા સંપ કરી પંકિત બંધ બેસતાં અબજમાં એક કમ થયા.

૪૮ એક જંગલમાં ઘણા આબલા, ને બે સિંહ રહેતા હતા. ભુખ્યા બંને સિંહ ઘણા આબલાથી ડરતા,

પણ ખોરાકના ભાગ માટે, તેઓ લડે છે, તે-કુસ પ
 ભણી એકને મારી નાખ્યો ઇર્ષા અને કુમ પથી
 છેવ' સદુ ખતમ થયા

卐 દેખાદેખા 卐

૪૯ મીકુ લાદેલા ઘોડો, નદીમા કુળકી મારી હળવો
 થયો ત જોઈ રૂ લાદેલ ગધેડો કરતા, ડબલ ભાર ઉપા
 ડવો પડ્યો

૫૦ કુતરો કોઈને દેખી રાજ ભસે ધોળી ઠીક ખોરાક
 દેતો તે જાઈ ગધેડુ ગમે ખૂબ ભુકયુ તો સળજડ
 માર પડ્યો મારથી વધુ અવાજ કરતા કોઈના કહે
 વાથી રાગ મળી ધોળીએ ડામ દેતા મરુ'

૫૧ ખોટી ચર્ધા-દેવીવરદાનથી આવેલ માવાને જમાડતા
 ધોકા મારી, શેઠે સુવર્ણ પુરૂષ બનાવ્યો તે ભણી
 હળમે આવે નિમ ની જમાડતા ધોકા લગાવ્યા અતે
 જેલ લેગો, થયો

૫૨ અબુધા શાતા-પ્રહસો-મુખાદગિરજાયત પ્રદાને
 બદલ પ્રાદાણના મુખમાથી અગ્નિ ઉત્પન્ન થાય છે.
 એમ સમજી એક હુછાના બધાણીએ મુસાફરીમા
 પ્રાદાણ મળી જતા તે મુતો ત્યારે તવય લાગવાથી
 પ્રાદાણના મુખ આગળ લાન્ડુ ધરુ' પણ ન સળગતા
 મોઢામા ખોર્યુ, પેલો ભગી, કોધે ભરાયો, તો કહે
 હુ તો લાકડુ સળગાવુ છુ

૫૩ ચપળ-અડપલો બ્રાહ્મણ દીકરો ઉઠમણે જતાં પરાણે નાવીકે હાથ પગ બાંધી બેસાડયો. પણ તેણે મોઢેથી સળી લઈ માંકડાની ગુદામાં ખોસતાં તે કુદ્યો મદારાનો કરંડીઓ તુટયો. સાપ અજગર નીકળ્યા. લોકો એક તરફ નાસતાં વહાણ કુપ્યું.

૫૪ ચપળ-બહુ ચપળ ધર્મ ન પામી શકે. 'લિખોવાચ' લટ્ટણ બોલે ત્યાં તો ગોમતી-ખિલ્લી, કુત્તા કાકાદિ માટે દોડા દોડ કરે.

❖ સાધારણ દ્રષ્ટાન્તો ❖

૧ બહુ થાકેલ ગુરૂએ શિષ્યને પગથી ખુંદવાનું કહેતાં પાપ લાગે કહ્યું ગુરૂએ હલ પર પગ મુકતા નથી લાગતું? કહી સમજાવ્યો એમ પ્રભુ લજવાને તેમની આજ્ઞા પર પગ મૂકવો તે લક્ષિત ફળે ?

૨ પક્ષી બુદ્ધી વાણીઓ-નાણુક બાળકને કથામાં ન લાવ્યો, પુછતાં કહે-સાહેબ મારા જેવી પાકી છાતી નથી, તરત વૈરાગ્ય થઈ જાય. વ્યાસજીએ નાણુ-આવા પાષાણુ હૃદય પાસે કથાથી શું ?

૩ સાચો સલાહકાર હોયતો પાપમાલ ન થવાય. રાજાએ તેવા નોકરને શોધતા અનેકને બોલાવી અન્યાયી કાર્યો સોંપ્યા એકે સાફ ના પાડી તે સાચો નાણી રાખ્યો.

- ૪ ધનવતનો રોગ બેરૂં નહિ પણ બે હજારે જાય
વેધકથા
- ૫ મોગના મદવાડ-ચેઠની ધોની ફાસ-લોણી વેઢે ઠડો
પાટો બાધી લબાબુ, પત્રી બીજાએ ગરમ પાણીમા
તરત મટાડયુ
- ૬ ચોરને પોટલે ધુળનો ધુળ-નોકર ગગારામ લુટાયાને
બહાને રૂ બે હજાર ઘેર મુકી આબ્યો પણ કારસ્તાન
જેનારે તે ચોરો, ગગાને સજા થઈ
- ૭ અબુધ શ્રોતા-બીચારી મીતાનુ હરણ થયુ, પણ પછી
હરણમાથી મીતા થઈ ઢે નહી તે આબ્યુ નહિ
- ૮ ગીતા પ્રવચનથી ખૂશ થયેલ શ્રોતાએ વારવર દાંગધા
ગોપાલનદન સાલળી અતે ઢહ્યું સરસ મઝા પડી પણ
'દો ગદ્દા' કોણુ ? તે ન સમજાયુ વક્તા ઠહે હું
મોટો ને તુ નાનો બેય ગદ્દા
- ૯ અબુધ ફકીરને એક ગામમા કાઈ ન મળ્યુ નદીના
સામે કાઠે ગામમા પેટ ભર ખીરપૂરી મળી શ્રાદ્ધ
ઠે જાણી આશીષ દીધાકે આ ગામમા રોજ મરો ને
રોજ શ્રાદ્ધ થાવ સામા ગામમા નહિ!!
- ૧૦ ચાલાકી-ચતિજીએ વારા માટે શાસ્ત્રપાઠ આપી સમ
જાન્યુ સાંમાયિય જતિઆ વારા
- ૧૧ યદેવ મગચ્છા વિઘાત્રા વિધિયતે તદેવ દ્રુમાય રાજાની
આગળી કપાઈ, મત્રીને કુવામા નાખ્યો સિલ્લો બત્રી
માટે રાજાને પકડી ગયા ગાગગીની ખોડથી બચ્યો

- ૧૨ હિતૈષી ન વખાણે તે પર ચિત્રકાર પુત્ર કથા.
- ૧૩ કોઈ ન હ્યે તે લેવાની ટેકવાળા શેઠે દારિદ્ર્યું પુતળું લીધું જેથી ધર્મ લક્ષ્મી સત્ય આલ્યા. ટેક જઈ ન શકવાથી બધા પાછા ફર્યા.
- ૧૪ જીનપ્રભુ અને મુનિઓ છ કાયના પિતા સદા રક્ષાનો જ ઉપદેશ આપે. રાજાએ મારવા ધારેલ છ પુત્રોને તેના પિતાનું ક્ષ્ટાત
- ૧૫ હાસ્યથી બાધેલું કર્મ પણ ચંડકાંડની માફક પીડા કરનારુ થાય છે.
- ૧૬ ત્યાગીનાજ ઉપદેશની અસર થાય, સંન્યાસીએ ગોળ બંધ કરીને કરાવ્યો.
- ૧૭ રાજા કરતા ત્યાગી વધુ સુખી. ઉંઘમાં બંને સરખાં ભગતા ત્યાગી વધુ સુખી.
- ૧૮ કાલનો વાયદો કરનાર યુધિષ્ઠિરને ભીમે 'કાળનેજીત્યો' એમ ડાડીપીટી ભુલ બતાવી.
- ૧૯ ક્ષમા ધર્મમાં સ્થિર કરે બુદ્ધે ક્ષમા રાખી. અને ભંટારું ન સ્વીકારે તો દેનાર પાસે જ રહે એમ સમજાવી ગાળો દેનારને માફી માગતો કર્યો.
- ૨૦ કજીઆની ઉપેક્ષા કરવાથી મોટું નુકશાન-દેવીએ કહ્યું છતાં તાપસોએ કાફીડાનો કજીઓ ન નિવાર્યો. પરિણામે હસ્તી સુઢમા તે પેસતા સરોવર ટુટ્યું ને બધાનો નાશ થયો.

- ૨૧ ચાટુ ભામીએ ઉપર રાજા ને રીગણાની ઠથા,
- ૨૨ દુષ્ટ સત્તાનો દુરૂપયોગ કરે (ભાગવતમાં) મહાદેવે
વૃકાસુર દેવને વરદાન દીધું તેને જ મારવા દોડયો
કૃષ્ણે સુઠવીથી માડ તેનો નાશ નોતર્યો
- ૨૩ શ્રદ્ધાથી નવકાર મંત્ર કૃષ્ણે સુસલમાનની વાત
- ૨૪ ભાષણો જ દરવાથી કાઢી ન વળે-કે દરોએ સભામાં
વિરોધ કરી કરાવ કર્યો પણ, ઘટ બાધે કૌણ ?
- ૨૫ હક્ષિણાવર્ત અને લપોડ શખની વાત
- ૨૬ વગર ભણ્યે ડાળ ન કરાય-વેરાગી ભટને સભામાં
પડિતે પુછ્યું તે બોલ્યો રામો (રામ)લક્ષ્મણ [લખ
મણ] મંત્રગી [મીતા] ત બોલો હનુમાન
- ૨૭ પુરાણે કળીયુગ કથા-ચવન રૂપ ધારી કળીના ઠહે
વાથી સુધિષ્ઠિરે ચાગે દિશામાં મુકેલભીમાદિ આશ્ચર્ય
જેઈ આત્યા ૧૨ મુખથી ખાતો પાડો (રાજામાફક)
ધરાયો નહિ વાછડીનું દૂધ પીતી ગાય [કન્યાનાગૈસે
પીતા] સુવર્ણ પાખી હસની કાગસેવા (દુષ્ટ રાજાને
ઉત્તમસેવે) સુધિષ્ઠીરે ૭ ઘડાને જોડા માથે પગે ઘાગે
એકથી જ ભર્યા (પીતા પુત્રોને પોપે, પુત્રો નહિ)
- ૨૮ ભદ્રિ કૃષ્ણ-એકલવ્ય કૌણી દ્રોણાચાર્યની ભદ્રિથી
અનુનથી પણ શ્રી કૌણાવળી થયે, તો પ્રભુભદ્રિથી
શુ ન થાય ?

૨૯ અડુક દડુકીઓ કોઈનો નહિ-પથુ-પક્ષી ચુક્ર ઘુવક
કથા. સંધી થતાં મીજબાનીમાંથી નાસવું પડ્યું.

૩૦ પાંચ કારણ વાદ-સ્યાદાદ

૩૧ બાદશાહે લીટી ખેચી સમાને અડયા સિવાય નાની
કરવાનું કહેતા છેવટ બીરબલે બીજી મોટી તાણીને
નાની કરી. એમ ઈર્ષ્યાથી ઉતારી ન પાડતાં સ્વયં
શુભ્રવાન બનવું જોઈએ તો મોટા થવાય.

૩૨ અદ્ભૂત ચાર કથા-વિક્રમે પરદેશીને પુછતાં 'કહ્યું' કે
કનકપુર પતિની સુરૂપા પુત્રીએ મને રાત્રે ચાર વાર
બોલાવે તેને પરણું. તે પ્રતિજ્ઞાથી ઘણા રાજ શ્રેષ્ઠ
પુત્રો તંણીને ન બોલાવી શકવાથી મુંડ મસ્તક પાણી
ભરે છે તે સાંભળી વિક્રમે યોગી વેશે ત્યા જઈ રાત્રે
વેનાલાધિષ્ઠિત હુંકાર દેતા દીપને ઉદ્દેશી કથા શરુ
કરી કે-નહિ આવેલ પત્નીને મિત્ર સહુ ૮ મી વાર
તેડવ' જતા ગામ પતિએ, રસ્તામા મહાદેવ મંદિરે
પ્રતિજ્ઞા કરીકે સદ્ગુણ થાઉં તો કમળ ચઢાવું. પાછા
ફરતાં એકલે મંદિર જઈ કમળ સ્થાને મસ્તક છેઢી
પૂજા કરી. શંકા થતાં મિત્ર જઈ પોતાને આળ
આવશે માની મસ્તક છેદ કર્યો. ક્રમે પત્ની આવી,
દૃષ્ય જોઈ ખલંક ભયે તલવાર લે છે. પણ સ્ત્રી હત્યા
ભયથી મહાદેવે પ્રત્યક્ષ રોકી કહે મારા પ્રક્ષાલ જલથી
જીવશે. બંને મસ્તક ધડે જોડી સહસા જલ છાંટ્યું
પણ લુલમાં માઘાં બદલાઈ ગયાં હતાં. હવે લલતાં

બનેમા પત્ની કૈની? દીપ કહે-પતી મન્તકની
 આથી મૌનવતી કન્યા સહસા કૌપી બોલી પડી
 બુદ્ધ ! વિક્રમ કહે જમણા હાથ જે પરણ્યો તેની
 (ધડની) બીજે પ્રહરે તથૈવ હાનને ઉદેશી કહે-એક
 ક ના ચાર જણને અવગ અલગ અનલણતા પીતા
 આદીએ આપી ચારે સાથે આવતા કલ્પ્યો જાણી કન્યા
 બળીમરી મોહથી એડ સાથે બળી મયો, એડ ત્યા
 જ ભ'ક્ષા વૃત્તિની શેષ મુકી ખાતો, એક મ્મશાને
 રહો તે સ્થાન રક્ષે છે, ચોથો હાડકા લઈ ગયા જતા
 રસ્તે ભીક્ષા આપતી બાઈએ રડતા બાળકને ચુલામા
 નાખી ભીક્ષા આપી અમૃત ટીપાથી સજીવન કર્યું
 તે જોઈ અમૃત અશ લઈ આવી ચીતામા નાખતા બને
 જીવ્યા, કન્યા કૈની? હારે જીવાડનારની ઠહેતા પૂર્વ-
 વત કન્યા કૌપી વિક્રમે જીવાડનાર પિતા, રક્ષક દાસ,
 સાથે જીવનાર બાઈ, ને લોજનાથ દાતા પતિ કહ્યું
 ત્રીજા પ્રહરે કુડલને ઉદેશી-સુધાર વણીડ, સોનીને
 પુરોહિત પુત્રોએ, જગલમા ક્રમે એક સુદર સુખડની
 પુતળી ઘડી, તેમા કપડા, ધરેણાને મન્થી ચોથે
 પ્રહરે પ્રાણ સ્થાપન ય્યાં એ પરી કૈની? પ્રાણદા
 તાની ઠહેતા પૂર્વવત કન્યા કૌપતા વિક્રમે જીવાડનાર
 તેનો પિતા, ઘડનાર માતા, સોની મામો ને નન્નને
 વસ્ત્રદાતા પતિ કહ્યો ચોથે પ્રહરે કચુકને ઉદેશી-
 વીપ્ર ચોરને રાજાએ શૂળી દેતા તે કહે આ પાત્ર

રત્નોથી પરણીવીને મારો, જેથી સફળતી થાય. વીપ્ર કન્યા 'વરાવી માર્યો, તે કન્યાને પછી જામથી પુત્ર થયેલ, જે સુદ્રાંકીત કરી બહાર મુકયો. કુંભારે પાળ્યો રાજા જંગલમાં રૂપવાન તે પુત્રમે જોઈ ઘેર રાણીને આપ્યો. રાજા મરતાં તે નૃપ થયો. શ્રાદ્ધ કાળે પીંડ દેતાં ગંગાજળમાં ચાર હાથ બહાર આવતાં આશ્ચર્યથી રાજાએ, તપાસ કરતા ચાર પીતા બહુયાં. ત્યાં જઈ કહે ચોખ્ખા ગ્રાહક લ્યે. હવે કોણુ લ્યે ? કંચુકે જામ કહેતાં ગાઢ મૌનવતી કન્યા ફરી કોપી ઉઠી ! વિક્રમે જેનાથી રંડાણી તે વીપ્ર ચોર લ્યે કહી, તે રાજકન્યા અપરણીત ઘેર લાવી પુણ્યશાળી કુશળતાના ગર્વીં ચિત્રકારને બીજાએ, શું નવી કન્યા તને રાજા આપશે ? કહેતાં સાંભળી તેને આપી દીધી.

૩૩ મોત કોને ગમે-કઠીયારે કંટાળી મોત માગ્યું પશુ આવ્યું ત્યારે કહે-આ ભારો ઉપડાવ એ માટે ખોલાવ્યું છે.

૩૪ અણુખોળ શોધક ચાલ્સ નિડોલસનનો, કંઈ અંજનમ શાંતિ પ્રેમી તેની પત્નિ મેરી અને મિત્ર સિડની

૩૫ બહુ મુખો લોક:- શંકરે પાર્વતિને અશ્વ પ્રયોગથી ખાત્રી કરાવી.

૩૬ રાજાને ત્રણ ચતુરે કેશ માટે હાજર જવાબ દીધો. માથાના ૨૦ વર્ષે મોટા માટે ધોળા. બહુ ધોવાથી દાઢીને ધોળા. માતૃ પક્ષ લીધાથી દાઢી મુછ નથી.

૩૭ અરાળ કરનારનું પણુ સાડુ ફરો પત્થર ફેંકનારને
પણુ ઝાઠ ફળ આપે છે રાજા ચેત્યો

૩૮ વગર સમજો યજ્ઞમા બિવાદી બાધી હેતુ વગગના
રિવાજો

૩૯ અતરની ભક્તિ ફળે પુષ્પાદિથી વનમા શિવપુજા
પ્રાપ્ત્યુને કોષ થયો કે, કૌગળાથી પુજા કરનાર
ભેલ સાથે શિવ વાતો કરતા પણુ બીજો દિ એક
આખ વગર શિવને જોઈ વિગ્ર ખેદિત થઈ ઉભો,
જ્યારે ભીલે સ્વચ્છ કાપી શિવને દીધી શિવે પ્રમદ
થઈ આખ ને રાત્રે આખુ વિગ્ર સમજ્યો કે ખરી
ભક્તિ ફળે

૪૦ સંસ્કૃત ન આવડે તો આખી છ દગી પાણીમા ગઈ
શેઠે ખલાશીને ઘડીમાળ જોવાનું, મુડી, પરિવાર વિપે
પુછતા શુન્ય જવાબ મળતા કહે તારી પોણી છ દગી
પાણીમા ગઈ તેલો હોડી દુબતા તરવાનું પુ'ત્રી વહે
શેઠ તમાગી આખી છ દગી પાણીમા ગઈ ! !

૪૧ ત્યાગનો ઉપદેશ-ફર ભવિને કેવો નિવડે ? બ્યાપારીએ
અતરનું પુમડું ઢેરીને સુઘાડતા જોલાન થઈ સમયન
ઢે વેળા સુઘાડી સાજી કરી

૪૨ અઠળરે માધુઓને વહેચી દેવા રૂા ની ડોરગી
બીરબલને દીધી તે બુદ્ધિશાળી બત્તરમાથી સાજો
ઠાયગી લઈ પાછો આવ્યો બાદશાહને પુછતા કહે

૪૯ આત્માર્થીને કોની પડી હોય છે? બે મહાત્માના મહાન ગુણ સાંજળી, રાજા દર્શને આવતાં એ ઉપાધી ટાળવા બને રાટી માટે ખોટા લઢયા. તે જોઈ રાજા રવાના થઈ ગયો.

૫૦ સો શાણે એક મત-નવા તળાવમાં મુહુર્તમાં હુઝણવાળાને એક એક ઘડો દુધ નાખવા રાજાનો હુકમ થતાં વ્યક્તિગત વિચારી બધાએ પાણી નાંખ્યું!!!

૫૧ પ્રસિદ્ધ વિજ્ઞાની ન્યુટને રાત્રે મોડી આવતી પાળેલી બે બિલાડી માટે મુશ્કેલીઓ દૂર કરવા નાની મોટી માટે માપના બે કાણા બારણે કરવા સુધાર બોલાવ્યો. સુધારે એકજ મોટા કાણે કામ સંરે છે કહ્યું, પણ તેને ગળે વાત નજ ઉતરી ને મુંઝાયો છેવટ પેલાએ કરી બતાવ્યું ત્યારે કાન પકડ્યો.

૫૨ ખીલને રાજી કરવા કરેલી ભક્તિ શું કામની? ફકીરે રાજાની શ્રદ્ધા માટે થોડુંજ ખાધું અને નમાજમાં બહુ વાર કરી. ઘરે આવી ખાવા માગતાં પુત્રે પુછી બાણીને કહ્યું કે જેમ દલી લોજનથી પેટ ન ભરાયું તેમ એ નમાઝ પણ ખુદાને માન્ય નથી બને ફરી કરો.

૫૩ ધનીકે ત્યાગીની પ્રસંસા કરતાં પરમહંસે કહ્યું-મેં તો અમુલ્ય ધન પ્રાપ્ત કરવાની લાલસામાં નશ્વર ધનનો ત્યાગ કર્યો છે. તેં તો જાણવા છતાં અમુલ્ય ધનને મેળવવા લોભ રાખ્યો નથી તું ત્યાગી છે!!

૫૪ મોઢુ કેણ? જાળકે પુઝતા માએ દેશનો ચહેનથાહ
 ઠઘો, એથી? પ્રભુ, એથી? પ્રભુનુ નામ એવા? એ
 નામ લેનાર, તો તો હુ સહુથી મોગે થઈશ

૫૫ મુખ સાથે મુખનુ કામ-પડિત આહિરે લાડીથી
 વાડીચુકી લીટી કરી તે ન સમજી શકતા ચરત મુજબ
 ઘોડી ને પોથો પાત્રા હારી આળ્યો તેના મુખ
 ભાઈએ ત્યા જઈ ચગત કરી ને-અમે ચક્ર તો બેલ
 મુક્તા હે કહી બધુ છતી બધાને એવા ડગી આળ્યો

૫૬ આવી શુરશક્તિ-ભુખ્યા શિક્ષક મોવળી માહેબને
 છોદરે હાડીમા સુદર ખીર આપી મઝાથી અડધી
 ખાઈ તે પુછવા લાગ્યો આજ શુ છે તે તારી માએ
 આ મોઢલા? પેલો કહે ખબર નથી પિતા માટે કમી
 હતી પણ કુત્તો ચાટી ગયો તો! ક્રોધ કરી મોલ
 વીએ હાડી ફેંકી દેતા તે કુટી, ને છોકરા રાવા
 માડત પુછ્યુ તો કહે-મને બા મારથે ખીજી હાડી
 નથી આમા મારો નાનો ભાઈ રાજ ટટી બેસતો!!
 હવે શુ થયે? મોવળી જોવા જોવા થઈ ગયા

૫૭ ખામી સુધારો-ધુવડ કહે પૂર્વદેશ તરફ જાઉં છુ
 અહિના દોકો ખરાબ છે, બોલુ છુ તો પત્થર મારે
 છે લાવરી કહે ભાઈ આ કાળે જશે તો ત્યા પણ
 આજ દશા થશે એના કરતા ખામી સુધારી માડ
 બોવતા શીખો

૫૮ ઊસ્તાદ લુહાર કહે હું એવું બખતર બનાવું છું, કે
કોઈ જ શસ્ત્રથી ન લેદાય? અને લાલો તો એવો
બનાવું છું. કે ગમે તે વસ્તુને લેદી નાજે. બીજો કહે
તમારૂં બખતર તમારા લાલાથી લેદાય? ખેત્રો શું
બોલે?

૫૯ વાણીની ખુબી-પાંચ મિનિટ સુતા મને આટલાં કટકા
તો જીવનભર આ પલંગ પર પ્રમાદ કરનારનું શું
થશે? માર ખાતી દાગી હસીને બોલી અને બચી.

૬૦ રાજ્ય પોલીસી-ઈ. સ. ૧૮૧૮ માં ઇંગ્લાંડની પ્રજાએ
કંગાળ થતાં મહાન ઉહાપોહ કર્યો. રાજમુસદ્દીઓએ
દશ લાખ ડોલર ખર્ચવાનો ઠરાવ કરી, સ્થળે સ્થળે
દેવળ ને પાદરી નીમી એક અવાજે પ્રચાર કર્યો કે
રાજકર્તાનું ધાર્યું થતું જ નથી, નગતકર્તાનું જ ધાર્યું
થાય. માટે પ્રાર્થના પુજા ત્યાગ કરો. આથી પ્રજા
બીજે માર્ગે વળી ગઈ.

૬૧ ખુબી-ઉમરાવે, બાદશાહ મરે આપવા એ શરતે પૈસા
ધીરવા માંડ્યા. બખર પડતાં તે બીબચો. પણ
બાહુશાહ ઘણું જીવે એમ સહુ ઈચ્છે બાણી ખુશ
થયો.

૬૨ ખાનદાન ચોર-નાનો છોકરો વારંવાર ચોરીમાં પક
ડાઈ જેલમાં જઈ ફરી પકડાતાં, જજે તેના આપને
બોલાવી કહ્યું. છોકરાને આમ સજા થાય છે તો
શિખામણ કેમ દેતા નથી? આપ કહે સાહેબ ઘણી

વખત કહ્યું કે સિક્કતથી બહુ સલાખથી કામ કર,
જેથી પકડાય નાંક છતાં ભૂલ કરી જેસે છે હજારે
હજારે હાથ બેગી જશે, હજી ગીખાડ છે

૬૩ ભૂત-૫ ત કરીને નિઠર મૌલવી રાત્રે આબલીએ
ખીટી ખોડવા ગયો ચારે બાજુ ભેતા ગભરાઈ
ખીટી ખોડી ઉઠગા કુરતુ ખેચાણુ ભુત સમજી
મૂર્છા કુરતુ ખીટી નીચે આંખુ હંતુ

૬૪ ટેવ-પડી ટેવ તે તો કેમ ટાળી-ઝઘડાવવાની ટેવવાળા
પડીતે, એક ગામમા ચઢાળ સમાન ઘર કહી ભોજન
ન લીધુ ડાસાને-વહુ સપીંણી, મુખ ચાટે છે
વહુને-ડાસો દારૂ પીએ છે છોકરાને-વહુ ડામા
સાથે ખાય છે (કજીઓ)

૬૫ દુજન-ખાણીઆના ખોટા નહિ

૬૬ કુવામા પઠેલા વાઘ વીગેરેને ખાદ્યણે બહાર કાઢ્યા
મેનીએ વિશ્વાસઘાત કર્યો,

૬૭ મારા દુખની ખાતર-અમેરિકાના પ્રેસીડેન્ટ જેફરનેને
રાજસભામા જતા, કાઢવમા પડીને ભુડને ટાલી તેજ
કપડે રાજસભામા ગયા લોકોની પ્રશ્નસા થતા કહે
ભુડની દયાથી શુ ? તે જોઈ મને દુખ થયેલુ તે
મારૂ જ દુખ મે ફર કયું

૬૮ વીર ડી દામા-ગાલી એનીજાણેયના કપાખાન સરવોલ્ટ
રેલે ને, એક માણમે ખરૂં મુહનું આંખાહન કુ

રેલને ના પાડતાં તે તેના મુખપર થુંક્યો. રેલને ખૂબ
શાંતિથી રૂમાલથી મુખપરનું થુંક લુસી કહ્યું કે-ભાઈ
ઘાતજન્ય પાપને જલદીથી આટલા જ ટાઈમમાં
લુસી શકાતું નથી માટે શુદ્ધ સારું તત્પર-નથી.

૬૯ સમાજની સ્થિતિ-ન્યુયોર્કના પ્રસિદ્ધ મેયરે રોટલી
ચોરનો ૧૦ ડોલરનો દંડ કરી, આપીને, સાંભળનાર
સમાજનો ૪૦ સેન્ટ દંડ કર્યો.

૭૦ મૃષાવાદ ઉપર કાગડાએ અમૃત કળના બહાને મોઢામાં
વિદ્યા કરી તે કથા.

૭૧ ખોટી હાજી હા કરનાર રામદાસને ઉલ્લુદાસ.

૭૨ અવિચારી રાજની કથા ભીતથી ચોર મર્યો રાજના
સાળાને શુળ'.

૭૩ શેકીને ન વાવો. ડાહ્યાભાઈ કૃષીકારનું દષાંત.

૭૪ અવસરોચીત બોલવું મમ ગુરુકુપે પતિત. ઘાવનું
લોકા.

૭૫ નફ્ટ ધામાજી ભવાયો. પટલાણીએ ના કહી છેવટ
ચડજે રોટલા છ માસ, તો કહે-એસાજીવ બાર માસ.

૭૬ જન મહાજન (મોટું મહાજન)

૭૭ ઇંગ્રેજી ભણેલા ખેરીસ્ટરે; ગામડીઆ બાપને મિત્રોમાં
બખરચી કહેતાં, એની માનો ઘણી છું કહી આટ
પાડયો.

૭૮ રાજના ચાર કલાકાર. અશ્વ, મોતી, સ્ત્રી પુરૂષ પરિક્ષા

૭૯ ધીરજથી સાહસ ક્રમે છે જુગારી પત્થર ઉપાડી
 મુતિને મારવા જતા દેવીએ છલ મોમા ઘાટી દીધી
 ૮૦ શબ્દ ન પકડતા શાસ્ત્રનો ભાવ મમજવો જોઈએ
 વાવમા વાદરો મયો વિષ્ણો મુઝાઈ ગુરૂને પુછતા કહે
 ૨૫-૫૦ ઠોપ પાણી કાઢી નાખો પછી પીવાયે
 તેમતો તેમ કરી આવી, હવે તો પવિત્ર છે ને ? એમ
 પુછતા કહે શબ્દ તો કાઢી નાખ્યું છે ને ? તો
 કહે ના ! ! !

૮૧ પગલુ નથી-કુવારો માશરે જતા કુવા કાઠે મુતો
 સ્વપ્નામા પરજ્યો ને જિના કહેવાયો આશા અમતા
 કુવામા પડ્યો લોકોએ કાઢી પુછતા કહે કે સ્વપ્નાના
 પરજવાયો કુવે પડ્યો તો સાચુ પગલવાયો શુ દુ ખ
 નહિ પડે ? મારે હવે પરજુ જ નયા કહી ઘેર ગયો

૮૨ પ્રદાયક-ગાંધીઓ ભરી કુલાલાવી તેનો રસકમ કાઢી
 અત્તર બનાવી ગટરમા ફેંદી દેવા માળી દોડતો હતો
 વિલામીઓ પણ સ્વગુકનો એવો જ હરપયોગ કરે છે

卐 ધુર્ત 卐

૧ નો મુતાગની ક્યા

૨ એ મુતારા મફત મીકાઈ લઈ ગયા.

૩ એમા શુ સડેલ છે એટલુ રીખવેલ શુ રૂપાના
 પાજરામા પુરી સ્વ શાસ્ત્રવેગ કદી લાખની દી મત

કહેતાં શેઠે શુકને પુછ્યું. તારી આટલી કીંમત છે ? તું સર્વ શાસ્ત્ર જાણે છે ? જવાબથી ખુશ થઈ તેણે લીધો. અમરે મિત્ર મંડળ વચ્ચે હાથમાં લઈ પુછ્યું. આપની જન્મ ભૂમી કયાં ? જવાબથી બધા હસ્યા, શેઠ વીલા પડ્યાને પુછ્યું. શું મારા લાખ પાણી થયા ? ત્યારે શું હું મુખ છું ? એક જ જવાબથી શેઠ રોયા.

૪ એક કુટીલે ઘણા અંધોને લોજન નિમંત્રણ દઈ એકની પાસે ભરપુર પતરાળી મુકી હાથથી તેણે જાણી ખુશી બતાવતા, તેજ બીજા પાસે એમ બધે બતાવીને ખાવાનું કહેતાં બધાની પતરાળીશુભ, સૌ ખાનુવાળા સાથે વહેમથી લઢ્યા.

૫ ખુશામતીઓ-એક રાજાને એકવાર ચઢાવ્યો કે સાખ બધી મોજ કરી પણ ઇન્દ્રનો પોષાક કદી પહેર્યો છે ? કયા મળે કહેતા ૧૦ હજારમાં છ મહીન લાવવાનું કહી, છેવટ એક ખાલી બોક્સ સલામાં મુકી તેઓ કહે હજુર વર્ણશંકરને નહિ દેખાય એમ કહ્યું છે. રાજાના વસ્ત્ર કઢાવી, લીજીએ એ ધોતી આદિ કહી આપ્યા, રાજાએ ઢોગપૂર્વક પહેર્યો સલાએ વાહ શું ધોતી આદિ એમ પ્રશ્ન સ્થા. નગરમાં ફેરવી અંત.પુરમાં આવતા રાણીઓએ કહ્યું. બધું ઇન્દ્રનું પહેરો પણ ધોતી દેશી પહેરો. નગરજનો ને રાણીઓને વર્ણશંકર માન્યા.

૬ કબુલ અને લુચ્ચો-એક કૃપણ શેઠને ત્યાં માનથી જમુ, એમ બે લુચ્ચા વચ્ચે શરત થતા એક જમ વાના ટાણે જઈ નોકરને ઠહે શેઠને જલદી મળવું છે તેને ૧૦ હજારનો ફાયદો થાય તેમ છે, સાલળો તે જમતો જમતો શેઠ બહાર આવી પરાણે માનથી જમાડી કહે કેમ પધારવું થયું ? તો કહે તમારે બેટી છે ને ? પરણાવવી છે ને ? લાખ દેવાના છે ને ? શેઠ હા કહેતા કહે-મને ૬૦ હજાર આપી પરણાવો ૧૦નો ચોખ્ખો નફો રહેશે મારી કાઢ્યો.

૭ બે ંગો-એકને પેટીમાં બેમાડી માથે ઉપાડી માગવા ડીની દુકાને જઈ ઠહે હુ દુરથી આવેલ અભણ્યો મુસાફર છું તમે શરાફ છો આ પેટી રાખો દુઉતા નક્કી કરી લઈ જઈશ કહી મેઠે પેટી મુકી દુગાન બંધ થતા પેટો બધું સાફ ંગી પેટીમાં પેઠા મવારે દુકાન ખોલતા જ બીજો આવી પેટી લઈ ગયો ખખર પડતા શરાફ રોયો.

૮ બે-લુચ્ચા જશુ લશુ બે જણે, એક રૂપવત ભોગી શહેર બહાર મઠમાં હતો, તેને સારું ખાવાનું દઈ વશ કરી એક દિ મુદર રાગનો પોષાક પહેરાવી બે વોડાની ભગીમાં ફગવા લઈ જવાનું કહી ગીખવ્યું કે ‘અચ્છા’ ઈતનાહી કહેના ંગેની બખર જઈ માગ ંગેનીને રામનગરના રાજા તરીકે ઓળખાવી જનાના માટે ંગેરાત દેવાનું કહેતા તેણે ડીમતી હાજર થયું.

પેલા કહે સાળ હુકમ હોયતો જનાને કે ગતાકે આવે. અરેછા સાલણી પેલા વટાણા વાવી ગયા. મોઠેં સુધી ન આવતાં ઝવેરી ગલરાંઈ રાજને પુછે તો અરેછા મિવાય જવાળ નહિ. ગાંડીવાનને પુછતાં કહે ભાડે આંબે છે રાજને ધમકાવતા કહે મેં તો બાવા હું, વો મેર ચેલે હે અરેછા કહેના રીખા કે લાયે શ્રે. ઝવેરી રાયો.

૯ મહાત્મા પાસે ૬૦ મંદોર ભેઈ, જમવા નોતરી ખૂબ જમાડી ઉઘાડયા. ને સ્ત્રીને મારી, લોકો લેગા થતાં કહે હુમાણા મુકેલી ૬૦ 'મંદોર' કયાં ગઈ? સ્ત્રી પામે ન મળતાં લોકોના પુછવાથી કહે મહાત્મા તો સુઈ ગયા છે. બીજું કોઈ આંબું નથી. છેવટ મહાત્માને તપાસી જટામાંથી લઈ લીધી.

૧૦ ધુર્ત-મહારાણીના પ્રા. સેક્રેટરી બની ઝવેરાના ૨૫૦૦૦ ના દાગીના લઈ મોટરમાં મુનિમ સાથે પહેલાં ૨૫૦૦૦ પેંડાનો ઓર્ડર આપેલ મીઠાઈના વેપારીને કહ્યું આને ૨૫૦૦૦ આપી દેજો ને રવોનાં બેને રાયો.

૧૧ અસાની જોષીનું કપટ-પુત્રો ન પુત્રી.

૧૨ ધુર્તને રૂા. ૨૦ આપી ભદ્રીક ન્હાવા જઈ આવ્યો. પેલે હીસાબ આવ્યો કે ઉંડા પાણીમાં ડુબેકી મારતાં રૂા. ૫૫ આપી ઘેર જાંબર આપી કે ડુબી ગયા. ઉપર આવતા વળી ૫ રૂા. શુભ સંભોચાર આપવા ને વધા-

મણીના પાત્ર આપ્યા ને રૂા પ મહેનતાણના રૂા ૨૦ ચુકતે થયા

૧૩ ઠગ-ધોળી સસરાના બકરી લઈને આવવાના આમ-
ત્રણવી = દ્વા પર બેસી પુછે બકરી બાધી સાવધાની
માટે તેના ગળામા ઘુઘરા બાધી ચાલ્યો રસ્તે બે
ઠગોએ બને લેવાનો વિચાર કરી ઘુઘરા ગદ્દા પુછે
બાધી એક બકરી લઈ રવાના થયો બીજો સામે
આવી કહે પુછે કેમ ઘુઘરા બાધ્યા છે ?
ધોળી જોઈને લડકયો ને બકરી ચોધવા પાછો વળતા
પેલો ગદ્દો લઈ પલાયન

૧૪ ધૂત-પાલી મગના નવ આના ગ્રાહકે અડધો નક્કી
કરતા ઉધી પાલી બરી ઈસાફમા કાણએ બનેલુ
નહિ, આડી પાલી કહી ગ્રાહકે અડધો દોઢો દીધો

૧૫ ચાલાક-દડો બારીનો કાચ તોડી રસોડામા પડ્યો
બાઈને ક્રોધ થયો કેઈ દેખાયુ નહિ થોડીવારમા
એક છોકરો આવી કહે-માણ માફ કરજો મારી ભુલ
થઈ આ મારા બાપા કાચ લઈને આવે છે ચોડી
દેશે બાઈ તે જોઈ ખુશ થઈ ને દડો આપી દીધો તે
લઈ નાઠો પેવાએ ઠાચ જડી રૂા અઢી માઝ્યા
બાઈ ચમકી કે તમારો તે પુત્ર નહિ ? પેલો હે
હે તમારો દીકરો તે ન્હોનો ?

૧૬ ધૂત-અપટ્ટોટ ગૂંઢસ્થ થઈ દુકાનમા છેવટ કિમતી
જોડા પહેરી પાસ કરી બિલ બનાવવા કીધુ તેટ-

લામાં કોઈએ (સાથીદારે) આવી તેને નેસથી ધબ્બે મારી નાઠો. ક્રોધ કરી તે તેને મારવા દોડ્યો તે ગયો તે ગયો.

૧૭ સોદાગર (રેલમા) ઘોડાને બે મીનીટમાં છ ગાઉનો વેગ પ્રમાણીક પણે કહી ઘોડો રૂ. ૧૦૦માં વેચ્યો.

૧૮ બેકાર શહેરમા એક ધૂતે જાહેરાત છપાવી ‘પાઈ પણે ખર્ચા વગર કમાવાની સલાહ રૂ-૧ બીડી મ ગાવો હજારો મળતા દરેકને નાની છાપેલ કાપલી મોકલી કે મેં ક્યું તેમ કરો. !

૧૯ સોનીની વાત-હે રામ તારે બધા સરખા છે બેનનું સોનું પણ ચોરું.

૨૦ કાષ્ટ ભરેલ શકટ મુલ્ય પુછી ધૂતે આભીર પાસેથી લઈ લીધું. તેની પુત્રીએ બીજાવાર તિલમુઠી મુલ્ય કહી બધું વ્યાજ સહીત પાછું મેળવ્યું.

૨૧ ધૂતે દારપાળે ગરમ દુધથી બીલાડીને ઉલગાવી દૂધ પીતી બંધ કરી. લેંસ લેંડ લીધી.

૨૨ ધૂતે ભરવાડે ખેલ જોતા પોરસ ચઢ્યોને લેંસ વિગેરે આખ્યા એમ કહ્યું. પણ પછી કહે તે મારી આંખોને ખૂંટ કરી મેં તારા કાનોને ખૂંટ કર્યા. એમા દેવા-દેવાનું શું ? એમ નટોને કહ્યા.

૨૩ કરાર કરતા પહેલાં બહુ વિચારો નહિતો વાણીયાને મીયાના ગોખલાનો હુકમ એવો નડ્યો કે હવેલી જેટલા બીજ રૂ. આપવા પડ્યા.

- ૨૪ મીયાભાઈનું વાકડું-વાણીયાની મોટી જરની ખાણમાં
ભરતી વખતે પરાણે ઠાટવાળે આધી જર મીયાભાઈની
લખાવીને જરનો દુકડો નાખી છેવટ અડધો-અડધ
લીધી
- ૨૫ મોટાના સમાગમથી ધૂતો ગેરલાલ લઈ લે છે ધૂત
રાજને એક તમા એક મીનીટ ખાલી જ મળી જઈને
સોના મહોર દઈ જતો પણ દરબારી પાત્રેથી લાખો
પડાવી દીવાન થયો
- ૨૬ જો અધાસે પડે કામ તો લક્ષ્મણ રાજે મીતારામ પટે
લની ખરી માટે વાદી આધળો
- ૨૭ ફૂટ સાક્ષીઓ-માળી આપે મૂળો, દરજી આપે ગાલો,
મીયા આપે ચેનુ
- ૨૮ મૃણાલદે ધૂત કથા-ખુ-દૃન-નાક, શ્રી પારહારીક,
ભગિની કદન
- ૨૯ મીયા ભાઈને હિસાબ-સોડા હુવા સાઠ, આધા ગયા
નાઠ દસ દેગે દસ દિલાવે ગે, દશમે કયા લેના કયા
દેના ?
- ૩૦ અનિતિ કરવા વાણીએ જો પુત્રીના લેવીને દેવી નામ
રાખ્યા
- ૩૧ ધૂત ફરીને મીઠાઈની દુકાને મીઠાઈ ખપડાવી તેની
નવી કબજા ઉઠાવી ગયો
- ૩૨ ધૂત-લોશી પાત્રે આવીને દહે કે ચેક તમારા નામથી

હોઠ ઠરીને આ છુત્યો છું હ્યો. એમ ત્રણ વખત કંઈક આપી ગયો. ચોથી વખત એઠ માણસને સાથે લાવ્યો અને કહે શેઠ તમારા નામે ૨૦૦૦ હારી ગયો છું ને આ માગે છે. શેઠને આગવા પડ્યા ને કહ્યું કે લાઈ હવે મારા નામે રમીશ નહિ ! !

૩૩ જેવા સાથે તેવા-કંબુસે ચોકા બહાર મીયા નોકરને ચાર જ રોટી આપી. પેલે એક પાછા ચોકમાં ફેંકી કે એ કાચી છે. શેઠને ચોકો બગડતાં બધી દેવી પડી. બીજે દિ વધુ રોટી આપી, પેલે બે પાછી ચોકામાં મુકી કહ્યું આ વધારે છે. શેઠે આમ ન કરવા કહ્યુંને બધી રોટી દીધી. ત્રીજે દિ રોટી તૈયાર થતાં મીયાએ ચોકામાં જઈ શેઠને પગે પડી માફી માગી કે હવે રોટી પાછી નહિ મુકું બૂલ થઈ. આમ ત્રીજેદિ પણ બધી રોટી મીયાને ખાવા મલી,

૩૪ નાતનો માલ નાત ખાય ને મુસાલાઈના વા પાણી.

卐 બુદ્ધિ 卐

૧ વયં સરલે જગત્ સરલં ન વા ? મીયાં આડેખાંની કથા
૨ સંકટે પતિતો મુક્તાફલ પાકમિવેણ મુક્ત. બુદ્ધિશાલી
ચૌર કથા ॥

૩ કલેક્ટરનો ખોવાયેલ અથ્થ જોયાની હા પાડતાં વણી-કને સિપાઈએ પકડ્યો. પણ પાડોસીએ ફેર પાધડી બાંધ દહેતાં બે શીંગડાવાળો કહી છુટી ગયો.

૪ વણીક બુદ્ધિ-લહુવે ઘણું, પુછવા છતાં લીલા લીલા
છમ, પણ મગ ન જ કીધા, બાદશાહ પાસે બોલાવીને
અનુવાદ કર્યો, તેજ રીતે સુવર રાખ પણ જેથી શુદ્ધામા
ન આવ્યા

૫ કૃતઘ્ની-નિર્દય ગોળીથી ઘાતલ વાઘની દયાથી વેઘે
રોજ દવા ઠગી પણ છેવટ ખાવા તૈયાર થયો વેઘે
સુક્રિતથી કમળો દહી ઝેર દઈ માર્યો

૬ રગલે ઘર-કના થતા, પરદેશ જઈ કાઠેરને કુરાળ
સમ્રાટના કહ્યા ક્રૂર બાઝીઓ કુતરો મુઓ કેમ ?
હરડી ઘોડીના હાડકા કરડી તે મુર્ખ ખડ ચઢી વીના
તે વપરાયા આઘમાના કાગળમા તે મુર્ખ કુવરના
દુખે તે મુઓ ધાવણ વીના તે કમરાણી મુખ કોગળી
આધી ઘરની ફીકર નથી લાલબાઈની (આગ) ચોકી
મુકામ ગઈ છે

૭ બદમાસ મેડમે પહેલા વગમા બેઠેલ પટેલને આરો
પની ધમકી આપી પાકીમાથી પ હંતર તફડાવ્યા,
ને સ્ટેશને ઉતરી જઈ થેઠે બીજા વર્ગમા 'રહેલ
મુનિમને વાત જણાવી ગાડી ઉપડતા મુનિમ પાસે
જ તેણી આવી ને જાગ પાવ ના બેગમુ મનો પાઠ
ભજવી બધું લખાવાને તેણે તેણીને આળાદ કસાવી
પઠાવીને રૂા પાછા મેળ યા સળસે બડી અં ૨ ।

૮ વણીકબુદ્ધિ બે મીયાએ પુછતા હો પીરભાઈની પહો
બીને લાવભાઈની લાબી દાહી

૯ બુદ્ધિ-વાઘે ગધેડા તથા બકરાને પોતાનું મોઢું ગંધાય છે તે સાચું છે ? એમ સુંઘવા કહ્યું. ગધેડે હા ને બકરે સુગંધી કહેતાં બંનેને મારી. શિયાળને પુછતાં મને સળેખમથી હમણાં બખર ન પડે એમ કહી બચ્યું.

૧૦ બુદ્ધિ-ઝવેરીએ દેશાવર જતાં મુનિમને શિખામણ દીધી. પણ શેઠની શિખામણ ઝાંપા સુધી કહી તે ચાલ્યો. ગુરુએ થયેલ શેઠે તેના પર વાળનું પારસલ કરી રાજાને દેવા કહ્યું. રાજાએ એલેઈ કાસીનો હુકમ દીધો. પણ મુનિએ હિમાલયના ભેગીની ચમત્કારી જટા છે ને પૂજવાથી સમૃદ્ધિ વધે છે કહી પાછા માગતા ખુશ થઈ ઈનામ દીધું.

૧૧ વચન ફલાપર ડામર હૂતની કથા ભીમરાજાએ લોજ પાસે ભરમ આપી મોકલ્યો. પણ અશ્વમેધની કહી ભેટણું લાવ્યો. બીજીવાર મારવાનો પત્ર આપ્યો. પણ લોજને કહે હું મરું ત્યાં બારવષીં દુકાળ પડે. બહુ ધન મેળવ્યું.

૧૨ સમય સુચકતા-વક્ર અશ્વ રાજાને દૂર એક ખેતરમાં લાવ્યો. ખેડુતે ભાતપાણી આપ્યા તે બાઈ :પુછ્યું- આ દેશનો રાજા કેવો છે ? બદમાસ, નાલાયક કુર વીગેરે. અધિકારીઓ પણ એવા. રાજા-તેં રાજાને ભેળ્યો છે ? ખે ના. રા-હું પોતે તે છું. ખે-તમે મને.

ઓળખો છો ? રા-ના જે-પટેલ પુત્ર છું મને ભુત
વાગ્યુ છે મહિને ચાલ દિવસ ઘેરો થઈ અવળું
ખોલું છું આજ કયો વાર છે ? રા-શની જે-બસ
આજ ઘેરો થવાનો વાર છે

卐 ન્યાય 卐

૧૩ ન્યાય-બુદ્ધિધન શિયાળે શુભપર દોષ કરનાર વાઘને,
મુક્તિકાતા વીઘ્નને મારવા તૈયાર થતા ન્યાય ઠરતા
પૂર્વવત્ સ્થિતિ કરી પુન પુરો

૧૪ બુદ્ધિ-અમીરનું ધન ચોરી ચાકર પરદેશ ભાગ્યે ત્યા
જઈ અમીરે હાથ પકડી ધમકાવ્યો તેણે પણ તેમજ
કહ્યું કે મારું ધન તું લઈ ગયો છે, હું અમીર છું
ફરીયાદ થતા ડેલીખા બનેના માથા રખાવી હુકમ
કર્યો કે ચાકરનું માથું ઉડાવી દો, ચાકરે માથું ખસે
જતા પકડાયો

૧૫ ૪૦ હજારની મઝીયારી રૂની વખાર બળી જતાં
ખીન્વીના સાબ પગવાળા ત્રણને ઢંડ કરી ગરીબ
લાલચ દેને બચાવ્યો

૧૬ પાડોશીથી થયેલ પુત્ર કોણ રાખે ? ભર-જડેલ
ખોખામા લાખનો નગ જડાવ્યો માલીક વરસે
ભગ્યે તો વીટીનું ખોખું લ પણ નગ લે ? ઘણી
ઘરમાં આખાની ડાળ પાડોશીને ઘેર પડે તો છાયડો
લે પણ ફળ લે ? અ-મણ દુધનો દિતારેલ માખણ

પીંડ શું ? મેળવણુ દેનાર લઈ શકે ? છાસ લેલે લે
રાજાએ સ્ત્રીને સોંપ્યો.

૧૭ સુડા સુડીની તકરારમાં બચ્યા રાજાએ સુડાને સોંપ્યા
ને ન્યાય તામ્રપત્રે નોંધ્યો. સુડી અનશનથી શેઠ પુત્રી
થઈ બે જાતીય અશ્વપાળી રાજાની ઘોડીઓને દોરી.
અશ્વ બચ્યાં લઈને ન્યાયી લેખ કઢાવી રાજાને ચુપ
કર્યો.

૧૮ જાર સાથે રમવામા વિદ્વત ભુત પુત્રને મારી શોકચને
આળ દઈ ન્યાય લેવા જતાં શેઠે કહ્યું-આ વઠને નજન
થઈ ૩ ફેરા દે તે શુદ્ધ, શોકચે આળ સ્વીકારી અનુ
ચીત ન કર્યું. પેલી કહે એમાં શું ? ૨૧ ફેરા દઉં
શેઠે તેને દંડી.

૧૯ કાણનોન્યાય-આઠ આને બળદ ભાડે કરી જત્રા કરી
આવ્યા, પણ રસ્તામાં ગરમીમા બળદને છાયે બેઠેલ.
બળદના ધણીએ બળદના, ને તેની છાયામા બેસવાના
પણુ ૮ આના માગતાં છેવટ કાણએ ભાડાના ૮આના
અને છાયા માટે આઠ આનીનો છાંયો આપવાનો
ન્યાય આપી ચાટ પાડ્યો.

૨૦ બુદ્ધિથી ચોર પકડ્યો-ધર્મશાળામાં મહિનાથી કાયમ
ચોરી થતી. ઠાકેરે ત્યાં બધાને લેગા કરી, એક ચોર-
કામા રેતીનો ચોતરો કરાવી પાણી છંટાવી, ઉપર
પોપટનું પાંજરું સુકી, એક એકને જઈ ચોતરા પર
હાથ સુકી આવવાનું કહ્યું, ને જણાવ્યું કે ચોર હાથ

મુકશે કે પોપટ રાંમ જોલશે બધાને ચણા આપતા
ચોરને પકડયો કારણ 'ખીકથી તેણે હાથ અડાડ્યો
ન હતો એટલે હથેલીને માટી અડી ન હતી

૨૧ બુદ્ધિ-વારસદાર ડોણ ? વઠેલ ને બાકાત રાખવા
ચાર દિકરામાથી ત્રણને વારસો આપવો એમ મોઘમ
લખી શેઠ મથો છેવટ પ્રધાને બાપની છળીને ખાસડુ
મારવા સહુને કહેતા વઠેલે માથું નેને બાકાત કર્યો

૨૨ બુદ્ધિ-ચાર ચોરોએ ચારને સાથે જ આપવા ડાબડો
ડોમીને આપ્યો એકે દર બેઠેલા ત્રણની ખીજ બહાને
સજા કરાગી ડાબડો લઈ લગ્યો ત્રણે દાવો કરતા
ડોમી મુઝાયા ચોર સાથે આવો તો લઈ જવ એમ
ચુકાદાથી બચ્યા

૨૩ એટલે સુતેલ બ્રાહ્મણ મુસાફરે-ચોરી કરનાર પોલીસને
પકડતા ચોરે જ વિપ્રને ચોર કહી કેમ કર્યો વિપ્રને
કોઈ સાક્ષી નહિ જન્મને શકા જતા મુદત પાડી
ખીજે દિ માણસ મુઠડુ થઈ રસ્તામા પડ્યો જજે
તે વિપ્ર ને પોલીસ બન્નેને મઠડુ લાવવા હુકમ
કર્યો રસ્તામા બનેની વાતચીતની સાક્ષી કચેરીમા તે
મઠદાએ પુરી જેથી વિપ્ર બચ્યો પોલીસને સજા થઈ

૨૪ શિયાળ વાઘ ને ગધેડાનો ન્યાય મંદિરમા સૌએ
પાપ પ્રકાસી છેવટ ગધેડાને માર્યો

૨૫ ઘાચીની છાણીએ ઘોડી નાખા ગોળ વહે-યો વાણીએ
ફરી ત્રાદ કરી સાક્ષી શિયાળને માથે ઉપાડી લાગ્યો

તે ઝોકાં ખાતા બેઠો. રાજ્યે પુજતાં આખી રાત
તળાવમાં આગ ચોલવ્યાનું કથું. તે ન માનતાં
રાજને ગંડુ કહી આ પણ ન હોય એમ સમજાવ્યો.

૨૬ બે ને પણ રોટલાવાળા બે જણે મુસાદરને જમાડ્યો.
તેના પાંચ આનામાંથી બે વાળે બે ન લેતાં ૧૧ કટકે
ન્યાયથી ૧ આનો લેવો પડ્યો.

૨૭ બુદ્ધિ-કલાકં ૩૬ કલાકની રજા માગી લગ્નમાં ગયો.
પણ અઠવાડીએ આવતઃ સાહેબ કોધે ભરાઈ દંડ
કરવા લાગ્યા. પેલો કહે સાબ રોજના તમારા નોક-
રીના ૬ ઘટા છે, બાકીના મારા છે, છ દિના ૩૬
કલાક, ને રવિવાર તો હુકકનો હતો મોડો ક્યાં છું ?

૨૮ એક અપુણ્યાનું મુખ જોનારને ખાવા ન મળે તે
ખાત્રી કર્યા બાદ, બાદશાહે ફાંસીની સજા કરી. પણ
ખિરબલની બુદ્ધિથી, બાદશાહનું મુખ પહેલું જોનારને
ફાંસી મળે છે કહેતાં મુક્ત કર્યો

૨૯ લાલ ટોપીના ગુણુ-ખીન વારસ બ્રાહ્મણ શખની મંચત
કરી તો ખલો દેતા દેતાં કબ્રસ્તાને પહોંચી ! પછી
બધા ગભરાયા ! ! !

૩૦ આંધળે વણિકની મહોર પોતાની કરી પણ કાંબુની
સલાહથી, રાત્રે લેગા થતા અંધો પાસે જઈ, પરસ્પર
ખતાવતા અંધો પાસેથી લઈ લીધી.

૩૧ વડુ પર દાખ રાખીને જમાઈએ સાસુને સીધી કરી,

સમરાનુ દુખ ગાળ્યુ “જેના સસરાની છાતી પર
લાણુ, તેના જમાઈનુ મોથો નહાણુ ” । ।

૩૨ સુપુત્રે માતાને પીડતી વહુને જરાજર શિક્ષા કરી
વહુ-કરતા હો તેમ કરો ને છાસની દુણી બરો
સાસુ-જીવો પુત્ર ગાગા નાચે છે ડોસી ને મુજે છે ટાગા
હાથમા મુશળ ખેમ ને કુશળ

૩૩ સુખી થતા ઉદાર થવુ જોઈએ નહિ તો શેઠને રાજાએ
ગામ આપ્યુ પણ તેણે ડોટવાલાદિને જગ ન કર્યા,
તો લીંગી કુંગીએ યુક્તિથી રોડ્યુ છેવટે બધાને
અડધુ લખી દીધુ ત્યારે યુક્તિથી અપાવ્યુ

૩૪ નગર શેઠની વધુએ-દિવમનો (ગાડુ) ૭ માસનો
(ખેતી) વપનો (ઈજારો) ને છદ્દગીનો (શોકથ)
એમ ચાર પ્રકારે કજયાની ક્ષીલોસોક્ષી ઠહી કજયારી
રાજપુત્રીને હરાવી

૩૫ સૃગાલબુદ્ધિ-શેઠે વૃદ્ધ ઘોડાને કાઢી મુક્યો. ઠે વાઘ
મારી લાવ તો ખોરાક દહિ શિયાળ મિત્રે યુક્તિથી
પુઠે વાઘ બાધી મરાવ્યો. (વાઘને કહ્યું બનેના
પુછડા બાધી દહિ આ મડદાને ઘસડી શુદ્ધામા નિરાતે
ખાસુ, પછી ઈશારત કરતા ઘોડા દોડ્યો ને વાઘ
મર્યો)

૩૬ મોટાની પુઠમા પેગીએ તો ચગદાર મરીએ તળાવમા
મરેલ હાથીની શુદ્ધામા માસલોલુપી શિયાળ પેહુ ઘણા

દિ મઝા કરી, પણ ઉનાળે પુંઠ સુકાઈ દ્વાર બંધ થતાં
પાણી ન પી શકયું. ચકલાનો અવાજ સાંભળી કહ્યું
પુંઠને પાણી છાટોતો અગત્યની વાત કહું. એમ
પહોળી થતાં ઉપર મુજબ કહેતાં નાહું.

૩૭ યુક્તિ-સીદ્ધી કોટવાલને ચોરે કહ્યું કે સાહેબ મોં કાળું
કરશે નહિ. નહિ તો ગામ જાણશે કે કોટવાલને
ગધેડે બેસાડ્યા છે, ખૂશ થઈ છોડી દીધો.

૩૮ (જૃહદલાભ્ય વત્તિ પીઠીકા) મૂળે મોટો કે વિદ્વાન ?
બે પાંચ સૂત્રો ને શ્લોકો કરી બ્રાહ્મણ ગામડામાં પડીત
બની લહેર કરતો. સાચો વિદ્વાન સચ્ચિદ્ર આવતાં
મૂળે વાદમાં પુછયું 'કાગને સંસ્કૃતમાં શું કહે ?'
પંડીતે કાક કહેતાં, હાંસી કરી કે એ તો સહુ જાણે
છે. સંસ્કૃતમાં શું ? ફરી તે જ કહેતાં, હલકો પાડી
કહે 'ક્રીજાંક' થાય. ગામડીયા ખૂશ થયા ને સાચો
નાસી ગયો.

૩૯ ચિત્રકારની પુત્રીએ અંબયબ વાતો કરી છ માસ
રાજાને આકર્ષ્યો અને આત્મની દાંથી સુખ પામી. એક
કન્યાને માતાપિતા ને ભાઈએ જુદા જુદા સ્થાને આપી
તકરારમાં સર્પડંસથી કન્યા મરી. મન્ત્રારાધનથી જીવા
ડનાર પિતા, સાથે બળનાર ભાઈ, ને તપસ્વીને પરણાવી
ભોંયરામાં દાગીના ઘડતા સોનીઓમાં મહાંચીઓના
દીવાથી, રાત દિ અલેદ છતાં એકે રાત્રી કહી. (રતાધો)
ઓ ! ને પેટીમાં પુરી સમુદ્રમાં મુક્યા, કિનારે પુછતા

એકે ચોથો દિ કહ્યો (ચોથીયો તાવ હતો) મહોત્સ-
વમા ઉછીના કડા લાવ્યા, પણ કન્યા મોની થતા
નિકળ્યા જ નહિ કઠાવાળે બીજા નહિ લેતા, તે જ
રૂપીયા માગી ચૂપ ઠર્યો પેઠ ઘડામાથી (કાચના) ચોરા-
યેલ રત્નો જાણ્યા

૪૦ વૃદ્ધની નજર-દાદીમા એટલી હતી તેથી ના કહી, છતા
લગ્ન ઠર્યા તો ઘણી વૃષ્ટિનું ગરલ મિશ્ર પાણી પીવાથી
મર્યો

૪૧ ભુદ્ધિ-કાળજી આળે છે કહી વાનર મગરથી બચ્યો

૪૨ માથુ વાઢે તે માલ ખાય (મૂતિનું)

૪૩ ચૈત્ર સુદ ૧૫ના ગાર વાગે મહિરના શિખરમા ધન
દાન્યુ છે (પડછાયામા)

૪૪ સલાહ ભારે પડી-ખેડીને યાકેલ બળદે મજા કરતા
ગધેડાને છુટવા સલાહ પુછતા માઠા પડવા કહ્યું પણ
કુભારે તેને જ હળે ભેડયો ચાર દિ દુખી થઈ
કસાઈને આપશે કહેતા લયથી બળદ સાંભળે થતા
પોતે માઠ છુટ્યો

૪૫ 'કલ્પ્યો ભેવા ઉભા ન રહેવું' એ વેચાતી લીધેલી
અક્ષત પાછી આપી પણ સાક્ષીપણે ફસાતા ઘણી
કિમતે ગાડા ચવાની અક્ષત લઈ માઠ બચ્યો

૪૬ બાફશાહે વણિકને ભુજ પગારે તબેલામા ખાની
બેસવા રાખ્યો તેણે સવારે બધી લાદ ભેગી દરી

સુંઘતા નોકરોએ પુછ્યું. તો કહે તમે કેટલું અનાજ આપો છો તે તપાસ કરવા મને રાખ્યો છે. પેલા ગણગયા ને રોજના ૫૦૦ રૂા. દેવા માંડયા. બે મહિને રાજાને ખખર પડતાં સમુદ્ર તરંગ ગણવાનું કામ સોંપ્યું, ત્યાં વહાણો ઉતરવા ન દેતા સારી રકમો મળી. લાડવા સાચવવા રોક્યો તો રોજ હેરફેર કરી ભૂકો વેચીને પણ કમાયો.

૪૭ બુદ્ધિ-મુસ્લીમોની ચઢવણીથી બાદશાહ વિપ્ર પંડીતો પર ખીજયો કે તમે ગ્રહબાદિ જાણો છો, તો ધરતી કંપ થયો તે પહેલાંથી કેમ ન કહ્યું ? એક તાકિંકે દુહું-જનાબ અમારા બાપ દાદા સ્મશાનથી ધૂમાડા સાથે ઉપર જાય છે ને ઉપરનું બધું અમને જણાવે છે. મુસ્લીમો જમીનમાં દટાય છે, તેથી ધરતીકંપની તેમને ખખર હોય. વાક તેમનો જ છે.

૪૮ બુદ્ધિ-મક્કામાં કાળા તરફ યગ કરી શ્રમિત નાનક સુતા. આ જોઈ મુસ્લીમે. કાંધથી ખુદાના ઘરનું અપમાન કરવા માટે મારવા તયાર થતાં દહે-જે બાળુ ખુદાનું ઘર ન હોય તે તરફ મારા યગ કરો. આ સાલણી પેલા ચૂપ થયા.

૪૯ પુત્ર ૧૬ વર્ષનો થતાં માતાએ બાપની મંત્રી ઠાઠની વાત કરીને રડી, પુત્રે ત્રણ દિવસમાં મંત્રી થવાનું થવાનું કહી, પિતાના કપડા પહેરી રાજસલામા જઈ આજબ આપી. ત્રણ દિ ત્રણ પશ્તો પુછ્યા. અકકલ

જવા રહે છે ? (પ યમા) અક્ષત ખાય શુ ? (ગમ)
અક્ષત કરે શુ ? અ તે દરબારીઓએ ઉપાડેલી પાલ
'ખીમા' ખેતી સલામા જઈ, ત્રીજા પ્રશ્નનો 'આ કામ
ઠરે' કહેતાં રાજાએ મંત્રી બનાવ્યો.

૫૦ હતપ્રતા-શત્રુને મિત્ર કરુ-રાજપરીક્ષાર્મા-નકકી કયા
છતા રીસાયેલી રાણી પીયરથી દોડી આવી

૫૧ બુદ્ધિ-સલામા પડીત માતૃભાષાવત્ ભારતની બધી
અને પરદેશી ભાષા પણ બોલે મૂળ કંઈ ભાષા પડી
તની હશે તે જાણવા રાજાએ મંત્રીને કહ્યું મંત્રીએ
ગમે તે ઉપાય અજમાવવાની છુટ માગી, ને સભા
ઉઠતા દાહરે જોગથી ધકકો દઈ પડીતને ગળડાવ્યો.
તેણે છેક નીચે પડતા કીધથી ગાળોની રૂદિ ઠરી મંત્રી
કહે રાજાનું માલજો આ એની માતૃભાષા ! પોપટને
રામ પઢાવો પણ મિત્લી પાછળ પડતા ટે-ટે જ કરે
એમ સકટમા કુદરતી રીતે મુખમા માતૃભાષા જ
આવે

૫૨ હુમલો કરતા વાઘને શિયાળે કહ્યું-મને નહિ મારી
શકો, પ્રભુએ મને પશુઓના રાજા તરીકે મોકલ્યો
ઠે, તેમનો કોપ થશે વિશ્વાસ ન હોય તો મારી
પાછળ આવી ખાત્રી કરો એમ કરતા બધા (વાઘથી)
હરીને નામવા લાગ્યા આથી વાઘ ગભરાઈ નાઠો,

૫૩ વનરાજ ખીમાર પડતા સહુ પશુઓ ખબર લેવા
આ યા એક શિયાળ ન આવ્યું દેખી નારે કાન લલે-

રતા પકડી લાવવા હુકમ કર્યો. ધમકાવતાં તે કહે નામદાર ઔપધની ચિંતા માટે ફરતાં એક સુવૈદે દવા જણાવી છે કે-નારનું તાજું ઉતરડેલ ચામડું ઓઢવાથી આરામ થશે. સિંહે તુરત નારને માર્યો.

૫૪ ધર્મી બહુ દે પાપી-અલયકુમારે રાજસભાની ચર્ચાથી ઘોળો કાળો મહેલ કરાવ્યો. નિયમો લાંગનાર બેજ કાળામા, બીજા બધા ઘોળામા ગયા ધર્મી દહેવડાવવું સહુને ગમે છે પાપી નહિ.

૫૫ વાણીયાના દેવ જખરા-મીંચાએ ખીજડા તુલસીને ઘસી નાખ્યા, પણ કવચ દેવ ભારે પડ્યો.

૫૬ રેલ્લે અકસ્માતના વળતરના દાવામાં હાથ માથા પર થતા નહોતા. વકીલે હાથ ઉંચા કરાવ્યા પછી કહે-વાર અકસ્માત પહેલાં હાથ ટેટલા ઉચા થતા હતા. તે બતાવ. પેલાએ ઝટ માથા ઉપર ઉંચા હાથ કર્યા દાવો ફુલ થયો.

૫૭ મૃત પત્નીક પુત્રાધીન ધનવાલો દુ ખી મણીપરીક્ષક દેશાટન નીકળ્યો. એક નગરે દહિં લેતા ભરવાડના ગળે કાચના હારમાં સવાકોડના મુલ્યનો માંછ્રેક જોઈ તેને ત્યા બહેન કહી રહ્યો ને મીકાશથી વશ કરી. એક દિન કુટપત્ર વાચી કહે-ઘેરથી પત્ર છે કે પત્નીનો સીમન્તોચ્છવ કર્યો છે. જો તારી ભાભીને પુત્ર આવશે તો બહેન તારા ગળાનો કાચનો હાર દૂર ધરીને

ચાલીને પહેરાવીશ ઘોડાદિમા ખીલે પત્ર વાચી, તેમ
કરી હાર લઈ ધનીક થયો.

૫૮ મોનીએ ખીલાડીની શુદ્ધમા મોનાની લગડી નાખી

૫૯ મોનીએ મોનાનો આખો હાથી ચોર્યો

૬૦ દરજીએ દેશ કરી જોડા ફેડી, પુત્ર દારા જોડામા
જોનેલ રાત્રત્રુ લુગડુ ચોર્યું

૬૧ ખલાતના આદમજી વેરે 'કંકોડીમા કીડા પડ્યા,
માણુડી મડી ગઈ, ને લોહુ તો ચુવા ખાઈ ગયા'
કદી માલ પચાવ્યો. પણ વાણીએ 'હુરમાઈને બગ
લઈ ગયા' વહી બધુ જોકાવ્યું

૬૨ ગુરુએ કહ્યું એક માખીએ અગ્નિ દ્વીપ હવાવ્યા ભુદિ
માન સમજે (નકથો)

૬૩ રાજાએ રૂપાળી દીડીને (દામીને) રાણી બનાવી તેને
માટે દુષ્ટ દાગીના કરાવ્યા

૬૪ અક્ષવ બંદી કે જોસ-વનમા પાણી પાનાર બે કળબી
બાઈએ રાજા પાને જોસ-ને અક્ષવ માગી રોસ મરી
ગઈ, ને બાળીને અક્ષવવાન થનાર દેશ પગેલ થયો

૬૫ સપ, સનહા, ચિયાળ, ત્રણ મિત્રો ગળમા રહેતા
આગ લાગતા મ્વમનાનુસાર સપ આડ પર ગયોને
ચેમઈ લડખ-યો, થીને દરમા સસલો સડસડયો,
ચિયાળ દૂર જાગી બ-યો ને જોલ્યો-લખમલ લ-

બડી, સો મત સડસડી પણ એક મત ખીચારી ફાંકડો
કે મરતાં બચાવ્યા આગથી.

૬૬ જીવાનીયો ગૌરાની મશ્કરીથી, લગ્નના લાડુખાવા મહ
ગૃસ્થોની જાન લઈ ગયો. સગપણ જ નહોતું થયું
એટલે જનારાને લાડવા લારે પડ્યા નાક રાખવા
પરાણે પૈસા આપાને વિવાહ કરી પગલાવ્યો. !

૬૭ જમાલમીયાએ લાડુના વિવેકે અને ઘોડીછોડો મુકીને
યુક્તિથી કૃપણ શેઠની સાન ઠેકાણે લાવી.

૬૮ એક પૈસામાં વાણીએ બુદ્ધિથી આખા નગરને જમાડ્યું
ને દિવાન થયો.

૬૯ છ માસ રાજ મારે ત્યાં આવે તો સાતમાળનો મહેલ
બંધાવું, એમ નિર્ધન વણિએ કહી કરી બતાવ્યું, ને
દિવાન થયો.

૭૦ રાજ એક મિનિટ વાત કરે તો રાજ એક મહોર
આપે. એમ કરી વણિક ધનાઢય થયો.

૭૧ પીવું નહિને ઢોળી દેવું તે પણ આવડવું જોઈએ.
રાંડને કઠી કરતાં તો ન આવડી પણ ઢોળતાએ ન
આવડી, રાજ પર પડી. વાણીએ નિર્વશ થઈ નાશ
વાનું કહી, ભૂતના બહાને બચાવી.

૭૨ બાપને બધું પહોંચાડનાર ગૌરને જારે ૧૫ તોલા
અક્ષીણ પીરા આપ્યું !

૭૩ પિતૃદાન લેનાર ગૌર સ્વપ્નનું બહાનું કાઢી, ૫૦૦
ની ઘોડી લઈ ગયો. પણ બાપ પડ્યાનું સ્વપ્ન કહી
કામ દેવા જઈને પાછી મેળવી.

૭૪ ગોરના કૃત્યો-જગ જીતેરે બેટે કાણીએ, પાવ ચલે
જળ જાણીએ

૭૫ પટેલે છેવટ શસ્ત્ર કરી કે-ગૈસો નહિ પણ રોજ એક
આનો લઉ ને ૧-૨-૪-૮ એમ રોજ ડબલ દઉના
દાણા એક વર્ષ સુધી દઇશ પટેલ હરખ્યા પણ
હસમે દિન ૫૧૨ દાણા દોઢ રૂ ભાગ થયા પછી
જોળીને દેતા પદરમે દિ ૧ શેર ને ૮ રૂ ભાર વીમમે
દિ મધ્ય ૨૪ મે દિ તો ગુણ દેવી પડી ને પછી તો
૧ ૪ ૮ એમ ગુણે વાત આવતા બહુ ગભરાયા ને
ભાઈ બાપ દહી માડ છુટયા !

૭૬ એક ધનીકે બીજા ધનીકને કહ્યું-હું તમને રોજ ૧
લાખ રૂ આપુ મહિના સુધી તમારે મને ૧ નયા
ગૈસાથી શરૂ કરી રાખલ, આપવા પેલે ખૂશ થઈ
શરત નકકી કરી પણ તેને મહિને ૩૦ લાખ મળ્યા
ન્યાયે નયા ગૈસાથી રોજ ડબલ આપતા ૧૦૭,૩૭
૪૧૮ને ૨૩ ન પે દેવા પડવા એલે ૭૦ લાખ
૩૭ હજારથી વધુ ખોટ ગઈ

૭૭ લાચ લઇ અન્યાય કરનાર જજની, કુભારના મદની
આને લજાવી છાદ્મીની જો ભૂલાવી

૭૮ ગરજવાનને આકલ નહિ-ચેઠે બદમાશને જે હજાર
ખીરી તમારો કરતા, પેટો પટોમી વેદની સલાહથી
મારો પડ્યો વેદે ચેઠને બચે તેમ નથી, પણ અમેરી

કાનો ઉલ્લુ મળે તો દવા કરું ને બચે, પાંચસોનો ખર્ચ છે. શેઠે સ્વીકાર્યું કે બચે તો પંદરસો મળશે. વૈદે કોઇને કંઈક આપી બજારે મોકલ્યો. શેઠ તેની ચાસેથી ઉલ્લુ ખરીદી લાવ્યા. પણ પેલો સાંજે થઇ ગયો હતો. શેઠ તે ઉલ્લુ દુકાનમાં રાખી ઘરાકને કહે છે ‘હા હલદી. એલચી ને ઉલ્લુ પણ છે’ !

૭૬ ‘પરણે તો મરી જશે’ એ શરતે મન્ત્રદેવે પુત્ર આપ્યો. લોક નિંદાથી પરણાવ્યો. દેવ મારવા આવતાં વહુ કરગરી બીજું કહો તે કરવા જણાવ્યું. દેવે વંધ્યા પુત્ર માગ્યો. બાર વર્ષની મુદત લઈ વંધ્યા નામની દાસીથી પાતેદ્રારા પુત્ર થતા આપી-બુદ્ધિથી જીતી.

૮૦ ડંકાસ ભારે પડી-ગ્રાહક [હોટલ માલીકને] તમારી હોટલ જામેલી લાગતી નથી ? માલીક-અરે આ લત્તામાં આ એક જ જામેલી છે, રોજના ૫૦૦નો વકરો છે. વધુ ખરો પણ એછો નહિ. ગ્રાહક-તો સરસ. લ્યો. આ કાર્ડ બપોરે ૩ વાગે એફીસે પધારજો. ઈન્કમ ટેક્ષની એફીસ જોઇ છે ને ? જરૂર આવજો !!

૮૧ કીડોઓ ચૂલો તાણી ગઇ કહી શેઠાણીએ ન જમાડ્યો. પણ ગાડા કાગડા ગયા કહી શેઠે સાળાને બદલે ભાઈનું ઘર ભર્યું.

૮૨ એક શેઠે પર ગામ સ્વમિત્રને ભેટ દેવા નોકર સાથે કરંડીયામાં સસલુ મોકલ્યું. રસ્તે ધર્મશાલામાં મુનિએ રમુજ ખાતર તે કાઢી બીલ્લી મુકી. પહોંચતા મિત્રે

જોઈ ગુરમો કયો બીચારો બીટવી લઈ પાઠો ફરતા
ત્યા જ તે મુનિએ સસણુ મુક્યુ ઘેર જઈને શેકને
ખોટા ધકકા માટે ખીબઈ જતાવતા અજાણ્ય થયો
કે આતો બહુ ડંપી પ્રાણી હશે ?

૮૩ એક જણ કુટ મુકી બકાર જતા મિત્રો ઉડાવી ગયા
તે પકડવા બોલ્યો (ગભરાઈથી) અરર કેણ ખાઈ
ગયુ ? મેં એમા ઉદર મારવા સોમલ નાખેલું
ખાનાર બિચારા ગભરાઈ ઉપાય પુછવા માડ્યા

૮૪ એક જોપીએ રાજાને છ માસમા ગણીતુ મરણ કહ્યું
તે સાચુ પડતા રાજા કોથે ભરાયો, ને જોપીને ઠહે-
બોલ તારુ મરણ ક્યારે છે ? જોપી સમજી ગયો કે
આવી બન્યુ યુક્તિપૂર્વક બોલ્યો-આપના પહેલા ત્રણ
દહાડે રાજા ગભરાઈ તેને સાચવવા લાગ્યો

૮૫ પ્રસિદ્ધ વકીલને નવા વકીલે કતેહ કેમ થાય તે
સલાહ પુછતા તે કહે-પુરાવા મજબુત કરવા લાવો
ફીના હજાર નવો મુઝાયો ને કહે આપનો પુરાવો
મજબુત હશે તો મળશે સાક્ષી દમ્તાવેબાદિ લાવો

૮૬ જમાઈ દરમહિને સાસુગને પોતાની સ્ત્રીના સ્વભાવની
ફરીયાદ કરે તોથી એક વાર મમરે ંધુ કે હું બાણ
છું તે ખરાબ સ્વભાવની છે, પણ હવે નહિ મુધરે
ને એક પણ વધુ ફરીયાદ આવશે, તો મેં વીવમા
તેને માટે જે ૧૦ હજાર મળુર ક્યાં છે તે ઠાઠી જ
નાખીશ પણ પછી તો ફરીયાદ જ બધ થઈ ગઈ

- ૮૭ બોલતા મહેતાજીનું થુંક પાટી પર પડતાં, છોકરે ઉપયોગનું કહેતાં કહે-મહેતાજીનું થુંક તો ગંગાજળ કહેવાય સાંજે રમવા જતા દાદાજીએ પોતાનો પડેલ દાંત આપી ગંગાજળમાં નાખવા કહ્યું. છોકરે ખરેખર ભુકો કરી બોલના માસ્તરના મુખમાં પધરાવી દીધો.
- ૮૮ કેદીની સ્ત્રીએ ચીઠ્ઠી મોકલી કે મોસમ આવી છે. પણ ખેડવાનો બદોબસ્ત થાય તંમ નથી. કેદીએ ચીઠ્ઠી મોકલી કે ખેતરમાં ઠેર ઠેર હથીયાર દાટ્યાં છે માટે ખેડવાનું માંડી વાળજો. પોલીસોએ ખેતર ખેડી નાખ્યું. પછી લખ્યું હવે મુશ્કેલી ગઈ હશે વાવજો.
- ૮૯ વકીલે ચોકકસ જીતીશું જ કહેતાં અસીલ ચાલવા માંડ્યો. બાણું પુછતાં કહે હવે ઘરમેળે પટાવત કરીશ જીત તો નથી જ કેમ કે મેં વાગત બધી સામા પક્ષની જણાવી હતી. વાહ બુદ્ધિ.
- ૯૦ તમારા ગામમાં કોઈ મોટો માણસ જન્મ્યો છે ? ના અહીંતો બધા છોકરા જ જન્મે છે પછી મોટા થાય છે.
- ૯૧ મારવાડીને કથા પછી આરતીમાં જૈસા મુકવાનું કહેતા કહે તારી ઉંમર ? પાંત્રીશ ઓહ તો તો મને ૭૫ થયા છે હું વહેલો દેવને મળીશ ને રૂબરૂ દર્શન
- ૯૨ સુકુ ઘાસ ન ખાનાર ઘોડાને લીલા ચશ્મા ગાડીવાને. પહેરાવ્યા.

૯૩ કુવો વેચ્યો પણ વાણીએ પાણી ન ભરવા દીધું.
કિમત માગી રાત્રીએ કહ્યું ફક્ત કુવો જ વેચ્યો છે.
તો વિગ્રના કુવામા પાણી કેમ ગળ્યું છે? ગળનું
ભાડું આપ

૯૪ બચાવ-સં ઠો તમે મથને તફન મટાડવાની જાહે
રાત કપી હતીને? જ હા મારા કહેવા મુજબ વનં
તો સં એક વપથી હવા ચાડુ હતી દિકરો મર્યો
કેમ? જ મેં જો વધં હવા લેવા કહ્યું તે મુજબ કયું
નથી

૯૫ રાત્રી-શિયાળ કેમ બૂમ પાડે છે મત્રી-કડીથી રા-
એકેક કામળ આપી દો રાંહજી કેમ બોલે છે ૧
મ-બૂખ્યા છે રાંસો મણ થઈ ઘા રાં હજી કેમ?
મંદુબા દે છે ને સદા એમ જ દેતા રહેશે એમ
મત્રીએ ઘર જાયું

૯૬ મિત્રે વેપારીને કહ્યું સામે મોટો આઈનો કેમ લગાડ્યો
છે? તો કહે-યુવક યુવતી આવે તે એમા જોવા કરે
પણ તાજવાને ન જીએ માટે

૯૭ શ્રાહકે હલવાઈને કહ્યું-કેમ મીઠાઈ જોઈ તોલી? તો
કહે વજન જોણ હોવાથી આપને લઈ જવાની
તકલીફ જોઈ પડશે પેલે પૈસા જલ્દી જોઈ દીધા
કહે કેમ? તો કહે આપને ગણવાની તકલીફ દમ
પડશે

૯૮ શિક્ષક:-નિષેધવાચક શબ્દ દો હોવે તો નિષેધ મીટ
જાતા હૈ, જૈસા યકકામ અસંલવ નહિ હૈ ચતુર
લઃકેને કહા-સાહેબ બહાર જના હૈ. શિક્ષકને જલ્દીસે
નહિ નહિ કહા. વહ ચલ ગયા.

૯૯ કવીનાઈન નહિ ખાતા ખીમાર ખાળકને મા એ
પેંડામાં ગોળી મુકી ખાવા આપ્યો. થોડીવાર પછી
પુછ્યું, પેંડો ખાધો ? તો કહે હા મા પેંડો ખાધો,
પણ એની ગોટલી ફેંકી દીધી છે.

૧૦૦ સાહેબે ઘંટી બજવા છતાં ગ્રામીક ખસ્યો નહિ. ને
સાહેબ સાઈકલ સાથે પડી કહે 'ઓ યુ કુલ'. પેલો
કહે કુલતો આપણી હૈ હમતો કાંટે હૈ.

૧૦૧ કાયદાખાજ-રાતે પોલીસે પકડતા કહે ક્રાનસ આ
રહ્યું. સળગાવી ચાલવા કહ્યું. ખીજવાર પકડાતાં ઢાંકેલુ
બતાવ્યું કહે કાયદો ક્રાનસ રાખવાનો છે ઢાંકવું કે
કેન તે મુનસફી પર છે.

૧૦૨ હાજર જવાબ-ઈસાઈ હિન્દુને કહે ગાય તુમ્હારી મા
હું ? હાં. બૈલ પિતા હુવા ? હાં વો તો કલ મેલા
ખાતા થા. વહ ઈસાઈ હુવા હોગા.

૧૦૩ પુલ પર જતી વખત ચોપગા બનવરની ગાડીનો કાય-
દેસર ટેક્ષ, ગદ્દાગાડી વાનને દેવો પડ્યો વળતા તે
બચાવવા પોતે જીત્યો ને ગદ્દાને મૈં બેસાડી કહે હું
ચોપગો નથી દાણીએ ન માનતા કહે-તો હાકનાર
પાસે માગો.

- ૧૦૪ પરિક્ષાના રિઝલ્ટ પછી બેટો કહે બાપા આ વરસે તમારુ લાભ્ય તેજ છે કેમ ? તો વહે આ વગસે મારા માટે પુસ્કોનો ખર્ચ નહિ થાય હે કેઈ આપશે ? ના ચાલુ કલાસમા જ રહેવાનો છુ
- ૧૦૫ મસ્તર કહે દેરસે કયુ આયા ? સાળ ગીર પઠાયા ઓર લગ ગઈથી કહા ? સાળ ચાર પાઇપર ગીર પઠાયા, ઓર નિદ લગ ગઈથી
- ૧૦૬ રાજાએ ઈશ્વર ન કહી શકે તે હુ કરી શકુ છુ કહેતા મત્રીએ ઈશ્વર દેશ નિકાલ કેઈન કરી શકતા નથી આપ કરી શકો છો કહ્યું
- ૧૦૭ વદીલને એક વેપારીએ પુછ્યુ કે શેઠને નામે માલ નોકર લઈ બધ તો શેઠ પાસે પેસા વસુલ કરાય કે કેમ ? તેણે હા પાડતા કહે તમારો ગુમાસ્તો ૧૦ રૂા નો લઈ ગયો છે તેણે રૂા ૧૦) આપી બીજે દિ સલાહની કુંતુ રૂા ૩૦) તુ બીવ મોકલુ ।
- ૧૦૮ બુદ્ધિ-શેઠ દોલત નામના નોકરને રજા આપી તે ધનતોરસે આવી પૂજન ટાઇમે કહે-દોલત હાજર છે રહે કે બાય ? શેઠને શુઠન ખાતર દોલત મદાય ગહે કહી રાખવો પડયો
- ૧૦૯ બદલો-ઠડીની મધગતે મુસાફરે આવી ધમશાળા ખોલાવતા ચોકી પર કાણામાથી પહેલા રૂા ૧) આપો તો ખોતુ કહેતા તેણે ક ટાળી આપ્યો અદર બધ

કહે-ખહારથી બેગ લાવતો વધુ આપું. તે ખહાર જતાં તેણે દાર અંધ કરી, એ મુજબજ રૂપીયો પાછો લીધો.

૧૧૦ મોટું કોણ ? એક જગ્યાએ. થાણદાર, વકીલ, જજ ને શેઠ ચાર મિત્રો ભેગા થતાં પોતપોતાની શક્તિને સત્તા કહી ખડાઈ કરતાં, શેઠે મારી કાઢી આગળ. તમે બધા પાણી ભરો કહી. મોટાઈ સાબીત કરી.

૧૧૧ ગરીબો માટે થેલીમાં સડાય ઉધરાવતી ખાઈ કંબુસ પાસે ગઈ. તેણે કહ્યું હું કંઈ આપી શકું તેમ નથી. મારી પાસે કંઈ નથી પેત્રી કહે તો આ ગરીબો માટે છે, થેલીમાંથી કંઈ લઈ લ્યો.

૧૧૨ બુદ્ધિમાન-લોહાના કડા પહેરી પ્રસિદ્ધ રાજા પાસે જઈ તેના શરીરને અડાડતાં નવાઈ પામી, રાજાએ પુછતાં કહે આપનામાં પારસના ગુણ સાંભળ્યા છે. રાજાએ ખુશ થઈ સોનાના કડા આપ્યાં.

૧૧૩ દિવો હાથમાં રાખી પાણી રાતના ભરવા જતાં અંધને કારણ પુછતાં કહે આ દીવો દેખતા આંધળા માટે છે.

૧૧૪ ખરો મારવાડી. ૪ પૈસાના મગ લાવનાર ૪ આનાના ચોખાના. ગુજરાતીની બધી ખીચડી ખાતાં, પેલાએ થોડી રાખવા કહેતાં કહે-મારા મગ હશે ત્યાં સુધી ખાઈશ.

૧૧૫ ડોકટર-તમારો ઇલાજ તો કરું પણ તમે વધુમાં વધુ

કેટલા દિવસ રહી શક્યો ? હરદી-એ તો તમે મારી
સારવાર માટે કેવી નર્સ મુકે છે તે પર આધાર છે

૧૧૬ વકીલ-(શીડાઈને) તારા ચહેરામા બદમાસની સીકડલ
દેખાય છે અમીલ-આજ સુધી મને ખબર ન હતી
કે મહારા ચહેરા આરીસો છે !!!

૧૧૭ જાડા માણમે પાતળાને કહ્યું તમને જોઈને અહીં
હુકાળ હશે એમ ઠાઈ માને પેલો કહે તમને જોઈને
હુકાળનું ઠારણ પણ સમજી જશે

૧૧૮ ઠપટ પડાય-જગલમા ૫૦૦ દીધા હાવો કર્યો,
જાડની સાક્ષી આવતા વાર કેમ થઈ તો કહે દૂર
છે, એમ જાડ ઠહી ગયું કે દીધા છે

૧૧૯ જેવી રેખા તેવી ઘોડી-પગમા ડામ હઈ ખોટી ઉભી
રેખા કરી, જેથી લાડડાની ઘોડી રાખવી પડી જોષી
કહે સાચાની સાચી ને ખોટાની ખોટી ઘોડી મળી

૧૨૦ ચતુરનોઠર-શેઠે જેને સારું સ્વપ્ન આવે તે મીઠાઈ,
ને ખીજા મેટલા ખાય એમ કહી સુતા સવારે પોતે
જગતનો રાજા થયાનું સ્વપ્ન કહ્યું નોકરે પોતાને
ભય ઠર સ્વપ્નમા રાક્ષસે મીઠાઈ ન ખાય તો મારી
નાખવાનું કહી મીઠાઈ ખવડાવી એમ કીધું શેઠ શું
ખાતે ?

૧૨૧ શત્રુ રાજાએ ઘડો ભરી અકકલ મગાવી રૂદ્ધ મત્રીએ
ચુકિયાથી તુળડું ભરેલ ઘડો મોકલી લખ્યું કે અડઠલ
લઈને ઘડો પાછો મોકલો ?

૧૨૨ ઉત્પાપીતિકી બુદ્ધિપર રોહકકથા-ઉજ્જવન પાસે નટ-
ગ્રામ વાસી ભરતના પુત્ર, રોહકે, પ્રથમ જોઈને ધુળમાં
ચિતરેલ નગરી જોઈ રાજ્યે પરિક્ષા કરી. તેમા મોટી
શિલાને નીચેથી રાજ યોગ્ય મંડપાચ્છાદન કયું !!
ઘેટાને જવ ખવરાવી સામે વરુ ખાંધી સમાન વજન
રાખ્યું. એક કુકડાને આરીસા સામે લઢાવ્યો મરેલા
હાથીની ખાતો પીતો વીગેરે નથી એમ ખબર કહાવી
ગ્રામ્યકૃપ શહેરથી હરે છે માટે શહેરકુવને તેડવા
મોકલો. વનની પૂર્વમાં ગામ વસાવી રાજના આદેશ-
મુજબ વનને ગામની પૂર્વને બદલે પશ્ચિમમાં કયું
નટને નાચતાંજ આવડે માટે રેતીના દોરડાનો નમુનો
મોકલો, કરી દેશું. પાણીમા ખૂબ પલાળેલ ચોખા
દુધની થાળીમા બકરીની લીંડીપર સૂર્યતાપે મુકીને
અગ્નિ વિના ખીર કરી

— ૦૦ —

❖ મૂર્ખ મંડપ ❖

(પટલાણીએ લાજ કોની કાઢી ?)

(મોટા ચોરામા લોકો દાતણ કરે છે. ત્યાંથી એક
પટલાણી લાજ કાઢીને નિકળી. ચાર જણે મારી લાજ
કાઢી કહી લઢ્યા ને પટલાણીને પુછવા જતાં, તેણી
મુર્ખની લાજ કાઢી કહી ચાલી ગઈ. પછી સૌ પોતાની
મુર્ખતાની સાખીતિ આપવા લાગ્યા. ત્યા ખીન્ન ચાર

યછી ત્રીજા એમ સહુ મારી લાજ કાઢી કહી સાબોતી
આપે છે આમ બાહ્યમૂળતા કરતા માનવ ભવાદિ
સામગ્રી મેળવી જે ધમ છોડી ગાય કાયો કરે છે,
તેજ સાચો અભ્યતર મહામૂર્ખ ઇ ઇત્યાદિ વિષયો
પર આ કથાઓ કહેવાય)

- ૧ જેહુ કાર્ય જે કરે તે ઉપર કબ્જુમ ખેડુતને જાડા
બિશુકની રૂંકથા ઘટ પાતિતે કેશાકેશી
- ૨ વ્યવહારમૂઢ મરટકે ડુંગ્ધાય ચલિવદો દોગ્ધ ॥
- ૩ રસલોલુપિશિષ્યેણ ગુરોરપિ ક વટકા મક્ષિતા ॥
- ૪ અવિવેકી શિષ્યેણ અતિત્રિપાદ્ વિપ ચરમિતિ વિપ દત્ત્વા
ગૃહ મારિત ॥
- ૫ અવિવેકી શિષ્યેણ ઘઘિરગુરુ તાડિત ॥
- ૬ અવિવેકી શિષ્યેણ કુક્ષ્મગુરુ લ્હુકુટેન તાડિત ॥
- ૭ નૃપજોરવોધ્યતા રાડલ પત્ની રખિત ॥
- ૮ વાળ ઓળાવતી' ઘેલી મારવાડશે અધોવસથી સસરાની
લાજ કાઢી !!
- ૯ મુખં ભરટકે જહુ ત્રિચારીને અ તે પાડાના શિગ-
ડામા માથુ નાખ્યુ ને ઘવાયો !!
- ૧૦ ખીકણને ચોરે ચીમડુ માર્યું, ભયથી તેણે ચીસ પાડી
હુ મરી ગયો લોહીને કીડા નિકળ્યા
- ૧૧ મુખં કોદર ભટ ભાધના સામરે જમવા જતા વિધવા

એનની શિખ મુજબ 'હા' ને ના' બેજ શબ્દો કહેતાં
બાકી માર્યું !

૧૨ અલણ કણ્ણીઓ-આદ્યાહ પાસે ફરીયાદ કરી. સલામ
ન ભરી. હુંદને પણ ભરી, હુંદમાં દેવતા મુકવો તો,
આગળીઓભાઈ, રાણીને ખ્યારા ધણીયાણી.

૧૩ ઉત્તવૈદ્ય-ઉટની માફક દવા કરતાં રોક્ષીને મારી નાખી.

૧૪ ભાડુતી ભાષણ-પટેલ નાતની સભામાં પ્રમુખ થયા.
પણ વાચવા માટે ભાડુતી ભાષણ તિલ્લેરીમાં જ
ભુલી ગયા !!

૧૫ 'મુલ્લાએ અલ્લાનું' નૂર વેચ્યું.

૧૬ નાગર ગ્રાહણે હજમ પાસે જૈરીને મુંડાવી ને ઢબ્બુ
વસુલ કર્યો.

૧૭ પટેલ ભાતને બદલે અગૂચીની હાંડલી લઈ ગયો.

૧૮ વાણીયાએ પત્નિ સાથે મૌન અગ્નિદાહ સુધી રાખ્યું
અને સરતની ચોપારી માગી !!

૧૯ નિમિત્તાયાએ કાળ લગ્નમાં થતી ચોરી રોકી નહી.
અન મહિના પછી મુર્ખે ફરીયાદ કરી.

૨૦ સસરાને ઘેર લગ્ન પ્રસંગે જતો ક્ષત્રિય રસ્તામાં
વૃષ્ટિથી પીડાતો જટિના આશ્રમમાં ગયો. વસ્ત્ર સુકાવી
લંગોટી બાંધી ભૂખ્યો રામ-યાતર લઈ ભિક્ષા માટે
સસરાની શેરીમા રાત્રે જલદી જતાં કુવામાં પડ્યો.
અને બધાએ બાણ્યો.

- ૨૧ પટેલના છુગડા મીવતો દગ્ગુ તેને માટે રાખેલ ભાગ
લેવા ખજાના ગયો ત્યાં મીવતાં મોય પડી ગઈ
સંખ્યા હોવાથી ખજાના મળગાવી મોય શોધવા માડ્યો!
- ૨૨ રણારીએ હુલ્લગે બકરા ઘેટાં લેતો વેચી, ૨૫
હાતરનો ઘોડો લીધો જાડે બાધી મુનો ચાર લઈ
ગયો.
- ૨૩ મુઠાટે જસતામા હેઠ માપની ઠ કે કેમ? તપાસવા
પગમા નાખીને ખીલો જે તવાની હુગોડી કાગડાને
છુટી માગી કમાયો.
- ૨૪ પાલણીએ મેદી ચોપડી જમવા માટે રમોઈ દગ્ગા
રાત્રે પટેલે તેને ખસે લઈ જઈ મગગુ છાઉ
અપાવ્યું !
- ૨૫ વ્યવહાર મૂઠ પઠિત પુષ્પવતી સ્ત્રીની માફક છેટે
ઊઠે.
- ૨૬ રાણીએ મોદરે મિત્ર દહેતા અલખ રાત્રે ઠગી ગયેલી
રાણીને મોદર મગાવી લીધા.
- ૨૭ ધરે સાગે લાગ્યો તો અબાર બાઈર દરે? દુહી
બ્યાજ બાઈ વધરાવગ વાગા મા વાડીએ સારમેયના
પાલતા પગ પકડી ૧૮ વાર ૧૨૪ ચૂમી બરડો લીધો.
- ૨૮ મુખ વહોરે દંડે પીગવ્યો ૮ મારી વહોરી પાગ
છ, એમ પાટો કહે તો મેઈ માનમો નહિ.
- ૨૯ રાયમી દેવગીને ખેતનીના પ્રતિકમળ મદામદેનને
બાળી ખેતમીએ ખેતનીની પ્રતિકમળ દાખ્યું.

- ૩૦ ક્રમ અછલ હુળમોની વાત-વાવડી ચસકી.
- ૩૧ એટ્ટીઓની લેંસો ફેાસીઓ ચોરી ગયા અને મુકી ગયા.
- ૩૨ ફસ્કીમીયાંની વાત-એક જલેમે સો સાપ દેખા (એક લી થા નહિ.)
- ૩૩ ઈસ્માઈલજી વહોરાની બુદ્ધિ-શેઠનો માલ હુંટાયો છતાં ફરીયાદ ન કરી અને જઈ શેઠને કહે કે-ગભરાવા જેવું નથી, માલ ભલે હુટી ગયા પણ ભરતીયું મારી પાસે છે કની ? બેટો વેચશે કેવી રીતે ?
- ૩૪ ભણ્યા પણ ગણ્યા નહિ. નૈયાયિક, જ્યોતિષિ વ્યાકરણી નૈધ.
- ૩૫ ભણ્યા પણ ગણ્યા નહિ-શિવજી ભટ્ટ કાસીથી આવ્યા. પાદરમાં ગામના ટીખલીઓએ ભરમાવ્યા. એરે રાંડીરે વહુરે. બહેનને હું છતાં તું કેમ ?
- ૩૬ સમજીને કરો-મારવાડમાં સાધુની માફક પ્રતિક્રમણમાં ફીણ ન આવ્યા.
- ૩૭ મૂર્ખકોળી-એ વડું અથવા એ-ઢોકળું.
- ૩૮ મૂર્ખ જમાઈ-ખાચકું બોધા, ચપટી ચુપ, થોડું તારી માનું નાતરું.
- ૩૯ સાંભળેલા પ્રમાણે જ વર્તનાર પણ ભ્રમ નહિ જણનારની કથા. માતાની શીખામણ. સેવાથી પેટ

ભરવા દરેકને બુહાર કરવો પારધીની બળે માર,
 ગુપ્તગુપ્ત જવું ધોળી ઘાટે માર, સુકાઈ જવ બોલવું
 બી વાવતા માર, ઘણુ થાઓ મુઠદે માર, કોઈ દી
 ન થાવ વિવાહે માર, હું મેશા થાવ રાઠેલ બાઈ
 માર, ગામ સ્વામીને ત્યા નોકરી રાખ પીવા ચાહો,
 મોટેથી બોલવું, માર, ધીમેથી આગ લાગતા કાનમા
 કહેતા માર, પાણી ધુળ છાટવું ચોટલાને ધૂપ દેતા
 માર, રજા.

૪૦ આત્માનું બગાડી બોખાનું જ રક્ષણ ન કરાય જેમ
 મૂખે નોકરોએ બેગમાથી કપડા કાઢી ઉપર વીટીને
 ભર વરમાદમા ચામડાનું જ રક્ષણ કર્યું

૪૧ શાશ્વતા આશ્રયને ન સમજે તે ઉધુ મારે જેમ શેઠે
 નોકરને બારીમાથી, કચરો સાફ માણસ જતું આવતું
 જોઈને નાખવો એમ શિખામણ દીધી, પણ તે મૂખે
 સારા અદ્વૈતજ્ઞ જોઈને જ નાખ્યો

૪૨ મૂખે પટેલ સાસરે ગયો પણ શરમથી જરાક જ
 ખાધું રાત્રે બુખથી સુકવેલ ભાત મોમા ભરતા જ
 સામુજી જગી ગયા મૌન વેદે કીડા કાઢી લેમ લીધો

૪૩ ચાર મૂખે ભાઈઓએ ડોસાને ઠડાપાણીમા અને
 હલાવી દવા પાઈ મારી નાખી

૪૪ પૂર્વ તરફ રહેવ શહેરમા હું મેથ સવારે જઈ સાગે
 આવતા મૂખે ઠસનાતીઓ સૂચથી ત્રામીત થઈ, તેના

ટુકડા કરવા તૈયાર થયા. પણ કામેલ વણીકે સૂર્ય સાથે વિષ્ટિ કરવાનું કહી રૂ. ૧ હાજરનો તડાકો પાડી સંધી કરી આવ્યો ને સાંજે જવાનું કહી, તેમનો ટાઈમ બદલ્યો.

૪૫ પોતાને ગણવો ભુલતાં ૧૦ જણને જોડાના ટકોરે ગણતરી કરાવી.

૪૬ કહો છો ને વર ઘરડો છે? કણખી મધ્ય વયે ઘર ભંગ થતા, નાની રાંડેલ કણખણ સાથે નાતરું કર્યું. સાસરે જતાં વાતો થવા માંડી કે વર ઘરડો છે. વળતા ગાડામાં જ ગાઉ આવી છાંયે ઉતરી કેડ બાધી દોડવા માંડ્યું ને દોઢસો વીઘાં ખેતર ભમી આવી કહે જુવાન છું કે ઘરડો? વહુ કહે ઘરડો તો તે વખતે જાણ્યો તો, પણ ગાડો હમણા જાણ્યો.

૪૭ ખુદ્દિ સાથે ૧૨ મા ચક્રવાળા દુટીરાગી બેશિંયોએ ઇર્ષ્યાથી ગુરૂના બંને પગો કંડારી લાગ્યા.

૪૮ કર્મનું દેવું રાજાખુશીથી ચુકવીએ તો વધુ માર ન પડે પણ ધનો પટેલ જેમ વેરાના રૂ. લઈ ગયો હોવા છતાં અમલદાર પાસે આડાઈ કરી, ઘણો માર બાઈ દીધા. તેમકરાય તો કર્મના વધુ દેવાદાર થવાય

૪૯ એક પંડીત, ધનીક ચમાર મિત્રને ક્ષત્રિય નાતમાં લઈ ગયો. પગ ધોઈ અંદર બેઠા. પણ ખીજઓ આવતાં સ્વભાવ મુજબ ચમાર આઘોર ખસે, એમ બારણે પહોંચતા કોઈએ કહ્યું કે આમચમારની માફક

કેમ દૂર હટો છો ? તે સુદી તેણે પડીતને ઠલું આ
બધા બાળી ગયા તે માસળી બનેને કુન્યા ?

૫૦ શેઠને ત્યાં ચોગ આવતા ખખડાટ સાબળી નોકરે
પુછ્યું કેણ ? કહે કેઈ નહિ તે સુતો સવારે શેઠ
ધમકાવતા કહે સાલો ચોર જ નહિ જુઠો પણ
હતો કહે કેઈ નહિ !

૫૧ શેઠ દરવાજાનું ધ્યાન રાખવા નોકરને કહ્યું એક દી
સુદર તમાનો સાસળી તે દરવાજો લઇને જોવા
ગયો ને ચોર ધર સાફ કરી ગયા

૫૨ મૂખે એક વ્રાહ્મણને કહ્યું હો ધન સગાઈ કરી આવ-
પેલો કેઈક નવા નમાચાર આપે ને મૂખે ખૂશ થઈ
વધુ ધન આપે અનુક્રમે કહે સગાઈ થઈ, લગ્ન
થયા, છોકરો થયો છેવટ ખાલી થતા એક દી
કુટુંબ બતાવવાનું કહેતા પિત્રે એક સાફ ધર
દૂરથી બતાવ્યું તેણે મીઠાઈ લઈ જઈ અદર છોક
રાને બોલાવી આપી સ્ત્રીએ ઉચિતતા બળવી, પણ
ધણીએ આવી પૂછતા કહે કે હું તો તમારો મિત્ર
ધારતીતી પેલાને ઓળખ પૂછતા હો ધર માફ
છે તું કેણ છે ? પાગલ સમજી ખૂબ ક્રુદ્ધાચો

૫૩ બુદ્ધુ-માયરેડ માફ માથું, માન્તરનું-બાપાનું, બેયનું,
હોડમાન્તરનું

૫૪ બાદશાહી બારે પડી-બેરીસ્ટર ગામડાની પત્નીને
મુબઈ લાવી બાદશાહી આ લોજનાદિકરાવી સાબુયા

નહાવાનું કહી મિત્રો બોલાવવા ગયા. પત્નીએ બાદ-
શાહી સાથુ મંગાવી સ્નાન કરતાં ચોટલોજ ગૂમ !!

૫૫ બે કામ નોકર કરે એક પોતે કરે, એમ નોકર
રાખતાં ન કાન્યો, ખીન્ને કહું તે કરે કહી રાખ્યો.
ઘોડા પરથી કીમતી દુશાળ પડી પણ લીધી નહિ.
પછી કહે હવે ઘોડા પરથી પડે તે લઈ લેવું. ખીજ-
વાર ઠંડી ઉડતાં તેને દુશાળ આપી નોકરે ઘોડાની
પડતી લાદ તેમાં ભરી લીધી. રજા આપી. એક
કામમાં ત્રણ કામ કરનાર રાખ્યો શેઠ માંદા પડતાં
વૈદ્ય બોલાવવા જતાં કાંટીઉ ને ડાઘુઓને પણ અવિવેકી
મુખે લઈ આવ્યો.

૫૬ સાંભળે પણ. ભાવાર્થ ન સમજે તો—બેરા ભૌતાચાર્ય
સદાશિવને, શિષ્ય શાંતિશિવે બેરાસ મટાડવા થાંભલે
ખાંધી માર્યા તેના જેવું થાય.

૫૭ માલતો ભલે ગયો છતાં સિલતો સાચૂત છે. બેન્ક
ચોરીયાત જમાલખાં પઠાણ.

૫૮ મૂર્ખ—બેટા આડંબરી લાલાણ, પાડોસી હજમનું
પાટલુન માગી લગ્નમાં ગયો. તો પણ પાટલુનની રખ
વાળી માટે હજમ સાથે જઈ મિજલસમા કોઈને કહેતો
મારું પાટલુન છે. પેલો ચીડાયો. જુદી જુદી રીતે
ત્રીજી વખત કહેતાં ભર મંડળમાં લાલાણએ ખીનઈને
લે તારૂં પાટલુન ! કહી કાઢી ફેંકયું પણ નગ્નતાનું
ભાન ન રહ્યું !

૫૯ મૂર્ખ-માએ દિકરાને માલપુઆનો ડબો આપી પુન
મની સામે સાસરે મોકલતા સિબ દીધી કે-કોઈ સાથે
ન આવે પાછળ પડે તો થોડું આપી પાછો કાઢને
રસ્તામા તેણે પડછાયો જોઈ બાઈ પાછો બ દહેતા
ન માન્યું જૂખ હશે માની એક પૂઠો એને નાખ્યો
એમ થોડી વારે બધા નાખ્યા પછી કહે કામળ
જોઈએ ? એ રીતે બધા વચ્ચે નાખતા પ્રભાતે તે ગયો
ને પોતે લગોટ ભેર સાસરે જઈ વાત કરી કહેત થયો

૬૦ મૂર્ખ-મીયા દેશાવરથી આવતા બીબીના ચાર પાર
માથી કરીમ ત્યા હતા પલગ નીચે સતાયો બીબીએ
ઘરેણું કપડાની માગણી કરતા કરીમ (અદલા) દેગાર
મીયા એ કહેતા, પેલો બીબાઈ કહે સબ કરીમ દેગા
તો વે ત્રીન કયા કહેગા ?

૬૧ મૂર્ખ-બરીએ ધન કમાવા મોકલ્યો નિબંધતા પછી
સ્વપ્ન આવ્યું કે ઘરમા ભીત નીચે નિધાન છે ઘેર
આવી બધાને નોતરી, ઉધાર લાવી જમાડી, સૌ નમસ્ક
નિધાન ઠાઠવાનો દલાગ્રહ દગી ખોદતા, ઘર પડી ગયું
વાગ્યુ, ને કહેત થયો

૬૨ મહામૂર્ખ-બધા બૂખે મરતા બરીની બીવી દાતગ્ધુ
લઈ વાગ કાપવા ગયો જ મલમા તેનાથી નખ ઉતા
ગતા મુમાકુના કહેવા મુજબ માગગી દપાઈ શાખા
પર બેઝી તે કાપતા કરી પેલાના જ કહેવા મુજબ
શાખા સાથે પડ્યો તેને બગવાન માની પગે પડી

૬૯ મૂર્ખ-માળી બહાર ગામ જતાં રાજાએ બાગ સિંચવા કહ્યું બધા ઝાડના છેક મૂળ સુધી પાણી પહોંચે તેમ સિંચજે, પેલાએ સારી રીતે સીંચી બધા વૃક્ષને ઉખેડી મૂળ સુધી પહોંચ્યાની ખાત્રી કરી રાજાને ખબર આપી.

૭૦ મૂર્ખ-ટટ્ટી બેઠેલ ત્યાંથી બોર ખાઈ સામે બંગલે નાચ લેવા ગયો ત્યાં તેરા દીલકા મેદ વતાડુંગી કહી સાંભળી ગભરાઈ રૂ. ૧ આપ્યો. છેવટ કપડાં પછી ખીજાઈને પોતે જ કહી દીધું !!

૭૧ ગામડીઓ ઠઠારો કરી શહેરમાં સાસરે ગયો. આર્ય સમાજ સસરે સંધ્યા કરો છો ? કરવી છે ? પુછ્યું. વગર સમજે દા. પાડી. ચોરડામાં બે લોટા ને સુખડ જોઈ આ માટી પાણી છે સંધ્યા એટલે ટટ્ટી જવાનું કહી ચાદર પર શંકા ટાળી કહે સંધ્યા કરી, સાફ સંધ્યા ઈઈ ખીજે દિ સંધ્યા માટે જતાં ત્યાં મેલું જોઈ ખૂમ પાડી. અંતે ક્ષેત થયો.

૭૨ રાજા લડાઈ કરવા ગયો અભણુશેઠ પુત્રે રાણી આદિ સર્વને પત્ર વાંચી રડાવ્યા.

૭૩ ડોકટરે ગામડીઆને મુંબઈ જઈ ફોટો પડાવી લાવવા કહ્યું, જેથી ખાંસી દુઃખાવાની ખબર પડે. પેલો ત્યાં બની ઠનીને સ્ટુડીઓમા જઈ સુંદર ફોટો પડાવી લાવીને ડોકટરને બતાવી કહે-સાહેબ કેવો શોભુ છુ ? છે કાંઈ?

૭૪ એક જણ મિત્રને ત્યાં સાજો જમવા ગયો. ઘણો જ વરસાદ થવાથી, મિત્રે ત્યાં જ સુવા આગ્રહ કર્યો. તેણે

હા પાકી ને શુભ થયો પછી મૂળો આવતા પુછ્યું
તો કહે છે વહુને કહેવા ગયો હતો કે વૃષ્ટિ ઘણી
હોવાથી આજ સુવા આવી થનાથ તેમ નથી, રાહ
જોઈશ નહિ !

૭૫ પોતાનું નાક કસડી ખાનાર પત્નીને મળમાથી બચા
વવાનો નિશ્ચય કરી પતિ કોર્ટમાં જોડ્યો માહેબ
એણે નહિ મે જ જાતે મારું નાક કસડી ખાધું છે !
ધર્મ ન બનતા આવે જોડો બચાવ ન કરાવ

૭૬ આજસુએ આખા નીચે મુતેલા એકે સ્વારને કહ્યું
ભાઈ મારી છાતી પર આ પાકી કેળી પડી છે તે મારા
મામા નીચાવતો જા, સ્વારે તેને મહાઆજ્ઞા કહેતા,
શીજો જોડ્યો જરાજર છે, આખી રાત કુનરે મારૂં
માં ચાટ્યું મે એને કહ્યું કે કુતરાને હાક પણ આજ
મુના પકે ડચકારાય ન થયો !

૭૭ બધા જરીના કઘાગરા છે જાણી રાજાને ખેદ થયો
ને જોલાવી અઘાગરા અલગ હોવા રહે કહેતા એક
જણ હોતો રહ્યો રાજાએ ખૂશ થઈ બીજાઓને ધડો
દેવા મહેતા તે કહે જરીનો દુકમ છે કે સ્ત્રીકથી દૂર
રહેવું, એટલે જુદો હોતો હું

૭૮ હરીશ્ચંદ્ર યા લોટની જરીને નક્કી ઈનામ માનીને દાપડ
કરનીચર દાગીનાત્તિનો કોડર આપી આવ્યો કે દલાળી
તાગીએ ઘેર લાવજો ઈનામનો તાર ન જ આવ્યો ને
પછી મૂખને લો શારે પડી

૭૯ મૂર્ખ-કુંભારે ગધેડો જોવાતાં પાટી આપી. મીત્રોએ પુછતા કહે ભાઈ મહાભાગ્ય કે તે ગધ્યા પર હું જોઈ નહોતો નહિ તો હું પણ બે પત્તા થાત. આ ખુશાલીમાં પાટી આપી છે ?

૮૦ ઉપર મુજબ સુકવેલ ઘોતી ફૂવામાં પડતાં પોતે પહેલેલ નહોતી નહિ તો પોતે પણ પડીજાત તે ખુશાલીમાં પાટી આપી.

૮૧ સાફ કર્યો-જેલરે કેદીને હુકમ કર્યો બગીચા સાફ કરો. તેણે લેખીત માગીને જડથી ઉખાડી સાફ કર્યો.

૮૨ કાયદાજડ-ગાર્ડ-સાફળ કોણે ખેંચી ? પ્રોફેસર-મેં મારા પુત્રને રાને બાર વાગે હમણાં ૧ વર્ષ વધી જવાથી, અડચી ટીકીટનો હક્ક પૂરો થવાથી આખી લેવા, કે જેથી દડ ન ભરવો પડે.

૮૩ આજસુ મૂર્ખ બાવાજી, ચેલા સાથે લિક્ષા લાવી ઝુપડી બહાર ટાઢમાં પડ્યા રહ્યા. રાતે પુઠે બેઠેલ કુતરાની પુછડી હાથમાં આવતા ગુરૂ કહે મમ પુચ્છ વર્તે. સવારે મૂર્ખા પૈદને ત્યાં દવા કરાવવા ગયા.

૮૪ વાણીઆની હરીશર્મા આખા કુટુંબનું નાક કાપી હજમ મૂર્ખ બન્યો. 'નવે નાકે નવી દિવાળી'

૮૫ હજમની વેપારી હરીશર્મા મૂર્ખ રજકો સંઘર્યો ને સાફ થઈ ગયો.

- ૮૬ હાલમે ટપલુ માર્યું વાણીએ જાણીને ૧ રૂા દીધો, વધુ લાવશે દિવાનને મારતા તેણે ગોળી મારી ઘાયલ કર્યો
- ૮૭ હવડાતો ગયા પણ રગડાતો રહ્યા ? મૂર્ખ મીયાએ મેદીવાળા સિના પગ હિચા પડી નબોમા ઘસડી મારી

નાનો નટુ વિચારે છે કે—

- ૧ કાનમાથી આ રમી (દારી) કેમ નિકળતી નથી ?
- ૨ આ બેળી ગાય છે તો ધામ કેમ ખાતી નથી ?
- ૩ આ ચકલી (નળી) ચી ચી કેમ નહિ કરતી હોય ?
- ૪ આ ઘોડાને (લાકડાનો) પુછડું કેમ નહિ હોય ?
- ૫ આ ઠાગડો (છત્રીનો) કાકા કેમ નહિ ઢરતો હોય ?
- ૬ આ કોટ (શહેરનો ફિલ્લો) પહેરાતો કેમ નહિ હોય ?
- ૭ આને બધા મીઠું કહે કે તો ખારું કેમ ?
- ૮ કાકી આટલા દાત કહાડે છે તો બાબા કેમ થતા નહિ હોય ?
- ૯ આ સોડાથી (પીવાના) કપડા કેમ નહિ ધોવાતા હોય ?
- ૧૦ વેધ આ નાડી (ચપ્પીની) કેમ નહિ તપાસતા હોય ?
- ૧૧ બેસ તો કાળી છે ને દૂધ ધોળું કેમ ?
- ૧૨ આ બદર (વાદરો) પાસે સ્ટીમર કેમ નહિ આવતી હોય ?
- ૧૩ મોટાભાઈ આ પાટી (ખાટલાની) લઈને બહુવા જવાની કેમ ના પાડે છે ?
- ૧૪ આ પાલો (ગ્વાસ) બકરી કેમ નહિ ખાતી હોય ?

- ૧૫ આ કલમથી (ગાંઠની) કેમ નહિ લખાતું હોય ?
- ૧૬ રેલગાડીને આ ડબો (તેલનો) કેમ નહિ જોડાતો હોય ?
- ૧૭ આ ખડીયો (ગ્રાહીનો) લઈને બામણા લોટ માંગવા કેમ નહિ જતા હોય ?
- ૧૮ તારને (ચુંચળું) લઈ વીચારે છે કે આ તાર વંચાતો કેમ નથી ?
- ૧૯ ગળીને ચાટતો કહે છે કે બધા ચાને ગળી કહે છે તો ગળી કેમ નથી લાગતી ?
- ૨૦ કાકડી (શાકની) ચુલામાં ચુકી વિચારે છે કે આ કાકડી સળગતી કેમ નથી ?
- ૨૧ જાળ (કરોળીયાની) માછલી પાસે ચુકી વિચારે છે કે આ જાળમાં પકડાતી કેમ નથી ?

—ક—

ટુચકા

- ૧ હીરાએ દીકરા નાથાને તપાસીને બાકસ લાલવવાનું કહ્યું. તે ખાલીજ લાવ્યો ! (બફીસળગાવી તપાસીને)
- ૨ બટુક-પોસ્ટ મેનની નજર ચુકવી ટીકીટ વગર ટપાલ નાખી પૈસા પાછા લાવ્યો !!
- ૩ પોસ્ટમેને કહ્યું સહી ક્યાં છે ? જલ્દી જ શેઠની સહી લાવ તો મનીઓડર
 દુકાનેથી લાવ્યો.
 ટપાલ નાખી ૩ ક

કે એક કાગળ નાખતા ત્રણ કલાક ? પેલો કહે
શે ત્રણ કાગળ હતા !

૫ ઉદલુ - પોસ્ટની ત્રણ પૈસાની ટીક્રીટ ટપાળે ચોટાડી
લેટર ખોલને વાગી રહ્યો ટપાલી આવી ખીખત
કહે-હું અદર જઈ શકતો નથી ટીક્રીટ લીધી છે
કીરોજપુર મારે જવું છે ટપાલ સાથે મને મોકલી દો !

૬ પસેન્જરે છોકરા પામે જ ને માટે બે મોસ ત્રી મ ગાવી
એક ખાઈ પૈમા પાઠા દીધા (ફિંગીયા પામે એક જ હતી)

૭ લોળી સ્નેહાળ પત્નીએ પતીનું સ્વપ્ન સુણી કહ્યું
પ્રભુ મને રડાવો આવે પણ તમને નહિ ! !

૮ આવ ન પ્રતા-ખાખા મે કાગડો કયો પહેલા ધોઈ
ને પછી હયો (કાગડો રોજ લોટો ઢોળી નાખતો હતો)

૯ મોટાભાઈએ કહ્યું કુવામાથી ડાવ કાઢવા ઘેરથી ખીલાડી
લાવ નાનો શેર દૂધ પાઈ માથી ખીલાડી લઈ આવ્યો

૧૦ કેપટનનું જ ઠેકાણું નથી ! કયા જવું તે નક્કી કરી
શકતો નથી નવો સૌનિક તુરત ટપાયતમાથી નાસી
ખરાકમા જઈ કહેવા લાગ્યો કારણ ઘડીકમા એખા
૬ ટન, છમણા, ડાખા વિગેરે તે ઓડર આપતો

૧૧ ખાત્રી કરવા છોકરે ઘરમાથી ખીલાડી લાવી ઉદર
પાસે ધરી પણ તે તો તેની સાથે રમવા લાગતા
ખાળકે છુમ પાડો કે બા બા ઉદર તો ખીખે જ નથી
માએ અજબ થઈ આવીને જોયું તો કુવાની ખીલાડી હતી.

- ૧૨ શેઠે આ પૈસાની કોથમીર, આ પૈસાના મરચાં લાવજે કહ્યું તે બંને હાથમાં લઈ ગયો. પણ ત્યાં માલ લઈ પૈસો કયો તે બુલતાં મૂર્ખો શેઠને પુછવા પાછો આવ્યો.
- ૧૩ એક ખંતીલા કોલેજીયન યુવકને શેઠે નોકરી રાખીને વખારના માલની નોંધ કરવા કહ્યું. પેલાને પાંચ દિવસ થતાં શેઠ જોવા જઈ તાબુબ થઈ ગયા. સોપારી, બદામના કોથળા બધા ખોલીને ગણતો હતો, ને કહે શેઠ બહુ કામ છે ત્રણ લાખ ૨૦ હજાર સોપારી ને ચાર લાખ ૧૧ હજાર બદામ ગણી છે હજુ બહુ આકી છે!
- ૧૪ નટુને પાણી પર નિબંધ લખવા કહેલ તેણે કહ્યું સાહેબ, પાણી પર સહી રહેતી જ નથી ફેલાઈ જાય છે!
- ૧૫ મીઠું હાથમાં લાવનાર નોકરને વાસણમાં લાવવાની શિખામણ દીધી બીજે દિ જોડા મંગાવતાં થાળમાં જ લાવ્યો.
- ૧૬ છી કરેલ છોકરાને ધોવા નોકરને મોખ્દ્યો. તો વસ્ત્ર-વત્ ધોઈ નાખ્યો.
- ૧૭ ગાડી ચુકી ગયેલ લગ્ન માટે જતા પ્રોફેસરે ટેવ મુજબ વહુને તાર કરી દીધો કે ટ્રેઈન ચુક્યો છું આવું ત્યાં સુધી પરણતી નહિ!
- ૧૮ એજ ટની પરિક્ષા માટે કંપનીએ પુછ્યું કે ૯૮ વર્ષ વાળાનો વિમો ઉતારી શકાય? તો કહે હા આંકડા તપાસતા એ ઉમરે ઓછા મરે છે માટે સલામતી ભર્યું છે!

- ૧૯ શેઠે ઉમેદવારને પુછ્યું કે પહેલા જ્યાં રસોયો હતો તેની ખાત્રી કે પ્રમાણ છે ? તે કહે બીજું કાંઈ નથી પણ તે શેઠના નામવાળી દશ થાળીયો છે ચાલશે ?
- ૨૦ મચ્છરના હુમલાથી ઓઢીને સુતો પણ અદર ખજુઓ પેઠી જતા ગભરાઈ નાઠો કે હુઆ મચ્છરો બેટરી લાવ્યા છે ને મને શોધે છે !
- ૨૧ બાફી માર્યું—એક દાનવીરને સલામા અભિન દન આપતા લોળાભાઈએ આવા ‘ઉદારને’ બદલે ‘ઉધાર’ બોલી બાફી માર્યું !
- ૨૨ અત્તરવાળાનું પુમડું છોકરેમોમા મુકી કડવું લાગતા થુકીને કહે કે—‘અત્તર સડી ગયું છે’ બાપ કહે મુખ છે એમ ખવાય નહિ એનાથી દાળ વધારાય !
- ૨૩ ફાનસ સળગાવ તો નાખ્યું ચુલામાં
- ૨૪ શુભડા થતા હતા ખૂન બગડ્યું હતું તે સાફ કરવા સાબુ ઘોળીને પીધા !
- ૨૫ મા એ તવારીમા બાદશાહ બતાવ્યો બેગે ઢહે એ નથી, પત્તામા મે બાદશાહ બેયો છે એન ઉપર નીચે બે માથા હોય છે !
- ૨૬ બાફ્યું—શેઠે અમુકની રમશાન યાત્રામા જવા કહેતા કહે—નહિ એના પર મને ઘણી ઘૂણા હતી તમારી રમશાન યાત્રામા ખુશીથી આવીશ !
- ૨૭ છોડો કહે બાપા તમને મારા લગ્નમા નહિ બોલાવું કેમ ? તમે તમારા લગ્નમા મને નતો બોલાવ્યો એટલે ?

૨૮ બેટા કુત્તેડી પુંછ મત ખીંચો કાઢેગા. નહિ મા પુંછમે
દાંત નહિ હૈ.

૨૯ શિક્ષક-પાયજામાં કોનસા વચન હૈ? વિદ્યાર્થી-ઉપરસે
એક, નીચે સે દ્વિવચન.

૩૦ ઈસ્પીતાલ જાનેકા રાસ્તા કોન સા? જ કીસી મોટરકે
નીચે કુચલ જાવ, સીધા પહોચ જાવોગે.

૩૧ દવા મિલાવી-ઠો બે દવા મીલાવી પીવા કહેલ. ભુલમાં
દર્દીએ અલગ અલગ પીધી, ને ચાદ આન્યા પછી ઉછ
જાવા કુદવા લાગ્યો. બાપા પૂછતાં કહે-દવા મિલાવું છું.

૩૨ ખા સાહેબ તહેસીલદાર જનાનખાનામા બેઠા હતા ને
ચપરાસી કોઈતું વીઝીટીંગ કાર્ડ લાગ્યો. તેમા લખ્યું
હતું રહમતખાં ખી. એ. વાચી કહે કહો કે વે ખી.
એ પાસ હૈ, મં ખીખી પાસ હું નહિ મીલ શકતે.

૩૩ મુખ-અરે ચશમા પહેરીને કેમ ઉઘે છે? સ્વપ્નું
બરાબર જેવા માટે!

૩૪ ખમીશની એક ખાંચ અડધો હાથ ઓછી થતા ક્રોધ
કરતાં દરજી કહે-ભાઈ અડધો હાથ કાપી નાખો
એટલે ફીટ થઈ જશે.

૩૫ લખવામાં મશગુલ લેખકે ચાના કપમા કલમ બોળી
ખીજે હાથે ખડીઓ મોંએ માડી પી ગયો પછી
ખોટીંગ ખાવા માંડ્યો!

૩૬ વક. ગુરૂ-વૃષ્ટિ છે? શિષ્ય-હમણાં કુતરું તમારી પાસે
આવી સુતુ છે હાથ ફેરવો ખબર પડશે.

- ૩૭ ચા-૬૨ આવ્યો. ચોળી (લી) લાવ્યો .
- ૩૮ સારી ચાવણી લેવા મોકલ્યો તે બધી દુકાનેથી પાઠો આવ્યો ને ઢહે, મા કયાય માગી નથી બધે ઠાણાવાળી છે
- ૩૯ હાહીમાને પરણીશ ' કેમ ? તમે માગી માને પરણ્યા હું તમાગી માને પરણીય
- ૪૦ ૪૦ લાઈ મા ઠરતા પછુ વહુ મરતા આપ્તુ બધુ કેમ રહો છો ? જાં અરે મા મગી ત્યારે ઘણી સ્ત્રીઓ આવી આત્વાસન ફેલી કે હું તમારી મા છુ રોઈશ નહિ પછુ અત્યારે રોઈ આવી ઠહેતી નથો કે હું
- ૪૧ કારકુને પાયખાનુ તૈયાર કરાવી અગ્રેજી નામ માટે બીજા સ્ટેશને તપાસ કરી રીપોર્ટ લખ્યો કે જેન્ટલ મેન તૈયાર વઈ ગયેલ છે અને લોકો માટે ખુલ્લો મુક્યો છે !
- ૪૨ નાઠ પરથી માખીઓ ન ઉડતા અખુ મારતા કપાઈ ગયુ ખૂશ થઈ કહે અને અરો જ ઉડાવી દીધો !
- ૪૩ પરિક્ષક પાદરીએ લડી સાથે બેસી છોઢરાઓને પુછ્યુ કે આપણને ઠાણે બનાવ્યા છે ? કેઈને ન આવડતા એક છોઢરો શરમાતો કહે બાણુ છુ પછુ કહીશ નહિ પાંડરોમત કહો છોં અનુચિત દર્શાવી કહે તમને અમને બધાને આણે બનાવ્યા છે !
- ૪૪ વેદે તુસખો લખી આપ્યો કહે કે-આ પીવાથી રોગ જશે પેલો મુખ તે કાગળ વાટીને થી ગયો

૪૫ ગાર્ડે રોક્યો કે ચાલતી ગાડીએ ન ચઢાય. પણ પછી
ઢોડતા ગાર્ડને તેણે પકડી રાખ્યો કે-કાયદો નથી
નહિ ચઢાય !!

૪૬ તમે છોકરાને વકીલ કેમ બનાવ્યો? બાપ-પહેલીથી
એ જુઠું બોલવામા બહુ કુશળ હતો માટે!

૪૭ માતાએ શિખામણ દીધી કે બેટા આજનું કામ કાલ
પર ન રાખવું. પેલો કાલ માટે રાખેલી મીઠાઈ
ખાવા માંડ્યો!!

૪૮ મુખર્ પુત્રે બાપની શિખ મુજબ વર્તવા તાપમાં ન
જવા માટે ઘરથી દુકાન સુધી છાપડું કરાવ્યું. રોજ
મિષ્ટ ખાધું, ને આપીને ન માગ્યું. મંદિરમાથી ધન
પણ ન મળ્યું. બુદ્ધિમાને પછી સાચો લાવાર્થ સમ
જાવ્યો અને શિખરની છાયા નીચેથી ધન કઢાવ્યું.

૪૯ બગીચામા ગુલાબની કલમ લગાવતા બાપને બેટે
પુછ્યુ કે આ કપાયેલો ડાળો કેમ લગાવો છો? બાપ
કહે આથી મોટો છોડ થશે ને રોજ ગુલાબો આવશે.
એક દિવસ કયાકથી છોકરો કપાયેલ ગોપુચ્છ લાવી
બગીચામાં રોપવા માંડ્યો. ને પુત્રતા કહે કે બાપા
આ ગોપુચ્છ રોપું છું, મોટું ઝાડ થશે ને પછી
ગાયો જ ગાયો લટકશે !

૫૦ એક મુખર્ને એક ઉત્સવ માટે કેટલાક મણુ દૂધની
જરૂર હતી. તેણે એક માત્ર પોતાની ગાયને એક

માસ સુધી એ માટે ન દોહી કે બધું દુધ-સાથે-જ
દોહી શકાય!!

૫૧ ચાહ બનાવવા જલ્દી પાણી ગરમ થાય તે માટે
સુખે બળતા અગારા પાળીમા નાખ્યા!!

卐 જાણવા જેવી વિવિધ વાનગીઓ 卐

માત સ્થાનમાથી જતા જીવનું ફળ

મહાદ્વારે ચ મોક્ષત્, ચતુર્થ્યા દેવયોનયે ।
નાસાભ્યા મૃત્યુયોનિ સ્યાત્ કળાભ્યામસુરો મધેત્ ॥૧॥
ઘર્મેણ યશ્ચ રાક્ષસ્ય લિંગદ્વારેણ કીટક ।
શુદ્ધાદ્વારેણ નરઃ ચ મરણ સપ્તત્રિધ મૃતમ્ ॥૨॥

આ ૪ પ્રમાણ

લક્ષ લક્ષણ લક્ષિતેન પયસા માનુષમા મણ્ડલમ્,
ક્ષીણ વૃત્તિણ પશ્ચિમોક્તપુર પદચિદ્ધિમાસૈરુક ।
મય ઊદ્ભૂત મનેહશદિન ધૂમ્રાકુલે તદિન
સર્વથા પરિભાષિત સ્ફુટતર યાયુ પ્રમાણ ધનમ્ ॥૩॥

કઈ દિશાએ સુધુ ?

પ્રારુ શિર કાયને વિગ્રા, ધનલામધદ્યવિણે ।
પશ્ચિમે પ્રયત્નચિતા મૃત્યુદ્ધાનિસ્તયોતરે ॥૪॥

લઘુવડી નીતિ કઈ દિશાએ કરવી ?

ઉમે સુત્રપુરીવે દિગ કુયાદ્ ઉદ્દમુચ્ચ ।
રાત્રી વ્રક્ષિણઠથૈષ તથા ચાયુર્ન દીયતે ॥૫॥

पाणीनो गुण

अत्यम्बुपानान्न विपच्यतेऽन्नं, निरम्बुपानाच्च स एव दोषः ।
तस्मान्नरो वह्निविवर्धनार्थं, मुहुर्मुहुर्वारि पिबेद्भूरि ॥१॥

शिखाभाण

औषधेन विना व्याधिः, पथ्यादेव निवर्तते ।
नतु पथ्य विहीनस्य, औषधानां शतैरपि ॥१॥
शरदि यज्जलं पतं, यद्भुक्तं पोषमाद्योः ।
ज्येष्ठापादे च यत्सुप्तं, तेन जीवन्ति मानवाः ॥१॥

श्री. ला.   श्री. श.   भा. पो.
वर्षासु लवणममृतं शरदि जलं गोपयश्च हेमन्ते ।
म. श.   वै वै   जे. अ.
शिशिरे चामलकरसो घृतं वसन्ते गुडश्चान्ते ॥१॥

तड्युचं कर्लिंगं च, भोज्यं गीतं च वातुलम् ।
कपित्थं बदरी जम्बू, फलानि निघ्नन्ति धिषणाम् ॥१॥

भास्ववार लालालाल

पञ्चार्किवारे रोगाः, पञ्चभौमे च महद्भय ।
पञ्च शनौ च दुर्भिक्षं, शेषा वारा. शुभावहा ॥१॥
सप्तमी सोमवारेण, माघमासे यदा भवेत् ।
दुर्भिक्षं जायते रुद्रं, विग्रह चैव भूमुज्जाम् ॥१॥

पञ्च गुण दोष

वस्त्रना दश लाग कटपी अंजनादि दोषना लालालाल
नेधं वडारवुं. आर छेडाना स्वामी देव, त्यां दोष. डोय
तो उत्तम वस्त्रपात्रादि लाल थाय. दशीवाला अन्ने लागना

સ્વામી મનુષ્ય ત્યા દોષ હોય તો મધ્યમ લાલ ક્ષણપટ્ટીક
ઐટલે વચકો છોડી આસપાસનો ભાગ તેનો સ્વામી અમુર,
તે જો દૂષિત હોય તો ક્તી જ્ઞાની થાય મધ્યમ ભાગનો
સ્વામી રાક્ષસ તે દૂષિત હોય હોય તો મરણ થાય

દાત કુટવા

બાળકને પહેલે મારે દાત કુટે તો કુળનો પ્વસ ઠરે
બીજો-પિતાને હાની ઠરે ત્રીજો-પિતામહુ યા પિતાનો
નાશ કરે ચોથો-ભાઈઓનો નાશ કરે પાંચમે-શ્રેષ્ઠ હાથી,
ઘોડા, ઉટ અથવા પુત્રોને લાવે ઐટલે વૃદ્ધિ કરે જુદો-
કુટુંબમા કલેશ, સતાપ કગવે છે માતમે-ધનધાન્ય ગાય
વિગેરેનો નાશ કરાવે અને દાત મહિત જન્મે તો રાત્ય
મળે છે (દંતિ પ્રિય કર નૃપકથાયા)

ગુપ્ત આકની મખ્યા

૧ ૧ ૨ ૨ ૨
શશી ભૂમિ એક, ભુજ નયન મુગમ દોય,

૩ ૩ ૩ ૩
ભુવન ત્રી વદિ લોક ગુણ ગજ ધારીયે

૪ ૪ ૪ ૪
મુગતિ વરણ મુગ વેદ ચઠગાર માર,

૫ ૫ ૫
શરો ભુત બાણ હવે છ અક વિચારીયે

૬ ૬ ૬ ૬ ૬
ખટ ચક્ર ચાત્ર રસ દશન ને,

૭ ૭ ૮ ૮ ૮
મુનિ સપ્ત માત વસુ નાગ ગજ અપ્રતે ઠ્યારીયે.

૯ ૯ ૯ ૧૦
ખંડ ભક્તિ અંક દશ દિશિ કહે ખીમ,
ઇમ અંક ગતિ વામ આણી ધારીયે.
૧૬ ૯ ૧૫ ૧૧ ૧૪ ૧૨
નૃપ નંદ તીથી રૂદ્ર મુદ્રા સૂર્ય.

અનુબંધુપ શ્લોકમાત્રા

દરેક પાદમાં ૫ મો લઘુ, છઠ્ઠો ગુરુ, અને ખીન્ન ચોથા
પાદમાં ૭ મો લઘુ હોય.

દિવસ કેટલો ચઢ્યો તે જોવાની રીત

આઠદસ આંગળની સળી, છાયા પ્રમાણે ખેવડી વળી;
હોયદળ જોશીએ ખાંધી ધડી, હેઠં પણ ને ઉપર ધડી.

આંગળીઓના નામ:-અગુડા પછી કેમે તર્જની,
મધ્યમા, અનામિકા કનિષ્ઠા.

ચક્રીના ચૌદ રત્નો:-ચક્ર, ચર્મ, દંડ, ખડ્ગ,
મણી કાગિણી, એ ૭ એકન્દ્રિય સેનાપતિ, ગાથાપતિ,
પુરોહિત, સૂત્રધાર સ્ત્રી, અશ્વ, ગજ એ સાત પંચેન્દ્રિય.

પૂર્વપરિમાણુ - ૭૦ લાખ કોડ અને ૫૬ હજાર કોડ-
વર્ષે એક પૂર્વ થાય.

આગમોની શ્લોક સંખ્યા:-૪૫ આગમના મૂળ શ્લોક
આશરે એકલાખ, નિયુક્તિના પાંચ હજાર, ભાષ્યના
૨૭ હજાર. બધી ચૂણીઓના મળીને એક લાખ ત્રીસ-
હજાર. ચારે મળી બે લાખ બાસઠ હજાર દરેક આગ-

મની એક એક ટીકા લેના સવાત્રણ લાખ એટલે
પચાગીનુ પ્રમાણુ છ લાખ જેટલુ થાય વિવિધ ટીકાઓ,
સગ્રાણીઓ, અવચૂણીઓ વિગેરે પચાગીને લગતુ સરકુત
પ્રાકૃત સાહિત્ય બધુ મળીને આશર બારતેર લાખ શ્લોક
પ્રમાણુ જેટલુ આ ઢાળે લખ્ય છે

દર્ગાણુ ભદ્ર અને ઈન્દ્ર -માન તોડવા ઈન્દ્ર આવ્યો
તે રૂઢીની મળ્યા ૬૪૦૦૦ હાથી પ્રત્યેકને નીચે મુજબ
૫૧૨ મોઢા, તેના કુલ દાત ૪૦૬૬, પુત્રગણી ૩૨,૭૬૮,
કમળ-૨,૬૬,૧૪૪ ઇન્દ્રાણી-૨૦,૬૭,૧૫૨ કમળ પળડી-
૩,૪૪,૦૨,૬૩૧ અને તેટલા જ નાટકો આત્મગ્ણક દેવો
૩ વાખ ૩૬ હજાર ઇન્દ્ર-૨૬૨૧૪૪ આ એક હાથાની ગિંધી
કલકી -મહાનિસીથે શ્રીપ્રભયુગ પ્રધાનને વારે કવકી
થયે એમ કહેલ છે એ ગીતે શ્રી વીરવી ૧૦૫૬૩ વર્ષે
સભવે છે, ઉદય આઠમે વસુદેવ હી હી મધ્યે ૩૫ કવકી,
૪૫ ઉપકવકી જ્યા છે

સઘમા પાળવાની છત્રી-એકાહારી, સમન્વનધારી, ભૂશય
નકારી, અચિત્તપગ્ધિહારી, પદ્મચારી, પ્રદ્મચારી
આવકની ૧૧ પદ્મિમા -૧ દર્શન પ્રતિમા, ૨ મત
પ્રતિમા, ૩ ગામાયિષ્ ૫૦, ૪ પૌપધ પ્ર૦, ૫ કાર્યોત્તમગં ૨૦,
૬ પ્રદ્મચર્ય પ્ર૦, ૭ સચિત્ત ત્યાગ પ્ર૦, ૮ આરભ પરિત્યાગ
પ્ર૦, ૯ આરભકરાવણ પરિત્યાગ પ્ર૦, ૧૦ ઉદ્ધિફુ ૨૪૬ પ્ર૦,
૧૧ અમલુભૂત પ્ર૦ (ગોચરી લેાય વિગેરે)

આવકને -દેરાસરમા, ભોજનસ્થાને, શયન સ્થાને, સુવા

ને દવાના સાધનોમાં, ૩૫ કોડ ડોલર, ૬૦ કોડ અક્ષર, તેલ, સાબુ, સ્નો પાવડર આદિ સુગંધી ચીજોમાં વપરાય છે દર વર્ષે પૃથ્વીપર બે લાખ આપઘાત થાય છે. અમેરિકામાં—દરવર્ષે ૩ અબજ ૬૦ કરોડની સિગરેટ પીને ધૂમાડો કરાય છે દર વર્ષે દોઢલાખ દાસીપુત્રો (કુંવારીના) જન્મે છે. કુતરા બિલાડા પાળીને તેના ખોરાક માટે ૧ અબજ ૬૮ કરોડ ૭૫ લાખ રૂ. ખર્ચાય છે, આ માટે ઇંગ્લેંડમાં ૫૪ કરોડ રૂ. ખર્ચાય છે. તે ખોરાકને બનાવતી કંપનીઓ ખોરાકની જાહેરાત માટે વર્ષે આશરે ૮૦ થી ૯૦ લાખ રૂ. ખર્ચે છે.

અમેરિકન સ્ત્રીઓ શરીર સૌંદર્યના સાધનો પાછળ દર વર્ષે ૩૦ કરોડ રૂ. ખર્ચે છે જ્યારે ઇંગ્લેંડ ૯ કરોડ પાઉન્ડનો જડને શોભાવવા ધૂમાડો કરે છે ગ્રેટબ્રિટનમાં ધ ધાની જાહેરાત પાછળ દર વર્ષે ૨૫૦ કોડ રૂ. નું પાણી થાય છે.

રોમનો પોપ બેસે છે તે ખુરશી ૨૭ લાખની છે.

જાપાનમાં દર વર્ષે ૧૦ લાખ ગર્ભજાત થાય છે

૧૯૫૪ માં દુનીયાની વસ્તી ૨,૬૫,૨૦ લાખની હતી, દરવર્ષે ૮૨ કરોડનું સોનું ઉત્પન્ન થાય છે.

એક અણુ બે બે બનાવવામાં ૬૧૧ અબજ રૂ. ખર્ચાય છે.

દુનીયામાં નાનામાં નાનું બુદ્ધિના દાણા જેવડા આક્રમક ગજકરણનું પુસ્તક રૂમાનીયામાં છે જે સુક્ષ્મ દર્શક-ચંત્રથી જ વંચાય છે.

૧૦૫૨-૫૩ મા હિન્દમા ૩૫ કરોડની સિગરેટો વપરાઈ
અમેરીકામા લોગો પુસ્તક ખરીદવા પાછળ દર વર્ષે
૫૪ કરોડ રૂ. ખર્ચે છે

નોન ગલ્પમા હેમક્રેસ્ટ નામના નગરમા બે માસ
સુધી સૂર્ય અન્ત થતો નથી

ઈજીપ્તના પાટનગર કેરોમા સાયકાલે ગધેડા પર
બેઠી ફરવા જવામા શ્રીમતો આનંદ માને છે

જન્મ વખતે બહેલ માછલીના ખન્યાનુ વજન ૪૦૦
મણ હોય છે કોઈ માછલી દર વખતે ૫૦ લાખ ઇંડા
મુકે છે

ધરતીકપો—સને ૧૮૦૭ મા આસામમા લયકર
ભૂકંપથી ૩૦,૦૦૦ વર્ગ માઈલ ક્ષેત્રમા એક પછુ મકાન
મલામત ન રહ્યું ૧૯૦૬ મા ટોલળીયામા ભૂકંપ થયો
તા ૧૮-૪-૧૯૦૬ મા સાન્ફ્રાન્સિસ્કોમા ભૂકંપથી ૨૮ ૦૦
ઈમારત પડી ગઈ એક અબજ ૨૦ કોડનું નુકશાન થયું,
એક સાથે ૧૦૦ જગ્યાએ આગ લાગી ૧૯૦૮ મા કેલ
ફોર્નિયાના મેન્નીના નગરનો ભૂકંપથી નાશ થયો, એક લાખ
મનુષ્યો મર્યાં બિહારમાં ૧૯૩૪ મા, કવેટામા ૧૯૩૫, અને
આમામમા ૧૯૫૦ મા ભૂકંપે પછુ લયકર નુકશાન કયું
પરંતુ તા ૨૩-૧-૧૫૫૬માં ચીનના ચેન્ગી પ્રાંતમા મહા
ભયાનક ભૂકંપથી ૮ ૩૦,૦૦૦ વ્યક્તિ મર્યાં

ઈરાનમા-ઈ સ ૧૯૫૭મા ભૂકંપથી ૨૫૦૦૦ અને
૧૯૬૦મા ૩૦૦૦ તથા છેલ્લા ૧૯૬૨ના ભયાનક ભૂકંપથી
૨૦,૦૦૦ માનવ મૃત્યુ થયાનું અને લાખો લોકો બેઘર
ખન્યાનું તથા આ અરસામા જ તુર્કીમા પણ ઉપરાઉપર
ભૂકંપના આચ્છાથી હુજરો લોકો ઘરખાર વગરના થયા
અને કંઈક ઘવાયાના દૈનિકોમા સમાચાર આવ્યા હતા

જૈન સિદ્ધાન્તને સાબિત કરતું આજનું વિજ્ઞાન

—જૈન સિદ્ધાન્ત—

પાણીના બિંદુમાં અસંખ્ય
જીવ છે.

” ” ”

આંખના એક પલકારામાં
અસંખ્ય સમય-ધાય છે.

એક સુહૃત્માં ૧૬૭૭૭૨૧૬
આવડી થાય છે

શબ્દ પુદ્ગલ છે અને તે
એક સમયમાં દોઝાન્ત સુધી
જાય છે

વનસ્પતિમાં જીવ છે. ૯

પરમાણુ

પૃથ્વી થાળી આકારે છે

ગ્રહો ૮૬ છે.

—વિજ્ઞાન—

પાણીના ટીપામાં હાલતા
ચાલતા ૩૬૪૫૦ જીવો છે.
પાણીના ટીપામાં ૬૬ ઉપર
મીંડા જેટલા પરમાણુઓ છે.

એક સેકન્ડમાં પ્રકાશ
૧૮૬૦૦૦ માઈલ જાય છે. સેકન્ડના
૧૮૬૦૦૦ ભાગ કુદર્યા-

યુ. એસ વિજ્ઞાનીઓએ સેકન્ડનો
પૃથ્વીમાં ભાગ માપવાની રીત શોધી છે.

ટેલિફોન, રેડીયો આદિ.

વનસ્પતિમાં જીવ છે.

અણુઓંખ.

શ્રી જે મેકડોનાલ્ડ નામના
પ્રસિદ્ધ અમેરીકન વિજ્ઞાનીએ
હમણાં અનેક પૂરાવાથી પૃથ્વી
રકાળી જેવી સાબિત કરી છે. (જુઓ ‘સત્યપ્રકાશ’
ક્રમાંક ૨૩૨.)

નવા નેબ્યુન પ્લુટો, ધૂમ-
કેતુ આદિ ગ્રહો શોધાયા છે
ને હજી વધારે હોવાની માન્યતા છે.

== સ્વરોદય ==

હાળો ચદ્ર, જમણો સૂર્ય, સૂર્યોદય સમયે—વદ ૧ સૂર્યસ્વર અને મુદ ૧ ચદ્ર સ્વર ચાલે તો પદર દિવસ આનંદમાં જાય

ચેત્ર મુદ ૧ થી ૮ સુધી ચદ્ર સ્વર ચાલે તો ખહુ સારો, ન ચાલે તો ખરાબ અખાત્રિજને દિને તથા મેષ રાશી પર સૂર્ય આવે ત્યારે ચદ્રસ્વર ચાલે તો આખુ વર્ષ સારૂ જાય

રોગ પીડા —આયિતી શરીર પીડા કે દુખાવો થાય ત્યારે, જે સ્વર ચાલતો હોય તે બદલવાથી તુરત મટે છે, રોગ જે ગરમીથી થયો હોય તો, ચદ્ર અને શરદીથી થયો હોય તો સૂર્યસ્વર ચલાવવાથી આરામ થશે જે વ્યક્તિ પાસેથી કામ પાર પાડવું હોય તેને ચાલતા શ્યામ બાળુ રાખવાથી કામ સફળ થાય છે

દક્ષિણ સ્વર ભોજન કરે, હાળે પીવે નીર,
ગળે પડખે નોવતા, હોય નિરોગી શરીર

નિર્ગમે તુ શુભાગામા પ્રવેશે દક્ષિણા શુભા ।
શુભ વાયે શુભા વામા દક્ષિણા મુરુક્મસુ ॥

રવિ, શનિ, મંગળ, ગુરુવારે સૂચનાડોમાં અને સોમ, શુક્ર, બુધવારે, ચદ્રસ્વગમાં કાર્યારંભ સારો

દોઈપણ માસના મુદ પક્ષના પહેલા રવિવારે સૂર્ય-

સ્વર ચાલતી વખતે દઢ નિશ્ચયથી પત્ર લખે તો કાર્ય સિદ્ધ થાય.

સન્મુખ વામી ઉર્ધ્વદિશ, રહી પ્રશ્ન કરે કાચ;
ચંદ્રયોગ હોય તાસમે, તો કારજ તે સિદ્ધ હોય.
નીચે પીછે જીમશે, જો કોઈ પુછે આય,
ભાનુયોગ સ્વર હોય જો, તસ કારજ હો જાય.

સૂર્યસ્વરમાં-દાવો માંડવો, ગ્રંથ ભણવો શરૂ કરવો,
અરજી વધે દવા આપવી, નવા ગ્રંથ લખવા સારા.

ચંદ્રસ્વરમાં-જીનખિંજ, પૌષધશાલા, મકાનોની શરૂ-
આત, દક્ષિણદેવી, મંત્ર સાધવો, મંત્ર આપવો, પ્રથમ
પ્રવેશ, દવા ખાવી, નવા કપડા, ઘરેણા પહેરવા, મોટાની
મુલાકાત લેવી, હોદ્દા ઉપર ખેસવું, આ બધું સાઈં.

વાણીશ્રી કાર્યસિદ્ધિ અસિદ્ધિ તથા પ્રશ્નોત્તર
સ્વપ્ન ફલાદિ

(કુવલયમાલાન્તર્ગત) વીર પ્રભુએ શ્રુતજ્ઞાનની વ્યા-
ખ્યામા જણાવ્યું છે કે—

અ, ઇ, ક, ચ, ટ, ત, પ, ય, શ શોભનવર્ણી ॥ આ,
ઈ, ઋ, ઌ, ઠ, થ, ફ, ર, ષ અશોભન ॥ ધે, ઝ, ગ, જ, ઢ,
ઢ, વ, લ, સ, સર્વાર્થે શુભગ ॥ ધે, ઝ, ઘ, જ્ઞ, ઢ, ઘ, મ,
વ, હ સર્વાર્થે અસુંદર ॥ ઓ, ઔ, હ, જ, ણ, ન, મ, અં,
અ. સુંદરાસુંદર મિત્રા. કૃષ્ણ-જેટલાં સુંદર કહ્યા તેનું કૃષ્ણ
સુખ, સંધી, લાભને જાય. અસુંદરનું દુઃખ, વિગ્રહ, અલાભ
ને પરાજય. પ્રથમ વચન વાક્યમાં ઘણા શુભવર્ણો હોય તો

કાર્ય સિદ્ધિ થાય પ્રશ્નનુ પ્રથમ વાક્ય બેવુ, જે વાક્ય
વિધિનુ હોય તેા શુભફલ બાજુવુ પ્રતિવેધવાળુ હોય તેા
અશુભ બાજુવુ

અથવા ફળ, પુષ્પ અક્ષત, પદ, ઉપુ, રૌપ્યમુદ્રા
તથા પુરુષનુ રૂપ (આવેલ ભાણુનો) તેના આઠે ભાગ
કરતા જે હાભે (વધે) તેનુ ફળ બાજુવુ

—૬—

જ્ઞ ગૂઢાર્થ શ્લોકાદિસંગ્રહઃ જ્ઞ

(જ્ઞાન ગમ્ભીર)

આયેન દીપા પ્રગ્ધાગ્ધ મધ્યેન દીપ મુચિ વર્ણનીયમ્ ।
અન્તે દીપ ધૂનુને શરીર ત મામજ તીર્થપતિ નમામિ ॥૧॥
પાનીય પાતુ મિષ્ટામિ ત્વચ્ચ કમલ્લેચને ।
યદિ જામ્વસિ નેષ્ટામિ નો દામ્વસિ પિરામ્મહમ્ ॥૨॥
શૃક્ષાપ્રચારી ન ચ પશ્ચિરાજ, પ્રિયપ્રચારી ન ચ દૂલ્પાણિ ।
સ્વચ્છધારી ન નિદ્યધોગી જલ ચ વિઘ્નન્ ન ઘટો ન મેઘ ॥૩॥
ત તસ્યાદિ નિ તમ્યાનો મધ્યે યસ્તમ્ય તિષ્ઠતિ ।
તથાગમ્નિ મમાગ્મિનિ, યદિ જાનામિ તદ્વદ્ ॥ ૪ ॥
તત્તેન વધિત પુત્ર । લેગ જિગ્મ મમાગ્મયા ।
ન તેન લિગિતો લેગ પિતુગમ્મા ન લોપિતા ॥ ૫ ॥
પતેતા વિશતિ સ્ત્રીના સ્નાનાર્થ મરયૂ ગતા ।
વિશતિ પુનરાયાતા, પતેત ધ્યાપ્રેણ મદિત્ત ॥૬॥

पयस्विनिनां घेनूनां ब्राह्मणः प्राप्य विंशतिम् ।
 ताभ्योऽष्टादश विक्रीय, गृहीत्वैकां गृहं गत ॥७॥
 सुवर्णालंकृता कन्या, हेमालंकारवर्जिता ।
 सा कन्या विधवा जाता, गृहे रोदिति तत्पतिः ॥८॥
 मुरारेः पद मिच्छसि चेत्, तर्हि माघे मर्ति कुरु ।
 मुरारेः पद मिच्छसि चेत्, तर्हि माघे मर्ति कुरु ॥९॥
 का कालिः का मधुरा, का शीतलावाहिनी लोके ।
 कं सं जघान कृष्णः, कं बलवन्तं न बाधते शीतम् ॥१०॥
 कज्जले कमलं दृष्टं, कानने हसितं श्रुतम् ।
 कपटे सदगुणाः सन्ति कविदूरे किमद्भूतम् ॥११॥
 केशव पतितं दृष्ट्वा, द्रोणो हर्षमुपागतः ।
 रुदन्ति कौरवाः सर्वे, हा हा केशव केशव ॥१२॥
 हनुमता हतारामः, सीता हर्षतुपागता ।
 रुदन्ति राक्षसाः सर्वे, हा हा रामो हतोहतः ॥१३॥
 युधिष्ठिरस्य या बन्धा, नकुलेन विवाहिता ।
 पूजिता सहदेवेन, सा कन्या वरदायिनी ॥१४॥
 युधिष्ठिरः कस्य पुत्रो, गङ्गा वहति किदृशी ।
 हंसस्य शोभा का वास्ते, धर्मस्य त्वरिता गतिः ॥१५॥
 द्वन्द्वोऽहं द्विगुरपि चाहं, मदूरोहे नित्यमव्यशीभावः ।
 तत्पुरुष कर्मधारय, येनाहं स्यां बहुव्रीहिः ॥ ६॥
 अहं च त्वं च राजेन्द्र, लोकनाथाबुभावपि ।
 बहुव्रीहिरहं राजन्, षष्ठीतत्पुरुषो भवान् ॥१७॥
 अपदो दूरगामी च, साक्षरो न च पण्डितः ।
 अमुखः स्पष्टवक्ता च, यो जानाति स पण्डितः ॥१८॥

नरनारी समुत्पन्ना सा नारी नेहप्रजिता ।
 अमुगी पुरते शब्द जातमात्रा विनश्यति ॥१९॥
 म्भले जाना जले स्वर, याति तेन न पूयते ।
 जनप्रतारणी नित्य चद्र सुन्दरि क्या-प्रसी ।
 न लगेन्नागनागो निम्बतुम्बे पुनर्लगेत् ।
 नगलगेत्युक्ते लगेनेत्र, मामेत्युक्ते पुनर्लगेत् ॥२०॥
 शिरोहीना नरा यत्र, द्विगदुश्चरप्रजिता ।
 जीयत नर भर्त्सति तस्याहं कुलयालिका ॥२१॥
 अजीया यत्र जीयति, निभ्वसति मृता अपि ।
 शुद्धम्यकलहो यत्र, तस्याहं कुलयालिका ॥२२॥
 उदक दीयते दान प्रतिग्राही न जीयति ।
 दाता नरके याति तस्याहं कुलयालिका ॥२३॥
 शृण्णमुगी न माजारी द्विजिह्वा न च सर्पिणी ।
 पत्रमत्ता न पाञ्चाली तस्याहं कुलयालिका ॥२४॥
 जाना शुद्धशुले जघान पितर दद्यापि शुद्धा पुनः,
 र्त्री चपा यनिता पितेन मनत विभ्वस्य या जीवनम् ।
 मा प्राप्य पितामहेन जनक प्राप्त या कथका
 मा मर्षरपि यदिना क्षितितले सा नाम का नायिका ॥२५॥
 चर्मी त्रिपुरी न हरो न विष्णु मंदावल्लिष्टो न च भीमसेन ।
 म्यरादराणि नृपति न योगी मीनात्रियोगी नहि रामचन्द्र
 ॥२७॥
 लिङ्गानि परिमृशन्तो व्यभिचार-प्रमर्शका ।
 नेपायिकाव्यहो चित्र न नीति कथ्यते शुद्ध ॥२८॥
 मणिभागवतो नुच्यो निजगङ्गाप्रनिर्दशनी ॥ २९ ॥

બ્રાહ્મણસ્ય મહત્પાપં. સન્ધ્યાવન્દનકર્મભિઃ ।
 કૃત્વાત્મરિપુસંહારં, જૈના યાન્તિ શિવાલ્ક્યમ્ ॥૩૦॥
 કુમરીનવમૂપસ્ય । સરાતો ન ॥ ૩૧ ॥

પાપ કરે દુઃખ જાય. પાપ કરે સુખ હોય ।
 જે (ધર્મી) જ્ઞાની પાપ કરે નહિ, તે જ નરકમેં રોય ॥૩૨॥
 હરી ગળ્યો હરી ઉપજ્યો, હરી ખાવા હરી ધાય ।
 જળ હરિ હરિમે ગયો, તખ હરિ લયો ઉદાસ ॥૩૩॥
 કેવલજ્ઞાની કેવલી. દેખે ચૌદે રાજ ।
 જે ન દેખે કેવલી, તે મેં દીઠું આજ ॥૩૪॥

ઉત્તમ કુળથી ઉપજી, કરી તાતનો ઘાત ।
 પિતામહને પરણીને, સર્જ્યો તાત કહો મુજ નામ ॥૩૬॥
 નવમાંથી એક કાઢીએ, બાકી રહે દસ ।

૧૯ માંથી એક કાઢીએ, બાકી રહે વીસ. (શોધો) ॥ ૩૬ ॥
 અમદવાદથી આવી જનન, જણુ વીસને પંદર પાન ।

પા અધું ને આખું દે, બાળ સ્ત્રિ ને પુરૂષ કહે ॥ ૩૭ ॥
 એક નારી જે આખો વાળી, ચાર પગે બહુ દોડે ભાર્ય,
 પીવે પણ નવિ મુતરે સહી, પાદે ઘણું પણ ખાય જ નહિ ।
 પેટમાં જીવ ઘણા લઈ નાસે, સામા આવે તો ભારી નાખે,
 કહેજો ચતુર નર એ કેણુ વધ્યા, બહુધનવાનો જેના ભર્તા ૩૮
 જે મધ્યે ગગા વસે, જટા વિરાજે શીશ ।

નેત્ર ત્રણ પણ મુનિ નહિ, ઈમ ઉપત નહિ ઈશ ॥ ૩૯ ॥
 નર જે ગળીયા નારીયે, જગત જીવાડણુ જેહ ।

તે નારી વહાલી નરને, અમ આગળ કહે તેહ ॥ ૪૦ ॥

નર ઉપર એક નર ચઢે, તેહ ઉપર એક નારી ।

તે પગ્યો તમે પદમણી, પૂછે રાજકુમારી ॥ ૪૧ ॥

મારે કાળ પણ હરખ નહિ, નહિ શશલો નહિ શ્યાન ।

હથી ટાક પણ મોર નહિ, ચતુર કંગે વિચાર ॥ ૪૨ ॥

જબ જનમ્યો તબ બત્રીસ ગજ, જોબનવય ગજ ત્રીશ ।

બુદ્ધાપણમા પાત્રીસ ગજ, ચતુર કદે વિચાર ॥ ૪૩ ॥

આઠ દિયા નવ કાળન, છ માથા બાર પગ ।

મુરદાને સાખી લખી, હુલો છમામ તક ॥ ૪૪ ॥

પગુ નહિ પણ ચાર પગ, એક વાસો જે ગીશ ।

બાળક તેહના પેટમા, જાતે પદ કહીશ ॥ ૪૫ ॥

નાશ્તાની દીકરી, ભીતાશાને દીધી ।

પાય ભાઈ દોડ્યા ત્યારે, જે જણાએ લીધી ॥ ૪૬ ॥

નહિ સગો નહિ સાળવો, રૂડો દેખી રાઈ ।

એના બાપનો બનેલી, મારો મગો નણદોઈ ॥ ૪૭ ॥

અમારા મગપણ ઓડણ ગોડણ, તુ શુ જાણે ભાઈ વામુ ।

ગાડા જેડુના બાપની જાયર, માગ મગા ધણીની મામુ ॥ ૪૮ ॥

બાઈ કહે મારી મામુ એ ભાઈની મામુની મામુ થાય

તો શુ મગપણ ? ॥ ૪૯ ॥

મા દીપરી જે મામુ ઓળનાતા, જે જણ આવતા બન્ને

પોતપોતાના પતિને મળી તે બન્ને શુ માગા વાય ? ॥ ૫૦ ॥

બોલો - મારી માતાના ગાપની ભાણેજની મામીનો ભરીને

માટે શુ મગો થાય ? ॥ ૫૧ ॥

દિપરાની વટુની મામુ તમાટે શુ થાય ? ॥ ૫૨ ॥

એ સ્ત્રી જતી હતી, પાછલીને પૂછ્યું આગલી તારે શું થાય ?
 તો કહે-એનો સસરો મારા સસરાને હું મેશા બાપ કહે છે. ૫૩
 'શિક્ષકે વિદ્યાર્થીને પૂછ્યું-તમે કેની માના બાપના છોકરા ? ૫૪
 એની સાસુને મારી સાસુ સગીમાંને બેટી-શું સગપણ ? ૫૫
 એ સ્ત્રીમાં એકે કહ્યું-મારો મામો એના મામાને મામો
 થાય. શું સગપણ ? ॥ ૫૬ ॥

સોદાગરે મરતાં દુપ ઘોડામાંથી અડધા નાનાને, ચોથો
 ભાગ વચલાને, પાંચમો મોટાને આપવાનું વીલ કર્યું.
 વહેંચી દો ॥ ૫૭ ॥

એક માણસ શાહુકારને ત્યાં રૂ.ની થેલી મૂકી ગયો. તેણે ભૂલથી
 પોતાના ભેગા કર્યા. કેટલા હતા તે કોઈને ખબર નહિ.
 લેવા આવી તેણે કહ્યું-બેથી છ ઢગલી કરૂં તો સરખી થતી
 ને સાત કરતાં ૧ રૂ. વધતો. તો શાહુકાર કેટલા આપે ? ૫૮
 મંદિરના ચાર દરવાજે સો સો પગથિયાં હતાં. ભક્ત
 રૂ. ની કોથળી લઈ ગયો. પગથીયે-૨ એક-૨ મૂકી બાકી-
 માંથી અર્ધા મંદિરમાં મૂકી પગથિયે-૨ એક-૨ મુકતો
 ઉતર્યો. એમ ચારે તરફ ફરી છેલ્લે ઉતરતાં રૂ. ખલાસ
 થઈ ગયા. તો કેટલા લઈ ગયો હશે ? ॥ ૫૯ ॥

બેથી છ સેરનો હાર કરતાં એક માંતી વધ્યું ને સાત સેરે
 સરખા થયા તો હારમાં માંતી કેટલાં ? ॥ ૬૦ ॥

ચાર મહેમાનોને પીરસવા થાળમાં પેંડા લવી એકને
 પીરસી ડબલ લાવી બીજાને પીરસ્યા. એ રીતે ચોથીવાર ડબલ

કરી લાવી, પીરસતા મરખી રીતે પૂરા થયા તો પ્રથમ

થાળમા કેટલા ? અને પીરસ્યા કેટલા ? ॥ ૬૧ ॥

ઉપર મુજબ બમણા, તમણા ને ચોગણા પીરમે તો ?

તે મુજબ ત્રણને પુગ કરે તો કેટલા ? ॥ ૬૨ ॥

ગામડેથી બે વેપારીએ આઠ શેર ઘી લીધુ પાસે ૩-૫ ને

૮ શેરી ત્રણજ વાસણ છે અડધુ કરી આપો ॥ ૬૩ ॥

સો વારનો તાકો ફાડવો છે રોજ બાર વારના કટકા ઢરે,

તો ૧૦૦ કટકા કરતા કેટલા દિ' લાગે ? ॥ ૬૪ ॥

૩૦ કુટ ઉડા કુવામા પડેલુ બનવર રોજ ૩ કુટ ચઢી

બે કુટ પડે છે તો કેટલા દિ'એ નિકળે ? ॥ ૬૫ ॥

આલો ખાય પાલો ખાય પાણી પીવે તો મરો બય

એ જનાવર કોણ ? ॥ ૬૬ ॥

શબ્દ છળ - ચાર આને શેર તો ૪૨ શેરનુ શુ ?

લાખ રૂપિયે શેર તો નવટાકનુ શુ ?

૧ રૂપિયાના પાન સો તો પાચ રૂ ના કેટલા ?

૧ પૈસાની નવટાક તો એક આનાની કેટલી ? ॥ ૬૭ ॥

એક જણે ૧ રૂ ની ૩ મણ ને ત્રણ રૂ ની એક મણ એમ

૩૦ મણ બાજરી વેચી ૩૦ રૂ લીધા કેવી રીતે ? ॥ ૬૮ ॥

એક કરડિયામા થોડા ચીકુ છે જાનુગર એક મિનિટમા

અદરનો માલ બમણો કરી દે છે ૧૦ મીનીટમા આજો

કરડીયો ચીકુથી ભરાયો તો અડધો ભરતા કેટલીવાર થાય ? ૧૯

સાસુએ જમાઈને ૧ રૂ આપી મહિને ૨ ડબલ કરી

આપવાનુ કહ્યું બે વર્ષે વહુને તેડવા આવતા સાસુએ

હિસાબ માગતાં વર્ષના ૧૦૨૪ અને જે વર્ષે ૧ કરોડ ૨૫ હજાર થતાં ગણાયો. કન્યાએ બાપ પાસે માગણી કરી કે—

બાપા બેટી લાકડી, શ્રીફળ માગે ચાર ।

હાટે હાટે ચોગણા, સોલ હાટ ઉઘરાય ॥

એ સ્વીકારતાં ૫,૭૨,૬૬,૨૩૦૬૦ (પાંચ અબજ બહોતેર

કરોડ, છાસઠ લાખ, ત્રેવીસ હજાર ને સાઠ થયા.

ચાર સત્તાવન ચાર છન્વીસ, છ જે ઉપર ધરદે ત્રીસ,

છગા ઉપર મીંડી ચઢી, બાપા બેટી પાછી પડી. ॥૭૦॥

૨૦ જાનવર ૨૦ શેર દુધ આપે છે. ગાય ૧ શેર, ભેંસ

૫ શેર, બકરી ૦૧ શેર, તો ગાય, ભેંસ, બકરી કેટલાં ? ॥૭૧॥

બાપે વીલમાં લખ્યું કે—અડધા ભાગ મોટાને, ત્રીજો વચલાને

ને નવમો ભાગ નાના છોકરાને. ગાય ૧૭ છે. વહેંચો ? ૭૨

卐 બુદ્ધિના ખેલ 卐

૧ થી ૯ સુધી કોઈ પણ સંખ્યા ધારો. કોઈ પણ એકને પાંચે ગુણી સાત ઉમેરી બમણાં કરો, તેમાં બીજો ધારેલ આંક ઉમેરી ૧૪ બાદ કરો તો ધારેલી બન્ને સંખ્યા આવશે. ॥ ૧ ॥

કોઈ પણ રકમ ધારો. તેને ૩ મલ કરી ૨૦ ઉમેરો પછી જે વહે ભાગો, ધારેલી રકમ બાદ કરો. દસનો જ આંક આવશે. ॥ ૨ ॥

નક્ષત્ર ચિંતવો. એ જેટલામું હોય તેમાં ૩૫ ઉમેરી ૨૮ સે ભાગો. શેષ પુછો ને અભિજીતથી પુઠે ગણીજો. મળશે. ૩-

તીર્થ કર ધારે તેમા ૩૩ ઉમેરી ૨૪ થી ભાગે
શેષ પુછી ૧૬ મા શાન્તિનાથથી ગણના મળી જાય ॥૪॥

તિથી ચિતવીને ૩૮ ઉમેરી ૧૫ થી ભાગી જે
શેષ પુછી ૭ થી ગણીને તિથી મળે ॥ ૫ ॥

તિથી ધારીને ૧૭ ઉમેરી ૧૫ થી ભાગી ચોથથી
ગણી કહીને ॥ ૬ ॥

વાર ધારીને ૨૪ ઉમેરી ૭ થી ભાગી શેષ પુછી
ચુરથી ગણી કહીને ॥ ૭ ॥

બાર રાશીમાથી એક ધારીને તેમા ૨૯ ઉમેરી ૧૨
થી ભાગી જે વધે તે વૃશ્ચિથી ગણી કહીને ॥ ૮ ॥

બાર માસમાથી એક ધારીને ૧૭ ઉમેરી ૧૨ થી
ભાગવા શેષ આઠમા જેઠથી ગણી કહીને ॥ ૯ ॥

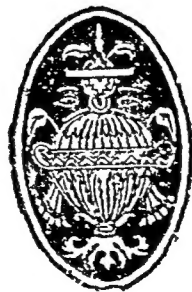
ગમે તે રકમ ધરાવી, તેના દોઢા કરાવી તેના બમણા
પછી તમણા કરાવવા સખ્યા પુછી નવે ભાગતા જે આક
આવે તે ધારેલો કહેવો ॥ ૧૦ ॥

❧ કતિચિત્ ગઢાથોત્તરાર્ણ ❧

(૧) શીતનાથ (૨) દાસિ-અમિ (૩) શ્રીધવ (૪) નયન
(૫) નતેન (૬) ૧ ૨ ને વીસ નારી (૭) ધેનુ + સના વિશતિ ૧૯
ગાયે (૮) સુતર્ણ-સારોનથુ-૩૫-વિવિધા ઘવા ચસ્યા સા વિધવા (૯)
મુરારિ કૃષ્ણ મા અધે-પાપે મુરારિ માધ માયે (૧૦-૧૧ પ્રથમા જ
ઉત્તર છે) (૧૨) કે-શવ-જે મૃતક દોળ-મગર કૌરવા-કાગડા
(૧૩) મારામ-કિલાન (૧૪) કુલેન ન (૧૫) ચોથા પાદે ઉત્તરે છે
(૧૬-૧૭ સુગમ છે) (૧૮) વર્તમાન પત્રાદિ (૧૯) ચપડી (૨૦)
નાવડી (૨૧) જે દોઢા (૨૨) દરજીની (૨૩) લોહકારની (૨૪) માછી

મારની. (૨૬) વૃષ્ટિ. (૨૭) આખલો (૨૮) નામનું લિંગ ને લક્ષણ
 દોષ. (૨૯) પાચે અંગ અને ટીપણુ. (૩૦) મહત્વાપસ્ય આત્મરિપ્ત-
 કર્મ. (૩૧) હે મૂષ કું-પૃથ્વી. અવ-રક્ષ. અરીન્સ્ય હે નર. અતઃ
 સર-ગચ્છ (૩૨) પા-પગ (૩૩) હરિના-મેઘ, દેડકો ને સર્પ અર્થ
 લેવા. (૩૪) સ્વપ્ન. (૩૫) વૃષ્ટિ. (૩૬) ૨ બાળક, ૭ સ્ત્રિ, ૧૫ નર
 (૩૮) મોટર. (૩૯) શ્રીફળ (૪૦) કચુકી (૪૧) પાણીની હેત.
 (૪૨) દેડકો. (૪૩) સૂર્યછાયા. (૪૫) ઘોડીયું. (૪૬) લીંટ (૪૭)
 મા-દિકરો. (૪૮) ભાઈ-બહેન (૪૯) જમાઈ. (૫૦) સસરો જમાઈ
 (૫૧) ભાઈ. (૫૨) પત્ની (૫૩) વહુ સાસુ (૫૪) ભાણેજની
 માંના (૫૫) સસરો વહુ (૫૬) મા દિકરી (૫૭) પાચ ઘોડા
 ઉમેરી વહેચીને પછી લઈ લેવા (૫૮) ૧૨૦. (૫૯) ૪૫૦૦ રૂ.
 (૬૦) ૭૨૧. (૬૧) ૪૫ લાવી ૨૪ પીરસ્યા. (૬૨) ૪૧-૨૪.
 (૬૪) ૯૯ (૬૫) ૨૮. (૬૬) દેવતા. (૬૭) ચાર-ધાસ, લાખ
 દવાની, સો પાન, નવટાકણી (૬૮) ૩ રૂ ના ભાવે ૭૫ મણ.
 રૂ. ની ૩ મણ લેખે ૨૨૫ મણ (૬૯) ૯ મીનિટ (૭૧) ૩ ભેંસ,
 ૧ ગાય, ૧૬ બકરી. (૭૨) ૧ ગાય ઉમેરી પછી લઈ લેવી.

—: બોધક કક્કાવલી .—

ચોજક પ શ્રી રાજેન્દ્રવિજયજી મ

કચન કામિની કાયા ને કુટુંબનો મોહ ત્યાગો, ને કર્મને
પાણીચુ આપો.

ખાતા ખશ્યતા ને ખીજતા, શક્તિનો વિચાર કરજો
ગદ્દો ગમાર ને ગરજી, ત્રણને સરખા સમજી
ઘર ઘરેણા ને ઘરવાની, એમા છદ્દગી આખી બાળી
ચોરી ચુગલી ને ચાડી એ ત્રણ દુર્ગતિની ખાડી
છકામતુ રક્ષણ, એ મોક્ષતુ લક્ષણ
જીવાની જરા ને જમ એ છે કુદરતનો કમ
ઝંઘડાની ઝઝટમા ઝપડાય, એ અશાન્તિની હોળીમા સપડાય
ટોળ ટપ્પા ને ટીખળ કરે, પુન્ય દળે ને પાપ ભરે
ઠાઠ ઠઠારો ને ઠઠરાઈ, એમા અભિમાન ને અકરાઈ
ડેસ ડીઝી ડીયર ને ડેન્સમા ડુલ, એની છદ્દગીના કાડીયા ગુલ
ઢોલ નગારા એમ ઢબકે છે, કે-ચેતો મોત નગારા ગગડે છે
તૃષ્ણાની તગ્સનો તાવ, સતોષની ગોળીથી નય
થાવર હોય થીર, એન હણે નહિ તે વીર
દમી દયાભુ ને દાતા, પામે સુખ ને સાતા
ધમધ્યાનમા ધોરી, એનાકર્મનીથાય હોળી, એને વરે સિદ્ધિગોરી
નિયમ નેકદિલી ન્યાય ને નીતિ, એ સુખી થવાની રીતિ
પાત્ર પુણ્ય પરાપકર ને પ્રેમથી પવિત્ર બનો, અને મદ્દગતિનેવરો
ફેશનતુ ફરસ, એમા અનીતિતુ માનસ
ખાવળ ખોરડી ને ખાયડી, એ શસ્ત્ર વગરની શાયડી
ભોગની ભવાઈમા રમે, તે ચોરાશીના ચક્કરમા ભમે

મોહ મમતા ને માયા, એમાં રમે નહિ તે ડાહ્યા.
 યૌવન યુવતિ ને યમ, ક્યારે વિક્ષરે તેની પડે નહિ ગંમ
 રામા ને રમાનો રાગ. એ મોહરાજનો ખાગ.
 લક્ષ્મી લાડીને લોભ, પરભવ મુકાવે પોક.
 વિનય વિવેક ને વિરતિ, એની કરજો તમે પ્રીતડી.
 વિષધર વેરી ને વિષ, એથી વધુ રાખો પાપની ખીક.
 હેમ હીરા ને હાથી, એ પરભવના નહિ સાથી
 શિયળનો સાથો શણગાર કરે, તેને શિવરમણી વરે.
 ષટશંકનો રાજેસરી, ત્યજે તો ઠીક નહિ તો નરકેસરી.
 સંસારમાં સાર નહિ, જેમ સોમલમાં અમૃત નહિ

— x —

उत्सूत्रमेव ग्रथितं मतिथ न्यभाजा

किञ्चिद्दीदृशी मयात्र सुबोधग्रन्थे ।

संसारसागरमनेन तरीतुकामै -

स्तत् साधुभि कृतरूपै र्मयि शोधनीयम् ॥૧૫

